

KEMÉNY ZSIGMOND

A SZÍV ÖRVÉNYEI

KISREGÉNYEK ÉS ELBESZÉLÉSEK

Szerkesztette: Tóth Gyula

TARTALOM

**A SZÍV ÖRVÉNYEI
KÉT BOLDOG
ALHIKMET, A VÉN TÖRPE
POHARAZÁS ALATT
A SZERELEM ÉLETE
DEBORAH**

A SZÍV ÖRVÉNYEI

1

Reggeli tizenegy óra lehet, midőn két úr lép az *Albergo Italiano* kapulépcsőjéről a gondolába. Az idő derült, és szép őszi napot ígér.

- Hová megyünk, signore?

- A Manfrini-palotába, Antonio - válaszolá az ifjabbik úr.

Antonio megindította gondoláját, s az nyílgyorsan halad a nagyobb és kisebb áruhajók közt, melyekkel a Canal Grande, az egykori tengerkirálynőnek, Velencének főutcája szokatlanul telve van.

- Láttamoztattad-e útleveleinket? - kérde az előbb szólott idősb útitársát, ki tőle vagy jelleménél vagy helyzeténél fogva némi függésben volt.

- Még tegnap este, Anselm - válaszolá ez, félrevonva a gondola függőnyeit, hogy szabadon legeltethesse szemét a sötét márványépületeken, a Szent Márk templomán, a Della Salute kúpjain, a Rialtón és a kék lagúnán, melynek mélye régi és bősztitkokat fed, de külszíne redőtlen és nyílt, mint a gyermekarc.

Míg az éltetb idegen a művészet s a múlt idők emlékein mereng, addig fiatal barátja a karcsú, röpkedő és egymást üző gondolákra néz. Keresi mindeniknek rejtélyeit. Figyelmes majd egy öltözékre, melynek szabása vagy színe felötlik, majd egy nőfátyolra, mely az övé mellett elcsapó gondolából kilebben, majd a sötét és égő arcokra, az eleven és nyilazó szemekre, a gömbölyded karokra, a IX. Pius arcképével díszlő nőkeblekre és általában mindenre, mit a gyorsan elvonuló tárgyak benyomásai közül leginkább szeret a könnyelmű hangulat megragadni.

- Vasútjegyeket is váltottam - szól az idősb idegen egy hosszú és méla perc után.

- Így még holnap hat órakor indulhatunk, és Paduában fogunk a Pedrocchi Kávéház verandáján reggelizni.

- Másképp Veronába sem érkezhethénk, mert Vicenzában nem mindig lehet pontos szállítást találni.

- De miért kell a holdas éjjet éppen Verona falai közül nézni, mintha ez nem volna szintoly kecses a Brenta azúrkék folyama mellett? Miért vágyol holnap a szentimentál hírváros keblében álmodni? Oly nevezetes természetbúvárnak, minő, Pongrácom, te vagy, sokkal illőbb Paduában a fűvészkertet, mint Veronában Rómeó koporsóját fölkeresni.

- Ha nem mondtad volna, Anselm, hogy még a szüret előtt Abaújban akarsz lenni, magam sem volnék barátja e gyors utazásnak, mely alig enged kedélyünkre mélyebb benyomást, és tapasztalásokkal nem gazdagít.

- Bizonyos - válaszolá Anselm, vitor arckifejezéssel s oly hangon, melyben az őszinteség negélyvel vegyült -, bizonyos, hogy a hegyaljai szezon nagy híre mellett is falusi mulatságnál alig több. De nem lesz-e fölséges, ha október 8-án, éppen azon nap, melyre Blankának ígértem, Tokajban leszek? Ha azt mondhatom: Blanka, a természetbúvárok számára adott európai fényű bál elől egyenesen siettem a tokaji táncterembe, hogy az első csárdást, úgy, mint kicsináltuk volt, önnel, szép báróné, lejthessem; ha azt mondhatom: Tomaseo és Manin

személyesen hívtak az aquileai romok megnézésére, de én e rendkívüli kitüntetést föláldoztam azon boldogságért, hogy önnek október 9-én este hat órakor - hisz nem azt ígértem-e - kart nyújthassak egy sétára a szőlőkertben, hol a hulló falevelek oly kedélyesen fognának suttogni visszaemlékezéseinkről az elmúlt tavaszra. Nem lesz-e fölséges, ha azt mondhatom: Blanka, Adrien gróf, ki röpirataival annyi borsot tört Metternich herceg orra alá, bankettre kért a Doge-palotába, hová csak a tudomány tekintélyei hívatnak meg, s én kielégítetlen hagytam hiúságomat, hogy 10-én a sajtósímben egy családi ebéden lehessenek, szép báróné, az ön férjével, ki podagrás, reakcionárius és unalmas... három oly betegség, melytől a szent ég áldólag oltalmazzon... Pongrácom, te ítélj meg: nem lesz-e fölséges ennyi ígéretet teljesíteni oly nő kedvéért, kit... már nem szeretünk?

Pongrác éppen válaszolni akart, midőn a gondola a Manfrini-palota ajtólépcsőinél megállott.

A képcsarnok, melynek előtermébe lépnek, már ismeretes előttük, és csak a kedveltebb festményeket akarják újra áttekinteni, hogy visszaemlékezéseik közt hívebben megőrizhessék.

S az idő ily szemlére jól volt eltalálva, mert a termekben még alig van vendég.

Szabadon járhattak tehát föl és alá.

- Itt - szóla Anselm a szögletteremnek ajtajához érven -, itt csak egy választott képem van.

- Nekem is - mondá társa.

- Melyik a tied?

- Az *élet korai*.

- Barátom! Engedd, hogy én vázolhassam le, engedd, hogy egyedül bámulhassam.

Ezzel Anselm a terembe lép, s Tizian említett műve előtt áll meg, hosszasan vizsgálván a gyönyörű kompozíció részleteit. Néhány perc múlva előveszi tárcáját, és rajzójával egy üres lapra ráveti a vászon alakjait, nem a mű jellemére, nem a szellem fölfogására ügyelvén, hanem egyedül az alakoknak egymáshoz viszonyaira, a távolságokra és árnyalatokra, melyek által a festvény különböző terei kijelöltenek.

Ha valaki most tárcájába tekintene, kevés véleményel fogna tehetségei iránt lenni. De mentségére kell mondanom, hogy egy gróf Szeredy Anselm nem akadémiai festő. Minden vágya élvezni és mellékesen a szépirodalmi lapokba útijegyzeteket közleni. Lélekbúvárnak hiszi magát és műértőnek. Huszonkét éves korunkban semmi nem természetesebb, mint e meggyőződés. Anselm a tiziani mű jellemét kitörülhetetlenül vésven emlékezetébe, most csak azért rajzol, mert kevesebb fáradságba kerül a részleteket néhány vonal segítségével óvni meg a feledéstől, mint betűk, gondolatok és leírások által. Albuma teli van ily vázlatokkal, s azokból cikkek fognak készülni, nem rajzok.

Míg ő foglalkozik, két férfi egy nőt kísér a terembe.

Az érkezteken első tekintetre észrevehető, hogy különböző család és valószínűleg különböző nemzet tagjai.

A nő világos s rendkívül dús hajzata, hófehér bőrszíne, kimondhatlanul érdekes, de komoly arckifejezése, gyönyörű kék szemei, kicsiny tündéri termete - mely nem látszik a déli ég alj és forró vérmérsék szenvedélyeire alkotva lenni - kellemes, de nyugodt s majdnem hideg társalgási modora, sőt öltözeke is, mely az olasz nők toalettjétől az éles színek kizárása által különböztet; ezek együtt gyanítani hagyják, hogy e nő, bár kiejtése egészen olasz, északibb földtájon született.

Kísérői közül az, kinek karján lépett be, középkorú nobili volt, sötétbarna, értelmes és férfias arccal.

A nő egy futó pillanatot vetvén *Szent Cecília*-ra, mely az ajtónál a szélső kép, jobbra fordul, és a Tizian *Életkoraival* átellenbeni festményeket tekinti végig, de csak félfigyellel, vagy azért, mert már régóta ismeri, vagy mert azoknak becsét nem tulajdonít.

A nobili pedig a legkönyösebb hangulattal van a Manfrini-palota ritkaságai iránt, hogy a szép nőnek, kinek vezetője, minden tekintetét felfoghassa, minden kívánságát teljesíthesse. De e készség, e csatlakozás vagy nem ered melegebb érzésből, vagy nem jutalmaztatik eléggé. Sőt a különben érdekes nobili magatartásán és társalgási módjából gyanítható, hogy még át nem lépett sorompók tartják őt határozott távolságban a bájos nőtől, kit karján hord.

A másik kísérő egy burnótszelencés és cserebogárszín miniszterű öreg férfi, rőt arccal, nagy uborkaorral, ritka, hosszú szálú és szőke szemöldökkel, csontos és előnyomuló homlokkal.

Ez, mihelyt a nőtől, kivel nem látszik közeli viszonyban lenni, egy bókkal búcsút vesz, tüstént a festmények számaikat kezdi nézni, s midőn megkapja az első Nro-t, a terem képjegyzékéhez siet, és onnan kiolvassa a művész nevét. Előkészületeinek itt még csak kezdete van. Mert a név fölfedezése után mohón nyúl a miniszterzsebbe, és előbb bal oldalról egy fekete s aztán jobb oldalról egy márványozott kötetű könyvet vonván ki, megnézi: nincs-e bennük bírálat a kérdéses rajzról. Ha talál, elolvassa, összehasonlítja, és meglátolja a gyakran egymással ellenkező nézeteket, s így teljesen beavatva magát a vitatárgyakba és fölemelve szellemét a tan magasságáig, kezébe ragadja a papírcsövet, azt szemére illeszti, és csak ezután fordítja legelőször pillantását a vászonra, hol ismét határozott rendszer szerint tart általános és részletes vizsgálatot.

Alig lehet mulatságosabb, mint az öreg úr szemléljét nézni, s Pongrác, míg Anselm vázol, már unatkozni kezd, melléje megy a különc idegennek, és nagy elégtelenséggel látja, hogy egy elménc ötletnél több élvezetet nyújt egy komoly ügyetlenség.

Anselm néhány perc múlva bevégezi rajzát; de mielőtt barátját fölkeresné, kimeríthetetlen élvvel tekinti újra át az *Életkorok* allegóriai alakjait, a gyermek első mosolyától fogva azon homályos térig, hol a tántorgó agg utolsó vágyát is - mint terhet - már elejtette, anélkül hogy megkönnyült volna azért, mert többé nincs, mit sírgödörébe vigyen.

A kedélyes hangulatból, melybe Anselm merülni kezdett, föl zavarták a most érkezett vendégek, kik a többi termekből beömlővén, hosszabb vagy rövidebb műélvezet után Tizian vásznánál megállapodtak, nem mintha ez a Manfrini-palota főkincsének tartatott volna, hanem mert örökké támad csoportozat a boltkirakatoktól kezdve mindenütt, hol valaki egy tárgyat különös figyelemre méltat.

Amint Anselm megfordul, hogy barátját fölkeresse, szemei el nem kerülhették Carlo Dolci *Magdaléna*-ját.

A történet úgy akarja, hogy ekkor egy kis kéz, levont kesztyűvel, a *Bűnbánó Magdaléna* felé mutat, és egy női hang felel egy kérdésre, mely egy a képhez közelálló férfival való társalgásból merülhetett föl.

Meg kell vallani, hogy Anselm rendkívül kedves zengzetűnek találta a női hangot; a fölemelt kéz pedig oly tökéletes volt, hogy mintául szolgálhatott a keleti tündérek szobraira, kiket, fájdalom, még nem bírnak hű képmásokban, pedig tudjuk, hogy gyöngébb alkatásúak, de sokkal kecsesebbek valának a görög istenasszonyoknál.

Mit tegyen Anselm? Velencében, hol a művészet annyi remekével találkozunk, nem csoda, ha egy ifjú szeme a holt vásznonról az élet szépségei felé fordul. Ez teljesen megmagyarázza - s pedig másképp is eléggé érthető -, hogy miért kellett Anselm tekintetének a nőkéről, mely Magdaléna arcára mutatott, rögtön magának a figyelmeztetőnek alakjára tévedni.

Nem akarnék e percben delejes vonzerőről beszélni, mely a látást is megelőzi, hamarabb közölvén titkait a lélekkel, mint a szemmel; de kétségtelen, hogy Anselm majdnem neheztelt a véletlenre azért, mivel még arcélben sem engedé látni a szép nőkéz tulajdonosát, s pedig a sors elég kegyében részesül, midőn a gyönyörű szőke hajat, melyet nem rejtett el semmi főkötő, a vékony honyakat, melyről a foulard le volt eresztve, a kicsiny, de művészileg idomos termetet, melyet, ha állott vagy ha mozdult, több bűbájjal nem árasztthatott volna el Venus Callepiga is, legalább két hosszú percig kénye s kedve szerint nézhette.

A nő - kit, mint fentebb említettem, egy velencei nobili és egy külön tudós kísérték a terembe - lassú párbeszédet folytatott amazzal.

Társalgásuk hihetőleg Carlo Dolci *Magdaléna*-jára vonatkozott. Legalább az olasz többször néz e rajzra, s mindig a jóváhagyás jeleivel hallgatja a szép nőt, ki, úgy látszik, azon némben arcán talált valami érdekességet és vonzót, kiről az üdvözlő mondá: igen sokat meg lehet neki bocsátani, mert rendkívül tudott szeretni.

Anselm ég a vágytól föllelni a vásznon azon látpontot, melyből a tündéralakú lény és a barna nobili közt a párbeszédnek ki kellett indulni.

A világítás szerint tehát a legkedvezőbb állást választja, anélkül hogy oly közel jőne, honnan a társalgást hallhatni; mert ez gyöngédtelenség lett volna.

E nő - bírálhatja magában, *Magdaléna*-ra függesztvén szemeit -, e nő huszonnégy éves lehet, gyönyörű tojásdad arccal, piros és még mindig eleven bőrszínnel, karcsú, de kifejtett termettel, isteni szemekkel, sötét hajzattal. Ennyiből kétségtelen, hogy felülmúló szépség, és sok imádót érdemel. De miért éppen Magdaléna? Hol van lényére nyomva a bűnbánat eszméje? Miért ne nevezhetnők Laurának, Amáliának az ily méla némbert? Nem foglalhatna-e szintúgy helyet egy érzelmes német család sorában, mint a szent történelem arcképei előtt?

Anselm vállat vonított, s a kis nőkezet, mely akkor is *Magdaléna* felé intett, nem kezdi többé oly imádandónak tartani, mert a kéz tulajdonosának ízlésében oka van kételkedni.

- Barátom - szólítja meg Pongrác -, távoznom kell. Ne várj a gondolával. Ma még látjuk egymást.

- A Fenice Színházban?

- Talán csak otthon.

Kezet szorítottak.

E hangokra félig visszafordult a tündér kis nő, vagy mert a szokottnál nagyobb zajjal folyt a rövid párbeszéd, vagy mert magyar nyelven.

Szemei összetalálkoztak az Anselmével, hidegen hagyják ott a bámuló ifjút, s végigtekintettek a termen, keresve valakit.

Anselm meg van lepetve. Semmi hajlamot nem érez helyéről távozni, s egy nő, átható tekintetét vet az ígésző szőke arcra és a nyugodt kék szemekre, melyek nem látszanak az egész jelenet iránt érdeklődni.

- Hová tűnt Wehrner? - kérdi a nő kísérőjét.

- Stúdiomainak él - mondja mosolyogva az.

- Úgy ma nem fogjuk látni.

- Közelebbről alig, mert három egész nap Dudley lord veendi igénybe.

- Hogyan?

- Holnap Canino herceggel együtt madarakat tömnek ki, holnapután a természetvizsgálókkal az aquileai romokat nézik meg, a következő reggel a bankett előtti időt a Savelli-palotának Angliába indítására szánták.

A bájos tündér e tudakolás után kart nyújt a barna olasznak, s a teremből távozik.

Anselm követni akarja. Látni szeretné a gondolát, mely a kedves tehert továbbröpíti, a matrózt, ki a boldog evezőt kezében tartja, a százszor szerencsést, kire a legszebb kar, míg a mesés kis láb a partról a deszkára lép, támaszkodik. Kísérni kívánná a gyönyörű ismeretlent, kísérni nyomról nyomra, közel csónakával csónakához a csatornán át, a márványpaloták közt, a vízutcák tömkelegébe, mindenüvé, hol a közellét édes mérgével elkábíthatja érzékeit; kísérni legalább, ha másként nem, szemeivel, míg az irigy lég az új Titaniát palástjába takarja, s felöltöztetvén homályaival, átadja a távolságnak, hogy láthatlanná tegye.

Élénken megy tehát a lépcsőkhöz.

Antoniót, a matrózt, kelle szólítania, s megmondani, hogy mindenütt a signorának, kit maga előtt lát, gondoláját kövesse.

Azonban Anselm könnyelmű, de csak huszonkét éves volt. S a fiatalkor bátortalansága gyakran majdnem oly fontoló, mint az aggkor tehetetlensége.

Ha észrevenné, ha illetlennek tartaná, ha neheztelne miatta, e nyomorúságos eszmék, mint alkalmatlan vendégek, megállították a lépcsőn, hogy vele társalkodjanak.

Menekülni kívánt tőlük.

Intett kezével Antoniónak.

Az félre volt fordulva.

Nevén szólítja.

Antonio jön a gondolával, kezében tartva sipkáját.

A Manfrini-palotából e percben más látogatók érkeztek, szintén az ajtólépcsőhöz.

Anselm átallá előttük adni utasítást Antoniónak.

Majd megmondom a gondolában, határozá el.

Leszáll csónakára.

De úgy akar a sors szeszélye - s a kaján sors mindig üldözi a szemérmes Don Juanokat -, hogy a szőke nő gondolája, éppen midőn Anselm körülnéz, és Antoniót a teendőkre figyelmezteti, egy mellécsatornára vonul át.

A matróz siet. Három perc alig telik el, s már a Canal Grandéból átfordul a gondola a kicsiny vízutcára, de ott többé nincs az ismeretlen csónakja, s jobbra és balra az apró csatornák egész szövevénye mutatkozik.

Kit lehetne e tömkelegben feltalálni, miután a régi patríciusi világ szokásainál fogva a gondolák még most is tökéletesen hasonlóak egymáshoz?

- Vissza az *Albergo Italianó*-ba! - kiáltá Anselm kedvetlenül.

Midőn szállására érkezik, Pongrácot nyitott bőröndök előtt találja.

Elsötétedik arca.

Barátja is némi zavarba jön, s hogy palástolja, gyorsabban kezd rakosgatni.

Anselm könyvet vesz kezébe s olvas.

Hosszas csend következik.

Végre Pongrác fölveti szemét, s a koffert bezárván még egy kisebb málházhoz megy. - Mindjárt négy óra - mondja félhallhatón, s Anselmre néz.

- Négy óra - visszhangozza Anselm, óráját zsebéből kivonva.

- Csengetni fognak ebédre.

- Csengetnek tíz perc múlva - szól Anselm szárazan, s megint olvasni kezd.

- Délután a Muranóra akarunk menni.

- Hét óráig ülünk ott.

- Hét óráig.

- Talán elfeledted - szól Pongrác, ámulva barátjának rövid társalgási modorán -, talán nem jut eszedbe, hogy este Lagrange ismét a *Horatio e Curatio*-ban lép föl, s hogy a Fenice Színházban az egész szép világ jelen lesz, és mi mára a legkijelöltebb helyen kaptunk páholyt, az osztrák-svéd követével átellenben?

- Páholyunk fölséges.

- Az opera tizenegy óráig fog tartani.

- Egynegyed tizenkettőig, mint a múltkor.

- Színház után lehetetlen a Szent Márk térre még el nem menni. Emlékszel, Napóleon mondta, hogy a Szent Márk tér egy szalon, melynek csak az ég lehet méltó boltozatja. S mi maradjunk-e ma ki e ragyogó szalonból és a kecses Florian Kávéházból, mely előtt a szalon búvájos tündérei szoktak fagyaltózni, találkozni szeladonjaikkal, suddogni, epedni és a világ legregényesebb városának tarka kalandjait szőni? Aztán nem mondottad-e, hogy Aurélia kisasszonynak Merlintől illatszeszt akarsz vásárolni, a kis Júliának a Fanna raktárból egy karperecet öszentsége képével, a grófnénak pedig Bréant Adéltól brüsszeli csipkéket, párizsi divat-kelméket és egy brussai shawlt? A színház után a Márk térre fogunk menni, Auréliáért Merlint, kisebb nővéremért Fanna urat meglátogatandjuk, és anyám Bréant Adél áruival elégyt lesz. Bízhatol ízlésemben.

- De a szent istenért, ha semmiből nem akarsz kimaradni, és ha a vásárlásokat sem szándékosan elfeledni, akkor holmidat korán össze kell szedni. Én már a pakolást majdnem elvégeztem.

Anselm a könyvet kezéből letévén, föláll, s kíváncsi arccal kérdi barátjától: - Miért szükség a rakosgatással sietnem?

- No, mert a hatórai vonattal indulunk.

Anselm hosszat sóhaj. Megint a karszékbe veti magát. Olvas. Pongrác előveszi a vasúti jegyeket s Anselm szeme elé tartván:

- Íme - szól -, itt a jegyek. Az indulás ideje reggeli hat óra, pontban hat.

- De minek oly hamar?

- Hiszen te sürgéttél - válaszoló Pongrác.

- Én?... Tévedsz.

- Tévedek? Hát ki akart október 8-án Blanka bárónéval a tokaji táncteremben csárdást járni? Ki volt kész, hogy ígéretét teljesítse, a Fenice Színházban holnapután tartandó nagy bálból kimaradni? Ki mondta, hogy nem követi a természetvizsgálókat az aquileai romokba, azért, hogy 9-én este hat órakor, ismét ígérete szerint, kart nyújthasson Blanka bárónénak a szőlőkertben egy sétára a hulló falevelek közt? Ki akarta a Doge-palota lakomáját mellőzni, hogy október 10-én, mint fogadása tartja, a sajtószínen ebédelhessen... Blanka bárónénak szeretetreméltó és podagrás férjével?

Anselm nagy béketűréssel hallgatta végig barátja megtámadásait.

- S rád nézve közönyös-e az elindulás? - kérde kevés szünet után. - Nincsenek-e érdekeid, melyek a sietést még inkább teszik szükségessé, mint az enyéim?

- Ha a te érdekeid már eléggé indokolják a holnapi utat, miért vessem mérlegre az enyéimet is?

- De ha én szeretném fogadásaimat elveszteni? Ekkor...

- Ekkor - válaszoló örömmel Pongrác - rögtön az öreg angolhoz sietek, hogy jelenthessem, miképp kész vagyok ajánlatát elfogadni.

- Micsoda angolról beszélsz és minő ajánlatról?

- Ah, el is feledém mondani, hogy ismerőseim száma egy érdekes példánnyal szaporodott... s olyannal, mely majdnem utolérhetlen a maga nemében.

- Kíváncsivá tettél, Pongrácom!

- Halljad tehát mai kalandomat... míg te a Manfrini-palotában vázlatot készítettél, én cél nélkül jártam az ismert képek körül, és kezdék unatkozni, midőn magára vonja szememet egy rőtarcú nagybácsi, ki majd fekete, majd márványozott kötetű könyvből tanulja a kritikát, mielőtt a vászonra tekintene. Furcsa módszer! S csak képzeld, az öreg úr e szörnyű fáradtság miatt úgy izzadott már, mint a becsületes muzulmán az öt fürdés alatt. Megszántam, s hogy némileg segítek rendszerén, amint a festményekhez érkezett, elmondám egyenként a művész nevét és a mű alapeszméjét. Kezdetben a bölcs férfi nem látszott figyelmeztetésemnek hitelt adni, mert mihelyt egy nevet hallott, tüstént segédforrásaihoz nyúlt, s midőn a márványozott és feketebőrű tanúk által hitelesítették állításom, növekvő örömmel kiabálta: - Valósággal Tintoretto... Palma biz a... igazán Paolo Veronese... jól mondja ön, Murillo... csakugyan Angelica Kauffmann!

- Ennek a szorgalmas és lelkiismeretes férfiúnak - közbevág Anselm - okvetlen a nagy és intelligens német nemzethez kell tartoznia. Nemde heidelbergi vagy marburgi professzor?

- Nem, barátom! Ő eredetire német, de Angliában lakik, s a sváb ügyetlenséggel szerencsésen tudja párosítani az angol különcködést. Gondolhatod: mennyit lehet rajta mulatni. Egyébiránt talpig becsületes ember.

- S már ily közletről ismered?

- Hogyne, hiszen félig-meddig vállalkozó társává lettem... De rendre mondom el kalandomat. A tudós férfiú irányomban hamar ment át a kételkedésből feltétlen bizalomra. Minden észrevételemet mohón írta naplójába, s úgy látszott, rendkívül örvendett, ha kézikönyveit segítségem által pontatlanságon vagy fonák nézeteken érhettem. Ily, eleinte mulatságos, utóbb rám nézve fárasztó társalgás közt telt egypár óra el. Kerestem a rést menekülhetni tudósomtól; de ő elválhatlan volt. S midőn végre csakugyan távozni akartam, kártyáját átadta s kért: enged-

jem, hogy ismertessen meg pártfogójával, Dudley lorddal, ki tegnap elhatározta egy nagy-szerű múzeum felállítását, és ezen új szeszélynek létesítését rája bízta, rája, ki egész életét a mohák monográfiájának elkészítésével töltötte, és tekintélyes seborvos ugyan, de nem műértő. Én holnapi elutazásommal akartam nyakamról e szerencsét elhárítani. Ő kérdé: merre szándékozom? Elmondám. Tudósom gyermekileg örvendett, mert Dudley lord is oda készül, csak-hogy...

- Csakhogy - közbevág Anselm - holnap Canino herceggel madarakat töm ki, holnapután a természetvizsgálókkal bolyong, harmadnapon pedig, hogy spleenjének táplálatot nyújthasson, a tengerkirálynőnek egyik diadémkövét, a Savelli-palotát akarja kizsákmányolni, és a dicső márványoszlopok, a legszebb antico verdéből faragott architrávok, a mozaik-padlázatok, a gót-bizánci ablakkeresztek és arabeszkek egypár hónap múlva a sportsmanoknak s róka-vadászoknak fogják remeteségeit és abbacyit fölcicomázni, mint a szajkót a páva tollai. Az Adria-tenger fényes mátkájának ekként múlni ki, s nem egy merész tördöfés, de millió gombostűszúrás által vérezni el... ugye, Pongrácom, ez szintoly csodálatos sors, mint amilyen megfoghatatlan az én mindentudóságom, kivált, ha még azt is említem, hogy a te orvosodat... Wehrnernek hívják.

- Értesültebb vagy, mint a Márk oroszlána volt a dogék korában - szóla Pongrác meglepetéssel.

- S mit nem vélnél felőlem, ha még azt is megsúgnám, hogy a tudós Wehrnernek a lordnál érdekesb pártfogói is vannak, kikkel, ha téged meg fogna ismertetni, több hálára lenne fel-jogosítva, mintha az egész Savelli-palotát nekünk ajándékozná.

- A nőt érted? - kérdé Pongrác.

- Lángész vagy, barátom - kiáltá Anselm, hévvel átkarolva útitársát. - S mit tudsz e nőről?

- Igen keveset. Mehrner, ki nem tartozik a szótlankok közé, hosszasan elbeszélte olaszországi vándorlásait Dudley lorddal. Ők Cataneában hetekig mulattak, hogy az Etna kitörését láthassák, s azalatt sokszor rendeztek a szigeten kényutakat. Végre meguntván a tűzhányó hegy szeszélyeire várni, elhatározták Palermóba átrándulni, még pedig a Szicília belsejével való megismerkedés végett, szárazon és naponként rövid állomásokat téve. Ily vállalatnak nagy nehézségei voltak; mert amellet, hogy a vidék többnyire elhagyott, az utak rosszak, a nép szegény, a vendéglők kényelmetlenek, az egész Cataneában naponkénti beszéd tárgyai a merész banditák valának, kik éppen a Palermo felé vezető utakon űzték rakoncátlanságaikat legnagyobb mértékben. Ide járult még, hogy a sziget szelleme az utóbbi időkben aggasztóvá lőn. Minden a forradalom kitörésétől tartott, s hír szerint már gerillacsapatok kezdtek a védelmezettebb hegyszorosok közt alakulni, s csak úgy gazdálkodtak az átmenők vagyonával és életével, mint a valódi haramiák szoktak. De Dudley lordot nem rettenték vissza e kellemetlenségek, s ellátván magát fegyveres kísérettel, útnak indult. Az első nap, azonkívül, hogy megáztak, semmi baj nem történt; de midőn másnap egy szoros hegyúton haladnának, a szirtdarabok és sűrű csalit közül mindkét oldalról golyók fogadták. Wehrner, ki addigi életében nem sok löpört szagolhatott, alig tud elég drasztikus szavakat találni az iszonyú csata leírására, melynek eredménye volt, hogy a nyolc gerilla közül egy terhes sebet kapott, míg a magát védelmező csapat személyzetének létszáma, a kalauz ösvényén kívül, két katonával apadt, s a lord gyönyörű szelindekével, mely legtöbb zavart okoz vala az ellenség armadiájában. A győzelem után banditáink a zsákmány lefoglalásához kezdtek. Egy haramia a málhákból kivett kellékeket és drágaságokat osztályozta, míg a másik, mint látszott, összeírta. Közben néha megcsendült a vezér sípja, néha fegyverropogások hallatszottak, s mivel a lövések az úttól oldalvást, az erdő szívében történtek, azt lehetett gyanítani, hogy a lord kíséretéből menekült más két katonát üldözik. Míg a málhák vizsgálata tartott, a rablók száma folytonosan szaporodott, s a lord és útitársai végre legalább tizenkilenc fegyveres közt találták

magukat, kik karabinaikat fölvonva hordák, de különben eléggé sima és kímélő modorban bántak velük. „Signore! - szólott kevés idő múlva a csapatvezér, levett főveggel a lordhoz lépven - Ön kegyes volt Szicília szabadságotárára áldozatot hozni. Fogadja a sziget köszönetét, és azon ígéretünket, hogy kölcsöne a győzelem után kamatostúl vissza fog téríttetni”. E sajtáságos nyilatkozatra a kapitány átadta az elvett drágaságoknak jegyzékét, kérvén a signorét érdemes nevéért, mivel az még hiányzik az okiratban. A lord ámulva tekintett a papírra, hol megbecsülve találta mellűitől és óraláncaitól kezdve a burnótszelencéig minden drágább ékszereit és ritkaságait. Az aláírás pedig következő volt: Pietro Conradini, Rómeó szabad csapatának századosa. „Signore! - mond ismét a kapitány, szerencsétlenségem becses nevével, hogy az önkéntes kölcsönről szóló nyugtát átvehesse. A tárcájában levő pénzből pedig csak azon ösletet fogadhatjuk el, melyet fölöslegesnek fog találni, útiköltségét Palermóig, s onnan, kétheti mulatással, Nápolyig számítva.” „Én, capitano - mondá a lord -, kölcsönözni nem szándékoztam, s minthogy a kötmény végrehajtásának módjait sem látom, fölöslegesnek hiszem önökkel tudatni igénytelen nevemet.” „Ne tessék minket a banditákkal, kik fosztogatnak, összetéveszteni”, válaszolta a kapitány sötét arccal. „Mi a vagyonos utasokra a hadiköltségekből aránylagos részt vetünk ugyan ki, de mindig nyugták mellett. Tisztelt nevét tehát, signore!” Ezzel Pietro történetesen pisztolyát azon vonalig emelte, melyből a derék damaszk cső kaliberébe láthatott a mylord. „Nevem lord Dudley Eduárd” - mondá a fenyegetett. „S magasságod - szóla nyájasan a capitano - talán éppen Minto lord kíséretével érkezett Olaszországba?” „Igen” - felelé az angol. „Úgy ezerszer bocsánatot kell kérnem a kellemetlenségekért. Hej! Jacopo, Constantio, Peppo, ugorjatok! Öt perc alatt a mylord ömagasságának mindene úgy legyen a málhákba visszarakva, mint ahogy találtuk. Egy scudónyi kárért hárman fogtok függeni. Mylord! Ön még lehetne hasonló alkalmatlanságnak kitétetve, pedig a szicíliaiak nem akarnak hálátlanok lenni azon kevés szellemi pártfogásért is, melyet az angol kormány nyújt. Boldognak érzem tehát magamat, ha egy útlevéllal szolgálhatok, mely köztünk általános tekintéllyel bír.” Ekkor néhány szót írván egy papírdarabra, átadta a lordnak. S nincs miért mondanom, hogy az utazótársaság bámulata e különös kalandon az estvéli állomásig fokonyként élénkebbé lön...

- Barátom - közbeszól a türelmét vesztett Anselm -, én egy kecses nőről kérdeztelek, s te egy rossz haramianovellát beszélsz el, melyben még csak annyi eredetiség sincs, hogy a rablóvezér meg ne szégyenítse a kizsebelt márkit vagy herceget udvariassága és lélekemelkedettsége által.

- A gróf úr feledi - válaszolt Pongrác enyelgön -, miként utazóim nem zsványbandával, de szabadcsapatokkal találkoztak, kiknek kapitánya nemes érzelmű és lovagias férfiúnak rajzolható, anélkül hogy erényeivel a főrangúak életére homályt vessen. E körülményt a gróf rendkívüli figyelmébe azért is kell ajánlanom, mert másképp az ismeretlen nő, kiről nyomozni méltóztatik, első föllépésekor igen fantasztikus világításban tűnnék elő.

- Hogyan? - sürgeté Anselm, nagy fekete szemével több érdeket és újságvágyat árulván el, mint amennyit maga hinni vagy tudatni akart.

Pongrác, ki az észlelő egyéniségek közé tartozik, barátjának tekintetéből a figyelmet, mellyel a történet folytatását várja, kiolvastván, órájához nyúl: - Már négy perce - szól -, hogy csengettek, és szomszédnőd, a boroszlói menyecske, kénytelen lesz a „table d’hôte” alatt egyedül férjével társalogni; mert a velencei arszlánok, amióta özsentsége Lambruschini bíbornokot mellőzi, hihetetlen gyorsasággal kezdik a német nyelvet feledni.

Anselm a karszékből fölkelni akaró Pongrácot visszatartóztatván: - Te ma vendégem leendesz egy trattoriában - mondja nyájas hangon -, hol hasonlíthatlan oradát és frutti di marét fogunk enni, s hol a matrózok ízlésére készült lukulluszi lakomát xeresi bor és erős virginiai szivar tetézi. Este mellőzzük a Fenicét. Maradjon üresen páholjunk. Mi a Malibran Színházba

sietünk, hogy az ép és egészséges népelem közt hallgathassuk az opera buffát oly szomszédok mellett, kik közül tíznek sincs zsebében két scudo. Szóval, barátom, ma tetőtől talpig demokraták leszünk, nyers modorú, de jó gyomrú emberek, mindenben a te eszményképed szerint... Ígérhetek-e többet egy bandita-kalandért?... Folytasd, kérlek, Wehrner úr élményeit.

- Azok, úgy hiszem, kevésbé fognak téged föllelkesíteni, mint engem ajánlataid.

Ezzel Pongrác, meggyújtván szivarát, ismét az utazótársaság történetéhez kezd.

- Már alkonyodott, Anselmem, midőn a cataneai kalauz jelenti, hogy a hegynek, melynek csúcsát vándoraink elérték, lába alatt fekszik a tanya, hol éji szállásuk leend. Wehrner különös érdeklődéssel nézett a mélységbe, melynek bozontos és szaggyalag nyiladékaiban csalt és szirtdarabok közt tekereg a keskeny ösvény, majd eltávozva, majd visszafordulva, míg szeszélyes bolyongás után megint egy hegyre veti magát, hogy vakmerő emelkedése által megdöbbenjék a fősvény ösvérgazdákat és félénk lovaglókát, kik az ösvérek ügyessége iránt elég tapasztalással még nem bírnak.

Az egész vidék oly komoly és elhagyott volt, hogy a kristálytisza légkör és a nap búcsúzó sugarai sem tudták fölleveníteni. Néhány árva kaktusz, mely kőrepedésekben vert gyökereinek fészket, és vastag, bágyadt leveleit a szirt szegélyeire fektette, néhány kúszó növény, mely a bokrok meghajlott ágairól a gyalogútra veté magát, és tömött ernyője alatt a rezzent gyíkoknak s a bot-kígyónak menhelyet nyújtott, a magasabb oldalakon pedig vadgesztenye, szil és repkény tevék az egyhangú környék minden piperéjét.

S Wehrner ízlésének dicséretére mondhatom, hogy ő éppen nem vala e panorámától elragadtatva; de ami rendkívüli érdeklődéssel vezeté szemeit a hegy lábához, azon szilárd remény volt, miképp ott kékelő füstöt fog látni a kürtők fölött, és a magas kőkerítésű, a biztosan védett udvaron annyi élénkséget, annyi sürgést, amennyi hitet költhet egy jó vacsora, elégséges puha ág és háboríthatatlan álom iránt, még azon esetre is, ha Pietro Conradini útlevele a többi kapitányok által érdemén alul honoráltatnék. Nagy vala tehát meglepetése, midőn hosszas szemle után valami kerekded épületen kívül, mely a mi szárazmalmainkhoz hasonlított, csak hogy oldalai gallyakkal át voltak fonva, más nyomára az emberi kéznek nem talált.

- Ha nem csalódom, Minto lord kedvelt nevére és a csapatvezér talizmánjára soha több szükségünk nem leend, mint az éjjel - sóhajta Wehrner, ösvérét Dudley Eduárd lordéhoz közelebb nógatva.

- Hol fogunk megszállani? - kérde a kalauzt a lord, kit szintén hasonló aggodalmak környeztek.

- Amott a tanyán, excellenza - válaszolá ez, hátán a boldog emlékü ösvér nyergével, arcán sűrűn serkedző verítékkal és kezében leemelt sipkával.

- Hol? - tudakolá megint a lord, nem csekély csodálkozás közt.

A kalauz sipkájával az épületre mutatott.

- Mehercle! - ságá Wehrner - ez a fickó egyetért a gerillákkal, különben nem vinne oly elátkozott fészkekbe, hol semmi védelemre számítani nem lehet. Mylord! Ön látja, hogy a nápolyi király öfelsége katonáitól kezdve a neufundlandi szelindekig haderőnk elveszett, s magasságodnak titkára, komornyikja és szakácsa ma délután nem adá különös vitézségének jeleit. Gondolom, helyesebb volna tehát sorsunkat a véletlenre bízni és továbbhaladni - úgyis derült éjünk fog lenni -, mint e tanyán bevárni a bizonyos megtámadtatást...

Míg Wehrner javaslatáról angol nyelven halk, de eredmény nélküli tanácskozás folyt, míg a kifáradt ösvérek a kis karavánt mindig közelebb vitték a tanyához, az alatt a hegyormon, hol a palermói út, mely Catanea felé visz, a völgyre lejt be, egy kecses alak tűnik föl, széles,

könnyű szalmakalappal, s majdnem keleti szabású, de választékos és költőileg szép nőruhában. Kezében kis lovagostor, s hímzett takarójú déli öszvérenek nyeregpárnája mellett mandolin. Utána néhány lépéssel kísérete jön, mely egy falusilag öltözött lányból és egy fapapucsos barátból állott, ki hihetőleg, mint Szicíliában a Szent Ferenc szerzetesei szoktak, a távolabb fekvő vidékeket látogatja meg, hogy kolostora számára az áhítatosság filléreit összegyűjtse.

Valami leigéző volt e jelenségben, mely az ellentét varázsa által csodaszerűen hatott a kedélyre, s még Wehrner prózai lelkét is megbűvölte.

Képzeld, Anselm, szemközt két csoportot, alig ötszáz lépésnyi távolságra; egyik fegyveresen, gyanakodón s a kiáltott veszély után ítélve, méltó rettegéssel a jövő perc iránt; a másik a gyöngesség és megnyugvás, a szépség és hit elemeiből szöve, s oly gond nélkül, mintha az egész élet egy tiszta, könnyű és átsugárzó légkör volna, melyben - mint a kristály kerti tóban az aranyhalak - a lét örömei annál fényesebbek, minél inkább tartják a fölszínen magukat.

Dudley lord megszakította a tanárral tartott értekezletet, és egyenesen a kalauz által kijelölt szállásnak tart, amint látja, hogy a másik társaság is arra veszi útját.

Egyszerre értek az udvarra, mely keskeny s majdnem beiszapolt árokkal volt körülvéve.

Senki eléjük nem jött.

A ház lakos nélkülinek látszott, sőt csak a legkövetelőbb kifejezéssel nevezetethetnék emberi hajléknak, mert néhány tört üvegű ablakon és a füstfogón kívül semmi hasonlatossága nem volt a szegényebb osztályú nép kunyhójához is, csakhogy sokkal tágabb, de még elhagyottabb volt.

A fapapucsos barát, egy izmos, azonban hajlott korú férfi a nők poggyászait vállaira rakván, az ajtón kopog, s miután választ nem nyer, minden tétova nélkül a kilincset megemelve, helyéből a závárt kibillenti, és a pitvarba lép, melynek feltárt belső ajtaja a kerek s tágas vendéglőbe vitt.

Eközben a lord kalauza az öszvéreket kezdé jártatni, és a cselédek a málhák behordásához fogtak; míg a szép amazon komornája a vendégszobának ablakait nyitogatá, hogy a dohos és zárt lég mentől előbb tisztulhasson.

Legkönnyebb ismerkedni útban és az utazás alatt, főleg az elhagyatás közt, midőn kit-kit közös kényelmetlenség üldöz és tart össze. Legkönnyebb a szokás s a társadalmi szabályok bilincsein akkor tágítani, mikor a roppant hézag, melyet rang és fényelgés a különböző helyzetek közé vontak, elenyészik a nélkülözések és a mindent egyenlően érdeklő bajok vagy szenvedések miatt.

Ezen sem új, sem elmés észrevételt igazolják érkezetteink is.

Félóra alig telt el, s a silány vendégszobában, melynek téglapadlázata, sánta asztala és berovátkolt deszkapadjai az árkádiai élet prózai oldalát rajzolják a lélek elé, igen kedvező változások történtek.

A lomot kihordták.

Míg egy bizonytalan állású férfiú, ki a tanya felvigyázójának mondá magát, s kit barna kámzsája remetének, de vad tekintete és izmos karja inkább a löpor, mint a tömény, inkább a merény, mint a páter noster barátjának hirdetett, a kalauz sok nógatásaira előkullogván tüzet szított, és a tőszomszéd hegyen fekvő kunyhójából a lord szakácsa számára kevés vaját, olajgyümölcsöt és sós halat hozott, addig a Szent Ferenc alamizsnaszákja is némely ízletes falattal gyarapítá az udvaron rögtönzött konyhát, s csakhamar oly vacsora készült, minő az át-

szenvedett viszontagságok és a nap leélt fáradalmai után inkább szükséges, mint remélhető vala.

Ugyanekkor a vendégszoba már szaloni kényelmeket nyújt; mert a szép hölgy gyönyörű keleti szőnyegeit és nagy szövetkendőit elővétetvén, a falusi öltözékű komornának segítségével - ki egyébiránt csodás tapintattal bírt, és egy színésznő kacér toalettasztala mellett szintúgy tudta volna kötelességeit, mint a legarisztokratikusabb nővilág budoárjaiban - Dudley lord és Wehrner bőrdíszait dívánnyá és kerevetekké varázsolta át.

Mindent, ami alkalmatlan vagy ízléssértő volt, ellepleztek, és a terem, kivált gyöngébb világítás mellett, egy ékes sátorhoz hasonlított, mely a kelet-indiai és perzsa herceglányokat, midőn palankinjaikból kilépnek, ernyős szövetei közé fogadja, hogy a férfiszem és a nap lángjai ellen védje.

Talán volt valami színpadi e jelenetben és a szép nő egész modorán; de volt kedélyes és határtalanul leigéző is.

A vendégek, mint a régi ismerősök, vidám és fesztelen kört formáltak a rakott asztal körül, hol az idegen úrhölgy, ki háziasszonnyá tévé magát, és figyelme a legcsekélyebb dolgokra is egyaránt kiterjedt, a boudoir mellől illatos teát osztva kínai porcelán findzsákban, melyeket a lord szakácsa állított elé.

Az estvelit a szerény fapapucsos barát néhány palack lacrimae christivel fűszerezé, melyet - mint mondá - egy áhítatos boltosné küldött a beteg gvárdián számára, de akitől orvosa a friss vízen kívül minden enyhítő italt eltiltott.

Ahogy az idő haladt, fokozódott minden perc varázsa.

Beszélgetésük, melyet a lord és a fiatalasszony vezetett, többnyire a nap eseményeiből indult ki.

Az angol elmondá történetét Pietro Conradinival.

Wehrner tanár azon alapos okokat sorolta elő, melyekért a biztosító irat mellett sem hivé tanácsosnak e bagolyfészekben megszállani, mely egy tündérvessző által fejedelmi lakká változott.

- Pietro Conradini három betűjében több véderő van - szóla a Szent Ferenc szerzetese -, mint a nápolyi király egész zászlóaljának szuronyain; mert Pietro hazafi, ki a nép szenvedéseit érzi és megbosszulja. Az ő intése törvény.

A szépasszony, ki a nagyvilágot ismerni látszott, meg tudta mérni a kedvezőtlen hatást, melyet ily nyílt dicséret az angol patrícusra gyakorolt, ki hazája szerencsés helyzeténél fogva átérteni nem bírhatta Bulwer azon észrevételét, miként Olaszországban minden eredetibb lény vagy költő és művész vagy bandita; hogy tehát a szent férfiút, ki a botrányos tárgyak magasztalásába vegyült, az elmélkedések teréről leszoríthassa, kezei közé ragadá a társalgásnak rosszul vitt fonalát, és érvek helyett minden vonatkozás nélkül rablókalandokról kezdett mesélni, melyek a legációktól Palermo főutcájáig szanaszét divatba jöttek, és az erdőket áldozatokkal, a börtönöket szenvedésekkel, Közép- és Alsó-Olaszországot csodálatos regény-tárgyakkal gazdagították.

S e nő, kinek arcán a hatásos jelenetek színezésekor is meglepő nyugalom uralkodott, páratlanul értett az elbeszélés mesterségéhez.

Ajkain az egyszerű és köznapi vonzóvá és eredetivé alakult.

Kevés szavakkal hűn rajzolt, s néha egy könnyű szólejtéssel a szenvedélyek örvényének véggyűrűzetéig hasított.

Elméje most pajkosan lebegett a kalandokon, melyeket - mint a szárcsa a hullámot - a képzelődés szárnyaival csak érinteni, nem megtörni akart; majd pedig - mint a vízharangban a bűvár - az események iszapjáig merült le, hogy a gyöngyök után körültekinthessen.

Elbeszélései a legkevesebb eszközökkel elevenítették meg a régi történeteket, s néhány körvonás által a szereplő egyént előállították.

Wehrner soha csábítóbb, de igénytelenebb társalgási modort nem hallott, és szicíliai élményeinek e részét festvén maga is a száraz tudósból majdnem novellaíróvá vált, s fakó szemei élénk, sőt szikrázó világítást nyertek.

A kecses nő, midőn hallgatóit mindinkább elbájolta, midőn az idő sokkal éjfél után volt, és a nyílt ablakok vékony szövetein a fényes hold besugárzott, kezébe vette mandolinját, s a szabadcsapatokról balladákat énekelt, melyek régi és új néplázadások korára emlékeztettek, s a tömeg ajkairól sokszor hangzottak, de talán soha megilletőbben nem.

Dudley lord, a komoly angol úr, fájó érzéssel kíséré a könnyelmű némbereket, kiknek gerilla-szeretőjük van, a sötét, nedves börtönbe, hol egy vesztőhelyre készülő rab a sápadt nő csókjaiért örömmel lemondana a bűnbocsánat fényes reményeiről, melyet a gyóntatónak, ki éppen be akar lépni, áhítatos ajkai hoznak; de nincs haladék... az örök kulcsa csikorog az ajtózáron, és a nő elfátyolozza képét... a nő könnyek nélkül lép a semmit sem sejtő férj felé, ki a börtönkapuban várt reá... könnyek nélkül megy el a vesztőhely előtt, hol a nép gyülekezik... és évek múlva is, míg szíve görcsösen szorul össze, gyakran emlegeti a regemondók nyugalmával merész rokonát, a gerillát, kinek a szabad élet, a jó fegyver és a csendbiztosok kijátszása volt egyedüli mulatsága.

Wehrner pedig, a félénk tanár, azon balladákat kezdi pártolni, melyekben a hegyszoros közt makacs puskatűz és fegyverropogás köti le az utas figyelmét, ki az árkokban eldobott karabinokra, a bokrok mellett hörgő sbirrekre, az erdőtűz körül diadalmas és osztakozó fölkelőkre találand, kiknek merészsége nagy változások előjelül tűnik föl...

A mandolin pengése s a serleg, melyből a lacrimae christi már kiürült, bódító hatással voltak, nem az észre, mert ez súlypontjait még megtartotta, de a kedélyre és érzésekre.

Az énekesnő, minthogy alig látszott az idő eltöltésén kívül másra gondolni, és hófehér keze hatásvágy nélkül hívta ki a hangszer zöngedelmeit, hogy tündérszárnyaikkal a dal méla röptét kövessék, még érdekesebbé lőn hideg szívessége, mint lett volna a tetszelgés eszközei által.

Könnyen megfogható tehát, ha a részvét a költeményekről inkább vonult az előadóra vissza, kit minden mozdulat, minden szó felülemelt a szokotton és köznapin, anélkül, hogy elhatározni lehessen: vajon más némbereknél sokkal közelebb van-e ő az éghez, azért, mert a földtől távolabb?

De éppen e rejtélyes, e titokszerű, mely félreismerhetlenül volt egész lényén előntve, okozta, hogy az ábrándokra legkevésbé hajló kör is annyira igénybe vala véve, annyira meglepetett, annyira elfogulttá lőn majd a dal, majd a kellemes társalgás által, miképp a fapapucsos barátan kívül, ki a vacsora maradványain új szemlét tartott, a többiek alig tudták: a San Carlo Színházban ülnék-e, hol a hallgatókat a műélvezet árja elborította és sodorja, vagy holdsugáros magányban sétálnak virányos és erdőlombok közt, hol a vágyó léleknek szellemhangok beszélnek a tündérek csodálatos szívítkait, melyekből a brit költő *Nyáréj álmaiban* oly sokat lesett el, anélkül hogy a legérdekesebb vallomásokat kihallgathatta volna...

- Az öszvérek föl vannak szerelve, signora - mondá a belépő remete vagy vendégfogadós, a beszélgetést észre nem vett megjelenése által félbeszakítván.

A nő órájára nézett.

- Másfél óra múlva, signora, mint a csillagok állása mutatja, szürkülni fog, s éppen a nap feljövetelekor érkezik nagyságod a Madonna del Monte tetejére.

E hegy oldalán támadtatott meg Dudley lord, s lehetetlen volt, hogy említése némi hatást ne okozzon a társaságra.

- A Mária-kápolnánál, mely az úttól alig esik kétszáz öltre, akarnám reggeli imámat végezni. Porticusáról gyönyörű kilátás nyílik egész az Etnáig s azon erdők és völgytorkok közé, hol a legközelebbi szabadságharc alatt huszonnégy önkéntes hét óráig tartóztatott föl egy egész zászlóalj.

- De nem tanyázik-e ott Pietro Conradini? - kérde Wehrner.

- Emlékezik-e ön Moore Tamás románcára - válaszolta a nő leigéző mosollyal -, midőn az ír lány egy lanttal kezében és minden kíséret nélkül utazik a Smaragd-szigeten át, nem félvén, hogy a vad szenvedélyek, melyek egymást gyilkolják, a tiszteleten kívül egyéb érzéssel emeljék szemeiket feléje?

Annyi méltóság és kellem volt a szép utas kifejezésén, hogy Wehrner megdöbbsen a kérdés miatt, melyet kockáztatni mert.

Azalatt a komorna gyorsan kezdett rakosgatni.

A férfiak segítettek a málhák rendezésében.

S a halvány holdvilágítás egy negyedóra múlva csak sötét körvonalait meríté föl a bérceken a gyönyörű nőalaknak és kísérőjének, a fapapucsos barátnak, ki - mint a lord titkára állítá - távozásakor két tallért nyomott a remete kezébe, mi mindenesetre egy kolduló szerzet tagjától szokatlan bőkezűség volt...

Oly rejtélyes lénynak, ki az angol lord spleenjét szétűzte, ki a fiatal titkár, mint a világgal teljesen ismeretlent, babonás tiszteletre ragadta, és még Wehrnerrel is az ötven évet, mely vállait s a komoly tudakosságot, mely szellemét nyomta, elfeledteté, még sokáig kellett a beszélgetésbe szövetni, kivált miután az út bátorságosabbá lőn, és többé alig volt ok meg-támadásoktól félni.

- Ha hangja, amily kellemes, oly erős volna - jegyzé meg Dudley -, egyiknek tartanám az európai énekesnők közül, ki a világtapsok elől gyermekkorának csendes magányaiba siet, hogy a megunt dicsőségtől legalább egy szezon alatt menekülhessen.

- A gerillaélet iránti előszeretete, mylord - válaszolá Wehrner -, és magas társalgási műveltsége azon gyanúra vezetnek, miképp kalandozásai talán politikai célzatúak. Olaszországban nem szokatlan a nők részvétele oly mozgalmak előkészítésénél, melyek nagy veszéllyel és áldozatokkal járnak. De ami még inkább meglep, az, hogy előttem arcvonalai, mihelyt hideg nyugalomból kibontakoznak, igen ismeretesnek tűnnek föl. Azonban visszaemlékezéseim egész képcsarnokát átfutottam... eddiglen eredmény nélkül.

- Magas rangú úrnőnek kell lennie - mondá szerényen a titkár, ki ritkán szokott a lord társalgásaiba vegyülni, s akit az éji élmények köznapi hangulatából kiemeltek.

- Miből gyanítja ön? - tudakolá Wehrner.

- Mert amint málháinak rendezése körül segítettam, egy kisdud mozaik-szekrényen grófi címet láttam.

- Ez különös - jegyzé meg a lord -, miután Cataneának oly városrészében mondá szállását, hol a köznép és a szegényebb szőlőbirtokosok laknak.

- S annál különösebb - szólt közbe Wehrner -, mert a fapapucsos barát állítása szerint a szép nő Cataneában egészen idegen, s ő is útközben ismerkedett meg vele.

- A komorna pedig - mondá a titkár - éppen e barátról említé, hogy úrnőjéhez a Szent Ágota kolostorának priorjától volt ajánlva.

Ezen értesítés szembeszökő hatást gyakorolt a többiekre; mert Dudley lord emlékezett, miképp távoli rokona, Minto lord, kinek olaszországi utazása saját kísérete előtt is oldatlan talány maradt, folytonos viszonyban állott a Szent Ágota zárdájának priorjával, azon tudós és népszerű férfiúval, kit a szicíliai arisztokrácia pártolt, míg a tömeg majdnem istenített, s így egy mozgalom esetében könnyen veszélyessé válhatott, főleg miután a szicíliai kisebb papság a forradalmi eszmék titkos terjesztője vala, és a nép nemzeties szellemük miatt föltétlen bizalmat tanúsított az egyházi férfiak iránt, kik közt éppen a Szent Ágota priorja volt, kinek nevét a kolduló barátok és falusi plébánosok szájról szájra hordozták.

Wehrnernél pedig maga az Ágota név merített oly körülményeket föl, melyek egy sajátságos helyzetű nőre vonatkoztak, kivel ő nyolc évvel ezelőtt a buziási fürdőben találkozott.

- Arcvonalai kétségtelenül szerény betegeméhez hasonlítanak - szóla hosszas gondolkozás után -, sőt egész külalakja meglepőleg hozzá üt; de magam is átlátom, hogy alig volna nevetésesebb, mint a magyar grófnőt, e szenvedő és visszavonult lényt, múlt esteli vendégünkkel, a szeszélyes s nagyvilági úrnővel egynek tartani...

Ily visszás és ellenmondó találgatásokkal telt az utasok ideje, s mentől több fejtegetésbe merültek, annál nagyobb homály fogta körül a bűbajos nőt, kit visszatérésük után hasztalan kerestek Cataneában, kivel négy héttel később Florenz arisztokratikus körében találkoztak, s ki most egész Velencéig utazótársuk vala, anélkül hogy lényét és sorsát jobban ismernék, mint az első órában.

Midőn Pongrác befejezte elbeszélését, Anselm hevesen tudakolá:

- Hát a buziási nőről mit mondott Wehrner? Honnan győződött meg, hogy szerény betege, minden hasonlatosság mellett, nem egy a szicíliai utazónővel?

- Én, Anselm - válaszolá Pongrác kalapjához és kesztyűjéhez nyúlván -, kevéssé voltam kíváncsi, s így egyik kérdésed iránt sem világosíthatlak föl.

- De legalább a szicíliai nő valódi vagy fölvetett nevét hallád?

- Florenzből egy éltes matrónával jött s annak három unokaöccsével, kik közül a nagyobbik ma a Manfrini-palotába kíséré.

- Ez a barna nobili, kit mellette láttam a Magdaléna-képnél... S lakása?

- A *Leone bianco*-ban, hol a világ legmagasabb arisztokráciája gyűl össze; de mint történetesen értem, állandó szállást akar fogadni, mert hosszabb ideig mulat Velencében.

Míg e demokratikus ebéd, melyre Anselm Pongrácot meghívta, a halakkal, a frutti di maréval és a szeszes borokkal folyvást tart, s jó gyomrot készít a Malibran Színház bohócjelenetei számára, addig nekünk, kik a gasztronómia oltáránál nem örömet égetünk tömjént, marad időnk a két ifjút olvasóinkkal közről megismertetni.

Gróf Szeredy Anselm magas termetű és erős, bár sugár alakú férfiú; barna hosszúdad arccal, mély tűzű fekete szemekkel, keskeny, de értelmes homlokkal, emelt és éles szemívvvel, egy kevéssé vastag tövű, noha szép orral, finom metszetű ajkakkal, melyek fölött vékony, sötét bajusz és kerekded állal, melyet gonddal ápolt belga szakáll jellemez.

Ő most tölté huszonkettedik évét; azonban hamar fejlett szervezete miatt jóval idősbnek látszik. Izmos testalkata sok élénkséggel és kellemmel bír. Gondolkodó s olykor beárnyalt arckinyomata dacára is lekötelező, szívélyes, vidám, sőt dévaj tud lenni. S bár még feltűnő hódításokat nem tett, egész lényén a kedélyesség és nyílt modor ellensúlyozására van annyi sötét, fölviillanó, megdöbbenő és démoni elem, amennyi elég kezességet nyújt, hogy a nővilágban rendkívül érdekesnek fog tartatni, mihelyt oly szívre talál, mely miatta törik meg.

Atyja tág, de adósságba temetett jószágot hagyott az özvegy grófné kezére, melyből minden darab betáblázások alá jött. Azonban e terhek mellett is, miután az anya birtokai többnyire szabadok, Anselm tehetősnek hiheti magát, noha a vagyon nagy része két nővérét, tudniillik a nálánál csak egy évvel ifjabb Auréliát és a még gyermek Júliát egyaránt illeti.

Családja a legrégibbek közé számíttatván, Anselm mérsékelt jövedelemmel nagy partinak tartatik. S ha az 1847. év, melynek szeptemberét Velencében tölté, eszméjével elborítaná - hogy tarlóvá tegye - azon közintézmények földjét, hol a családja tenyészik, ha a tisztelet, mellyel Magyarországon a régi nevek fogadtatnak, egy európai szélvész által a tömeg szívéből gyökerestül kisodortatnék, még ezen esetben is Anselm tekintélyes állást tudna magának szerezni, sőt talán befolyása és talentuma a veszélyekkel - melyek társasági helyzetét megtámadnák - egyenlőn növekednék. Mert ámbár inkább többféle, mint mély ismeretekkel bír, ámbár a fény és kényelem közt figyelmét kitartó munkásságra ritkán összpontosítja, elméje erős és átható, jellemének megedzésére pedig egy nagy szerencsétlenség elég.

Sokkal kétségesebb: vajon hivatva van-e a belső-elégültségre és az egyszerű házi boldogságra?

A természet keze Anselm szívét eléggé mély érzések, de még inkább a költői önátengedés számára s a szerelem idilli kéjeire alkotta.

Kelet-Indiának virágos völgyein és a szent Gangesz partjai körül, a vándor, ha a sötétkék alkonyégre tekint, gyakran látja az albatroszt - mely repülve alszik - nagy csoportozatokban feje fölött elvonulni. Mindenik egyenlő irányt tart változatlan és méla szárnycsapkodással, míg a karcsú pálmafák s a magas templomok kúpjába ütközve, a földre hull, hogy midőn a komoly valóság ellenhatását egy percig érezte, megint szárnyra keljen, és folytassa légi álméletét.

Eredetileg majdnem ily óvakodás nélküli föllengésre van teremtve Anselm kedélye; de hiúsága, melyet a társadalmi viszonyok nagy mértékben fejtek ki, s főleg a nők irányában rendkívül ingerlékenyvé fokoztak, ellenkező hibák, sőt bűnök által igyekezik szívének alapgyöngességét orvosolni.

Ő sejdítve vagy ismerve gyarlóságát, fél a szerelemben csalódn.

Inkább gyűlöltetni mint kijátszatni, inkább vétkezzé, mint nevetségessé akar válni.

Ha kételkedik egy nő hajlamában, saját érzéseit hamisítja meg. Tüstént kész az ámitó, a kéjenc, az önző szibarita és a szívtelen ledér szerepét elvállalni s mártírkínnal folytatni, hogy megcsalt és úsztatott ábrándhősét kikerülhesse.

A fiatal kor, mely inkább a felbátorított, mint az ostromló udvarlásokra való, még eddig többnyire oly kalandokba vonta őt, mik éppen nem kedvező tapasztalatokkal gazdagítják.

Rendszerint a virágait hullató szépségnek s a félig kifáradt kacérságnak volt lovagja.

Többnyire az ő arca lőn a szerelem csarnokában az utolsó kép, melyet még büszkén függesztének a falra, hogy a világ megbámulhassa; következői már e kitüntetésre ritkán számolhattak, azok kevés igényű lények valának, kiknek nevei nem hívták volna föl a barátnők irigységét.

Minden arszlán, ha húsz éven alig lépett át, osztozik Anselm sorsában, s ha szerencsésebb, alig lehet annyi dicséretet mondani jelleméről, mint élményei felől.

Később, természetesen, a helyzet szemlátomást változik.

De Anselmnek esze arra volt kárhozthatva, hogy az első tapasztalások iszapjából a kedélyre állandó üledéket fektessen.

Anselm nem vala lángész, hogy széles látpontról nézzen az emberi szenvedélyekre, honnan a nagy arányok és általános mértékek észrevehetők, honnan a magasabb összhangzás idomai fölmerülnek.

Ő csak szép talentommal bírt, mely figyelmes, hasonlító, de leginkább feloszlató és boncoló volt.

E talentomot hiúsága könnyen tette gyanakodóvá, mely aztán éles műszerével a lélek sötétebb rétegeit szerette taglalni, s könnyebben támasztott meggyőződést a gyöngeség, mint a neme-sebb hajlamok, könnyebben a bűn, mint az erény iránt.

Midőn Anselm egy nő szerelmében kétkedni kezdett, mindig a legrosszabb lehetőséget hitette el magával.

A tévútnak, melyen járt, sejtelve okozá, hogy bár szíve tiszta érzések felé esengett, megfonto-lása inkább vontá őt az anyagi örömök ösvényére.

Nem szükség mondanom, miként senkinek jelleme és világnézete nincs annyira megszilár-dítva, hogy a nagy változások ellen tökéletesen biztosítva legyen.

Amily érdekes egyéniség Anselm, oly szeretetre méltó Pongrác.

Őt a sors kegye nem helyezé a társadalom elősorába.

Atyja az öreg Szerendynek ispánja volt, s korán halván el, kevés vagyont hagyott egyetlen fia számára, kit a gróf örökbe fogadott, gondosan neveltetett, s amennyire arisztokratikus büszke-sége engedé, atyailag szeretett.

Pongrác harminc évét most tölti.

Tudós, szép ízlésű és kellemes társalgó.

Írói híre megalapult, sőt az ország határain is túlterjedez.

Alig van, ki mély ismereteit kecsesebb és könnyebb alakba tudná öltöztetni.

Minthogy egyedül azon jövedelemre, melyet tolla szerez, kell támaszkodnia, s minthogy nálunk oly munkáknak, melyek a történelem, a szépirodalom, a jog és politika körébe nem vágnak, közönségük nincs: Pongrác, ki különben is eredetire nézve német, archeológiai s természettudományi értekezéseit többnyire idegen hetilapokba küldi; de a művészetre vonat-kozó bírálati és esztétikai fejtegetései a magyar napisajtó legszerencsésebb termékei közé tartoznak.

Ő ama szerény jellemű s vidám férfiak egyike, kiknél a tapasztalás és a tudomány nem üzte el a kedély gyermetegségét, s kik, midőn szeplőtlen életük büszke önérzetével fejüket magasan hordhatnak a tömeg fölött, engedelkenyek a gyöngeség, kímélők a tévedések iránt.

Pongrác külseje is inkább vonzó, mint meglepő.

Középmagasságú, nyúlánk, bár ruganyos és edzett termet; sápadt, egy kevéssé kifáradott, de szívélyes arc, mely a munka és virrasztás mellett is, az öröm sugaraira megnyílni, a szenvedés közelítésekor együtt érezni, a nagy érdekek érdobbanásaira figyelni, a szép és nemes behatá-saitól átvillanyoztatni, sőt fölmagasztaltatni tud; sötétkék szem, mely bágyadtnak és éltelen-

nek látszik, de a társalgás közt összpontosítja erejét, s amint a beszélgetés tárgyai jelentékenységben nyernek, percenként élénkebb kinyomatúvá és sugárzóvá válik; hosszú, lágy és nem eléggé rendezett gesztenyeszín haj, melynek egyes fürtai nyílt és szellemdús homlokára hullanak; egy kevésbé széles száj, de az ajkak szegletein a lélek hangulatait hűn tükröző jelleggel, s hasonlíthatatlanul szép fogsorral; világos bajusz és szakáll, mely az arc sápadt, de majdnem nőileg finom bőrszínét kedvezően emeli ki; igénytelen, de ízléssel választott öltözk, melyen pongyolaság észrevehető, azonban minden cinizmus nélkül; hanyag, bár eléggé kellemes testhordás, olykor nyugtalan és élénk mozdulatokkal: ezek teszik Pongrácnak inkább megnyerő, mint a figyelmet magához ragadó külsejét. Fesztelen társalgási modorával összhangzásban áll folyékony, gyors, de helyes hangnyomatú előadása, mely kellemdús és tiszta lejtéseivel az érzések minden árnyalatait, a gondolat egész súlyát vissza bírja adni; úgyszintén meleg és festői képzelődése, mely meglepő részletek kiemelése nélkül s a dagályos szavak száműzésével tud közszerű tárgyakra is érdeket ruházni.

Pongrác sokkal szerényebb, hogysen szellemi felsőségét valaha érezte volna, s főleg Anselm irányában, kihez benső barátság köti, legkisebb igényei sem voltak; míg ez apró szeszélyeit éppen nem nyomta mindig el, s néha oly védői helyzetből tekintett idősb pajtására, mely a fölvergődő embereket, kiknél rendszerint több becsszomj, mint hálaérzet van, könnyen sérthető, de Pongrác által soha nagyúri gögnek nem magyaráztatott.

Az ő áldozó jelleme örömet feledé jóttevőjének fiánál a gyöngeségeket, hogy a fényes tulajdonokat egészen méltányolhassa.

Midőn a piazzettáról - hova a Doge-palota egyik oldala kiterjed, s hol a gondolasok a Márk téren mulató elegáns világot, mely a keskeny gyalogutcákon hazamenni illetlennek tartja, bevárni szokták - Anselm és Pongrác az öreg Antonio naszádjába lépnek, már a Campanile harangja éjfél hirdet.

A velencei életmód szerint még a Márk tér, meg a régi és új Procuratía korridorai a tündérileg világított boltokkal, kávéházakkal, fagyaldákkal és gyönyörű zenével magukhoz ígéznek a szépnemet s az udvarlók egész raját, kik a Fenice Színházból e kellemes találkozási helyre sietnek, és éjjeli egy óráig a márvány oszlopok alatt s a székesegyház vestibulumánál cserélik ki titkos érzeményeiket, melyek szívükre, vagy nyílt gondolataikat, melyek az első táncosnő lábhegyére és az első énekesnő hangmagasságára vonatkoznak.

De Anselm, kit a tömeg hamar untat, míg a bizalmas körben az idő telesét alig veszi észre, már egészen ki van fáradva a tenger hervatag mátkájának - kit egy portugáli kalandor, midőn a Jóremény fokot körülhajózta, dicsőségének diadémjaitól megfosztott - kacér örömei által, melyekkel a világ szemei elől kétségbeesését takarja el.

S Pongrác szintén haza vágyott, mert korán akar új ismerősének tudós mulatságaiban részt venni.

Az *Albergo Italiano* majdnem szomszédja a Márk térnek. A víz tükrében a komor márvány-épületek kísérteti árnyai... távolabb az álmodó lagúna s a szigetek határozatlan körvonalai... fönne az azúrkék ég szikrázó csillagszemeivel... az evezőlapát körül fényes habgyűrűzet s olvatag ezüstcseppek... az ablakerkélyek mögül méla lantpengés... a nyugvó halászcsónakokon egy megkezdett dal, melynek második rímét már a szomszéd matróz zengi, hogy tovább adhassa, míg ajakról ajakra költözvén, a végső refrén nesze a tenger habjai közül a lagúnán bágyadtan érkezik vissza... mindez egy perc benyomása és élve; mert Antonio gondolája már a mellékcsatornához lejt, s az *Albergo Italiano* ajtólépcsőjénél köt ki.

- Né, mint megelevenült a puszta épület, mely oly fájón nézett félig bedeszkázott ablakival és a kopasz erkélyoszlopokkal lakszobáinkra! Dél óta koldusmezét elvetette, s mint látszik, most ünnepet ül.

Pongrác figyelmeztetésére Anselm, míg a gondolából kilép, a szemközti palotára tekint.

- Az erkélyen oleanderek, mindenik ablakon csodaszép függöny, benn vakító csillagfény s mozgó alakok.

- És a csatornaajtó előtt három gondola - folytatá Pongrác Anselm észrevételét.

- S íme, a függöny megett egy nő, ki az éj szabad legét akarja élvezni, s a terem ablakait nyitja fel.

- A falon pedig nagy képek.

- Ah, a zongora - mondá Anselm.

- S mily mesteri játszás - egészíti ki Pongrác.

- Mint gyanítani lehet, férfikézé.

- És nem meglepő-e, hogy német jellegű? Kétségkívül Beethoven műve.

Az ifjak még egy percig az ajtólépcsőn állanak, s aztán karöltve mennek a folyosón végig szobáik felé.

- A postán levelek érkeztek - jelenté a legény, gyertyákat gyújtva.

Anselm az egyik borítékán anyja írására ismer.

- Legelőször megrendelések - szóla, a kinyitott levélből Pongrácnak hosszú jegyzéket adván át. - Ah, képzeld - folytatá élénken -, Aurélia gyűrűt váltott.

- Kivel? - tudakolá Pongrác sugárzó arccal, mely azonban már barátjának sötét és elégületlen tekintetével találkozott.

- Mit tudom?... valami Wranich vagy Wransich Izidorral... oly név, mely a sebes írásból ki nem olvasható... ismeretlen egész Izraelben. Egyébiránt az ogulini határezrednél kapitány volt, s most mint őrnagy fog Veronába áttétetni. A kauciót mi fizetjük, s tehát sógorom aligha tartozik a pénzarisztokráciához is.

- De lehetnek kitűnő tulajdonai - említé Pongrác szelíden.

- Miért ne? Anyám ezt írja róla: „Igaz, hogy már negyven éven túl van, azonban alhadnagyból nyolc év alatt emelkedett egy zászlóalj élére, és szokatlanul gyors előléptetése magas reményekkel biztatja. Ezért vagyunk, én és Auréliám azon nézetben, hogy nyugalmasági kérelmét ne adja be; mert ő Auréliáért örömmel feláldozta volna kilátásait, s a magánéletbe akart visszavonulni...” - Mekkora áldozat a szerelemért, kivált midőn azt, mint Auréliánál történik, nem támogatja sem rang, sem revenu - sóhajtá Anselm gúnyosan.

Pongrác nem kívánt ellennézetekkel a tűzre olajat önteni, s Anselm csakhamar engeszteltnek látszék Aurélia kedélyes sorai miatt, melyek - mint a grófné levele - szintén Izidorral való viszonyait érinték, és oly teli voltak szívboldogsággal és aranyálmokkal, hogy a korán elfogult testvért is kezdék öröme deríteni.

Vidáman nyúl a harmadik levélhez.

- K..... követte választására nagy készületek tételnek, írja Moor, és a Pest megyei utasítás a szélsőbaloldal érdekében üt ki. Barátaink sajnálják, hogy e fontos percek alatt távol vagyunk. Ellened, Pongrácom, kritikai táborozásokat kezd a *Jelenkor*-ban egy névtelen... Ah, ah! Mindenütt harc és háború... csak képzeld, Blanka tizenkét évi szerencsés házi élet után külön-

szakadt férjétől... s miért?... valóban érdekes... nevetnem kell rajta... az öregúr féltékeny... boldog egyszerűség, most először. S a családbéke felzavarója, a híres Casanova, az ellenállhatlan Lauazun, a magát beszínlő Rabutin gróf, a vakon ostromló Buckingham herceg... ha, ha!... Ki volna más, mint a kis Jenő, a fürgé patvarista, kit a főispán úr nagytollú pörge kalapjáért s a bunkóvilágban szerzett érdemei díjául, kevéssel elutazásunk előtt, szolgabíróvá teremtett... Mégis helyes volt, hogy nem siettem a tokaji bálra, és Wehrnernek, ki téged madártömésre hívott meg, éles szelleméért egy ritka példányú sólyommal tartozom, melyet, ha a jövő tavaszon Petényi Salamon barátunkkal ornitológiai kirándulásokat teendünk, okvetlenül el is fogok küldeni. Számíthatsz ígéretemre... Jó éjt, Pongrácom!

Anselm kitörő nevetés közt ment hálósobájába.

Ő Blankát valódiilag soha nem szerette.

E viszony szívét hidegen tartá, becsszomját ki nem elégíté, s ami sokkal alkalmatlanabb, helyzetét a társaság irányában kedvezőtlené tette.

Anselm már távozása előtt többször érezteté, hogy őt a kötelék, mely a hiú nőhöz bilincseli - mint a rabot a gályarúd -, még inkább lealázza, hogysem terhelné.

S mégis most rendkívül ingerült mellőztetéseért.

Ajkain a gúnymosoly csak a sérült büszkeségnek görcse vala.

Ő az alkalmat, mely ürügyet ad Blankával szakítani, vissza nem utasította volna; de eltaszítatni általa, mégpedig véletlenül s egy lenézett udvarló kedvéért: ez megbélyegzés, vagy legalább az első percben annak látszott.

Anselm álmatlanul jár szobájában.

Majd a bosszú villant meg lelkén, majd a közöny híves szárnylegyintése csillapítá vérereit, majd undort érte szilajul átnyargalni idegein, majd a dac ébredt föl zsarnokként űzve a többi benyomások felett, majd pedig az emlékezet gyújtá meg egyenként lámpavilágait, hogy az elégtelenség komor szemeivel a múlt idők üres emlékeire nézhessen.

Anselm lehangolt vagy ingerlékeny volt...

Eközben az éj nesze elnémul.

A gondola rúdjai nem csapkodják többé a vízutcák türemlő habfodrait.

A szemközti épület csillárai kioltatnak; csak egy ablakerkély rácsain át rezg még a bágyadt fény.

Anselm - kinek belső harca inkább képzelt, mint valóságos okokból támadt - félrevonván a függönyt, az ablakkeresztre hajtja fejét, s míg orcáján és zilált hajfürtjei közt a szabad lég friss fuvalmai csapognak, keblét percenként könnyültebbnek érzi...

A Campanile harangja már kettőt kong.

Az ünnepi hang felrázza lankadt mélézatából.

Körültekint és szemei a világos ablakra vonulnak, s onnan egy gondolára, mely az átelleni épületek kapujánál fekszik.

- Philippo! - mond az oszlopok mögül egy suttogó hang.

A matróz fölemelkedik.

A gondola megmozdul, valaki lépett belé.

A rúd első csapkodásai után, midőn a naszád a vízutca közepén volt, csendes tiszta hangon, egy szicíliai barkaróla dallama emelkedik ki a gondolából, teli vággyal, élvvel, epedéssel, reménnyel:

Addio, Therese, addio!

„Al mio ritorno ti sposero.”

E refrén lejt vissza szüntelenül, kecsegtetve és hódítva.

Anselm a mécsvilágos ablak rácsai megett nőalakot vél, mozdulatlant, figyelőt.

- Ah, a boldog szerelem fészke - sóhajtja. - Alig két öl tér innen addig, s mégis mekkora távolság!... Isteni Velence! Mint a megtört virágról az illat, még leng fölötted a művészet és szerelem lelke. Több-e, amit vesztettél, vagy amit bírsz?

Szürkületkor alvék el Anselm, s hajnali álmaiba tarkán vegyültek bős és kecses jelenetek... podagrás férj, őszi hideg vidék, unt nőkegyek, nevető patvaristák, összebogozott húrú cigány-hegedűk, zúzmarás szőlőgerezd, lármás restauráció... kék tenger, borostyánligetek, magas hegysor füstölő tűztölcsérekkel, banditák, kik énekelve rablanak, megelevenült Canova-szobrok, táncoló tündérek s a bánatos Szent Magdaléna képe.

3

A következő este Pongrác - ki az egész napot Dudley lord és Wahrner társaságában tölté - e rövid anekdotát beszélte el Anselmnek.

- Minden tudja, hogy a kandiság, mentől kisebb helyen mozoghat, annál inkább nő; de mégis sehol annyira nem, mint az apróbb fürdőkön, hova csak oly egyének gyűlnek, kiknek vagy nincs kedvük, vagy nem szabad foglalkozniok.

Egész Európában, bármily körülmények alatt, így volt. S kétségkívül, midőn Cromwell nyírott fejű szentjei, a szigorú erkölcsű köztársaságiak uralkodtak a szokások és divat felett, még akkor is a fürdőszезонoktól el nem vétetett azon előjog, hogy a kíváncsi arcok és beszédes nyelvek számára menhelyet ígérhessenek.

Ne csodálkozzunk tehát, ha Buziáson nagy mozgás van, amely percben híre terjed, miként egy tudós angol orvos, ki most érkezett meg, a gyógyvíz alkatrészeit akarja vegytanilag elemezni, s már a retorták az érces forrás előtt ki vannak téve.

Rác gyerkőcök és komoly táblabírák; csibukos meg rövid pipájú férfiak, fezzel vagy kalappal fejükön; nők szerb nemzeti öltözettel vagy legújabb párizsi divat szerinti toalettben; a tekintetes szolgabíró úr s a környék szerény igényű kirurgusa; a nagyságos prépost s az egyetlen muzulmán, ki esküjénél fogva Budára akar valami török szent sírjához zarándokolni: szóval a fürdőhely minden unatkozó népe csakhamar körülállja, nézi, bámulja a nagyorrú angolt és a karcsú nyakú retortát, bár kevés tudná megfejteni: miért van több mulatsága a doktor s a gácséralakú üveg, mint a szakács és konyhafazék mellett?

De Wehrner - ki senkivel ismerős nem vala, és nem kívánt lenni - szemügyre alig vette a tolongást. Azonban osztatlan figyelmét tégelyétől hamar elzavará egy választékos ruhájú fiatal úr, ki a vegytani kémletek folyama alatt tűnt elő, s a legelső alkalmas percet - midőn tudniillik orvosunk zsebkendőjével rőt arcáról a verítéket törölgeti - felhasználván, ismételt bókók közt őt angol nyelven megszólítja.

Wehrner a hibás kiejtésű s tördelt szavakból annyit vesz észre, hogy „őkegyelmessége,” kinek titkára az angolul beszélni törekvő fiatal úr, s ki bal oldalon az első nagy épületben lakik, tisztelettel kéri föl, ha lehet, még ma, egy látogatásra.

Mint orvos, noha most csak tudományos célért utazik, nem tagadhatja meg e kívánságot, s a titkár azon jelentést viszi át, hogy a tanár úr tüstént fogja udvarlását tenni.

Félóra múlva már Wehrner számára megnyílnak egy csinos díszterem ajtói, s eléje lép a kegyelmes úr, kihez hívatott, altábornagyi ruhában, mellén csillagokkal és ágyúkereszttel.

A nyugalmazott altábornagy tekintélyes kinézésű, de törött férfiú volt. Tar homloka felett néhány fürt, állcsontjaiban még néhány fog, orrán kék szemüveg, kezében hosszú burnótszelence, homlokán kardseb, vállain legalább hatvanöt év terhe.

- Agatha! - kiáltá szelíd hangon, az orvosnak széket mutatván, melytől balra ő foglal helyet.

A szomszéd szobából egy némbor jön ki, magával hozva hímzőtűt s a kicsiny dessint, melyen őszi tájkép vala hamvas fellegekkel, Wouwerman kecses és egyszerű modorában.

A belépő alig tizenkilenc éves, s ezen időszak másoknál az élettavasz rózsás pünkösdnapja, midőn a nőszív virágai már mind kinyíltak, hogy kelyheik fölött az öröm hajnalának legtisztább sugára, a bánat est-egének legábrándosabb holdvilága és a szerelemvágy legkéjesebb illatárja felváltva rezegjen.

De Agatha a szétzilált tavasz hófátyolban, liliom a jég gyémántjaival...

Sötétkék szeméből láz csillog ki, míg fehér viasz-arcán lankadt pír tévedez.

- Az orvos, Agathám - szólott az altábornagy atyai szívességgel.

Wehrner, kinek a beteg kezét nyújtá, meg volt hatva, mert éltében alig látott több szenvedést arcra és termetre kinyomva, anélkül hogy a rendkívüli szépség jellegei lerontatnának.

Agatha csipkés, könnyű fehér köntösben volt, övén egy kaméliával.

Gazdag, világos haja, mely vékony nyakát terhe által meghajlítani látszott, aláhulladozó aranytekerceivel leírhatatlan báj kölcsonzött a hómellnek, s a túlsápadt, de vonzó és költőileg szép arcnak, melyen lázas kimerültség dült, az idegkór és a fásult kedély félre nem ismerhető bélyegével.

Agatha, ki termetre karcsú és könnyű, mint az antilop, most bágyadtan dől egy balzacra, miután Wehrnernek néhány orvosi kérdésére lassú és elfátyolozott hangon felelt.

- A Temes megyei főorvos - szóla az altábornagy, burnótját tartva ujjai közt - mentől több szórakozást rendelt, de e kis makacs gyermek - ekkor egyet szippantott, s nyájasan fordítá arcát a balzac felé -, ez az önfejtő járó teremtes, ki amily szép, oly engedetlen - ekkor a raffaeli főre tevő redős kezét, és múmiaujjait a megközelíthetetlen kecsű fürtök selymébe temeté -, nem akar mellőlem távozni, s nem vágyik ott megjelenni, hol én jelen nem vagyok... Pedig, kedves Agathám, jól tudod, hogy örökké csak egészséged oltalmazása körül voltam féltékeny, s egyedül derült arcodtól várom örömeimet.

Oly megható volt a szelíd aggastyán bánata, hogy a beteg szemeiből könnyet csalt ki, s Wehrnert bizalmas hangulatra készte.

- S nemde - folytatá az altábornagy rövid szünet után Wehrnerre tekintvén, s őt burnótszelencéjéből kínálgatván -, nemde, Agathám, a gyógyszereknel is többet segítene egy rövid utazás a Como kies vidékén s a Lago Maggiore körül, hol testvéremnek igen szép villája van; vagy déli Franciaországban, hol Lamoire ezredes lakik, az én hű fegyvertársam Bonaparte korából, midőn még szülőföldem, Bergamo, a francia köztársaság védelme alatt volt?

- Kétségkívül, kegyelmes uram - válaszolá Wehrner -, ily betegségekre jótékony hatást gyakorolhat az utazás is, de... eredménye inkább csak enyhítő, mint gyökeres.

- És az orvos úr által rendelt gyógyszerek? - kérde az öreg remélő tekintettel, s két ujjával burnótszelencéjére koppantva.

- Azok szintén nagymértékben enyhítők - jegyezte meg Wehrner halkán.

- S csak enyhítők? - tudakolta az altábornagy reszketeg és akadozott suttogással.

- Kegyelmes úr - mond az orvos -, e kór kedélyállapotból támadt. De csoda volna-e, ha egy némbér fiatal éveiben nem lenne... érzéketlen?

Agatha arcára szökellett a vér, mert a lassú társalgást hallá.

Az altábornagy pedig nyugtalanul emelte szemét Wehrnerre, de ez emberbaráti szívetől elragadtatván, nem látá, mi körülé folyt.

- A fiatal évek hajlama - folytatá orvosunk - ... gyakran bír annyi hatással a szervezetre...

Agatha a balzacról föl akart kelni, hogy távozzék.

Az altábornagy zavartan kérde: - Mire céloz ön?

- Röviden: adja excellenciád férjhez Agatha kisasszonyt.

E megjegyzésre az altábornagy Wehrner elé ejté burnótszelencéjét; Agatha pedig halálsápadt lőn, s reszket, mint a nyárlevél.

Orvosunk most veszi észre, hogy oly családjelenet ártatlan előidézője, melyre szükség legkevésbé volt, s tudván, miképp aki egy zavart helyzetből magyarázatok útján törekszik kibonyolódni, többnyire még nagyobb tömkelegbe bukik, jónak látja mielőbb visszatérni elhagyott retortái mellé.

Midőn már az érces forrásnál van, egy fiatal lengyel tiszt lép eléje, s bocsánatot esdekelve merészségeért, tudakolja: - Nem forog-e veszély közt a grófné élete?

- Micsoda grófné? - kiált föl Wehrner.

- Az altábornagy feleségéé - válaszolá a tiszt részvékenyen.

- Egészsége okvetlenül erősebb, mint az én eszem - szólt Wehrner kétségbeesett nyugalommal.

Nem szükség, Anselm, mondanom, hogy Wehrner most már szilárdul meg van győződve, miképp a buziási beteg grófné és a szicíliai élénk tündér nem két személy.

Anselmet az érdekes anekdot inkább gondolkodóvá tette, mint vidámmá.

Nem vágyott hazulról távozni, bár még alig üté el a tizenegyet.

Hamar vonul szobájába.

Vagy a friss lég vagy a kíváncsiság, mely a komoly hangulat közt sincs a kebelből egészen száműzve, ismét az ablakhoz vonja őt.

De az átelleni ház, hová szemei tévednének, élet nélküli.

Nincs kapujánál gondola, termében csillár s a szegletszobában rejtélyes lámpafény.

Agatha fehér köntösben, midőn a betegség váz újakkal dús fűrtjei közé nyúl, hogy az arakoszorút, mely ott hasztalan áll, levévén, helyébe a koporsófüzért tegye.

Agatha szeszélyes keleti mezben a kalandok ösvényein, míg körüle a kecs, vidor kedv, a zene és kéj istennői táncolnak, mint a tengerhabokból kilépő Aphrodité varázskörében az amorettek és a nő-kellem három ikerlányai...

Agatha a bűnbánó Magdolna-kép előtt, figyelő arccal és talán kiszenvedett kedéllyel... Egek! Mily inger e rajzokban, mennyi összefüggés, mennyi rejtély!

Anselm ily eszmék és költői ábrándok világát szövi össze, most elmélyedően járván szobájában, majd az ablakkőre vetvén könyökét és a még sötét épületre szemeit.

Ezalatt gondolák röpködnek a keskeny utcákon, magukkal vivén titkaikat.

Csak egy áll meg, de... az *Albergo Italiano* előtt.

A hazajött Pongrác, ki a Márk tér óráit nem akarta élvezetlen tölteni, lép belőle a kapuhoz.

Anselm, kit szeszélye megragadt, az ablakból Antonio nevét szólítja.

- Hallom, signore - válaszolt a matróz.

Anselm alásiet, s a gondolába veti magát.

- Merre, signore!?

- A lagúnára, a Lidóra, a Szent Mihály- és Murano-sziget falárnyaihoz, a Giudetta sírjai felé, akárhová... mindenüvé... szabadban akarom tölteni az éjet, tengerhabok közt, csillagsugár mellett.

Pongrác, ki barátjának különö ötleteit ismerte, nyugodtan ment szobájába, s meggyújtván lámpáját, följegyzé ornitológiai tapasztalatait, melyeket Dudley lord és Wehrner tudós társalgásából s leginkább saját ügyességével gyűjtött.

Nem állíthatjuk, hogy a tág olasz ágyak puha vánkosaik és könnyű kecses kárpitjaikkal kevésbé csábítják a fáradt szemeket pihenésre, mint a velencei ladikok kényelmetlen ülőhelyei.

De kétségtelen, miképp Anselmet a gondola ringása és a híves lagúnaszellők hamar átvitték költői merengéseiből az álom karjai közé.

S oly friss volt a lég, oly kevésbé zajos a lagúna, oly egyforma a gondola rengése, mintha Antoniótól kezdve az elemekig minden összeesküdött volna Anselm regényes hangulatát egy prózai, de annál egészségesebb epizóddal fejezni be.

Talán a múlt éji hosszabb ébrenlét és a fiatal évek is megtevék hatásukat, s ennyi körülmény közremunkálása után nem vala csoda, hogy midőn ifjúnk szemeit fölnyitá, már a hajnal első sugarai a víztükörben fürdöttek.

- Hej, Antonio! - kiáltá Anselm kidugva fejét a csónakajtón - hová akarsz, hisz rég túl vagyunk a vonalon, meddig a gondolákkal menni lehet.

- Signore - szól a matróz a kormánypadra támasztva kezét -, az idő csendes volt, és nagyobb hullámoktól tartani nem lehetett. Ezelőtt harminc évvel, midőn az öreg Beppónál laktam, többször vittem éjjelenként Byron lordot Chioggiáig is; mert ő, mint a signore, igen szeretett a tengeren aludni, ha sógorasszonyom, Margarita Cogni, nem volt nála.

- S Margarita Cogni a te sógorasszonyod? - kérdé érdekléssel Anselm.

- Igen, signore!... Most is emlegetjük a gazdag lordot, ki akkor a Mocenigo-palotában lakott, majmok, azorai macskák, szelindekek, sólymok, kányák, két papagáj és az én huszonkét éves sógorasszonyom társaságában. Mi most is sok furcsa történetekre emlékszünk a bőkezű

lordról, ki, mint mondják, oly szép verseket költött, minő nálunk „La biondina in gondoletta”, s ki Margaritát el nem hagyta volna, ha Fletscher, a komornyik, örökké nem árulkodik ellene.

- És szép volt-e sógorasszonyod?

- Még Chioggiában sem lehetne párját találni, pedig ott teremnek a legdelibb nők.

- Ah! Cane della madonna!... Kedvem volna e csodaszigetet meglátni.

- Most, signore, majdnem Malamocco mellett vagyunk, s innen könnyen eltévedhetnénk, de íme a nap már a tengerből emelkedik, az idő elhaladt, s késő délután érkezénk vissza, mégpedig csak úgy, ha szél nem támadna.

Antonio kémlőn nézett a láthatárra, melyen a nap vörös sugarai a gyér felhők szegélyeit kezdték színezni.

- Talán zivatar készül? - kérde Anselm a matrózra tekintvén.

- Legföljebb egy kis bourrasco, mely elől a Canal Grandéra még játszva beérhetünk.

- S ha a szabad tengeren találna e bourrasco?

- Akkor - felelé Antonio megfordítván gondoláját - sajkánk el nem merülne, de a szegény Antonio, mert a tilalom ellen ment a Lidón túl, néhány napig elzárva lenne a szerencsétől, önnek, signore, parancsait teljesíthetni.

Anselm, kinek most eszébe jut, hogy Tizian többnyire a chioggiai nők közül választá mintáit, szerette volna látni a magas, deli növésű, hosszú fekete hajú, égő szemű, büszke jellegű némbereket, kik a bosszúra és szerelemre, az áhítatosságra és vad kicsapongásokra oly készek, mint Margarita Cogni volt; de Antonio aggodalmai percenként növekedének, s ő a vén matróz iránt, kinek szolgálatát egész éjjel igénybe vette, szeszélyei dacára is volt annyi gyöngédséggel, hogy új, s tán még terhesebb fáradalmakra ne kényszerítse. Gyorsan eveztek tehát vissza.

Midőn a Lidóhoz közelítenek, a tenger magas hullámokat kezd vetni, és a bourrasco helyett sokkal nagyobb vihar előjelei lepik meg Antoniót.

Ez kettőzé iparkodását, míg derült és biztató arccal nézett Anselm felé... mire egyébiránt szükség nem vala; mert Anselm szerette volna, hogy mint Byron lordon gyakran történt, egy hajótörésecske érje, melyből különben is gyakorlott úszó lévén azon helyeken, hová már gondolájuk bevonulni siet, nem hitte nehéz feladatnak menekülni.

- No, Antonio - szóla vidáman -, a bourrasco nem tréfál. Eleinte kicsinynek mutatta magát; de hamar nő, s még sok dolgot fog neked adni.

- Gyermekség, signore! Mi bátorságban leszünk jóval azelőtt, hogy mérget kiönthetné; mert ami vihar Malamocco és Chioggia közt, az csak szilaj habcsapkodás a lagúnán... De mely örültség ez?! - kiáltá ujjával a Lido felé mutatva.

Anselm arra tekintett.

Néhány száz öllel tőlük s már messze távozva a Szent András vártól, egy karcsú, ékes gondola küzd a hullámokkal. Nyomát kevéssel hátrább a második követi, míg a harmadik gondola, mely ugyanazon társasághoz látszott tartozni, több kétséges mozdulatok után megfordul, és a Lido biztosabb részeihez kezd vonulni.

- Hova mehetnek e sajkák? - kérdezi Anselm, élénk figyelemmel kísérvén a mindinkább közelgőket.

- Kettő, ha hamar nem bánja meg, Chioggia felé tart egyenes irányban; a harmadik, mint képzelem, nem mer kockáztatni, és fölhagy szándékával.

- Úgy látom, Antonio, hogy e matrózoknak van bátorságuk.

- Tréfaság, signore, a többi gondola is csak azt fogja tenni, mit a félénkebb már megkezdett. Akkora vihar mellett, minő egy óra múlva beáll, Chioggiáig könnyen elmerülnének.

Mintha a habok Antonio nézeteit védni akarták volna, duzzadtabban kezdték csapkodni a kormányrudat, mélyebb vízlejtések közé sodorták a gondolát, és annak oly lökéseket adtak, hogy Anselm erős izmaival is alig bírt állva maradni.

De a keletkező orkán dacára is a két gondola szilárdul követte az irányt, melyet kitűzött, s midőn Anselm csónaka mellett alig ötven öl távolságra haladt el: - Antonio - kiáltá ez hévvel -, száz lírát kapsz, ha e gondoláknak mindenütt nyomában leendesz.

- Signore - válaszolta szomorúan a matróz -, én tudom, hogy mihelyt azok amott legfőlebb félóra múlva meg nem térnek, vakmerőségük nem a szív erejéből, de tapasztalatlanságból foly. S én mégis követném őket büszkeségem miatt. De karom a szokottnál lankadtabb. Az éj elfárasztott. S most nem a veszély jut eszembe; félek, nehogy e hetyke matrózok szemében gyenge karúnak tűnjék föl az öreg Antonio, ki még ezelőtt tíz évvel a regattán a leggyorsabb versenyzők elől elnyerte a díjt.

Anselm természetesnek tartja, ha a kérés és kecsegtetés akkor sem töri meg a férfi becsszomját, midőn ez csak egy malacra vonatkozik, mely a regattán győztes matróz díja szokott lenni.

Felhagy tehát sürgetéseivel, s Antonio már a Szent András vár mellett lejt, midőn a bibliai kifejezés szerint megnyílnak az ég csatornái, és a sűrű esőár, a füttyülő szél, a tajtékos habserények, melyek a gondolába csapkodtak, bár a kevésbé mély vízen is elmerítéssel fenyegetőztek, de legalább nem vevék el a reményt: a balszerencse esetében emberi segítségre s közel fekvő menhelyekre számítani.

A vihar percenként feljebb fokozta erejét, és a nyílt tengeren még az árbocos kisebb hajóknak is gondot adhatott volna; azonban Anselm, hosszú s unalmas küzdelem után, a megázáson kívül minden baj nélkül ért az *Albergo Italianó*-hoz.

Asztalán Wehrner névjegyét találta.

- Mikor keresett ez az úr?

- Még tíz óra előtt - válaszoló legénye, rendezvén az öltözködésre szükségeseket.

- S Pongrác jókor ment-e el?

- Az idegen urat, kivel idejött, visszakísérvén hazatért, mert méltóságodat várta, s éppen tizenkettőkor távozott a szemközti épületbe, honnan midőn az eső és szél legnagyobb volt, az idegen úr küldött utána. Később nagy bárkát láttam a balkon alól kiindulni, s Pongrác úr evezőlapát mellett volt, feltűrt karral, matrózkontösben és fején vörös sipkával.

Anselm újságvágyát a legény értesítései legnagyobb mértékben foglalkoztaták. Annyit képzelt, hogy talán a vihar miatt nem tettek kirándulást az aquileai romokhoz; ámbár a gőzös, mely természetvizsgálókat kiviendő vala, reggel hatkor indul, midőn még az időváltozás jelei alig mutatkoztak.

De mit kereshet Pongrác az átelleni palotában, s miért lett rögtön matrózzá? Ezt kimagyarázni nem bírta.

Kíváncsisága határtalan volt.

Az idő örökké elménkben van, ha valakit nyugtalanul várunk, s Anselm pontosan megmondhatta volna, hogy amióta legényétől a bárka elindulását hallá, éppen tizenhárom óra és hét perc telt el Pongrác visszaérkezéseig.

Ez lassan lép szobájába, nem akarván Anselmet, ki a szomszéd kabinetben hált, fölébreszteni; mert már késő, igen késő éj volt.

De az ajtó halk becsukásakor csengetés hangzik:

- Jancsi! Nem jött-e még haza Pongrác úr? - kiáltá egyszersmind az ifjú gróf.

- Itt vagyok valahára - szól Pongrác a kabinetbe menvén.

Sok tudakolás és válasz után a matrózmezbe öltözött ifjú a következő történetet beszélte el:

- A szemközti épület lakója, mint tegnap reggel Wehrner értesített, Albanoni grófné, s hogy, Anselmem, hosszasan függőben ne tartsalak... ő szép özvegy, gazdag patrícusnő s oly kiterjedt családú, melynek fiú- és leányágai a Como tavától kezdve a Vezúv aljáig szétterjednek. Neve... de ne tudakolj, mert amit hallék és láttam, különben is mind elmondom... neve Agatha.

Anselm felszökött örömeiben ülőhelyéről, s barátját átkarolá.

- Csitt! - intett ujjával a nevető Pongrác - mindent sorban beszélek el.

- Albanoni grófné, ámbár csak időszakonként mulatott Velencében, majdnem oly divatba hozta szalonját, mint a múlt évtizedekben Albrizzi Izabella, kinél az édes és méla lantú Pindemontétól kezdve a sötét és vad szellemű Ugo Foscolóig, a szent és magasztos írmodorú Chateaubriand-tól a világfájdalmas és kéjalgó Byron lordig Olaszhon s a külföld európai hírnű költői megjelenének, hogy a komoly államférfiakkal, a nagy művészek- és fő katonai tekintélyekkel együtt azon varázskört alkossák, melynek híre a memoárvilágba átment. Az ő estélyeiről te kétségkívül eleget olvastál, s ha felfrissítéd emlékezetedet, fogalmat szerezhetsz magadnak Agatha szalonjáról is.

Albanoni grófné a nagy csatornán lakott a Rezzonico-palotában. Ez a tengerváros legköltségesebb épületei közé tartozik, s bár korintheta oszlopokon nyugvó sötét homloka a tizenötödik század jellegét tünteti föl, s bár zöldmárvány lépcsőin, tornácán és előcsarnokának elmosódott falképein az idő kártékony keze látszik, mindamellett legalább az első emeleten, melyet Agatha grófné egészen kibérlett, nem vala szoba, hol kelet és nyugat legritkább iparcikkei ne versenyeztek volna egyesíteni, amit csak a komfort, a nemes ízlés és a külön képzelem kívánni tudott.

E termék rendezése több költséget árult el, mint egy regény, mely íróját dicsőíti, és több műértést, mint amennyire könyv és élet oktathatja azt, kinek keblében nem csillog föl az ihletettség istenszikrája.

Egy udvarlója szerint a grófné oly fényes házat tartott, hogy az *Ezeregyék* királynéi és gyémánt palotákban lakó nemtői, ha e homályos földrészt, hol mi, prózai emberek, tengünk, meglátogatták volna, Agatha termeiben rangjukhoz és finom ízlésükhöz méltóan fogadtathatók.

De a velenceiekre e fényűzésnél még inkább hatott a szép néember egy szeszélye.

Ő tudniillik a Lido pusztább vidékein költséges istállót tartott, s idegenektől kísértetve gyakran csónakázott a szigetre, hol aztán könnyű kocsin vagy telivér angol paripákon nyargaltak az avar tér fővényei közt, versenyezve a széllel, mely haragos szárnyain fakó tengerfövényt és krétás port dobált utánuk.

A lagúnák népe, mely életében csak a Dulcamara kocsiját látta, ha tudniillik *A bájital* színpadra került, s melynek minden ismerete a Márk-templom csarnoka előtti négy bronz lovon túl alig terjedt, csodálatra volt ragadtatva e jelenetektől, s midőn Albanoni gondolája a nagy csatornán átvonult, ki-ki óhajta a csodálatos lényt látni, ki gyönyört lelt oly multságokban, mikhez hasonlót a köztársaság fénykorában még a dogék női sem hoztak divatba.

De a szép özvegy tavaly az udvarlók és a szalonvilág meglepetésére véletlenül hajóra ült, s egy évi távollét után, melyet a kisebb költők versekben kesergettek, a magas rangú arszlánok pedig élcekkal akartak volna üldözni, mint már tudod, csak a napokban érkezett Velencébe, s nem vágyik többé nyílt házat tartani.

Ezért fogadta ki az átelleni szerény épületet, hová bútorainak csupán igénytelenebb részét hordatta; noha, meg kell vallani, szalonja ezen alakban is legkevésbé vezetne minket a visszavonultság eszméjéhez.

Talán hasonló nézetten valának régi barátai közül is többen; mert mihelyt hazaérkezéséről a Fenice Színházban és a Márk téren suttogás támadt, akadt elég, ki az érdekes kalandornőt „remeteségében” föl akarta keresni, s bár a grófné most pazar fényt nem űz, házában majd mindig vannak művészek és nagyurak, vén notabilitások és ifjú erők.

De mellékesen még említenem kell, hogy a grófné köre az Albrizzi Izabelláétól egy pontban lényegesen különbözött.

Izabellánál tudniillik örökké vegyes társaság volt nemcsak rang, de politikai vélemények tekintetében is. Nála a jezsuita s legitimista gyakran találkoztak a francia baloldal szónokaival és a reformer Brougham lorddal vagy a görög szabadságharc alatt nevezetessé lett Capo d'Istriával.

Míg ellenben Agatha szalonjában régebben is többnyire a szabadelvűek árnyalataiból léptek be; mióta pedig visszatért, vendégei alig valami kivétellel, mind a mozgalmak barátaihoz tartoznak.

Ez Dudley lordnak is föl kezd tűnni, noha ömagassága, tudományos műveltsége dacára is, alig számíttatik az éles szemű egyének közé.

De bárminők legyenek Agatha uszályvivői, úgy látszik, a szép nő, noha modora szelíd és leigéző, egyikkel sem bánik igen gyöngéd figyelemmel.

Sőt vannak percek, midőn az érzéketlen Donna Diana szerepét játssza, s még a szegény zeneszerzőket és melodrámá-írókat is oly merész vállalatokra unszolja, melyek szívósabb elemekből gyúrt férfiaknak valók.

Igaz, hogy maga is, bár gyengébb szövetűnek látszik, mint egy szerelmi dal, nem szokott visszavonulni a fáradtság és veszély elől; mert karcsú termete gyakorlat által ruganyossá lőn, és szíve vagy mindig érc volt, vagy a fásultság miatt az.

Agatha tegnapelőtt a Doge-palotába ment, hol a természetvizsgálók tiszteletére lakoma rendeztetett.

Az óriás teremben - hol a tenger mátkájának, a ragyogó hírű Velencének minden nagy emlékeit művészek keze örökíté meg -, történeti tárgyakra tért a beszélgetés, melyben Dudley lord is, ki minket madarainknál hagyott, mellékesen részt vett.

Agatha a teremből kíséretével együtt hamar távozván, az aranylépcsőn említé, hogy másnap a szigettenger azon küzdelmes részét, mely Malamoccótól Chioggiáig terjed, akarja crayonnal lerajzolni; mert később vászonra szándékozik tétetni.

Egyik udvarlója figyelmezteté az aquileai romokra, hová tegnap a természetvizsgálókért vágyott.

Agatha arcán a méházat vagy nehezteselés felleget borongtak.

- Mi gondom az orvosokra - monda -, midőn a szabad természet egészséges legét nagy emlékek közt szívhatom? Én holnap mindenestre - s ezt különös hangnyomattal ejté - gondolámon töltöm az időt, s ott, hol Velence múltjának legszívemelőbb emlékei folytak le.

A szép asszony e szeszélyét a kíséret felségesnek találta, s többen ígérkeztek a rég ismert hullámokra, bár az Aquileába menők jegyzékébe írták volt be magukat...

Kitérésként, Anselmem, talán kockázathatok anélkül, hogy türelmeddel visszaélnék, néhány sort, a tájnak, melyet Agatha grófné le akart vázolni, történelmi nevezetességéről.

Tudod, miképp az V. században a hunok az Alp sorompóin át Olaszhon térségeire özönlöttek, Attila vezérlete alatt prédálva, felfogatva és ledöntve mindent, mi útjukban volt, vagy ellenük szegült. A megfélemlült lakosok széles mocsárok közé vonultak, s Malamoccóban kezdék első kunyhóikat fölépíteni, melyet később fővárossá is tettek; mert a hely, hová Velence márványpalotái rakattak, még többnyire néptelen volt. A tenger - kényszeríteni akarván a köztársaságot odahúzódní, hol a végzet könyvében fölírva a legfényesebb jövendő volt - kétszer tette hullámai és fővénytorlata által semmivé a kis várost, mely kezdetben a hatalom székhelyéül vala kijelölve. A nép megkeseredve Malamoccóból Velencébe költözött, s ezt dicsőséges küzdelmek és vállalatok által csakhamar Bizánc vetélytársává, kelet áurakhelyévé és a szabadság s művészet tanyájává emelé.

De midőn Adria arája legragyogóbb éveikhez közelve, akkorra veszély kezdette fenyegetni, mint egykor Malamoccót; mert a középtenger kegyence, Genua, bosszút esküvék szebb vetélytársa ellen, és a fondor Paduával szövethelve, elhatározta addig nem nyugodni, míg csak a Canal Grandén egy márványpalota, a lagúnán egy csónak, a Rialtó-híd boltjaiban egy aranygyűrű és az ólomfödelek alatt egy rab van.

A sors e tervnek kedvezett: mert Velence hajóhada Pola mellett megveretett, és a genuaiak Chioggiát elfoglalták.

Ekkor követség járult a győzelmesekhez, esdeklő, hogy fehér papírra tetszés szerinti békepontokat írjanak. A paduai herceg kialkuvásra hajlék, de Pietro Doria, a főadmirál így szólott a könyörgőkhöz: „Istenemre, velencei urak, ti a paduai fejedelemtől és a genuai köztársaságtól addig békét nem nyertek, míg zablát nem teszte azon lovak szájára, melyek a Szent Márk egyházának kapuja előtt állanak. De mihelyt fölszerelt paripáitokon látunk, tüstént alkut fogunk ajánlani. Ez a mi akaratunk és köztársaságunké. Urak, vigyétek vissza a genuai foglyokat, kiket átadás végett magatokkal hoztatok; mert én, Doria Péter, saját kezemmel akarom egypár nap múlva a börtönök zárait felnyitni, hogy őket a többi rabokkal együtt kibocsássam.” A genuai hajóhad büszke vitorláit rögtön egész Malamoccóig kiterjesztette. Azonban az óriás veszély és ellenség gögje fölvillanyozta Velencét. A nép s az arisztokrácia minden vagyonát a haza oltárára hordá. Ki-ki fegyvert fogott, s maga a papság is katona- vagy matrózmezbe öltözött. A hajók tündérgyorsasággal készítették föl, és a vezényletet a hetvenkét éves doge, Contarini vette át. A honfi kétségbeesés csodákat tőn, s a megtámadó genuaiak heves küzdelem után Malamoccótól visszaverettek, s Chioggiába vonultak, hol a vén doge az egész hajóhadat ostromzár alá vetette. Kevés idő múlva új és még véresebb csata tört ki, melyben Doriát a velencei aladmirál, Pisani által feltalált első vetágyú golyója megölte, még mielőtt a genuai hajóhad legyőzeték. E csata után Contarini a chioggiai partokra tette ki seregét, s hozzá békekövetség járult, hozván szintén fehér papírt, hogy a doge tetszés-ként írjon alkupontokat. De Contarini oly büszke volt, mint Doria, s Genua legnagyobb hajóhadának föltétlenül kelle magát megadni...

A történelemről a kalandra térve át, láthatod Anselmem, hogy a tengertáj, melyet Agatha grófné be akart barangolni, Velence gyermekkorának és férfiúi nagyságának örökélő emléke; de éppen azért, mert mátol holnapig nem sülyedhet semmiségbe, természetes, hogy a grófné kísérete reggeli hét órákor a kormánykerthez, hová a találkozás volt kitűzve, a növekedő szél miatt gyéren jelent meg.

Dudley lord, ki csak este hallá a vállalatot, bár ígérete által kötve nem volt, egy kétevezős gondolán a szabott időre, angol pontossággal megérkezett, magával vivén titkárját és azon fiatal arslánt, kitől a grófné akarata felől értesült.

Kevéssel utóbb a Canal Grandén pompás sátorú gondola tűnt elő, kivarrott virágos mellényű, hímzett övű, fekete sipkájú s nankin pantallójú matrózokkal.

Nyomát követte egy egészen szokott alakú gondola.

Az elsőből Agatha grófné, a másodikból több fiatal úr lép a kert hágsójára.

- Az idő kirándulásunknak nem kedvez - mondá Dudley lord az érkezőknek.

- Sőt egy kis zivatar szükséges, hogy érdekessé tegye a croquis-t, melyet a tengertájról fogok rajzolni - válaszolá Agatha hódító mosollyal.

- De az emelkedő hullámokat könnyű volna sima víztükör mellett is képzelni - jegyezte meg Dudley nem minden célzás nélkül.

- Talán nem lenne nehéz - szól Agatha szeszélyesen megrázva szőke fűrteit. - Csakhogy azon hullámozása kedélyünknek, mely az elemek harca közt támad, szintén bír érdekekkel, s a leghőbb képzelődés sem utánozhatja budoárjaink csendes vánkosságait.

Ezzel a ladik felé fordult.

- Én mindig szoktam úszóruhát vinni - sűgá Dudley társának, kivel gondolájába visszatért.

- S hiszi-e ön, hogy arra szükség lesz?

- Kevésbé mintha cethalászatra indulnánk - felelt a lord több hidegvérűséggel, mint amennyivel Pietro Conradini puskájának csőjébe tekintett volt.

Csakhamar a mulatozók és a komoly matrózok a lagúnán lelték magukat...

- De a szent istenért! - kiáltott föl Anselm, megszakítva barátja előadását - ugye, az, akivel én találkoztam, Agatha volt.

- Kétségkívül - mondá Pongrác, meghallgatva a történeteket.

- És így az ismerkedés legszebb alkalmát Antoniónak matróz-büszkeségeért elmulasztám! Pedig mi könnyen leheték a szép nő védőangyalává! De a sors mindig lágy szívem által üldöz.

Pongrác, mosollyal ajkain, folytató Agatha kalandját.

- Midőn a vihar tombolni kezdett, Wehrner, ki Dudley lord végett nagy remegésben volt, cirkáló társulatot rendez. Bárára ültünk felkeresni a veszélyben forgókat. Hajónk mély öblű levén, elmerüléstől aránylag védve lőn; de a fővénytorlatok közt hamarabb megakadhatánk. Azonban bízunk matrózaink s néhány fiatal úr ügyességében, kik gyakorlott révészek voltak, és a hely színét teljesen ismerték.

Pár órát a legszélső levertség s azon könnyelmű hangulat közt tölténk, melyben az ifjú kedély a balsors csapásai alatt is átbillen.

Csak Wehrner volt változatlanul komoly.

Bánátát a körülmények percenként mindinkább igazolták, mert az egész velencei tengerből nagy forradalomban volt. Haragos hullámaival minden oldalon ostromolta a gátakat s az erős zárfalakat, melyek a szabad Adriával való egyesülését akadályozták, és szilaj árjait féken tarták.

Kivált délután három óra körül a vész akkora fokra hágott, hogy nagy bárkán sem vala biztos.

De akármi történt is a szerencsétlen gondolákkal, lehetetlennek hívők, miképp annyi órát kockáztattak volna a szélvészes habokon.

Valahol kiszállottak vagy partra vettek: ez előttünk kétségtelennek látszott.

Amennyire kár nélkül történhetett, mindig közel tartottuk tehát magunkat a töltések- és szigetpartokhoz, s mert a vihar, midőn Malamocco széléhez értünk, mérgét kifűván, szemlátomást csillapodni kezdett, mi oly távolságra simultunk a szárazhoz, hogy bárkánkat örökké csak néhány öl választotta el attól.

De gondos fürkészetünk, ámbár a mellék-ladikon most már többször küldénk a gátakra cirkálókat, eredmény nélküli volt.

Szorongás lépé a gondatlanabbak keblét is. Ez később levertséggé vált.

Egy halász tudniillik, ki hálóval vállán, csónakját éppen a tengerre indította, tudakolásainkra monda, hogy ő a vihar növekedése alatt két gondolát látott, melyet a szél Pelestrina felé űzött.

Így bizonyos volt a végveszély.

Midőn súlya által mindinkább lehangolva voltunk: - Urak - említé kormányosunk -, itt új tengerkapu kezdődik, mely a velencei öbölből az Adria nyílt részeire vezet. Ha a gondolák eddig eljöhettek, remélhető, hogy segélyre találtak, mert a parton gyakran van hajósnép. Jó lenne tehát e helyen körülnézni.

A ladik elővonatott, s értesülés végett többen kiszállánk.

Azonban a lakosok, kikkel beszédbe vegyültünk, csak kétséges vagy ellenkező híreket mondanak, mi igen természetes volt, mert a zivatar fokonként fejlődén, a parthalászoknak elég időt hagyott csónakaik biztosítására és a hazatérésre.

Sikertelen fürkészetek közt Malamocco párkányához jutánk, melynek alatta a tengernyílás, átellenében pedig hosszú földnyelv.

Wehrner éppen elő akará venni távcsőjét, midőn a szemközti partszélen egy alak tűnik föl, ki orvosunkat meglátván, a hullámokba rohan, és gyorsan kezd felénk úszni.

- Íme! Ez őmagassága! - kiálta Wehrner hozzánk fordulva.

Szavára mindnyájan a parthoz csődülénk, és rövid idő múlva szerencsénk volt Dudley lordot ép egészségben, de az ausztráliai szigetekre rendkívül emlékeztető öltözékkel körünkbe fogadhatni.

- És a grófnéval mi történt? - tudakolák a fiatal urak, aggodalmaik mellett is kíváncsian tekintve a hullámokra, mintha az angol példájának érdekes utánzását várnák.

Dudley válasza legkevésbé volt megnyugtató.

A két gondola - mint ő monda - igyekezett egymástól el nem szakadni; de végtére a vihar majd minden kormányzást fölöslegessé tett. Azonban Albanoni grófné matrózai több ügyességgel bírván, mégis tudtak a partoktól akkora távolságra maradni, hogy a szél irányának gyors változása legalább egy lökessel nem csaphatta volna zátonyra; míg ellenben a lord matrózai örökké valamivel közelebb estek a torlásokhoz.

Így haladtak, percenként az elmerülés elé nézve, Pelestrina felé, midőn a légroham rögtön két ágra szakadván, a lord sajkáját oldalba kezdé nyomni, s erős csapkodások közt taszítá mindig a földnyelv körébe; a grófné gondoláját pedig hátba támadá meg, s oly gyorsan üldözé el a partoktól, hogy az, a matrózok erőfeszítése dacára is, néhány száz ölre vettetett társától, s a közelítésről már szó sem lehetett.

Csakhamar a lord kíséretestül egy zátonyra löketik, mely fövenyes gerincét a nagyobb hullámlejtések és tengerapály alatt a víz színén föl-fölmeríti; de többi részeivel megtört tajték, csillogó habfoszlányok s táncoló örvénykék közé van temetve.

Képzeldésed, Anselmem, lerajzolhatja a történet további fejlődését. Mert egy széttört gondola mellett lucsokban ülni végre sem vala oly helyzet, melyet a halandó, ha lehet, változtatni ne kívánna. Önként folyt tehát, hogy őmagassága, miután segély nem jön, személyesen megy fölkeresni azt, s így találkozott velünk: míg kísérete kevésbé gyakorlott úszókból állván, a zátonyon fészkel, várva csónakot vagy hajót, melyen Agatha grófnénak megtalálására indulhassanak...

Mialatt Dudley lordtól, részletesen halljuk élményeit, naszádunk már a bárkához visszaindul, s a tengernyílásból kezd kirudazni.

De alig jutott ki a két part közül, megint új látmány tanúi levénk.

A bárka tudniillik helyét rögtön elhagyva, közeledik egy pompásan fölszerelt dereglyéhez, melynek aranyozott orra, bíbor sátora és virágkoszorúk-, szalagrojtok- és zászlókkal díszített árbocfája ünnepi menetre mutat: míg azon sajtószerű jelenet, hogy mindenik evezőlapát mellett rövid ingujjú s vasárnapi ruhába öltözött halásznők működnek, s a hajón egy férfialak sem vesz a foglalkozásban részt, az egésznek igen fantasztikus színt kölcsönöz.

- Jól látok-e? - kiáltá Dudley lord Wehrner széles háta mögé retirálva. - Hiszen az a halásznő, kibontott szőke fürtökkel, piros selyemmellényben és hasított ujjú inggel, Agatha grófné. Ő vezeti a kormányrudat, s én legott eléje léphetek majdnem oly egyenruhában, mint minővel Szemiramisz diadalmenetét üdvözlék a núbiai hercegúrfiak, anélkül hogy legalább elefánton lovagolnék, kifürt fülemen kolibrik himbálnának, vagy mellem meg karom illendőleg volna tetovírozva és befestve.

Mi gyorsan osztozánk - a matrózok a szükséges, az urak némely fölösleges ruhadarabokról mondván le - a lorddal, s míg a csónak ügyes mozdulatai és Wehrner bő kabátja az előkészületeket maszkírozták, sikerült őmagasságát magunkéhoz hasonló hüvelybe dugni.

Így értünk a fényes dereglyéhez...

A kölcsönös üdvözlések és felvilágosítások helyett, hogy rövid lehessek, itt mondom el Albanoni grófné történetét is.

Chioggia, néhány palotán és régi templomon kívül, bár kecses tekintetű város, halászlakokból áll. Minden férfi a tengeren él, napok-, hetek- vagy hónapokig egymásután. A hübb férjek esténként fészkeikbe térnek, de a kalandorabbak egész évszakok alatt a dalmát partok körül circálnak, mígnem hálók szerzeményéből nagy összeg ezüsttel és csinos kelmékkel jöhetnek haza.

Innen van, hogy az idegen, ki Chioggiába lép, csak gyönyörű nőarcokkal találkozik.

Körüle semmi férfi, mint az őskor mesés szigetén, melyre a hitregék szerint nemünkből senki sem köthetett ki, vagy mert egy varázserő távol tartá naszádjait, vagy mert a közelgőt, mihelyt a bűvölet nem hatott, egy átok elsüllyeszté.

Egyébiránt minden hasonlítás sántít, s az idegent az utcaporban hengerző gyermekraj hamar meggyőzte arról, hogy az itteni nők sorsa a mitológiai sziget némbereitől legalább egy lényeges pontban különbözik; mert nincs Deukalión köveire szükség, hogy Chioggia néptelenné végtére se váljék.

Midőn a vihar dühöngeni kezdett, a bátor hölgyek, kik az evezéshez úgy értettek, mint férjeik vagy jegyeseik, a partra rohantak az érkezőket várva, vagy ha kellett, segítve. Több halász rongált csónakát vették már e gyors kezű nők sajkái akképp körül, mint a röpködő csárok azon madarat, melyet a vadász golyója talál.

Ily versenyzés alatt tűnt föl a láthatár hátterén Agatha gondolája, percenként kétségbeejtőbb tusát küzdve a szilaj elemekkel. Mert egyik evezőjét széttörte a vihar, s míg oldalán gyakran csapott be hullámfoszlány, a sátrat le kellett hasogatni, nehogy öblében a szélvész megakadva, fölforgassa az egész járművet, mely különben is annyira meg volt rongálva, hogy recsegő darabjait már csak az isteni gondviselés tartá együtt.

A halásznők éles szemükkel hamar ráismertek a díszes gondolára, s mert Albanoni grófné, kivált a Sutto-Marina nevű elővárosnak, hol a szegényebb osztály lakott, valóságos védszentje, tüstént legalább egy tucat csónak és dereglye sietett, dacolva minden veszéllyel, a szűkölködők jóltevőjének megmentésére.

A szerencse majdnem annyiszor kedvez a vakmerőségnek, mint a hideg számításnak, s a grófné néhány óránegyed múlva a Mária-egyház csarnoka előtt áll, körülvéve rajongó nővilágtól, kik örömeikben könnyeznek, nevetnek, dalolnak, imádkoznak, s kondorhajú gyermekeikkel a kis tündér vagy védszent köntösét és saruit csókoltatják.

Örültházi jelenet volt ez, ha az érzések nemes kicsapongása által mélyen megható és magaslatos nem lenne.

Agatha gyémánt mellköveit és a keleti gyöngysort, mely alabástrom nyakát átfonta, a Boldog Szűz oltárára tette, s a nők, midőn a tenger és szív vihara szűnni kezdett, a városhatóság engedelmével előhozaták a nagy ünnepélyre szánt bárkát, melyet Dominico Tribunónak - ki a kilencedik század végén chioggiai halászból dogévá neveztetett - családja ajándékozott a szigetnek.

S ez volt az a fölkoszorúzott bárka, mely a legszebb chioggiai nőktől vitetve, indult Dudley lordnak, kinek zátonyra menekülését a grófné látta, kellemetlen helyzetéből való kiszabadítására.

Több említeni valóm nincs; mert visszaérkezésünk alatt semmi kaland nem történt.

Albanoni grófné a művésznek, ki Wehrner cirkáló önkénteseihez tartozik, átadá a chioggiai tengervidék rajzát, egy derék vázlattal a nagy ütközetről, mely azon pillanatot jelöli ki, midőn az öreg doge elől a genuaiak kezdenek visszavonulni.

Papírján minden vonás nyugodt vérre mutat.

Kezében a crayon nem reszkethetett.

Pedig a rajzhoz, a haláltól menekülés után hamar kellett kezdenie.

Megdöbbentem e lélekerőn...

Pongrác szavait leírhatatlan figyelemmel hallgatá Anselm.

Homloka gondolkodó, arckifejezése borult. Úgy látszik, kedélyét inkább zaklatja a külön nő rejtélyes jelleme, mint elhinni és megvallani akarná.

- Mi lehet ő? - kérdi mintegy önmagától, de hallhatóan.

- Ördög vagy angyal... mit tudom én - szól Pongrác -, annyi kétségtelen, hogy körét lebűvöli.

- S kacér-e?

- Kellemes, mulattató. Szeszéylei eredetiek. De modorán inkább közöny vonul át, mint tetszelgés.
- S udvarlói közt nincs-e, kit megkülönböztetne?
- Mindeniket egy nívón tartja.
- S azok?
- Imádják őt, Anselmem, és rágalmazzák.
- Ah... s mi rosszat mondanak róla? - tudakolá mohón Anselm.
- Rosszat nem, de kétségest.
- Kínpadra vonod kíváncsiságomat, szólj!
- Hallám, hogy férje párbajban halt meg.
- Az öreg altábornagy?
- Igen. S mondják, miképp e párbaj feltékenységből támadt.
- És ez különösnek látszik előtted, ki a buziási anekdotát hallád?
- Érteni tudom; de az ellenkezőjét bámultam volna.
- Én pedig - szól Anselm - igazán csak most vágyom vele megismerkedni.

Anselm és Pongrác útitervén a három lefolyt nap gyökeres változást tőn.

Mert Blanka grófné könnyelműsége miatt Anselm nem tartá kellemesnek addig hazatérni, míg a közkézen forgó botrányok mellett neve is említethetnék; Agatháért pedig Velencében maradt volna, ha távozásának ürügyet sem lel.

Viszont Pongrác, a művészi vándorlason kívül, melyre a Savelli-palota ritkaságainak elszállítása után ígérek, még szeretett volna természettani vizsgálatokhoz kezdeni Wehrnerrel, kinek e szakban alapos ismeretei voltak, s ki hozzá külön jellemének egész makacsságával ragaszkodott.

S bár a hajnalszürkület már a lámpamécs fényét homályosítani kezdé, s bár Pongrác az evezőlapát forgatása és a fönnülés miatt kimerültnek látszott: mégis az ifjak, mielőtt álmra hajták szemüket, elhatározták, hogy Anselm reggel levelet fog írni a grófnénak, melyben Aurélia mátkaságán örömét fejezvé ki, engedelmet kér bevárni nővérét, ki, mint értesíté, a telet Izidorral Velencében és vidékén akarja tölteni.

Pongrác szintén abban állapodott meg, hogy Wehrner ajánlatait egész kiterjedésben elfogadja; de pár napot még Anselmmel tölt, s csak aztán csatlakozik az angol tudóshoz, ki által, ha lehet, még holnap bevezeteti barátját Albanoni grófné szalonjába.

Tervük olyan volt, mely semmi oldalról lényeges nehézségekbe nem ütközhetett.

S midőn egész héttel utóbb Pongrác Anselmtől elvált, ez a szemközti épület állandó vendégei közé tartozott.

Az ifjú természetbúvár, miután Wehrnerrel a hegysorokat, melyek az osztrák-német határt Olaszországtól elválasztják, beutazta, Dudley lord rendeletéből Castel-Francóba ment, hol egy híres orvos lakott, ki nagy képtárát és régiséggyűjteményét áruba bocsátani szándékozott.

Pongrácot a képtár, melyben Correggiótól és Guido Renitől is eredeti rajzok voltak, majdnem annyira leigézte, mint az orvos két gyönyörű leánya, kik közül a kisebbik Correggio *Aurora*-jával versenyezhetett volna.

Pár hetet mulatott tehát Castel-Francóban, honnan gazdag gyűjteménnyel remélt Wehrnerhez csatlakozni, ki addig Veronát választá lakásul.

Ezen idő alatt Anselmtől néhány érdekes levelet vett, melyek a szív élményeit és küzdését hűbben fogják rajzolni, mint én tudnám.

Íme a levelek.

Velence, okt. 10.

Naponként látom Agathát, és kevésbé ismerem magamat.

Eddig már oda kellett volna hagyni őt, a büszkeség mellett, mely az enyém.

Tudod, Pongrácom, hogy csak kalandvágyból óhajték szalonjába vezetetni, és szívemnek e fényes termekben semmi foglalkozást nem szakítottam.

Ah, de aki körül van, szerelem nélkül is kénytelen a szív kábaságain átesni, miként táncolni kellett Bagdadban, víg és lesújtott kedéllyel, ép és tört lábbal, ha Oberon sípja megzendült.

Talán a hiúság több rabot szerzett már neki, mint a vonzalom, és a ki nem elégített gőg e raboknál mélyebb kórjeleit idézte elő a féltékenységnek, mint szokta a csalatás gyanúja.

Ha Albanoni modorára tekintek, hinnem kell, hogy ő nem keres és nem ígér érzést, mert vagy kifogyott e kincsből, vagy értékét még ismerni sem tanulta.

Udvarlói közt kegyét is oly egyenlő figyelemmel osztja, mint teáját. Mindenik vendége a nyájas, de nyugodt arc mosolyából annyit nyer ajándéku, hogy társaival veszteség nélkül kicserélhetné. Igéző kék szemei a háziasszony szívességével örködnek mindenik kedélye fölött, s nincs, ki e gyönyörű szempár hideg, borongó egéből ne érzett volna szétterjedni valami hevet, mely bódít, valami fényt, mely tévútra vezet, valamely delejerőt, mely ábrándvilágba ragad.

Csodálatos lény!

Velence, okt. 15.

Nézted-e a szellem élével szemeidben, vizsgáltad-e úgy, hogy a lélekig láthass be... az ő vonalait? Pongrácom, megértetted-e Agatha arcának jellegét? Siess segítségemre ismereteiddel, mert én teljes homályban vagyok.

Legalább ötezer képjegyet kell annak tudni, ki egy kínai könyvből olvasni akar.

Mily kevésnek tartom e fáradságot, mióta Agatha arckifejezéseiből szeretném szívének indulatait és kedélyének alakját lehüvelyezni.

Tegnap, míg néhány percig magunkra valánk, eléggé könnyelmű voltam Magyarországra, a régibb időkre és különösen a Temesvár körüli vidékekre vonni a társalgást. Nem rejtett zavaimban Albanoni múltjáról semmi célzat, semmi kémlés. De érzem, hogy míg ajkain hideg és közönyös szavak lebegtek, szemének lángja fölvilágosítá gyönyörű homlokának szegélyeit, és sápadó vonalain egy indulat vagy fájdalom rezgett. Mint bűnös, ki az illem törvényei ellen vét, állottam előtte, és zavarom talán észrevehető lesz, ha éppen vendégek nem lépnek be.

Ő vidáman folytatá a társalgást, és ötletei percenként nyertek elevenségükben.

S mégis gyanítám, hogy midőn körét földerítette, midőn ékes szalonjában a csillárok fényénél inkább ragyogott az öröm: Agatha szíve nem vett részt e vidámságból, nem volt jelen a társaságban, s vagy a múlt emlékein andalgott, vagy ezektől menekülni akart.

Ha nem tévedek: bánata vagy küzdése szemének élesebb sugarain tört ki.

De ismeri-e valaki őt?

Velence, okt. 16.

Te mondad, Pongrácom, hogy udvarlóit kivétel nélkül egy nívón tartja.

Van-e gyűlöletesb, mint e mód?

Nem magas foka-e a finom kacérságnak?

Egyenlőség az udvarlók közt: mi ez?... ugye, egyenlősége a kietlen pusztának, hol a széles lát-határ miatt az ember kifáradt, s nem veszi észre semmi jelről a haladást?... Nemde, Pongrácom, egyenlőség a kínpadon, hol a közös szenvedés sohasem enyhíti az egyes fájdal-mat?... S bár legalább ne volna egyenlőség a pellengéren, midőn másokért is kell a helyzet le-aláztatásáért pirulni.

De talán e kitörés után hinni fogod, hogy barátod egészen elveszté léleknyugalmát, s hogy szerelmes, reménye nélkül a kihallgattatásnak.

Tévedsz.

Én inkább hiú, mint szerelmes vagyok.

S néha sejtem Agathánál a közöny sűrű fátyola alatt egy árnyát a vonzalomnak, mely felém mosolyg, s mint a mágusi lámpa csalképe, ha nem él is, legalább föltüntetéséhez a művész érdeke van kötve.

Már olvasám a többi udvarlók arcán, hogy még irigyeltethetem.

Velence, okt. 18.

A szív ragaszkodásának törvényeit soha halandó nem fogja kifürkészni.

Korunk a lélekbúvárlatba merül... többnyire eredmény nélkül.

Eszélyesebb volt a régi világ.

Akkor is fordult elő eset, midőn egy férfi nagy ész vagy egy nő rendkívüli szépség és gazdag kedély nélkül, babonás befolyást üzött körén, s mindent, ki bizonyos közelségig jött hozzá, mint a mágnes, magához vont.

E jelenség oka - mondták hajdan - az eryngium gyökere, melyet aki meglelt, és keblén hord, az ellenállhatatlan, s rabul nyeri a szívet, melyre vágyik.

Az eryngium vonta Szapphót a hiú Phaón mellé, tőle a leokádiai szirtekhez s onnan a tenger-mélységbe.

Így vélekedtek több ezer évvel előbb.

És mi jobban tudjuk-e a megfejthetetlen vonzalmak okát, azért, mert az eryngium erejét nem hisszük?

S vetted-e észre, Pongrácom, hogy Agatha gyönyörű fürtein, igéző szemein és könnyű természetén kívül nem bír rendkívüli előnyökkel?

Arcán a szabályosan tiszta vonások közt néha az idő kéznyomait ki lehet kémlelni.

Ő legalább huszonnyolc éves, és a vékony kék ív szeme alatt ellenkezni látszik a gyermeteg modorral, mely lényén előmlik; sőt a hideg, a komoly, az éltelen jelleg, mi arckifejezéséről a bizarr, a túlsapongó szeszélyek alatt sem tűnik mindig el, megdöbbentő hatást okoz.

Mily múltja lehet neki!

Nem tette-e már a sírokra kedélyének minden virágait?

És a jókedv, melytől olykor fölsugárzik arca, nem hasonlít-e azon kelet-indiai ünnephez, midőn sötét és csendes éjjelen a Gangesz hullámai közt egyszerre számtalan mécs lejt és táncol, mert akinek halottja vagy nagy vesztesége van, tartozik a partról emlékül egy mécset vetni a szent habokra.

Ott minden világ egy kialudt boldogság jele!...

És szerencsés-e Agatha?

Velence, okt. 19.

A művészetről kell veled, Pongrác, beszélnem. Egy botlásomat kell bevallani.

Ma Albanoni grófné kitűnőleg nyájas volt irántam.

Megkülönböztetett... majdnem a tetszelgésig.

Midőn gondolájába vezetém - mert egy barátnéjánál fogja az egész napot tölteni -, midőn búcsúztam tőle, melegebben szorítá meg kezemet, s érzem - de nem csalódom-e? -, érzem lassú, alig észrevehető reszketését ujjainak.

- Antonio! - kiáltám, mihelyt gondolája eltűnt, és szemeim többé nem követheték.

A matróz az *Albergo Italiano* kapuja mellől felém fordítá sajkáját.

Beléptem.

- Hová, signore?

- Hová egyebüvé, mint ahol először láttam őt?

Antonio bábész szemet vetett reám.

Átallani kezdém szelességemet, és keresett nyugalommal hárítván szét gondolám ablakfüggönyét, körütekintettem, mintha határozatlan volnék.

- Talán evezze - szólottam - az örmények kolostorába... de az ég nem elég tiszta... menjünk közelebbi helyre... a fűvészkerthez... nem, induljunk a Manfrini-palotába. Érted-e?

- Igen, signore!

Rövid óranegyed alatt a képtár csarnokában voltam.

Sietek a helyhez, hol először néztem tündér kis kezére, mellyel Carlo Dolce Magdalénája felé mutatott.

A terem már üres volt.

A szomszéd szobákból alig hallatszék valami nesz, mert a vendégek majdnem kivétel nélkül eltávoztak.

Kedves vala visszaidézni első meglepetésem legcsekélyebb részleteit is.

Ismét égtem a vágytól, tudni: mit lelt a szép nő az általam közepszerűnek hitt rajzon tartós figyelemre méltót?

Gondolkodón és... érezve néztem a vászonra.

Ah, Pongrác, én a műkedvelő, meg vagyok szégyenítve.

S talán te is, a műértő, ki soha nem említéd e képet.

Átírom naplóból a benyomást, melyet ma tőn reám.

Ítélj.

„Sok művész foglalkozott a megtért bűn-lánnyal, ki iránt az istenember oly elnéző volt.

Tizian a Barberigo-palotában bámult Magdalénájának ábrázatára hasító fájdalmat, szemeire sűrűn leomló nagy könnyeket feste; Angelica Kauffmann pedig zárdanői öltözékben rajzolja le, előtte halálfővel. S bár az Angelica műve szép, a Tiziané fölséges; az alapeszme egyikben sem olyan, hogy rendesen a kezdő is rá ne jönne: mert mindkét műben a bűnbánat legerősebb, legszínezettebb foka van visszaadva. Egyik a kiáltó, másik a néma fájdalom.

De hát Carlo Dolci Magdalénája szépségén kívül mi által akar reánk hatni?...

Ah, ő eszmélődvé és méla visszaemlékezéssel emeli ujját homlokára.

Szemében bánatos andalgás van; de ajkain, melyek szintén komolyak, még az élvezett kéjnek rezgései szikráznak; még vegyül beléjük valami édes, valami sóvár, még a klárizs-ajkak szögletein elröppen egy árnya e kérdésnek: vajon nem álom volt-e az egész múlt, s mert szép álom vala, kell-e miatta kétségbeesni? Azonban a komolyabb jelleg győz még az ajkon is; a szemnek határozott bánata által pedig uralkodik az arc fölött...

S minő mély lélektan: a bánatot előbb ruházni a szemre, mint az ajkakra.

Mert nem csattan-e az érzés villanyszikrája először a szemre?

És nem láttál-e arcot, melyen - ha a szemet fátyol borítaná - az ajkak mosolyában még az élő kéj dobbanásait gyanítanád; de ha rögtön fölemelnék a fátyolt, észre fognád venni, hogy az öröm már megholt, s él és éget a bű. Én láttam ily arcot, s Carlo Dolce a vászonra a legszebbiket teremte.

Magdalénája a magábatérés első percét örökíti meg, midőn a kedély szakít élményeivel, anélkül hogy azokat meggyűlölné; midőn a kielégíthetetlen szív a múlt töviseit érezni kezdi, anélkül hogy a kéj rózsájának illatlegét többé beszívni akarná; midőn az égi ajak rebegi: »üritsük ki a bűnbánat ürömpoharát... ah, édes volt a süllýedés.« ”

Ez van naplómban.

S nem mélyebben fogtam-e föl most a művészt, mint akkor, midőn Agathát még nem ismerém?

Mily élessé teszi az elmét... a szerelem.

Igen, Pongrác! Én szeretem... vagy bírni akarom őt.

Ah, de amit naplóm végsoraiban Magdalénáról írtam, nem jellemzi-e Agatha kedélyvilágát is?

S ha én a magábatérés első perce alatt ismertem volna meg őt!

S ha a kéjosztó szív nem akarna többé férfikeblen dobogni!

S ha midőn én szerelemről szólnék, ő érzésekkel küzdő szívének mondaná: ürítsük ki a bűnbánat ürömpoharát... ah, édes volt a süllyedés!

Őrültté teszen e gondolat.

De szememre vethetnéd, Pongrácom, miért alkotok rémeszméket, hogy aztán általuk üldöztessem, s miért képzelek egy egész életírást adatok nélkül?

Azonban nincsenek-e gyakran igen kevés tényben az egész élet minden részletei elbeszélve?

Buziáson az altábornagynak Wehrner tanácsolá: adja férjhez Agatha kisasszonyt.

És ekkor a nő élete veszélyben volt.

Most arcán az egészség virít.

Szemében visszaemlékezés s bánat borong.

Modora az udvarlók iránt közönyösnek látszik.

Mi nincs e tények által leleplezve.

Ah, Pongrác, én féltékeny vagyok... féltékeny, nem vetélytársaimért, de azokért, kiknek nem lehettem vetélytársa.

Utóirat. Éppen most veszem anyám és Aurélia levelét.

Húgom boldog.

Menyegzője a jövő hó elején.

Izidor a lakodalom után néhány nappal új ezredéhez indul, mely most Udine körül fekszik.

Érettem Velencén megy át.

Aurélia csak a farsangon jön férjéhez.

Mily kecses és hű háziasszony lesz Auréliából! Bár férje érdemelné meg.

Én előítélettel vagyok talán neve iránt...

Mit mondana e gyöngeségemre Agatha?

Egyébiránt ő oly kevésbé szereti akárki családviszonyaira vinni a társalgást, mintha félne, hogy e mezőn a nyíltságnak kölcsönössé kell válni.

6

Pongrác rövid utazása alatt a lord számára aránylag kevés összeggel sok műkincset gyűjtött, és szerzeményeivel Angliába ment, honnan csak a tél közepén szándékozott barátjához visszatérni.

Míg Anselm vele már levél által is ritkán lehetett összeköttetésben, az ősz zordonabb napokkal kezd beköszönteni.

Az Adria ingerlékennyé lőn, keblét - mint a halandókét a nagy szenvedély - fel-felforgatta a bóra, s a világló tornyok lámpái, bár eléggé örködtek az éj és vihar közt, mégis néha - mint az életbölcsség elvei - a veszélyeket kiderítették, anélkül hogy elhárítani tudnák.

Kivált a kisebb hajók sokat szenvedtek a nyílt tenger féktelenségei miatt.

De a lagúna, mely századok óta korlát és szabály közé lőn szorítva, a bőszen hónapok alatt is komoly volt ugyan, sőt olykor haragos; azonban tudta magát annyira mérsékelni, hogy úrnőjének, a tündérszép Velencének, tartós elégtétlenségre okot ne adjon.

A Canal Grande pedig, e közlékeny és szelíd teremtmény, noha a késő ősz hatásai miatt homályosabbá s egyhangúbbá lőn; noha víztükréről hidegen mosolygott vissza a napsugár, és alig szárnyalt föl a csendes éjeken matrózzal, mégis béketűréssel hagyá keblén játszani a gondolákat, s legfőlebb, midőn a bevont ablakfüggönyök védelme alatt még bizodalmasabbá lett, mint addig, a szerelem, s még átengedőbbé a kedély, csak ekkor rezzenté föl egy habcsapkodással vagy szélzsivajjal a szív örök tavaszáról álmodókat.

Ah, de a gondolák népének az 1847. év késő őszén kevesebb idejük és kedvük volt árkádiai álmokhoz.

Mindent elfoglalt a politika.

A közhangulat már komorrá és követelővé vált.

IX. Pius a karperecek, nyakláncok és melltűk foglaltványai közül kihullott, s helyére merész jellemű és homályos tervű férfiak arcképei költöztek.

A társasélet a növekedő feszültség miatt parlaggá lett.

Különszakadtak a nem összhangzó nézetűek, s ki-ki vágyott inkább házi körbe vagy kisebb cotteriákba vonulni.

Csak Albanoni grófné szalonja maradt a régi.

Azt most is, Anselmen kívül, a szélső színezetű egyének látogatták.

Az most is a szeszélyek és öröm tanyája volt; de egy lényeges különbséggel, hogy tudniillik a grófné mosolyáért versenyzők gyanúja szerint, már e csába Armidának alighanem akadt Rinaldója.

Többen az udvarlók közül aggódva tekintettek Anselmre.

Mindenik figyelt és nyomozott, majd híve, majd kételkedve.

Mindegyik törekvék a félelmes vetélytárs útját állani, s néha képzelte, hogy sikerrel.

Ily bizonytalanság közt megint napok, hetek tűntek el, s a késő ősz már a télnek hideg nappala, hosszú színház-estéi és zajongó bál-éjei válták fel.

Táncteremben vagyunk s farsang kezdetén.

A hatóság magas belépti díj mellett, mely a jótékony célra szánt éjet a vagyonosok részére vette igénybe, a jelmezes és álarcos bált kivételként megengedte.

A terem pazar fénnel van elöntve; de a gyönyörű zenét vígság és tánc alig emeli.

Azonban e bál főleg olyak előtt, kik csekélységeknek tetsző tényeken - mint egy kristályborítékon - át, az idő szellemének színváltozásait látják, szokatlan érdeklődéssel bír.

A gazdag és festői jelmezek, melyek XIV. Lajos korát vagy a híres regények hőseit ábrázolák, most először maradnak el, s a férfiak a régi köztársaság patríciusainak egyszerű fekete ruhájában lépnek a terembe.

Közülük csak egy tűnik ki csipkézett szegélyű, hermelinprémű bíborban, s halántékán hímzett vörös sapkát hordva. Előtte néhány álarcos ezüstitrombitát, égő viaszgyertyát, aranyszövetű karszéket, aranyhüvelyű kardot és egy napernyőt vitt.

- Ah, ez Ludovico Manini, Velence utolsó dogéje - suttogták elragadtatással.

- Nem... ez több mint egyén, ez egy eszme, ez a megújult idő, ez a doge a visszaszerzett hatalom jelképeivel - mondták mások, s a fényes öltözékű egyén hamar eltűnt a táncteremből, vélvén, hogy tréfája által alkalmat nyújt túláradó nyilatkozatokra.

Távozása után hangtalanná vált a közönség.

És a nők, kik a régi köztársaság történelmi neveit képviselték, s kik közt a vén Marino Faliero szép hitvesét, a hű Carmagnola grófnét, Ciprus-sziget kacér királynéját, a száműzött Foscari özvegyét és a Szent Morosini Ágostát egy csoportozatban lehetett látni; ezen ígésző nők, bár eredeti példányaikkal szépségben, nemes modorban, társalgási ügyességben és talán Morosini Ágosta kegyességén kívül minden gondolható tulajdonokban versenyezhettek volna, mégis csakhamar érezni kezdek, hogy a könnyelmű karnevál szelleme elbujdosván a kedélyekből, nem idéztethetik báltermek, zenészkar, ókori szabású díszruhák és új divatú francia táncok által vissza.

A bágyadt multságot csak a „lagúnák leánya” - egy kecses tündéri alak, a nép gyermekeinek egyszerű, de finom ízléssel választott öltözkéiben - derítette föl, élénk tréfái, bizarr ötletei, s főképp kimeríthetetlen és találós élcei által.

Barátnői, kikkel jött, udvarlói, kik körülvették, az idegenek, kik szerencsések valának hozzá közel esni, egészen átengedek magukat azon vidámabb hangulatnak, melyet a bűbajos lény hozott az unatkozó társaságba.

- Ez bizonyosan Sanseverino marquisa - monda szomszédjának egy fiatal arszlán, a táncterem karoszlopára támaszkodva.

- Alig képzelném - nyere válaszul -, mert a marquisa valamivel magasabb alakú és kevésbé vonzó modorú.

- Úgy Albanoni grófné.

- Lehetséges volna, ha mellette látnám Szeredy Anselm grófot.

- De udvarlói közül ketten álarcban vannak, s egyik oly szálas, mint Anselm.

- Csakhogy haja vörhenyeg s vállalai keskenyebbek.

- Aztán, miért volna szükség örökké Albanoni grófné nyomában képzelni Anselmet?

- Mert ha eddig válhatatlan volt tőle, most, midőn mátkája, nem fogná magára hagyni.

- Mátkája? Az hihetetlen.

- A grófné legbensőbb köréből hallám. Igaz, hogy nagy titkot akarnak belőle csinálni, de az ily hír, ha megőrzését trappistákra bízna is, hamar szokott kiszivárogni.

E párbeszéd alatt belép Anselm egy élemedett korú, nyugodt és tekintélyes kinézésű katonatiszt mellett.

Szemei keresőn vonulnak végig a jelmezeken és az előtte ellebegő álarcos alakokon, kik közül többen kötődnek vele, még a szende Morosini Ágostát is odaértve, ki éppen ezer évvel korábban a Szent Zachariás zárdájának apátnője volt, és rémséges komolysággal tette az első koronát a köztársaság dogéjának fejére.

- Sok ismerőseid lehetnek a velencei körökben - szóla Anselmhez a tiszt, látván, hogy kecses maszkok szólítják meg.

- Csak pár hét óta járok mindenüvé; azelőtt alig volt két szalon, hová néha mentem.

A tiszt, ahelyett, hogy tovább szőné a társalgást, lornyettjét szemére tűzvén: - Mily könnyű, mily kecses alak - szóla hangosabban.

Anselm arra tekint, s a terem másik oldaláról közelgeni látja a „lagúna leányát”.

Arca öröm és meglepetés miatt kipirul.

- Cerito tanulhatna tőle szilfid-lebegést - ságá a katonatiszt karon ragadva Anselmet.

Ez elégült mosollyal fordul a tiszthez.

- Talán gyanítod, hogy kicsoda?

- Félig-meddig - válaszolá Anselm nevetve, de arcán e nevetés ámulattal vegyült aggodalomban oszlék szét: mert a „lagúna leánya” mint bálvány állt előttük, mozdulatlan és megkövült alakkal. Szikrázó szemei az álarc alól inkább a tisztre, mint Anselmre látszottak szegezve.

Azonban e bűvölet, mely a szerető ifjú szívét görcsökbe vonta, és a többi udvarlók figyelmét is alig kerülheté ki, rögtön szétoszlék.

Agatha könnyű léptekkel vonult a tömeg közé.

- Vetted-e észre, hogy a halászeány kiesett szerepéből?... Talán a te Don Juan-i tekinteted, vagy az én egyenruhám okozá - szóla a tiszt enyelgve.

De Anselm alig hallá már ezen élcet.

Alkalmat keresett a maszkkal találkozni.

Amint a tisztől néhány lépésre távozott, a „lagúna leánya” udvarlóit magukra hagyván, hevesen megragadta karját.

- Ismeri-e ön az őrnagyot, kivel beszélt? - kérdé reszketeg hangon, mely csak később nyerte vissza erejét és ércét.

- Ma dél óta, Agathám!

- S hogy hívják?

- Neve Wranich Izidor.

Agatha sokáig hallgat... küzdés vagy közöny miatt, ezt az álarc eltakará.

- Agathám, mi bántja önt? - szólt Anselm, a történteke akarván a beszélgetést vezetni.

- S miként ismerkedett meg vele?

- Wranich Izidorral?

- Igen, igen - sürgeté a grófné.

- Hozzám jött látogatóba.

- Miért?

- Mert sógorom.

- Ah! - sikolta Agatha, s térdei inogni kezdenek.

- A szent istenért, Agathám! Ön beteg? - tudakolja Anselm, ki a grófné demokrata gondolkozása mellett is túlzottnak kezdé tartani az egyenruhák elleni iszonyt.

- Fejem a rekkenőség miatt kábul... Kísérjen ön haza.

Karját nyújtá a szenvedő nő, s Anselm a bálterem arszlánainak kifejezhetetlen irigysége és kétes gúnymosolya közt lépett a korridorra.

Az éj hűvös, de tiszta volt.

A kék láthatár álmodó csillagai csodásan vegyítettek a kedélybe ábrándot és vágyat, titkos fájdalmat és sejtő reményt.

Anselm a lankadt Agathát gondolájába segíté, és melléje ült.

Sohasem volt szebb a kis tündér, és talán most először van kék szemében könnycsepp.

Leírhatatlan varázs oly arcon, mely mindig vidám akart lenni!

Anselm átkarolta, a szenvedő vonalak kábulttá tették.

Agatha nem fejté ki karcsú derekát az ölelések közül. Emelkedő melle az ifjú dobogó szívénél. S ajkának meleg lehe arcát érinté.

A kéjittas Anselm csókkal borítá szép bálványát.

- Kedves, édes menyasszonyom! - rebegték ajkai.

E szóra eltűnt a bűvölet, mely a nőt oltalom nélkül veté szeretőjének szívéhez.

Agatha testén érezhető rezgés villant át.

Hátrahúzta magát Anselmtől, a pamlag másik szögletére vonult, mantilját leplezetlen nyakán összevonta, s míg ujjával bomlatag fürteit rendezni kezdé, egy tekintetet vet Anselmre, melyben határozottan kifejezett tilalom és szemrehányás volt.

- Szent ég! Te neheztelsz rám? - suttogá Anselm leverten.

- Nem. Én csak kérdezni akarok.

E szavakat oly nyugodtan ejté ki Agatha, mintha az érzésektől, melyeknek egy percig rabja volt, hetek, hónapok választották volna el.

Anselm - mint minden hiú - bántva érzé magát ekkora önuralom által.

- Higgyem-e, hogy nem fog ön a gyöngédtelenekhez sorozni, ha női szeszélyből családviszonyait érdeklő tudakolást hall most attól, ki éppen ily tárgyak körül volt legkevésbé kíváncsi?

Albanoni szemei végtelen részvétellel függtek e kérdés alatt mátkáján.

Anselm megragadván a bájos özvegy kezét: - Kedvesem - szól örömtől sugárzó arccal -, az én családom rövid idő múlva az öné is, és csak legforróbb óhajtásom teljesül, ha valahára mutat iránta ennyi újságvágyat.

Agatha közelebb simulva mátkájához, gyermeteg és suttogó hangon kérdé: - Fiatal-e még nővére?

- Két évvel ifjabb nálamnál.

- S talán szép is?

- Júnói alak, Agathám, de kedélyméllységgel.

- Ah!

Egy sóhaj lebbent el a szép gyóntató ajkain.

Szünet áll be.

Anselm szíve szorongani kezd.

Előtte magyarázhatatlan volt e sóhaj, s mert nem érté, rettegni kelle tőle.

Agatha ajkaira megint mosoly költözött, vonalai kiderültek, és dévaj hangon kérde: - Nem volt-e nővére zsarnokság alatt?

- Aurélia csak regényekben látta még az önkényt. Ő szabad s független, mint a gondolat.

- S így szerelemből ment férjhez?

- Lángoló szerelemből. Minden levelei ezt mutatják.

- Anselm - kérde Agatha szokatlan meleggel szavaiban s arcvonalain -, ön ismeri-e Aurélia jellemét?

- Hiszem, hogy kielégítőleg.

- S mi által lenne Aurélia inkább szerencsétlen: ha férjét most vesztené el, vagy ha később csalódní fogna?

- Az istenért... Talán Izidor?

- Nem akartam célzani - közbevág Agatha kedvetlenül.

- S mégis a szavak, melyek, Agathám, az ön ajkairól hangzanak, megnevezhetetlen aggályt költöttek bennem.

- Tréfaság - mondá mosollyal a csábos nő, Anselm kebléhez simulván -, én csak fantasztikus hajlamból intéztem önhöz e kérdést, mely - elismerem - fölötte különös és szokatlan.

Anselmet a három kecs-istennők minden ingerei kényszerítették egy szenvedélyes, hosszú csókot nyomni a beszédes ajkakra.

- S hogy lenne Aurélia szerencsétlenebb: ha most veszítené el férjét, vagy ha csalódní fogna - megint e kérdést súgták Agatha égő ajkai.

- Aurélia vérmérséke heves. Nála a vesztes fájdalomai rendkívül élesek volnának.

- És a későbbi csalódásé?

- Házunk büszke - szólt Anselm méltósággal -, s minden Szeredy hamar tanulja feledni azt, kire emlékezni szégyen vagy gyengeség volna.

Lassú sóhaj emelkedék Albanoni grófné kebléből, s a gondola palotájának erkélye előtt állott meg.

Elváltak.

„Egek! Mily öröm szeretni; szeretetni minő üdv!” Byron lord e sora lebegett Anselm ajkain és álmaiban, elválásakor és az éjen át.

Anselm már öt órakor felkölteté magát legénye által, mert búcsúzni akart Izidortól, ki ezredéhez siet.

Az átelleni épületben homály és csend.

Szemei a szeglet-szoba függönyein, hova gondolatai állandólag zárándokoltak.

Ő kételyei és boncoló elméje ellenére hön szereti Agathát, bár e különc nőnek ellenmondásokból látszott élete és szíve összealkotva.

Mélázatát Antonio közelgő csónaka zavarta meg.

- A *Leone bianco*-hoz - mondá, még egyszer tekintve kedvese lakára, hol meglepetésére most az éji lámpa bágyadt fényében árnyakat látott a szalon ablakleplein elvonulni.

Albanoni gondolája pedig az erkély alatt volt kikötve.

Nyugtalanul dobogott keble e szokatlan jeleneten, noha az átelleni épületből, mint tapasztalhatta, éppen a rendszerinti és a szokott volt száműzve.

Az erkély mellett hagyá Antoniót elevezni; de a grófné gondolájában nem volt matróz, kit megkérdessen.

A *Fehér oroslán*-nál már az útra egészen készen lelte Izidort.

- Hová tűntél a bál-estélyről? Hosszasan vártalak. Talán a szép „lagúna leánya” csábított magához? Pedig én azt véltem, hogy ámuló szemei egyenruhám felé villogtak. Úgy látszik, kivált a főrangú nők nem sok virágfüzért vetnének reánk, ha modernebb ízlésre tanítanók arslánaikat, kik egy fényes táncteremben legérdekesebb ruhának hiszik a régi patrícusok fekete zubbonyát.

- Ez nemzeti emlékekkel van kapcsolatban - szóla Anselm hidegen.

- És rossz szenvedélyekkel - válaszolá Izidor. Véleményeik oly eltérőnek mutatkoztak, hogy mindketten érzék a társalgás más irányának szükségét, s míg Antonio a távolfekvő vas-pályához vitte az őrnagyot és Anselmet; az új rokonok beszélgetése általában közönyös tárgyak körül forgott.

A Campanile már kilencet üte, midőn Szeredy a piazzettánál kikötve a Florian kávéházba ment, hol a hírlapokat átfutva, gyalog tért haza.

Asztalán egy kicsiny virágbokrétát talált s egy szekrénykét.

- Ki küldte ezt?

- A grófné udvarmestere hozta.

- Mikor?

- Csak most, éppen tíz órakor.

A szekrényben Anselm jegygyűrűje volt.

S egy levél, melynek tartalma ez:

„Elválunk... örökre.

Szánja ön és ne gyűlölje

Agathát.”

Anselm üresen találta az átelleni házat.

Az udvarmester fölvilágosítást nem tudott vagy nem akart adni.

Később bérlők hordozkodtak a gazdag szobákba.

Anselm bőszerűen utazott el Velencéből.

- Ön engemet közgúnynak tett ki. Hányadik csalatott vagyok? Nem, Albanoni grófné! Én nem gyűlölöm önt, ez igen tisztességes szó.

Ily választ hagyott az udvarmesternél, átadandót, mihelyt a grófné vissza fog térni.

A megbántott szerelmes hihetőleg Triesztbe hajózott, s onnan a gloggnici vaspályán ment Bécsig.

Mi nem kísérhetjük őt.

Utunk Fiumén és Zágrábon át egyenesen Aradra vezet, s ha csak a hófuvatokkal, ha csak a horvát hegyes vidékek s az alföldi rónák szélvészével kellene vándorlatunk alatt küzdeni, még nem volna nehéz feladat; de az éveken is vissza kell mennünk, el kell hagynunk az ismert képeket és benyomásokat, búcsút kell vennünk a velencei szalonokkal együtt történetünk fonalától, s egészen új helyzetek közt kell otthon és kényelmesen lelni magunkat.

Szerencsénkre a képzelődés még nagyobb vállalatokra is alkalmas.

Tehát egy tündércsapással 1833. év tavaszán vagyunk...

Aradon sok rendezett háztartás van.

De kétségtelen, hogy kevésből senki sem tud oly csinos és kellemes házat vinni, mint Mery kapitánynak özvegye, született Rosenhalm Teréz.

Szépen festett és parkettes három szobájában a bútorok elegánsabbak, mint akár a főispán, akár a várparancsnok, akár a szomszéd nagybirtokosok dísztermeiben.

Igaz, hogy a kapitányné több vigyázattal lépdel szőnyegein, mint a mohamedán a moséban, hová még a szultán sem megy poros saruval; igaz, hogy a nehéz selymű kerevetek s a kényelmes hátú karszékek évek alatt sem koptak, vagy veszítettek szépségükből, mert a felső borítékon kívül a háznép szokásai is védik.

Teréz bárónő rakott művű asztalán albumok vannak acélmetszetekkel, ablaka előtt egy állványon pompás vedrekben ritka szépségű virágok terjesztenek kellemes illatleget, az aranyozott sodronyú kalitkából egy tanult papagáj szól a társalgás közé, és a díszterem szögletében oly bécsi zongora áll, melyen Thalberg is játszott, s mely a lehozatási költségekkel együtt 650 forintba került.

Igaz, hogy a kapitányné már három év óta szorítja alig összeszoríthatóbb kiadásait, s a rozmaringot, melyet tőle a porleányok vasárnaponként vásárolnak, három év óta adja emeltebb áron; de mégis különösen a zongorára fordított összeg helyreépítése - mint a számolati könyvekből jóslani lehet - a jövő 1834. év augusztusa előtt alig történhetnék meg.

Teréz bárónőnek tükörtiszta konyháján minden kaszrol és edény, melyet a főzés művészete igénybe vesz, hibátlanul feltalálható; asztalneműi legszebb kamukák, és délben sèvres-i kőedénnyel terítettethet föl, míg este háromágú ezüst gyertyatartó világa mellett, valódi kínai porcelánból oszthat teát hat személyre, s vendégei a gyümölcsöt ezüstélű kis késekkel hánthatják.

Igaz, hogy a kapitányné, hacsak magára van, napjában egyszer s akkor is túl takarékos kiszámítás mellett főzet; magára van pedig örökké, ha tábornok, királyi biztos vagy titkos állam- és konferenciás tanácsos nem utazik át Aradon.

Teréz bárónő most is művelt ízléssel tud öltözködni. Rajta minden ruhadarab kecsesebben áll, mint máson. Finom érzéke a toalett körül költőiségig van emelkedve, s gyakran néhány gombostű által bámitó hatást idéz elő.

Igaz, hogy e tökélytel negyvenkét évet kell harminckettőre varázsolni, mi többnyire sikerül is; de ha néha mégsem sikerülne, akkor Teréz bárónő egész éje álmatlan búban telik, noha mint barátnői is megvallani kénytelenek, szeplőtlen hírű özvegy és könnyelműsége ártatlan kacérkodásnál többre nem terjed.

Meryné jó anya is, amennyiben egyetlen leányát, ha lehet, még szebben kívánná kicicomázní, mint magát; sőt a nevelés által is igyekezett benne minél többet fejteni ki azon tulajdonokból, melyek csillognak és hódítanak.

De mert a csillogás csak zománca és nem érce az életnek, Meryné bálványkája, a kecses Agatha, kevés valódi műveltséggel bírt volna, ha egy személyesített gondviselés nem lakik házuknál, kinek már évek óta szerepe volt, ami hiányzik, éppen azt pótlani, ami csonka, azt egészíteni ki.

E gondviselés neve Wranich Izidor.

Izidor pályája eddig nem vala se regényes, se prózai: mert bírt élményekkel, de nem bírt érdekekkel.

Ő a pesti egyetem kijelöltebb hallgatóihoz tartozott, midőn makacsságból toborzón közlegényé ütött fel.

Atyja, Szerém megyei főszolgabíró s nagybátyja, szabadkai szatócs, mérgükben egészen elfeledkeztek róla, ámbár az apának egyedüli gyermeke s a nagybácsinak egyedüli örököse volt.

Négy évig élt tehát közlegényi és altiszti napbérén kívül Mery századosnak - ki távoli rokona volt - pártfogásából, midőn az apa és a szabadkai kisboltos halálával negyvenezer pengő forintnak lőn, fekvő birtokban és kötelezvényekben, tulajdonosa.

Ennyi érték egy őrmesternél dáriusi kincs, mely pajtásai- és előljáróinál egyaránt tekintélyt szerezhet.

De ő gazdag öröklés után is oly óvakodón költött, mintha őrmesteri fizetéséből akarna még kamatra adni.

Csakhamar tehát fukar és önző híre lőn.

Az egész zászlóaljban például idézték, midőn szívtelen fősvényekről volt szó. S bár senki pontosabban nem teljesíté kötelességeit, s bár pajtásai íránt módos, sőt előzékeny vala, mégis, mióta gazdag lett, szemlátomást apadt népszerűsége, és hivatalos eljárásai szigorúbban bíráltattak.

- Mit sem tesz! - szólott ily tapasztalások után. - Szellőnek eresztém fitymálásaikat, sérteni úgysem bátorokodnak. Legalább mentül inkább vonul el tőlem a világ, annál több időm marad bátyámat, Meryt, betegségében ápolni, nénémet, Terézt, a házvitelnél segíteni és a kis Agatha nevelésére befolyni.

De első feladatát Wranich kevés ideig teljesíthette; mert a kapitány hamar meghalálozott. Utolsó szava volt:

- Öcsém, vedd nőül Agathát, ha megnő, s ügyelj, hogy addig is jól viselje magát.

Teréz férje végakaratahoz oly komolyan ragaszkodott, hogy Izidort, ki eddig is tőlük tartott szobát bérben, most a család közé számítá, noha Agatha éppen csak tizenegyedik évét tölté...

Kétségtelen, hogy a vagyonos őrmester, komor modora mellett is, nagy mértékben bírt azon gyöngédséggel, hogy jótékonyágával ne szégyenítsen.

Annyi ürügyet lelt jövedelme nagy részének a rokonok kezei közé játszására, hogy Teréz bárónő, ki elég éles eszű volt, nem tudta fölfogni, miért lehet most, csökkent bevétellel is, könnyebben vinni háztartását, mint boldogult férjének élteben.

De Izidor magát az Agatha nevelése körüli áldozati készségben haladta túl.

Midőn Meryné csak a csillogó tulajdonok iránt volt fogékonysággal, érzé Izidor, hogy ő van hivatva a szép leánykát valódi műveltség felé vezetni; mert különben az anya nevelési rendszere a kokettéria művészeténél áll meg.

Ezért - bár az egyetemből távozása után a könyvtől elszokott - most éjét tanulmányinak, nappalát a szolgálati órákon kívül oktatásnak szentelé.

S Teréznek és Izidornak, ki végtére alhadnagy lőn, nevelési kísérletei, összeütköző irányuk mellett is, Agathát az egész világ csodagyermekévé tevék.

Ki e kecses lányt dévaj időtöltései közt látta, sápítva monda: tartsatok számat, hogy a kis boszorkából még vándorkomédiás vagy kötéláncosnő lesz; ki nagy ünnepeken a templomkarzaton hallá ajkairól a *Stabat Mater*-t, ámulva tekintett az új Szent Cecíliára; ki pedig Agathát biztos körökben találta, hol komoly kérdésekről is lehetett beszélni, ráesküvék, hogy Mery kisasszonyból még a tudós Christierna királynéhoz hasonló nő válik, de anélkül, hogy a Monaldeschiket, kik neki udvarolni fognak, az élcen kívül más gyilokkal ölné meg...

A jó anyák büszkébbek, ha lányaik, mint ha maguk dicsértetnek. Teréz is majdnem ekkora önfeledéssel bírt; de anyai szerelme mégsem tette büszkévé vagy éppen hálátlanná.

- Alig várom, hogy Agatha már jegygyűrűt válthasson Izidorral - sóhajtá néha.

A kis leány is, kivált régebben, ha valamire vágya volt, megszerzem, monda, mihelyt Izidor bácsihoz férjhez megyek.

És voltak többen, kik el is hitték, hogy ők tökéletesen illenek egymáshoz: noha Wranich komoly és határozott tekintetű férfiú volt, ki rögeszméin makacs kitartással függ, és szándékaiért mindent kockáztatni mer; míg ellenben Agatha, legalább akkor, oly finom szövetűnek, oly gyöngéd légalaknak látszék, kit egy durvább érintés, egy vadabb szenvedély okvetlenül semmivé tesz.

Wranich huszonnyolc éves volt, Agatha alig tizennégy.

De a különbség dacára is az ismerősök köre egybekelésüket természetesnek tartá és Izidor leginkább.

Ah, ő bódultságig szerelmessé lett növendékébe!

Azon idő alatt Arad vidékén több helységbe lovas katonaság szállíttatott, s a huszár és ulán tiszt urak, kik jobbára vagyonos családból voltak, üres óráikat a városban tölték, és a tekintélyesebb házak néhányá által a társasági körökbe vezettetének.

De a nővilágnál a sok hódoló közt tartós figyelmet csak Devény gróf - ulán főhadnagy - nyert, felöltő szépsége, szerénysége és keresetlen modora által.

A grófra egy majorátus nézett, s egy nagymértékben arisztokratikus apa ügyelt fel.

Minden anya gondolta tehát, hogy a gróf leendő nejét határtalanul szerencsésé teendi; de e nőnek viszont számtalan ágú és bogú családfával kell bírni.

Ily hitből származott, hogy az ifjú asszonyok örömmel elfogadták Devény bókjait; de a fiatal leányokra, ha a legfelsőbb osztályhoz nem tartoztak, könnyen vethetett homályt az ulán tiszt gyakori társalgása.

S Meryné - bár a Rosenhalmok első őse Balduinnal ment Konstantinápoly elfoglalására - férje ágán csakugyan nem tartá családját oly tökéletesnek, hogy a majorátusban a vén Devény áldása közt képzelhetné Agathát, kibe az ulán hadnagy néhány hét alatt komolyan szerelmessé lőn. Titkos aggály fogta el tehát a hiúságai mellett is kedélyes anya szívét, midőn először sejdíteni kezdé, hogy leánya szintén több figyelemmel van Devény iránt, mint amennyit egyedül a tetszelgési vágyra - melyet Meryné bizonyos határokig pártolt - és a kellemes társalgás igényeire lehetne visszavinni.

De mikor az anyának sejtelme fölébredt, már akkor Izidor szívét a féltékenység keselykörmői szaggatták.

Mert Agatha naponként hidegebbé lőn iránta, s arcáról a testvér nyíltsága, melyet a szerelmes ifjú többre is kívánt volna magyarázni, mindinkább eltűnt.

A gyermekteg modor, a dévaj szeszély s azon érdekes vegyület, mely az ért ész és a ki nem fejlett kedélyvilág ellentéteiből támad, s mely a növendék leánykákat oly vonzókká teszi, nagymértékben meg volt ugyan még a kis rokon egész lényén; de Izidor éles szeme már látta a készülő változásokat, olvasá a gyermekarcáról, hogy a hő képzelődés már új érzések édes talányait fejtegeti, s rettegett, hogy a megoldásból neki, ki határtalanul szeret, vagy közöny vagy szánakozó részvét fog osztályrészül jutni.

Fél év eldönté e kérdést.

Devény gróf ritkán járt a Mery-házhoz, sőt olykor - mintha magán győzedelmet akarna nyerni - egészen kimaradt.

Izidor pedig minden figyelmét tündérszép rokona körül vonta össze. Ellesé gondolatait, ki találta és teljesíté vágyait, neki élt, tőle várt, és imádta még árnyékát is.

De Agatha szenvedéllyel kezdé szeretni Devényt, s Izidortól - visszadöbrent.

Iránta a közönyhöz már ellenszenv is vegyült.

Sok neme van a féltékenységnek, s a hátratett rokon inkább meg tud barátkozni azon eszmével, hogy Agathát sohase bírhasa, mint azzal, hogy éppen Devény, ki a leányért alig látszott versenyezni, nyerje el a pályabért.

Izidort fölingerlé, hogy ő lelke álmait, akarata erélyét és kedélye egész kincshalmazát, mint füzért vetette Agatha lábaihoz; míg Devény a szokott szerelmi kalandok örömeinél és csalódásainál többet nyújtani s lelki alig akar.

Izidor böszültté lőn, ha elgondolá, hogy éveken át csak Agathának élt, s minden törekvése s becsszomja volt szívéhez közelebb jutni; míg Devény oly könnyeden és játszva foglalta el azt, mintha meg akarná alázni őt, ki érette annyi időt pazarolt.

E lélekkór a szerelmes ifjút nemtelenségre ragadta.

A főispán vadászatra hívott többeket a tisztikarból.

Devény gróf - mert az elmés, ingatag és képzelődésüknek élő ifjak rendszerint ragaszkodni szoktak a komoly, szótlan, de határozott jellemű férfiakhoz - nagy figyelemmel volt Izidor iránt, s a három nap alatt, míg a hajtóvadászat tartott, legtöbbet vele társalga.

Barátságot kötöttek poharazás közt, s hogy ily pillanatban a szív megnyílik, régi tapasztalat.

Midőn Izidor hazatért, Agathát még bájosabbnak s iránta is lekötelezőnek találta.

Ami a hosszabb távollétért történt, megújuló rokonszenvnek tulajdonítja.

Magánkívvül volt ragadva, és szerelmére célzott.

A lány halványult.

Devényt említé.

S Agatha elpirult.

Ekkor Izidort a féltékenység démona kezdé ostromolni.

Beszéle vadászkalandokról s történetecskékről, melyek pajtásainak élményeiből valának ki-ragadva; de gyakran közbeszótt a Devény-családnak arisztokrata fennhéjázásait, s midőn Agatha némi zavarba jött, előre számított ügyetlenséggel mondá el, hogy Devényt - mint tőle hallotta - Aradon egy szép lány érdekli, kit, ha helyzetével a mésalliance megférhető volna, talán kevésbé szeretne, míg most a távolság ingerli.

Agatha oly átszegző pillanatot vetett rá, melyből elítélését kelle olvasnia.

Teréz bárónő, ki éppen e végszavakra lépett a szobába, hidegen fogadá a másnap tisztelgő Devényt.

Agatha pedig szikrázóbb, elmésebb és érdekesebb, mint eddig; de büszke, mintha királyi koronát tett volna arany fürteire.

Később Teréz beszélé Izidornak, hogy leányát könnyezve találta.

Havak telnek.

Devény mindinkább kimarad a házból.

Izidor iránt egyformán hideg Agatha.

A tél beköszönt, s a szilveszter-éj sebes léptekkel jön.

1834 a küszöb előtt.

Merynénél nagy készüllet van.

Még Agatha is szakácskönyvet tart kezében.

A háziasszony pedig saját felügyelete alá vett minden kaszról, serpenyőt és bögrét.

Mert Albanoni gróf, ki altábornagyi ranggal éppen most ment nyugalomba, s életének téli napjait Arad és Lugos közt fekvő uradalmán, melyet nemrég vásárolt, fogja tölteni; Albanoni gróf, kinek ezredében kezdé pályáját Mery és Meryné a női boldogságot, gondjaival együtt; Albanoni gróf, ki fiatal korában híres kéjenc, s hajlott éveiben még híresebb gourmand volt, Aradon átutazván, a bárónőhöz szállott, s csak ebéd után indul jószágaira.

Míg ő a várparancsnoknál mulat, addig folynak a konyhán e sürgős készüllet, s Teréznek három ellenkező célt kell egyeztetni, tudniillik korán tálatatni, hogy a gróf el ne késsék; ízletes és fényes ebédet rendezni, hogy a Rosenhalm-család becsülete ne csökkenjen; hibátlan toalettet tartani, hogy az altábornagy eszéből kibillenjen azon homályos dátumú év, midőn Mery menyegzői estélyen jelen lenni kegyes volt.

Teréz rendkívüli ügyessége megközelíté a nehéz feladatot.

Mert egy órákor asztalhoz ülhettek; Albanoni elégtéttsége s a johannesbergi palackok szesze mosolygó redőire és csillogó szemeibe költözött; végre pedig a Mars fia Teréz kecses toalettnél csak Agatha arcát és őzike-termetét látszék inkább figyelemre venni; de ez mit sem tett, hiszen az anya, mint mondám, majdnem úgy szerette leányát, mint saját magát.

Hogy pedig a bárónő elégtételt tetézve legyen, az altábornagy, bár a híves esték nála csontfájdalmakat szoktak okozni, naplementig nem akart hintójába ülni, s távozáskor a Mery-családtól követelte, hogy birtokán mielőbb látogassák meg.

Ezt Teréz ígérte is; mert... Izidor előléptetésére biztos útnak tartá.

De Izidor az általa szerzett nemes borokból egy butéliát ürített ki szobájában, melynek ajtait bezárta.

- Ez a fonnyadt arisztokrata még kizöldül! - dörmögé, a második palackot nyitván föl.

- Az öregúr - mondá suttogva, midőn a harmadik palackhoz nyúl -, ez a bepácolt múlt század, mely múmiatestével közöttünk jár, még, jámbor Izidor, a te szép nénédbe fülig szerelmes lesz, vagy, ördög és pokol!... vagy Agathát veszi fagyos karjai közé... Szent ég!... De miért a harag, jámbor Izidor? Nemde rád nézve az Agatha szíve a Bering csúcsánál hidegebb, míg a te szegény szíved a napfordító kellő közepén forr? Jámbor Izidor, te esztelen vagy.

Izidor a negyedik palacknak törte késével le nyakát.

Keze reszketett, amint az aranyedvet serlegbe tölté.

- Ha, ha! - nevet torkába öntvén a bort - miért ne legyen Agatha Albanoni gróf önnagyméltóságának felesége?... Mondom: az legyen. Az öregeket elől kell bocsátani... Devény, a divatbáb, le lesz sújtva, ha-ha-ha!... Jámbor Izidor! Tünnéd-e, hogy tőled e nyalka ifjú ragadja el szerelmedet?... Éljen a násznép! Éljen a tisztos korú férj, Albanoni gróf! Mert az öregeket előre kell bocsátani; minden gyerek tudja ezt... Ah, miért nem szeretsz, Agathám! Hol a hercegi bíbor, hol a fejedelmi hermelin, mely jobban eltakart és védett volna az élet kellemetlenségeitől, mint az én meleg, mint az én áldozó szerelmem?... Hiú ábrándok. Aludd ki mámorodat, Izidor - a borét és az érzését. Éljen Albanoni!

A mértékletes és komoly férfi, ki takarékosága s egyforma élete miatt pajtásai barátságát elveszte, most először dőzsölt, mintha a régi szaturnáliákon volna, csak hogy teste helyett lelkéről veté le a mezt.

8

Az olasz gróf és a Mery-család közt rendre szorosabb barátság támadt.

Teréz minden két hétben egyszer asztalánál fogadta az altábornagyot, ha ezt csúsz vagy köszvény nem tarták otthon. Ilyenkor Izidor borai versenyeztek a háziasszony étkeivel.

Másrészről pedig Albanonitól majdnem naponként érkezett egy oláh, hátára vetett botján szőrtáskával, melyben hol pisztráng és galóca, hol fogoly, császármadár és vadpáva, hol őz- és szarvascímer volt.

E barátságnak utógondolatai is hamar kezdének nyilvánulni.

Mert Teréz már bizonyos zavart érzett Izidor irányában, kinek lekötötte volt Agathát.

Agatha pedig - bár éjente könnyez - a társaságban szüntelen töri fejét, hogy Devénnyel, kit szeret, de aki a mésalliance-t saját helyzetével megférhetetlennek mondá, mentől inkább éreztesse a rangbüszkeség ellenében a jellem büszkeségét.

Az akaratos lány szeszélyei alatt nem tűntek föl nevetségesen az öreg hadastyán szépelgései.

S midőn 1834-ben, szeptember 2-án Albanoni Zeno gróf névnapját Teréznél töltvén, egy-szersmind mátkagyűrűt váltott a leverit kedélyű Agathával, az aradi nagyvilág sokat beszélt

ugyan a gőgös anya erőltetéseiről, ki gyermekét fényvágyért áldozza fel, de a biztosabb körökben kezdék gyanítani, hogy a házasság dachból történik, mert Devény a lány lenézéseit végre figyelmetlenséggel viszonzta...

Izidor az eljegyzés éjén lázba esett, mely epés és ideges kór jelenségeit kezdé fölmutatni; azonban vagy az orvos vagy erős szervezete legyőzte a fenyegető veszélyt, s harmadnapon már egészen jól, sőt szembetűnőleg vidám volt.

Gyógyulása után nem került többé a társaságot, nem vonta vissza magát pajtásaitól, új ismeretségeket kötött, és szorosan csatlakozott Devényhez, ki Agatha mátkasága óta a magányt keresé, s levertnek mutatkozott.

Hogy Izidornál a derű őszinte vagy mesterkélt vala-e: erről Agathának saját szívkuzdelmei, Teréznek pedig a kiházási készületek miatt nem volt ideje gondolkozni.

Másként okvetlenül föl kellett volna tűnnie e változásnak, mely oly gyors, mint gyökerez.

Mert az egyszerű és takarékos Wranich, a komoly és csak rokonainak élő Wranich, egészen megholt, az ő neve alatt és az ő külalakjával más Wranich lépett a nagyvilágba, kinek telivér paripája volt, ki négyes fogatokat idomított, s adott el nyereséggel, ki - hír szerint - törvénytelen kamatokra kölcsönze, s mégis néha pénzzavarban látszott lenni; mert a kártyaasztalnál mindig magasra játszott, s a legfelsőbb köröknek pénz-pazar élvezeteiből nem akart kimaradni.

Ezen életmódjának s a Mery-házzal való viszonyának köszönheté, hogy midőn Agatha a jegyváltás után néhány hónappal férjhez ment, Albanoni grófnak mindig várva várt ismerőse vala Izidor, kivel az öregúr egész délutánokat tölt, a komorna és a többi nőcselédnek öröme, kik a bőkezű hadnagy nyalka és módos vadászába fülig szerelmesek...

A mézeshetek után, melyeknek krónikája az unalom és lemondás üres napjaiból állott, a gróf érzé, hogy ifjú nőjének, kit bálványzásig kedvel, fény, vigalom és multságok által kell megelégtetés helyett szórakozást szerezni.

Tehát nyílt házat tartott.

Bálok, koncertek és angol modorú vadászatok válták fel egymást, s Agatha most azon férfi-ügyességet szerzé meg, minek a városi élet mellett még nem juthata birtokába.

Izidor szüntelen oldalánál s a lovaglás- és célbalövésben mestere.

Ajkairól nem hangzik többé szerelem. Komoly s figyelő vonalain nincs érzés, csak előzenység.

S Agatha, midőn már lekötöttségétől fel van oldva, ismét vonzalmat érez rokona iránt, kinek annyival tartozik, s ki őt a háladatosság alól eddig is csak azért menté fel, mert díjul igen sokat - szerelmet követelt.

Devény, ámbár százada a szomszéd faluban fekvék, a férj merev *udvariassága* s a nő modora miatt ritkán fordult meg a háznál, s csak Izidor unszolásaira vett a nagyobb időtöltésekben is részt...

Oly háztartás, melynek dísztermei a zajos öröm és szórakozások állandó tanyájává lettek, de lakószobáiba nem költözött megeledés, s hol éjjeli mécsnél az ágykárpitok mellett örök unalom virraszt, egy hajóhoz hasonlít, melynek minden vitorlája ki van feszítve, de fenékén semmi súly, mely a habok közt biztos mélyedést adna.

S hogy e hajónak el kell süllyedni, csak Albanoni gróf nem sejdíté.

Pedig néhány hónap alatt Agatha arca sápadt lőn. Kedélye levert, idegei ingerlékenyek, mozdulatai lomhák, szíve fásult és jelleme inkább szenvedőleges, mint részvékeny, inkább átengedő, mint önálló.

Egész lényén életunság kezd erőt venni.

Magányt keres, ajkairól a mosoly számúzve, s ha a társalgást ki nem kerülheti, terhére van az öröm, mely körülötte zsibong, a szem, mely liliomarcának szépségeire téved, a bók, mely zongorája méla hangjait követi, s a szívesség, melyet aggódó férje iránta mutat.

Örömet zárkózik el, a nagyobb zene miatt erős főfájása van. Szobájában - hol, mint a szent helyekre vonul az üldözött, ő a szórakozás elől keres szabadulást - alaktalan álmok közt bolyg gyűlékony képzelődése, s míg most egészségesnek látszik, már egy óra alatt beteg, s midőn állapota fölött a ház aggodalomban van, ismét odahagyá ágyát, és levertségét dermesztő öröm s lázas magasztaltság váltja fel.

Rendre a kastély leggyakoribb vendégei az orvosok lettek, kikkel az öreg gróf oly hosszas tanácskozásokat tart, hogy amiatt őszi mulatságát, a vadászatot s téli élvezetét, a sakkjátékot, melyben ügyes vetélytársát, Izidort sokszor győzte le, kénytelen elhanyagolni.

Pedig az első nélkülözés miatt csúzfájdalmai apadnak, a másodikért meg unatkozása növekedik, s így kettős okból nyer több időt szívességével beteg nejét kétségbe ejteni.

Devény atyja halálával a majorátuson kívül sok szerzemény és adósság örököse lévén, viszonyai intézésére félelmi szabadságot nyer, melyet magas összeköttetéseinek segítségével néhány hónappal sikerül megtoldani.

Távozáskor az eddig büszke Agathának reszkető kezén, melyet ez búcsúra nyújtott, érzé, hogy hőn szerettetik.

Efelől többé kétsége nem lehetett.

Izidor figyelő arcára, ki akkor is, mint örökké, rokona mellett volt, árny vonult, s azon meghonosodni látszék.

Különben Agatha, a világgal egészen szakítva, kevés ismerősei közül még leginkább Izidor társaságára vágyott, mert ezt volt, ki előzékenységéhez nem kötött semmi sajnálkozást, s soha nem ostromolta kérdésekkel betegsége vagy visszavonultsága iránt.

„Ah, mennyire megváltozott Agatha - írta Teréznek, ki azt szintén tudta. - Ő úgy különbözik a régitől, mint a hideg északi fény a hajnaltól, mint Joung éjszakái Gessner vidám idilljeitől. Bátyám, Mery, kit Isten csendesen nyugtasson, ha a sírban érezne, mit mondana? Pedig, nemde, leánya boldogságára mindent megtettünk? Mennyi fény veszi őt körül, s férje mily érzékenyen virraszt ágya mellett. Az öreg gróf a legjobb betegápoló. Mihelyt Agatha kijárhat, a buziási fürdőkre fognak utazni. Szerencsétlenségemre, éppen ekkor Temesvár körül nagy összpontosítás lesz, és zászlóaljunk is oda van rendelve. De talán a szemle előtt marad még időm a kedves rokont Buziásra kísérni. Ha nem tudnám, hogy a gróf minden férjek közt legtöbb apai gyöngédséggel bír, s mint gyermekét, szereti Agathát, aggódnám hosszasb távollétemért, s csak e körülmény nyugtat meg némileg. Hiszen, szegény bátyám Mery, mint néném emlékezhetik, haldokló ágyán szívemre kötötte Agathát, s én nem vagyok feledékeny.”

Teréz kedélyesnek tartá Izidor levelét.

„Adja ön Agatha kisasszonyt férjhez.” Wehrnernek e szava, melyet a buziási fürdőn Albanoni grófhhoz intézett, örökké füleibe cseng az altábornagynak, hogy féltékenységre unszolja, és nejének, hogy... de ne előzzük meg a történendőket.

Devény, ki Wehrnerrel egy napon érkezett a fürdőbe, s ki oly aggodalmasan tudakolt a grófné betegsége után, midőn hazakísérte a hadastyánt és kecses hitvesét, annyira vidám és elégtelt volt, mint amily sötétté vált a rokona elébe lovagló Izidor.

- Ő gyűlöli férjét és... ördög és pokol, csak a seregösszpontosítás maradt volna el! - E szavakat mormogta Izidor, midőn Albanoni a sakkasztalhoz vezeté.

Enyhe, de borongó augusztusi éjjel van.

A holdat, az éj királynőjét, szürke fellegek veszik körül, mint a paloták uralkodónőjét az etikett komoly szabályai. Mindenütt az udvarmesterné, mindenütt a szolgáló úrhölgyek, mindenütt az illedelem törvényei, mindenütt akadály, mely a kandiság és édelgés elé tűzi magát... s ugyan hogy legyen így nyílt arca és mélán sugárzó szeme?... de hiszen nem Ruy Blas, hanem a sokkal érzékenyebb Endümion kedveséről akarok szólni.

Tehát az ég királynője a körüle hajlongó unalmas felhők miatt csak lopva vethet egy át-röppenő pillantást gróf Albanoni kastélyának szögletére, onnan a keskeny csigalépcsőre, mely a teraszra visz, onnan a virág és nemes bokrok mellett kígyózó ösvényre, mely gazdag lombú gesztenyék és hárs közé téved, és onnan a szemérmes pavilonra, mely folyondárok s repkények fátyolával befedte ablakait, bár különben is csak midőn Teréz, kire ott két tündéri szoba vár, kedves leányát, a kis Agathát látogatja meg, vannak felnyitva táblái.

S mégis a kíváncsi hold e gyors szemle alatt is egy szepegő és egy merészebb alakot vélt lebegni.

Hogy kinyílt-e a pavilon ajtaja? Az irigy felhők miatt már nem láthatá, s midőn újra letekintett, a gesztenyelombok közt, nem messze a virágágyaktól, állt a merészebb nőalak.

- Pissz! - hangzék a kőpadról, mely mellett a keresztösvény jobb szárnya a csigalépcsők felé csavarog.

Lassú sikoltás volt a válasz.

- Hova te kis vadgalamb?

A nőalak a virágágyakhoz fordul, és sietve kezd a csigalépcsők irányába haladni.

- Pissz! Megállj te kis sátán! - suttogá nyomában egy hang, míg egy kéz karját ragadá meg.

- Az istenért, bocsásson! - esdeklék a fogoly.

- Hát, Pannikám, te vagy?

- A nagysá's asszony vár, hagyjon el - rimánkodott a komorna, kit Izidor nyalka vadásza átölelt.

- A nagyságos asszony már alszik - erősíté a vadász a sötét ablakfüggönyökre mutatva.

- Dehogyan alszik, a grófnál van, ki beteg.

- A gróf is rég alszik. Gazdám csak azután szokott szobájából elosonni, s én már lovait is megnyergeltem, mert eszébe jutott, hogy holdvilágon utazzunk haza.

Panna végetlen zavarban volt. - Eresszen, az istenért - kérte remegve.

A vadász haragos tekintetet vet rá. - Panna! Te engemet vízre akarsz vinni, te itt valakire vársz?

- De kire várnék? - mentegetőzött remegve a lány.

- Ok nélkül nem állonganál itt, amonnan láttalak jönni - ekkor a pavilonra mutatott.

A lány még inkább remeg.

- Megyek - szólott a vadász -, látnom kell szeretődet, kiért meg akarsz csalni.

A pavilon felé indult.

A lány útjába veté magát, nem bocsátá, visszatartóztatta, derekát átfogva, kérőn és fenyegetve.

- Te nem bízol bennem... jól van... akkor nem szeretsz, nem szeretted soha... akkor ne szólj többé hozzám - rimánkodék és könnyei omlottak.

- Megbízom benned, Panna, ha nem oltárolsz többé a fánál, ha velem jössz, ha nem kényszerítesz gyanakodásra - mondá a vadász megint karonfogva szeretőjét.

A lánynak, bár vonatva, menni kellett.

Izidor lassan érinti a pavilon kilincset, s az nesz nélkül nyílik meg.

Egyetlen lámpa által homályosan világított díszterem; mellette egy kis budoár függönyajtóval: íme a pavilon.

Izidor előtaszítja a závárt. A kulcsot magához veszi.

A budoár függönyéhez lép.

- Szent ég! - e sikoltással hanyatlik Agatha az ottománra, mintha a halálnak adott volna légyottot, vagy a megőrülésnek.

- Agatha! A személy fel van cserélve, de az érzés azonegy... Vagy nem szeretlek-e úgy, mint Devény?

Átkarolta martalékát.

Őt borzadással taszítja el a jelenet iszonya miatt eszméletét visszanyert nő. Kifejlek öleléseiből, az ajtóhoz szalad, s a kilincset rázza.

Izidor összefonva karját, e kétségbeesésre fagyos nyugalommal tekint.

- A zár erős, Agathám - figyelmezteté rokonát, a kulcsot ujjai közt játszództatván.

- Ide a kulcsot! Én gyűlölöm önt, Izidor.

- Hallgass meg, Agathám, s aztán határozatsz; mert több szabad akaratod van, mint képzeled. Egy hadnagynak igen merész a Tarquiniusok királyi szerepe. Nálam nincs gyilok, s nem kívánnám, hogy az új Lucretiák erényéről színművek készüljenek. Egyszerűen, polgárian: ez jelszavam. Nagybátyám szatócs volt. Vérünkben a számítás.

Ámulva, mereven hallá Agatha ezen ördögi nyugalommal ejtett szavakat. A jellem bőszerűe kezdett neki parancsolni.

- Ül e balzacra. Devény még nem jön. Rövid leszek.

Agatha, a szárnyait vesztett Psyche márványszobra, engedelmeskedett.

- Ne beszéljünk gyűlölet- és szerelemről. Gyűlölsz, szeretsz? Mit kérdelem én most. Ah, imádlak! De téged, ki atyádnak végakarata és saját hajlamodnál fogva hozzám tartoztál, megkábíta egy ledér ifjú, s mert elcsábítani volt szándékában, kevés figyelemre méltatott, mellőzött. Ismeretes módja ez a büszke némberek leigázásának. Nincs benne eredetiség, csak rutin kell hozzá. Benned azonban a gögből szokottnál több adag volt. Férjhez mentél par dépit. Dacból s neheztelésért egy halálváz karjába vetted magadat. Ekkora elszánásod. S kisebb-e az enyém? Midőn mátkagyűrűt váltottál, megesküvém, hogy mézes szavú udvarlódnak, ki tőlem

elidegenített - nem fog férjhezmeneteled által fölöttem előnye lenni... Én a neki ígért légyottra megjelentem. Értesz-e, Agathám.

- Én gyűlöllek.

- Még egy szóm van, s akkor ítéld meg: lehet-e köze e gyűlöletnek sorsodhoz... Nézz a fal-óra mutatójára. Nyolc perc kell még, és Devény itt lesz; sőt a szerelemnek nincs béketűrése... ő most, Agatha, e pillanatban jöhet. Komornád nem fogja a várt kedvest eltávolíthatni, mint nem figyelmeztethetett téged váratlan jövelelemre. S tudod-e, mit teendek? Kinyitom számára az ajtót. Ám, magyarázd meg neki, hogy őt vártad, és én voltam betolakodó. Sürgesd - hiszen miért a szemérem? Unszold, parancsold kidobátásomat... Férjed, ki most beteg, talán meg sem tudja a botrányt... Agatha, ismered-e a kéjt, midőn a bosszuló kanócot vet a lópor közé, hogy ellenségével együtt haljon meg?... És kinyitom, számára az...

Ekkor lépés hallatszék. Lassú kopogás. Agathát a gyűlölt karok átölelik.

A kilincsen zörej.

Izidor hideg tekintetet vet a kétségbeeső nőre.

A kilincsen megint zörej. S Agatha nevét ismétlik Devény ajkai.

Izidor fölemelkedik, hogy az ajtóhoz közelítsen.

- Tied vagyok, sátán!

- Kedves gyűlölőm - tuttoga Izidor az alélt nő fülébe.

9

- Pierro! Holla, Battista! Nem halljátok-e? Tüzet a kandallóba.

- Füstöl, kegyelmes uram! Széles nyílása van.

- Cana di madonna! Takarodjál, fűtsd be hamar a lovagcsarnok melletti szobát.

- Kegyelmes uram - szólt a komornyik -, oda a kép jár.

- Micsoda kép?

- A páncélos, kit feleségeért testvére ölt meg.

- Miféle páncélos?

- A szélső kép a lovagcsarnokból. Éjfélkor nézi meg ágyát, hol még vérfolt van. Battista már kétszer látta.

- Battista mindig részeg. Őt kivettetem a várból.

- Kegyelmes uram! Az udvarmester is látta minden halottak napján. Még nincs négy hete, hogy találkozott vele.

- Lásd, Agatha, milyen bolond nép közé hoztál. Jobb lett volna Bergamóba mennünk, az én szülőföldemre.

Agatha átölelte a vén férjet, mint a tört oszlopon zöld repkény fonódik.

- Pierro, te vén számár, nyargalj és tűz legyen a fegyvertárban, abból könnyű hálószobát csinálni. Hordjátok ki a régi kardokat és szakállas ágyút. A tornácon van elég hely.

- Kegyelmes úr! A fegyvertár ablakán szél süvölt be.

- Lásd, Agatha!... Te tökfilkó, te hült szájú Pierro, rakjatok mohát a párkány mögé, és béleljétek meg az ablaknyílásokat.

- Kegyelmes úr! Az ablaktáblák is ki vannak törve.

- Lásd, Agatha!... Tüstént itt legyen az üveges. He! Pierro! Miért henyél az a Battista?

- Elment vadat löni.

- Mintha vad nélkül nem lehetne vacsora!... Lásd, Agatha, hova hoztál?

- De nem szép tájék-e ez? A vár körül sötét fenyőerdő.

- Hó van rajta, Agatha! Az ágakon fagycsapok függnek.

- A vár felett vadregényes hegysorok.

- Szélvész lakik bennük, Agatha.

- A bérctetőket kőszálak koronázzák, párkányaikról vadkecske néz alá.

- Nem löhetem meg. Az a köszvény lábamban ül, mióta a lauterbrunni völgyből havas záporban utaztunk Bernig. S bár maradtunk volna Svájcban. Vagy miért nem mentünk, mint szándékozánk, a Lago Maggiorehoz, hol a Viscontiak villájával vetélkedik kastélyom? Hisz ez az átkozott vadászvár nem is enyém; unokaöcsémé, a máltai lovagé, ki most meleg szobában szivarozik a Kohlmarkton, nem is gyanítva, hogy minket itt hideg vesz meg.

Agatha az öreg homlokát megcsókolja, s könny csillog szemeiben.

Albanoni gróf ijedten tekintett föl: - Kedves gyermekem, te szomorú vagy! Ah - ekkor letevén burnótszelencéjét -, én gyöngédtelen és zsémbes, én háládatlan vagyok. Te visszanyerted az életet, te egészséges kezdesz lenni, és mégis elégtelenkedem. Nem bűn-e ez?

Agatha arca vérpirossá lett.

- Megírtam az orvosnak, Lauterbrunnból írtam meg, hogy ő a legtökéletesebb szakember. Mindig utazást javasolt, légváltoztatást. Én mondom neked, Agatha: a mi megyénk főorvosához képest báró Turkheim csak kirurgus.

A szép nő növekedő zavarban.

- Majd rendezni fogjuk e várat. Nem kell reá sok költség, nem kell reá sok idő. Ne csüggedj, Agathám! Meleg fog lenni minden szoba... He, Pierro, hol vagy? Hozd elő a lábzsákot... A lovagsarnokból kivetjük a páncélos képet, hogy ne féljenek többé cselédeim, ott, Agatha, a te szalonod lesz. A fegyvertárban pedig hálószoobánk. Csak az az Izidor jött volna el.

Agatha indulatosan vonta magát vissza férjétől.

- Tudom, tudom, te neheztelsz reá; de a rokonok közt nem kellene a haragnak hosszan tartani... Agathám, ugye kedves fekvésű vár ez? Mintha rámáját, a gyönyörű vidéket, Wouwerman festette volna. Még majd vadászatra is kimehetek, s ha hazajövök, te fel fogsz olvasni nekem, mint Lauterbrunnban, midőn a *Kőszáli kecské*-nél az a gaz vendéglős megkoplaltatott. Mit is olvastál akkor?

- Goethe *Novellá*-ját.

- Igen, azt a szép történetet, melyben egy kisgyermek tetszése szerint vezeti az erős oroszánt. Ilyen oroszán vagyok én, kedves Agathám.

A méla nő ajkain mosoly vonult el e merész hasonlításra.

E családjelenet, melyet vázoltam, Olasz-Tirol szélén történt, közel Meranhoz.

Két hét alatt a vár lakhatóvá s az idő a magasfekvésű vidék égaljához képest enyhébbé lőn.

Csendes téli nap volt.

A hó olvadási ponton, s Albanoni először lovagolhat ki.

Már két órája van távol, s neje minden percen várja.

Csakhamar lépés hangzik a lovagcsarnokban.

Ez nem lehet az övé, megint a szomszéd helységből vendégek, töprenkedett Agatha.

Ekkor a szalon szárnyajtóit a komornyik kinyitá.

- Szent ég! Izidor! - rebegték Agatha ajkai... - S ön mégis szemem elé jön? - mondá az érkezőnek fojtott hangon, alabástromfehér arccal, és sivár gyűlölettel szívében.

- Ismét vendége vagyok, Agatha! A gróf, ki ide küldé, magánkívül van örömében. Hosszú hetek, hónapok unalma hámlott le vonalairól. Vidorabban néz ki, mint a koldus, ki egy elorzott bankjeggyel a nagy sorshúzást megnyerte. Csak alant a faluban tért be az uradalmi számvevőhöz, s félóra múlva köztünk lesz. Addig fecsegjünk, szép rokonom, élményeink és szándékaink felől, mert el kell oszlani közöttünk minden homálynak. A legkisebb félreértés mélységbe von téged és engem.

- Nagy isten! Devény megint itt!

- Hallgass reám, Agathám!

- S Devény itt?

- A döntő perc nevében engedj szólanom.

Agatha érzé, hogy az események kockái gördülnek. Meghajlott végzete előtt. Fásult nyugalommal, némán s keblén átfont kezekkel ült a karszéken.

Izidort az első percben visszadöbbsenté ez az elszántság, de hamar legyőzte aggályát, s derült arccal szól: - Az aranjuezi szép órák után véletlenül hagytad el kastélyodat, kertedet, Devényt és a pavilont. Te orvosodra, orvosod férjre beszélte az utazást. Tervetek titok volt. S mert férjed szeret közlekedő lenni, hallgatása lángszedet bizonyítja.

- Tovább, Izidor.

- Eltávoztál, mert engemet gyűlölsz.

- Megvetlek - igazítja ki Agatha.

- Tehát eltávoztál, mert engemet megvetsz, s oldhatlan zavarba hoztad magad Devénnyel, ki előtt a légyott meghiúsulását a gróf közbejött betegségével palástoltad. Titokban távoztál el, mert ki akartad ragadni férjedet azon körből s azon összeköttetésekből, melyek végtére gyanúra vezethették volna.

- Tovább, Izidor!

- Bámultam, Agatha, ügyességedet. Keblemben a féltékenység már szunnyadozott, mert szeretődnek levertségéből láttam, hogy ő sincs értesítve. Szokni kezdék a fásultsághoz... Hetek teltek - midőn Devény eltűnt. Agatha! Te a papucskormányban eléggé erős még nem vagy. Férjed tudtodon kívül írt gazdasági felügyelőjének.

- Ah... tovább Izidor.

- Versenytársam két nappal előzött meg. Én nem folyamodhaték többé szabadságért, az idő erre rövid volt. Ezredesemtől pedig csak egy hétre nyertem távozásra elnézést. Mit sem tesz,

gondolám, bár déli Franciaország - hol a gróf ifjúkori fegyvertársa, kihez ti vonultatok, félzsoldon él - oly messze van, hogy utazásom kardomba és egész jövődőmbé kerülhet... S nem szeretlek-e, Agatha?

- Tovább, Izidor - mondá a nő megvetése közé vegyített bösz kíváncsisággal, mely dermesztő történetek kulcsát keresi.

- Kibeszélhetlen nyugtalanság űzött. Csillapulni csak akkor kezdék, midőn Avignonba érkeztem, mert már bizonyos lőn, hogy Devény nem előzhetett meg. A vidék eleven és buja növényzetű volt. Utam olajerdők mellett vitt, s bár ősz vala, érezém a meleg sirokkót. Szép holdas éjjel haladtunk az Estrellesen át, s midőn kocsink leért, a nap arca már fölemelkedett. A reggeli köd fátyolán keresztül a Tenger-Alpok elmosódott körvonalai látszanak, s az első sugáruk vakítón fehér hótetőkre ömlöttek. Körülem az ősz sokszínű zöldje. A lég kristálytisza, emelő, könnyű és áthangzó. A sutogás messze terjedt, a beszéd zengzetes, a madárdal és pásztorsíp csengő volt. A tündértáj rajza pedig gyorsan változott, míg végre egy görbületen ezüstszerű mozgó hullámok tűntek föl: ez a Közép-tenger... Agatha, csak két órára valék tőled. Az ég alj behatása szerelmemet hőbbé, de jellememet szelídebbé tette. Közel hozzád megdöbbsentem lelkemnek sötét árnyékától. Ah, Agatha, e percben nem lett volna szívem tervem kivételéhez. De te fölfegyverzedted régi féltékenységet. Mert Devény, ki egy nappal érkezett később, szintén lappangani akart, mint nekem rejtve kellett lenni helyzetem miatt. Nem láttam őt az ezredes villájánál, s minden körülmény arra mutatott, hogy férjed nem tudja ottlétét. Agatha! A féltékenységnek árgus szeme van. Te a templomban beszéltél vele. Az ő arca derült lőn, és kifejezésében annyi melegség, annyi kedély, mennyit a reményekre jogosított szerelem fejthet ki. A templomból szállásomra siettem, befogatók, félóra alatt az ezredes villája előtt voltam, s az altábornagy a meglepetés örömetől könnyezve mutatott be régi barátjának. A titok által, hogy tudniillik Devény körüléd él, uralkodtam rajtad, Agatha... Ah, tíz boldog nap!!

A szép nő a visszaemlékezés iszonya miatt megrázkódott. - Tovább, Izidor! Hallani akarom tervedet, mely az eddigiekhez kétségkívül hasonló.

- Tündéri rokonom! Te nagy diplomata vagy, és szeretődde, ki élvekre várt, el tudtad hitetni, hogy boldogsága érdekében le kell mondania és hazamennie. Devény útnak indult. Mit vala tennem, kísérem őt. Különben is férjed két hét alatt Magyarországra visszaszándékozott. E két hetet börtönőrünk szobájában vártam be. Nem jöttetek. Zászlóaljmal az alatt Steyermarkba rendeltetett. Képzeld kétségbeesésem. Vagyonom semmivé volt téve... szerelmem miatt. Helyzetemet, mely lekötöttséggel járt, gyűlöltem... szerelmem miatt. És Devény körüléd maradhatott. Ez elviselhetetlen vala e sívár és soha nem viszonzott szerelemért, mely mégis kéjittassá tőn, s mely a küzdés és áldozat által növekedék. Grazban a zuglapok egyikére vettem szememet... ah, az Albanoni név volt rajta. Mohón olvasám végig. Lauterbrunnból mint angol különbségei írták, hogy férjed ott választá téli lakását. Másnap úton valék; de ti megérkezésem előtt néhány órával elindultatok. Bolyongék utánad. Végre fölleltelek.

- Tovább, Izidor.

- Örjögésig szeretlek, Agathám, és már ismered jellememet, csak ez, amit még mondhatok.

- S Devény?

- Ő akaratomra itt lehet. Azonban kevés eszméje és igen sok vakmerősége volna annak, ki örökké egy kártyára játszanék.

Agatha homlokán a belküzdélem miatt veríték tört ki; de külalakja nyugodt és hideg vala.

- S önnél most melyik az új kártya, Wranich Izidor? - kérdezé összevont homlokkal, figyelőn, de közönyösnek látszó modorral.

- Szép grófné - szól mosolyogva ez - kegyednek tán egypár nappal később lettem volna e vadregényes várban vendége, ha az altábornagy úrral történetesen nem találkozom. Beszélgetésünk hamar tért reád, kecses és belátó nő. S a kártya, melyre most játszom, határtalan szerelmemen kívül, melynek lángja vagyonomat és életkilátásomat megemészté... e kártya, Agathám, a te józan okosságod.

- Az nem fog erősebb lenni, mint megvetésem - válaszolá Albanoni grófné.

- Mondjam-e neked, ki eszélyesebb vagy, mint Salamon király ítélete, mondjam-e, hogy a féltékenység a telt szívűek és a tehetetlenek köztulajdona, a féltékenység szerelem és hiúság, a féltékenység az ifjú szív túláradása és a hajlott kor önbizalmatlansága? Agatha! A féltékenység az öröm kéjlakánál többnyire szultán vagy eunuch. S férjed nem érzette-e e bőszenvedélyt?

Agatha kérdő s átható tekintetet vetett Izidorra.

- Nézz, Agatha, a magas hegyekre, melyek a láthatárt beszegik. Tekints ki ablakodon. Midőn e bérc tetején a nap sugarai hosszasan fognak pihenni, a madár is megingathat szárnyaival egy kevés havat, mely alább gördülve növekedik, nő, zuhogni kezd, lavinává válik, dörgése betölti az eget, s rohanása házakat sodor el. Így terjed a féltékenység... S férjed, Agatha, ha gyanakodni kezdene hűségedben, fogná-e hinni, hogy az évek terhe alatt kifáradt aggastyánnak örövideni kell, midőn ifjú neje a kötelességért nem feledi el az élvezet?... Csak egy szarv van, melyet a vén olaszok szerettek, ez a corno ducale: a dogék fejéke; de azzal, Agathám, nem feleségeik koronázták meg őket.

- S tehát Izidor, te a lavinát akarod legördíteni, s a hűtlenséget akarod felfedezni, mely a te bűnöd?

- A bűn a tiéd volt, Agatha! Ugyanezen órát, melyet elfoglaltam, más tőled ajándéku nyerte volt. Én nem csábítottalak el.

- Csak kiraboltál, s most gyanúsítasz. S ez új kártyád, melyre játszani fogsz? Előbb fosztogató, aztán áruló.

- Ah, bah, ki akar itt, kinek van szüksége elárulni?... Árulód, Agathám, az élénkség, mely bűbajos lényeden előmlik... árulód a kecses mozdulatok, melyek a dermesztő kór kötelékeit leveték... árulód a csengő szép hang, mely mint a börtönéből kibocsátott rab, felszabadult a fásult kedélynek hallgató rendszere alól... árulód szemednek égő tüze, hómellednek hullámzó formái, karcsú termetednek telje, arcod pírja... árulód, Agatha, visszatért egészséged. Devénytől hallám, hogy férjed leányának gondolt egy híres orvos. Ezen tévedésnek értelmét tudtad te, beláttam én... s ellened fogja fordítani férjed.

Agatha éles sikoltással hanyatlott karszékére vissza.

Izidor, ki szavainak tulajdonítá e sikert, a félájult nő kezét megragadva, szelíden mondá: - Életem élete! Te félreértettél. Hogy én legyek valaha vádlód: oda még nem sülyedtem alá. A gyanú fölébredését gátolni, férjedet befolyásom által csalálmakba ringatni, ha kételkedései támadnak, eloszlatni: ez az új kártyalap, mely által rokonszenvedet megnyerni vágytam... Szeress, Agathám!... Ah, ez igen sok volna... Hagyj fönn csak egy reményt szíved szerelmére... Agatha, ne taszíts el magadtól hidegen és megvetőn: és én életemet áldozom nyugalmadért, bennem azon férfira találsz, kire minden körülmények közt támaszkodhatol.

Agatha dühvel taszítá el az esdőt.

Arca rémületes volt.

- Ah, mily bágyadt e szó, gyűlölet, azon érzésnek kifejezésére, melyet keblemben hordok.

Gyorsan hagyta oda a szobát.

Izidor követni akará; de a szalon ajtaját, melyen a nő távozék, már zárva lelte.

Bősz sejtelem ragadá meg.

Érzé, hogy terveit füstbe mentek.

Kilépett a fegyvercsarnokba, a szabad leget kereste, hogy nyugodtan összefűzhesse gondolatait és félelmeit.

Az érkező gróf nem talált a szobákban senkit...

Agatha a szalonajtót bezárva, üres termeken, megdőlt várromokon át szédelgett, tántorga, falhoz és kődarabokhoz támasztva kezét, a pusztá családkápolnáig, mely a végbástyát alkotta.

Ájultan bukott az oltár kövére.

Midőn fölemelé szemét, már alkonyodott.

A félhomályból a Madonna elmosódott, esővert képe nézett reá, karjaiban a gyermekistennel.

- Égára! Boldog Szűz! Én anya vagyok. Ah, átok, átok reád, Izidor!!

Agatha sikoltása e kétségbeejtő titok első érzésére történt.

Ah, vádlója támadt, mely ellen nem lehetett többé kifogás.

Megcsókolta az oltárkövet, megöntözte könnyeivel. - Erőt, erőt, istenanya - esdeklett kezeit tördelve, s lázas ingerültséggel rohant férje szobájába.

Mindent elbeszélt.

Az altábornagy vázujjait arcára téve hallgatá ki.

Szóttalanul inte nejének távozásra...

Agatha beteg levén nem ment ki estére.

A férj nem jött ki a hálószobába. Mint komornyika mondá, karszékén aludt.

Hajnaltól a dermedt nőt lódobogás vére föl lázas álmaiból.

Tizenegy órakor már a férj holttestét hozták.

Izidor is veszélyes sebet kapott a párbajban.

Albanoni gróf a véghagyományban, melyet egész éjen át írt, bocsánatot kért nejétől az unalomért, az elrablott ifjú évekért és önzéseért, melynek áldozatává tőn egy lényt, ki boldogságra volt teremtve, s ki, míg maga örömtelenül élt, agg férjének földerítette napjait.

Soraiban semmi vád, semmi panasz nem rejlett.

Roppant vagyonának egyedüli örökösévé Agathát tette.

Az özvegy hetek múlva tudta meg a nemeslelkűséget.

S midőn az idegláz szüntével eszméletét visszanyerte, nem volt már többé anya.

A lovagvár magányában tölté, senkit el nem fogadva, egész özvegy-évet, s a következő utazásban.

Agatha 1839. év kikeltevel költözött férjének pompás villájába a Lago Maggiorehoz, s azt csakhamar tündérek lakává varázsolta át.

Nyílt házat kezdett tartani, hogy visszaemlékezéseit szórakozások közé temesse.

Bálványozták... de a Viscontiak, a Borromeók, a legfelső kör avatottai bizonyos visszatar-
tózkodással voltak iránta. Talán nem eléggé magas születésűnek, talán kalandor nőnek hitték.
Agathát ingerlé e hidegség, s előbb áldozatokat tett bevételéért, később pedig a tisztultabb
ízlés és a lángész arisztokráciájának gögjével küzdött a születése ellen. Palotája a Lago
Maggiore partján egy költői mű volt, melyet könyvekben ritkán alkotott a génusz, szeszélyes,
de bevégzett, eredeti s mégsem szabálytalan. Azonban szalonját leginkább az utazó angolok
és franciák látogatták. A vidéki tekintélyek többnyire távol tarták magukat. Szép, kedves,
elmés, leigéző, de végre is... kalandornő, ki felett homály lebeg: ez volt a közvélemény. Hogy
könnyelmű s titkos viszonyai lehetnek, hitték, bár adat nélkül. Később, amint az ezredek
költöztetései gyorsabbakká váltak, kétértelmű hírek terjedtek szét Albanoni gróf haláláról.
Senki sem mondhatott Agatha ellen határozott tényt... de szükség van-e bizonyos tudomásra
ily körülmények közt.

A grófné naponként inkább érzé, hogy vesz a térből, melyen állott.

Ezen idő óta sokat utazott, s végre odahagyván falusi jószágait, Velencébe költözött.

De ide is elérkeztek bágyadt visszhangjai a Lago Maggiore körül támadt nézeteknek.

Sokáig bosszantá ez őt. S csak rendre tanulta meg: lemondani az elérhetetlen „jó névről”.

Kalandornő maradt, amivé alap nélkül bélyegezték vala. Szeszéyeinek élt. Udvarlókkal
véteté magát körül, kik különöc ötleteinek béketűrő martalékai lettek; mert az udvarlókat
Agatha oly szükségeseknek tartá szalonjában, mint a márványszobrot, mint az olajfestvényt,
mint a kínai cserepeket, mint a freskó-képeket, mint a keleti szőnyeget, melyeket lábával
tapodott, s mint az asztali órát, melyen öröme vagy unatkozása perceit nézte.

Midőn az olasz mozgalmak elkezdődtek, szenvedéllyel ragadá meg a politikát. Hisz az még
több szórakozást okozott, mint a rajz, lovaglás, zongora, úszás, a férfias testgyakorlatok, az
oltár előtti ima, a szépelgőkkel megszokott elménckedés, az olvasmányok és a pipereasztal.
Új világ volt ez, melyet képzelődésnek szárnyai még nem repkedtek át: ingerrel bírt ez, mert
még talányokat rejtett. De Agatha a politikát is költészetté s tündérregénnyé tette. Így talál-
koztak vele Catanea és Palermo közt Dudley lordék. Akkor már elkezdődtek a gerillák föl-
lépései és azon mozgalmak, melyek előbb Palermóban, utóbb Nápolyban napfényre törtek...

Agatha második szerelme Anselm volt, kivel a bálj után szakított. S olvasóim érzik, hogy ez
tettében nem vala legkisebb kalandoriasság.

10

De Anselmnek eziránt más véleményben kelle lennie. Az ő boncolgató elmeéle, mielőtt
Olaszországba ment, már megszokta volt a nőjelleme árnyoldalait kémlelni. Ő a bűn bölcse-
letébe sokkal mélyebben hatott, hogysem ne csorbuljon hite az erény iránt.

Így történt, miképp nála a Magdaléna képe, mely előtt Agatha műismeretét tünteté ki, bizo-
nyítványává vált a szép asszony átélt tévedéseinek. A bűnbánat jellegének felfogásából már
akkor ő a szív blazírozottságára vont következtetést.

S később is, miután Pongráctól Agatháról szeszélyes történeteket halla elbeszélteni, az újságvágy, a kalandszomj, az élvezet kéjeinek reménye, a képzelődés által meggyújtott szerelem, melynek a kedélyhez kevés köze volt, csábíták a külön nő körébe. S mert Agatha szellemétől le volt bilincselve; mert oly varázskörbe lépett, mely ellenállhatlanul ragadta ábrándvilágba; mert Agatha könnyelműségére épített fellegvárai ledőltek; mert végre mindenáron akarta bírni a rendkívüli nőt: ezen indokok magyarázzák meg mátkaságát, ezen indokok kezdék vinni a kalandvágytól a lekötelezettséghez, az oltárhoz.

Később, midőn a bizodalmas viszonynál fogva Agatha kedélyének mélyeibe inkább tekinthetett, a képzelődés szerelmét a szív is elfogadta, és az érzéki ingereknek villanyos gözköréből a valódi szenvedély napsugárai kezdtek kibontakozni.

Ekkor közbejött Izidor megjelenése és Agatha eltűnése, s az utóbbit hogyan tulajdoníthatta volna egy szív nélküli nő kegyetlen szeszélyénél egyébnek.

Büszkesége le volt alázva.

Sohase gondolok a ledér teremtésre, ez vala mindennapi fogadása, esküje.

De évek teltek, melyekben komor maradt.

Arcára állandó jellege ült a mélázatnak, s ezért a vidék szépségei sokkal érdekesebbnek tarták, mint régen volt. De ő keveset figyelt e kitüntetésekre. Gazdászatnak és könyveknek élt, s már remetének kezdték gúnyolni, ki a rideg magányba lőn szerelmessé.

E remete kandallójának égő tüze mellett oly szívesen adta a nap fáradalmi után álmodásokra magát, s ezen álmok tündérhálói láthatatlan kezekkel vonák őt a Kárpátok mellől a kék lagúnára; a gondolán ült, meleg szellők lengették a naszádot, Antonio evezője követé a matrózdalok lejtéseit, a rím csengéseként zendült meg a széttört habok apró kristálya, a komor márványpaloták figyelőn néztek a ringó gondolára, s egy ablaknak, mely az *Albergo Italiano* átellenéből mosolygott le, leeresztett függőnyeit hátravonta egy gömbölyű, egy hófehér kar.

- Mindig e kurtizán, mindig e ledér nő jut eszembe - sóhajtá ilyenkor Anselm, haragosan csapván meg a vasfogóval a kaminnak pattogó fenyőhasábjait.

Tél van.

1850. év Szilveszter napja közelg.

A Szeredyek kastélya vendégekkel tömve.

Özvegy Wranichnének, a szép Auréliának, esküvőjére kell menni.

Csak a háznak egy rég várt barátja késik még, ki hosszas távollét után már Pestre érkezett volt.

Többé várni nem lehet.

- Ah, a késlekedő Pongrác mégsem jön - ismétli töprenkedve Anselm.

Hasztalan!

Semmi kocsizörej...

A kézfogás jelenléte nélkül történik meg.

Ezt egy rövid villásreggeli követi.

A férj hintájára emeli nejét, a kocsis ostora pattog, s a könnyező Aurélia másodszor vesz búcsút a családlaktól, azt idegennel cserélvén fel.

Az öreg gróf fiával ebédelvén, még egy óráig vár Pongrácra, s aztán jószágára utazik vissza, miután Anselm ígéretet tett, hogy a régi ismerőst, ki három év óta van távol, mielőtt eljön, váltott lovakkal fogja hozzáküldeni.

A hosszas távollét vagy az újságvágy, úgy látszik, az egész grófi családnál a szerény Pongrácot magasra emelte.

Késő este van, s Anselm rideg kandallója mellett ül, midőn a rég várt vendéget bejelentik.

Néhány perc múlva már ketten vannak a fenyőhasábok előtt, kényelmes karszékben és élénk társalgás közt.

- S Aurélia grófné boldog?

- Mint első menyegzőjekor, Pongrácom!

- És férje minő?

- Ah! Devény? Felséges fiú. Nem oly vitéz, mint szegény Wranich volt. Hiszen csak kapitányságig vitte. De gazdag, kellemes, szerény, művelt modorú, szeretetre méltó.

- Wranich nagy hős vala - mondá Pongrác. - Történetesen éppen azon vidéken bolyongtam geológiai tapasztalások végett, hol ő vérzett el. Neve a vitéz Reischachéval párvonalba tétetett. Ellenségei is bámulták.

- Beszéld el történetét - kéré Anselm.

- Anselmem, ez rövid, de ragyogó. Tudod, hogy Nugent grófnak egyesülése Radetzky marsallal rögtön semmivé tette Carlo Alberto reményeit. Mielőtt azonban a két vezér együttmunkálása végrehajtatott, a marsall szívén feküdt, hogy a szorongatott Peschierát ostrom alól fölmentse. E célból Mantua mellett a Mincion át kelle mennie, s a főerőt a jobb parton összpontosítani; mert így a piemontiak kényszerülnek vagy a Mincio vonalt harc nélkül adni föl, vagy ütközetet fogadni el, akár a goitói téren, akár a Volta halmain. A Mincio-vonal föladása pedig valamint szintén a csatavesztés rögtön Peschiera ostromának megszüntetését eszközölte volna... Hess tábornok oly eszélyesen fogott e terv kiviteléhez, hogy a piemontiak csak este tudták meg, miképp az egész osztrák sereg mellettük vonult el Mantua felé. A cél már félig el volt érve ágyúszó nélkül. Még csupán a Mincio csatornájának, hová e folyam fölösleges vize ömlik, elfoglalása járt nehézséggel. Mert ennek zárgátai természetes és erős védvonalt alkotnak, melynek balszárnyát Curtatone, közepét Montanara s jobbszárnyát Buscaldo formálja. Mind a három pont a toscanai sereg birtokában volt, s egész látköre töltésekkel, torlaszokkal s löhelyekkel erősítették meg. A Benedek hadteste, hová Wranich zászlóalja tartozott, a bevehetetlennek hitt curtatonei redoute ellen volt rendelve. Sűrű kartácstűz fogadá a rohanókat, s nyomta többször vissza. Ekkor Wranich, csapata maradványával, melyet összeszedett, új támadást kezd, de az ellenség tüze oly sűrű volt, hogy katonái megállottak, bár Benedek tábornok már a Paumgarten ezreddel közelít. Wranich böszülten ragadá kezébe a zászlót, mely éppen földre hullott. „Utánam”! kiáltá, s a kartácsnak rohant. A csapat megint zavarba jött, s csak tört sorok követték őt, a sebzettet. De előre kezdé vinni a vonakodókat a Paumgarten ezred, míg Wranichot a töltésnél egy szurony földre teríté. A győzedelem kivívott; de a sebekkel terhelt Wranich fogoly lőn.

- És utóbb mi történt vele? - tudakolá hévvel Anselm.

- Oly tragikai jelenet, melynek tanúja valék. De te talán türelmedet fogod veszteni, talán neheztelni fogsz rajzomért.

- Mit képzel, Pongrácom?! Szavaid lelke húrjain tetszésük szerint játszhatnak. Nincs tárgy és gondolat, melyért én irántad türelmetlen lehetnék.

- Goito körül valék, Agatha mellett.

- Szent ég!... s e nő neve megint elbeszéléseid anyaga?

- Agathát - folytatá Pongrác nem figyelve a közbeszakításra - költői jelleme a harc vihara közt a szájalom nemtőjévé emelte. Dús vagyona nevezetes részét kórházakra áldozá, s maga is igény nélküli betegápolóvá lőn. Virrasztott a sebesültek felett, és angyalkezeléssel fogta be a holtak szemeit. Ő volt a hit, remény és szerelem jelképe a romok és halál birodalmában. Szép és önfeledő, nélkülöző és alamizsnát osztó, kifáradt és mégis mindenre figyelő!

Anselm nyugtalanul üté a kandalló fenyőhasárait, de sötét szemeiben méla tűz égett.

- Éppen a kórházat látogattuk meg Agathával, midőn annak egyik mellékszobájába hívták, hová egy osztrák főtitkár vittek be. Felkísértem őt. A beteg féleszmélettel feküdt ágyán, s Wahrner - ki, hol segélyre van szükség, jelen szokott lenni - a sebek bekötözését elvégezvén, Agathához fordul, hogy az ápolás körül felvilágosításokat adjon. Midőn tanácsait végezte, távozott, mi a beteg ágya mellé léptünk. Ez vérbetakart szemeit Agathára fordítá, féleszmélettel, merőn kísérletileg. „Nagy isten, Izidor!” kiáltá Agatha. Összevonult, mint a csörgőkígyó tekintetére a madár. Térdei reszkettek. Hangja elállott. Segítségére nyújtám karomat. De egy előttem ismeretlen érzés villánya rögtön fölrázta őt. Idegei kifeszültek. Kék szemében, átlátszó homlokán, halálsápadt arcán, kiegyenesült termetén, egész lényén magasztaltság és harag. Oly fenségesen bösz volt ő, mint Medea, midőn diadalszekerére lépett.

Anselm odahagyta a kandallót, indulatosan járt a szobában.

Pongrác elhallgatott.

- Tovább, Pongrácom, tovább.

- Míg Agathán e változás történt, a beteg nagy erőlködéssel fölemelte fejét: „Örök Isten! - nyöszörgé -, mily jelenség ez? A halálangyal küldött-e ágyamhoz?... Lelkiismeretem vagy-e? Az Erinnüszök fáklyája ég szemeidben? Ne gyilkolj meg vádakkal. Kegyelem, Agatha!” A beteg könnyörgőn fogta össze kezét. S Agatha egy másodpercig magával látszott küzdeni. „Én megbocsátok neked, bocsásson meg az ég is” - szóla fátyolozott hangon. „Áldás reád. Ah, én bűnös!” - hörgé a beteg, s visszahanyatlott vánkosára. Segítségére mentünk. Agatha kezét érinték ajkai. „Ő megbocsátott... Az ég angyala melletttem. Nem ítéltetem el. Ah, én szerettem őt!” Anselmem, ezek voltak Izidor utolsó szavai. Ágyánál virrasztánk. Szemeit a könnyező Agatha fogta be.

- Pongrác, te földérintetted életem legöldöklőbb és legtalányosabb percét. Én igazságtalan voltam Albanoni grófné iránt. Kegyetlen szeszélyre magyarázám oly tettét, mely talán Izidorral való viszonyaim miatt mélyen volt indokolva. Most kezdek sejteni.

Anselm elbeszélte a bál-éjen történeteket, s Agatha levelének tartalmát.

- Most már én is értem - szóla Pongrác derülten - rejtélyes megbízatásom egy részét.

- Minő megbízatás az? - kérdé Anselm hévvel.

- Tavaly Dudley lordot Párizsból, hol akkor tartózkodott, meglátogatta Agatha, s hallván, hogy Magyarországra szándékozom, egy kis szekrényt adott kezembe, mely hozzád van címezve.

- Szent ég! Hat hete vagy Pesten, legalább két tucat levelet írtál nekem, s még nem említetted ezt. Azóta Pesten volt nővérem is, és te el nem küldötted a szekrényt.

- Hallgass meg. Agatha így szólott hozzám: Egy létezik csak a világon, ki előtt nem kívánnék rosszabbnak feltűnni, mint amilyen vagyok. De e vágyam teljesülése egyedül a történetből függ. Kérem, vigye ön e szekrényt magával, s adja át gróf Szeredy Anselmnek, de csak akkor, ha nővére, Wranichné férjhez megy. Előbb nem. Életem és tévedéseim története van benne.

- Minő gyöngédség ez - jegyzé meg Anselm -, mert e szekrényben Wranich bűnének kell elzárva lenni. S ő nem akarta, hogy míg Aurélia néhai férjének nevét hordja, addig homály vetessék arra. És én e finom érzékű nőt a közönséges lények mértéke szerint bíráltam. Nem volt-e ez elmeél helyett bárgyúság. Add ide Pongrácom a szekrényt.

Pongrác kikereste azt.

- És a kulcsa?

- Feszítsd föl fedelét, a kulcs Agathánál maradt.

Anselm örömtől reszkető kézzel vette át a szekrényt.

- Jó éjt, Pongrácom!

- Jó éjt, Anselm!

A két jó barát aludni ment.

Másnap Pongrác korán ébredt fel, s várta Anselmet.

De ez késett.

Elütötte a kilencet, s Anselm mégis késik.

Két negyed tízre, s Anselm mindig szobájában.

Tíz óra és ő nem jó.

Végre kinyílik az ajtó. - Te - szóla Pongrác mosolyogva -, mint látszik együtt nem létünk óta komaságot kötöttél Morpheusszal, s mákonyos korsóját fenéig ürítéd.

De Anselm arca sápadt és a virrasztás miatt kimerült volt.

- Mi az? Hisz te most is álmos vagy.

- Két természet, az eredeti hajlam s a vele ellenkező megszokás küzdött agyam és szívem fölött. Miattuk nem nyughatám, Pongrácom. Azonban hagyjuk ezt. Kérlek, tudod-e, hol lakik jelenleg Agatha?

- Velencében. Mert visszanyerte birtokait. S miért kérded?

- Hozzá sietek, hogy bontatlanul adjam át a szekrényt. Mi közöm e titkokkal? Miért nyújtsak démonaimnak, a kétkedésnek és boncolgató elmeélnék fegyvert szívem ellen, melynek csalálmái ezerszer szebbek, mint amily hasznos lehet kiábrándulása... Imádom Agathát. Ő istennőm. Hinni akarok benne, s a hitnek nincs tudásra szüksége.

1851

KÉT BOLDOG

1

Csiaffer basa tekintélyes férfiú, és nagy bölcsességgel kormányoz Buda várában. Bethlen Gábor testvérének hívta; az utána következő Rákóczi György pedig édesapjának nevezi. A gyaurokon nyert győzedelmei Allah előtt kedvesek valának, és szelídsége, melyet a szultán minden hitű alattvalóira, kik keze alá vettek, egyaránt kiterjeszt, még a magyar nép ragaszkodását is megnyerte.

Csiaffer basa hófehér szakállán nem tűr szennyet, mert meg tudja büntetni, kik engedetlenek; de azért szívét és fülét nem pecsételi be, hogy süket lenne a fájdalom vezekléseire. Ő igazságos, azonban könyörülő is, mintha sohasem evett volna tevehúst, mely mint beszélük, vérszomjat gerjeszt.

Jámbor életével csak szerencséje vetélkedik.

Amennyi mannát és fürjet hozott Yaman felől a déli szél, hogy Izrael népe a pusztán jó kedvvel vándoroljon, amennyi víz omlott hét forrásból a hét nemzetség számára, midőn Áron megcsapta vesszőjével a szirtet, annyi s még több szerencse kíséri a mi Csiaffer basánkat éjjel és nappal, hadban és békében, palotájának falai közt és a mosé küszöbén belül.

Ménei gyorsabbak a suhogó dzsinneknél, kik a villámos föllegeket éjenként átnyargalják. Kardjának acélán titkos értelmű jegyek villognak, melyeket még a kalifák öntöztek vérrel a hit első nagy győzedelmei alatt. Handzsárainak és töreinek gyöngyökkel hintett markolatán pedig talizmánok vannak, betegség ellen óvók s véletlen csapásait eltávolítók.

Csiaffer basa háreme a szultánét is fölülmúlja nők és rableányok szépségével. Költő hasonló tündéreket álmodni s képíró festeni alig tudna. Mindenik csaknem egy bájos, mint Miriám volt, kit a perzsa király ajándékozott a prófétának, hogy a paradicsom huriit a földön megismerhesse. S különösen egy ezen ígész alakok közül, a keleti némberek sóvár hevével és a nyugat-európai nők kedélyes ragaszkodásával szereti a hószakállú kormányzót, ki szívét és férfierejét tekintve fiatal vala.

Csiaffer basa kincstárát kimeríthetetlennek tartják. Gyémántjaival minden keresztyén királynő fejékeit újból ki lehetett volna rakni, s mégis maradna fönn használatlan drágakő. Ha pedig aranyai összetöretnének, a folyam, melybe azoknak pora bemerítenék, gazdagabb lenne Barem vizénél.

De Csiaffer basa tulajdonképp nem is szorult a kacér szerencse adományaira, hogy elégültnek mondhasa magát. Ő keblében és hite által is dúsgazdag. S ki győzné itt, egy lélegzéssel elősorolni számos előnyeit a muzulmánok fölött?

Csiaffer basa a koránból oly példányt szerzett meg, melyet a próféta vezére, Ali, íratott le. Ő az egyedül üdvözítő kijelentések és az egyedül hasznos tudomány e könyvét többször olvasta már el, mint a nagy molla. Ő hétszer zarándokolt Mekkába. Sok szent kutat tisztított ki, sok mosét emelt, sok alamizsnát osztott, s Allah akará, hogy akinek csak egy fillér ajándékozott, nem lőn iránta soha háládatlanná.

Nincs is neki ellensége.

A bérenc-gyilkos kaftánya szegélyét sem merné törével megsérteni, s a méregkeverő visszaborzadna, ha a kegyes öreg szájából hallaná: La ilahe illa 'llaho! - nincs más Isten az Istenen kívül -; mert dervis még nem született, ki a minaretről szebben énekelné e szent igéket.

Mihelyt Csiaffer basa a budai várból lelovagolt, ezer muzulmán fonta mellére kezét, s föld felé hajlott arccal mondá: - Ímé a boldog, kiről Allah soha le nem veszi tekintetét!

És Csiaffer basa maga is annyira bízik szerencsében, hogy jövődjéje iránt évek óta meg sem kérdezi a csillagjóst.

Egész udvarában henyebb hivatal alig volt, mint Abikerké, a sötét köntösű asztrológé. Legfőlebb a lebetegülő háremhölgyek kedvéért ment néha látcsöveivel a planéták útját és színét vizsgálni. A basa miatt békével alhatott, mint téli barlangjában a medve. Abikerknek örökös ramazánja van, csak hogy böjtölni nem kell. Ő hízik és restül.

Azonban szerencsétlenségére egy májusi szép este Abikerk a budai kádinál hosszasan csibukozott.

A krónikában nincs följegyezve, hogy ők a janinai dohányfüst közt sörbetet s kávé szörpöltek-e, vagy pedig bizonyos sötét és tüzes nedvet, mely a szomszéd hegyekről hozatik, s melynek élvezete a próféta törvényei szerint nagy bűn. De annyi bizonyos, miképp Eblisz, a rossz angyal, úgy megkötötte a kádi nyelvét, mint a talp a szekérekereket, ha magas dombról kell alálejtetni. Abikerk pedig hazaindulásakor színesebb arcú volt a vörös tuloknál, melyről gyönyörű versek vannak a korában.

Csillagjósunk vizsgáló szemét csak akkor vette le az égről, midőn a Tabán elővárosból a Dunához érkezett. Itt idegen dereglyét látott a parton, s oly öltözékű egyéneket, kik a csauszok - hírnökök és futárok - osztályához tartoztak. Ily muzulmánok jelenléte örökké politikai kérdésekre vonatkozott, s Abikerk szerette volna, ha elméje most tiszta lenne, mint a kába köve, hogy a dolgok mivolta felől okoskodhatnék; de Allah ezt nem akará. Körüle a csónakoktól kezdve a vén Gellértheigyig minden keringett, a planétákhoz hasonlatosan. Mi lehet e bolygás és tánc oka: maga sem érté. Csak azt tapasztalá, hogy hazaérkezésével a szikrázó golyók, melyek a zodiákust képezik, pajzánan szökdeltek, mint nagy lakomákon a görög gyermekek, kik illetlen mozdulataikkal gyönyörködtetik a komoly muzulmán. Most jer hozzánk, bölcs Abikerk, most nézz abroncsainkra, most vizsgálj udvarunkat, hogy megjósolhassad: miféle jövődöt hoztak a titkon érkezett csauszok Csiaffer basának, a boldognak, számára! Ezt látszottak suhogva, ingva, lobogva mondani a zodiákus golyói. Abikerk kíváncsisága erős vala, mert szép jutalmat remélt; de lábait annál gyöngébbé tette egy megfoghatatlan körülmény, s ő a díványra félholtan bukott, hol órákig hevert. Midőn szemét ismét kinyitá, a veszélyes befolyású hold az égen még teljes fénnel sugárzott; de a szobában levő planéták többé nem táncoltak, hanem becsületesen forgának a vékony lemezzel bevont nap körül. Abikerk a csauszokat, kiknek okvetlenül Nándorból kellett jönni, mindig eszébe tartván, látcsövéhez sompolyg, s nehéz hangzatú szavakat mormog, melyeket a mágusok Salamon királytól tanultak és ez közvetlenül a tűznek hatalmas szellemeitől. Miután pedig e titkos igék a tévedhetés ellen tökéletesen biztosították, sokáig nézett a csillagok közé, s mit megszemlél, hártákra rajzolá, hogy a boldog Csiaffer basa planétájának helyzetét a zodiákusban föllelhesse. De arca foglalkozásai alatt mindig sötétebbé lőn; mert az égi jegyek sehogysem akartak barátságos viszonyba jönni a basa jövődjével, s főként Merkúr, az üzeneteket vivő istenről nevezett bolygócsillag, fenyegető állásban tartá magát.

Abikerk ily észlelések után nem szorult ugyan semmi hírhajhászatra, hogy védurát óvakodásra intse; azonban szokása ellenére, a Duna partján, hol a gyanús dereglye horgonyzott, Allah dicsőségét akará a hajnal első sugaraiban üdvözleni, s így történt, hogy egyik csausz, a renegát Mehmet, ráismervén, vele beszédbe elegyedett...

A minaret-ének már első imára szólítja a híveket, midőn Csiaffer basa a szép Fatimének, ki őt oly hön szereti, kioszkját odahagyja. A leány mondhatatlanul bús, s maga sem tudta, miért.

- Rossz álmaid voltak-e, paradicsom virága? - kérdi a távozó.

- Öveden handzsárod markolata kettétört, ez megaláztatást jelent; gyöngyei lábam elé pergettek, ez könnyeket.

- Csalfa szellemek búsítottak ily álmokkal, Fatimém - szól Csiaffer basa, megcsókolva a leány homlokát.

- Küldj mégis egy álmhüvelyezőt - mondá szomorúan a lány.

Csiaffer, a boldog, hálát adott Allahnak a föld sok örömeiért, s imájában Fatimára is gondolt.

Midőn kegyességét bevégezé, a díván-terembe két csausz lépett.

Az egyik egy levelet adott át Husszaim belgrádi basától; a másik egy bársonytárca selyem-zsinórán tartá ujjait, hogy csokrát az alkalmas percben feloldhassa.

- Allah nagy, és az ő prófétája Mahomed! Én megszűntem budai basa lenni - szól nyugodtan a tiszta hófehér szakállú Csiaffer.

- Nem előbb, nagyságos úr! Csak miután Belgrádba érkeznél, hol hivatalod Husszaim basa kezébe teszed le. E percig nincs megcsorbítva kardod éle, s parancsaidnak fog engedelmeskedni kísérod, Omár, a csausz - ezt válaszolá a renegát Omár, ki Husszaim levelének átadója volt.

Most kibontá tárcáját Arszlán, a másik csausz is, s földre borulva tette Csiaffer kezébe a próféta kedveltének és a világ örömeinek, a hatalmas szultánnak fermánját.

Csiaffer basa megcsókolta az aláírás jegyét, s félénk tisztelettel nézett a betűkre. Később szemei kiemelkedtek a csodálkozás miatt. Fehér szakállá pedig rezgeni kezdett, melyet kezével lesimítván, bús-komolyan tekintett övének talizmánjaira, oldalának kardjára, a szent koránra, a tiszta légre, a nap fényes sugaraira, az ezüst tajtékú szökőkútra, a smaragdzöld fák suhogó leveleire, s legtöbbet arrafelé, hol Fatime kioszkja fekszik.

- Allah nagy, és az ő prófétája Mahomed! Én engedelmeskedni fogok - mondá elszántan.

A csauszok távoztak, s belép Abikerk, a csillagjós.

Ő hasára fonja kezét, nehezen hajolván, s lihegő mellel szól: - Hatalmas basa, hívők fénye, Allah kegyeltje! Ne büntesd meg rabod nyíltszívűségét!

- Nyissad fel ajkaid zárját, hogy a bölcsesség igéje kirepülhessen - válaszolá szelíden Csiaffer basa.

- Uram! A te szerencsecsillagod veszélyben forog. Merkúr fenyegeti, s világolását ki akarja oltani.

- A belátók szavait mondád, szolgám, Abikerk!

- Kerüld tehát ki Merkúr útját, hatalmas basa! S válassz más helyet magadnak a zodiákuson.

Csiaffer összevonta homlokát:

- Hű szolgám! - jegyzé meg hibáztató, de szelíd hangon - mióta nem láttalak, te sokat felejtettél a koránból. Lám, lám! Te nem is emlékszel többé a gyémánttáblára, mely Allah trónja előtt függ a hetedik ég kellő közepén. Arra minden, mi országokon és embereken történik, jó vagy rossz, az örökkévalóság kezdetén feljegyeztetett. Allah saját ujjával sem törülhet ki egy betűt is a végzet írásaiból.

- Mindamellet, nagyságos Csiaffer basa, ne utazzál Belgrádba; mert az égitestek állása mutatá nekem, hogy szerencsecsillagod egy kevés hajlással nemcsak kikerülheti az ármányos Merkúrt, de még kétannyi fényt is szerezhet magának, és sugarai ragyogóbbak lehetnek, mint a nagyvezér és az egész díván dicsősége.

- Szerencsétlen Abikerk! - sóhajtá a boldog Csiaffer basa -, a te szívedben betegség lakik, és szemed világát elvette Eblisz. Indulataid a gyaurok útjaira vágynak, s emberi bölcsességgel bírálod a végzet akaratát. Hamar kell orvosról gondolkozni, különben a próféta váltig elfordítja tőled kegyességének arcát.

Ezzel a basa két hellebárdosnak intett.

- Vigyétek - parancsolá - Abikerket a jámbor dervisek kolostorához, hogy ott egy cellába zárkozván hét hónapon és hét napon át imádkozzék, mosdjék, olvassa a szent koránt, s táplálja testét kenyérrel és vízzel. Mert így szét fog oszlani elméjének ártalmas köde s veséjének mirigye.

Abikerk kövér hasára tekintett, a csibukfüstre gondolt, megemlékezett a kádi sörbetjeiről, eszébe jutott, hogy az okos beszéd ezüst, de a hallgatás arany, s búsan ballagott a mostani Svábhegyre, hol a táncoló dervisek zárdája feküdt.

Csiaffer basa pedig éjjel és nappal rendeleteket osztott palotája drágaságainak kihordására. Nagy hajók teltek meg bőrszakokkal, cédrusládákkal, elefántcsont- és ezüst szekrényekkel.

Ekkor Arszlán csauszt felültetett a főhajóra, hogy evezzen Belgrád felé.

Lovakat is hozatott a várból, s azok hátát még százszor ritkább kincsekkel rakta meg.

S mihelyt több elviendő már nem volt, felült a dzsinneknél gyorsabb Zulejkára, és fegyveres kíséretét Omár csausznak vezérlete alá bízván, Temesvárnak tart.

A falukon, hol áthaladott, a nép bámulva mondá: - Íme! Jő a boldog Csiaffer basa, kiről Allah soha le nem veszi tekintetét.

2

Hagyjuk utazni Csiaffert és ballagjunk, a Maros partján fölfelé, míg Erdélybe érkezünk, hol I. Rákóczi György uralkodik.

Aradtól kezdve termékeny, de mívelet alá ritkán vont vidékek tűnnek szemünk elé.

Itt a hegyről minaret tekint reánk, ott a templom tornyának harangjai zúgnak.

Itt virágzó gyümölcsfák közül nagy épület emelkedik ki, melynek ablakai udvarra néznek, hogy a háremhölgyek szépségét kandi szemekkel meg ne bámulhassuk; ott pusztá és romlatag kastélyban a deli magyar nő még nem feledte el szeméremmel párosítani a fésztelen társalgást, míg a szomszéd vályogház kapujánál a szép oláh menyecskék rózsaajkai incselgőn nevetnek, ha figyelmünk hókarjaikra és fedetlen mellükre téved.

Az út közepén csibukkal kezében s töltött pisztollyal övében halad az aga; az út széléről félénk gyűlölettel süvegei meg a pór, a nemes pedig korán mellékösvényre tér, hogy a találkozás miatt ne legyen kénytelen vagy az illedelmet vagy önérzetét sérteni.

Lippáig tart e feszült, de még egészen föl nem bomlott viszony, azon túl mindent komorabb színben látunk.

Lippa a Maros-parton az oszmánok végvára.

Ami Lippa körén felül esik, jobbról a lugosi őrizet által némileg fedve van ugyan, de már a bal oldalon védelmet nem lel, mert Borosjenő Rákóczi hatalmában.

S mihelyt Lippát hátrahagytuk, a közigazgatás és rend legvékonyabb fonalszála is szakadoznak.

Egyik helységben török falubíró bontja fel a keresztyén pap által kötött házasságot, a másikban háremekből rablott nővel kéjelg a magyar.

Itt az egész falunép orgazda hírében áll, amott a hódító és legyőzött faj egyénei a legkisebb pört is karddal intézik el.

A hegyláncok rejtekeiből pedig oláh haramiák törnek ki, s fölterelik a vidék gulyáit, csak arra ügyelvén, hogy a jenői vár körét ne bántsák.

E zabolátlan elemek vad küzdelmei az erdélyi határon rögtön megszűnnek.

Keskeny völgybe érkezünk, hol egy végvár kapuján már a fejedelemség címere függ.

A kanyargó Maros miatt e völgy járhatatlan; de jobbról a hegyfokon út töreték, míg az átelleni meredeken gyalogösvények sem tarthatják mindig fenn a közlekedést.

Jobbról minden magas ponton várak néznek a Maros tükrére, s fényes öltözetű lovagok vágatnak a kövezett úton, vagy lassan szállanak alá dereglyékbe és kisebb csónakokba.

Tündéri világ ez, mozgó, változó és regényes képletekkel, hol a vad természet bűbáját emberi kéz alkotásai szelídíték meg, s a zöld erdők szép pártájára a családi élet és daliás szellem boglárait tűzték.

Amint tovább haladnánk, tágabbnak lelnők a Maros völgyét; de pihenjük ki már magunkat Kun Kocsárdnak pompás várában.

Csiaffer basán kívül alig vala sorsával elégtelbb férfiú, mint Kun Kocsárd.

Gyermekkor óta minden körülmény összeesküdt boldog halandóvá tenni őt.

Apja magas rangja mellett sem tudott volna a szerencse hajhászatára egy kardon és egy felszerelt paripa zabláján kívül más eszközt kezébe adni; de Bethlen Gábor a koldus úrfi magához vette, s testvére gyermekeivel együtt nevelteté; midőn pedig iskoláikat végzék, Cseffei László uram felügyelete alatt beutaztatá velük Törökországot, Velencét, Rómát, Frankhont, Angliát és Belgiumot.

Kocsárd hercegek és királyok közt élt, miniszterek és hadvezérek látogatásait fogadta el; mert Cseffei László uram, a fejedelem parancsából, soha a három úrfi közt különbséget nem tett. Ők a világ szeme előtt testvérek valának.

Kocsárdnak a vakító fény és részegítő kéjek miatt ideje sem lőn meggondolni, hogy apja egész Hunyad megyében legszegényebb várúr volt.

Azonban Bethlen Gábor hirtelen kimúlik, és Kocsárd magára hagyatnék, ha szerencséjére zsobrák nagybátyja, ki őt szívéből gyűlöli, a temetési pompa alatt lováról le nem hull.

Így a magtalan öregtől, mert ez végakarátát nem írhatá meg, oly töméntelen pénz szállott reá, mint egyedüli örökösre, hogy a bivalyborókbe varrt aranyon alig látszott apadás, midőn Kocsárd az őseitől elzálogosított uradalmakat visszaváltá.

Bethlen földi maradványainak eltakaríttatása után az országban a fejedelmi székért egyenlenségek támadtak. Csiaffer basa gyanakodott Rákóczi; a nádor pedig titkon sereget gyűjt ellene.

Ekkor Kocsárd meggondolá, hogy ha pénze van elég, úgy egy kevés dicsőség sem ártana. De feje és karja egyaránt erős volt. Melyikkel szerezze tehát meg a hírnevet? - ez vala a kérdés, melyet elméjében forgata, midőn tanuló társa, Bethlen István, Csiaffer basa kiengesztelése végett Budára indult. Kocsárd e diplomáciai út neszét meghallván, lóra pattan, Szolnoknál szerencsésen eléri a grófot, s vele együtt nagy pompával vonul a budai várba, hol Csiaffer, a boldog, őt derült arca és délceg, de nemes modora miatt úgy megkedveli, hogy kérésére tüstént ír a szultánnak Rákóczi mellett, s kieszközli a fényes kapunál a sokáig visszatartott athnámét, fejedelmi botot és süveget.

Erdélyben e tényért Kocsárd elméjét bámulták, s később még inkább szerénységét látván, miként nem siet haza díjt vagy kitüntetést kérni Rákóczitól.

Ő azonban útját Budáról a temesvári és lugosi basák felé ejté; mert mint szomszéd nagyurakkal, személyes ismeretségben akart velük lenni, s e büszke muzulmánok - maguk sem tudták, miért - a szultán első magyar alattvalójának Rákóczi után az ifjú Kun Kocsárdot kezdék tartani.

Tekintélye hihetetlen gyorsasággal nőtt kinn és benn.

De még babér nem díszíté fűrteit.

Még nincs katonai neve.

Még kardját csak a vitézi játékokon próbálta meg.

- Ez szerencsétlenségem - gondolá Kocsárd egy szép reggelen; azonban mielőtt ajkai vádat ejtenének sorsa ellen, várnagya Zólyomi Dávidtól, az erdélyi hadak fővezérétől, levelet ad át. S íme, Zólyomi értesítése szerint, a háború a nádor hadai ellen már folyamatban. Kocsárd nem sokat tévőzik, s bár nemesi fölkelés nincs rendelve, néhányad magával Tokaj felé indul, hogy legalább mint önkéntes vehessen részt a küzdelmekben. De alig ér Nánás határába, s már a helységből ágyú- és fegyverropogás köszönti. Csakhamar szaladó hajdúkat lát, kiket a német csapatok üldöznek. Közéjük siet. Rendezni, parancsolni kezd; a tömeg engedelmeskedik, és újra makacs harc támad, mely a németek teljes megverettetésén végződik. A hajdúktól, miután őket ismeretlenül ragadta győzelemre, megtudván, hogy Zólyomi Rakamaz körül van - hol a nádor hadai erős sáncokba vonultak -, tüstént arra fordította lovát, s a Tisza-parthoz jut, éppen midőn az erdélyi sereg rohammal veszi be a tábor töltéseit. Most az egyszer hűtlen lón hozzá a szerencse, sóhajta Kocsárd, látván, miként a nap sorsa nélküle is el van döntve. De íme, alig rémlett lelkében föl e panasz, aranyos ruhájú s kócsagtollas férfiakat vesz észre egy dereglyén, melyet Zólyomi bal szárnya előtt sűrű fák árnyai takartak. A dereglyét nyomban több hajó kísérte a nemesség színével, kik, minthogy a csatát többé megfordítani nem lehetett, korán akartak az erdélyi ágyúk köréből kisuhanni. Kocsárd villámgyorsan repül a közelebbi üteghez. Személyes tekinteténél fogva sikerült néhány ágyút a part mellé vonatni, s miután a golyók egy hajót elsüllyesztettek, a többi kitűzi a fehér zászlót, és az ellenséges tábor főbb tisztjei együtt adják meg neki magukat. Így a győzedelemnek bár nem legnehezebb, de legragyogóbb része övé lőn.

Kun Kocsárd tehát már mint katona is híressé lőn. S ő oly édesnek tartá az életet, oly kellemesnek sorsát, hogy semmit sem csodálkozék, ha ahol csak megfordult, irigy szemekkel találkozott, s ha száz meg ezer ajak őt a boldogság példányaként említé.

Hát még ha sejdítenék titkát!

Nincs földi öröm vagy mennyei kéj, melyért Kocsárd becserélné azt.

A dicsvágy és fény, a hatalom s minden, mi egy nagyratörő lélek és erélyes jellem vágyainak hízeleg, elhalaványul e kedves titkok mellett.

Kocsárd szeret és szerettetik.

Lángjainak tárgya az ország legszebb könnyelműje, a könnyelműek legbájosabbja, a bájos nők leghősiebbje, a hőézelmű amazonok legolvadékonyabb, legesengőbb Éva-leánya, ki a költők dalaiban örökké élni fog, míg a nálánál erényesebbek neve hamar kivénül emlékükből.

Kocsárd tudniillik Szécsi Máriát, Bethlen István volt özvegyét s Kun Péter aráját imádja.

Az új házaspár Déváról éppen most érkezett hozzá, hogy néhány napot váróban mulatván, a mézeshetek többi részét Rosályin, Péter úr ősi házában töltsse.

A boldog Kocsárd vendégeinek tiszteletére nagy hajtóvadászatokat rendez óriás kiterjedésű havasaiban, hol a forrásos pázsiton szarvas- és dāmivad csapatok legelnek, a tölgyerdők sátorában vadkan lappang, a kopár gerinceken bölény nyargal át, a szirttetőkről, e biztos fellegváraikból saskeselyűk néznek a fáradtan csaholó ebekre, s midőn a völgybe alászállanak, hogy a zöld lombokra fektetett húst éhségök merész ösztönével lessék, akkor a szabad kőszálakon vadkecskék kezdenek himbálni, és vígan vetik magukat szirtől szirtre.

Ah, mennyi ingere van egy nagy hajtóvadászatnak, mely mulattat, és még... veszélyekkel is járhat.

E veszélyért Kocsárd, a gondos háziúr, örökké a szép Mária mellett választott állást.

Reggeltől estig halomra gyűl az elejtett martalék, de Kun Péter, bár különben jól szokott célozni, mintha most megbabonázták volna golyóival, egy vadat sem talál.

Mária rejtelmesen mosolyg férje balszerencséjén.

Másnap este a zománckék ég és az andalgó csillagok vendégeinket a Maros hullámaira csalják.

Mint hattyúk lepik el a víz színét a karcsú csónakok.

Mária mellett az evezőt Kocsárd ragadja meg, s a gyönyörű hölgy kezében mandolin.

- Pengesd folyvást a húrokat, szép feleségem! - szól Péter biztatóan. - A mi barátunk, Kocsárd el fog ragadtatni művészi játékod által.

Mária ismét rejtélyesen mosolyg, s a csónakok versenye kezdődik.

Kocsárd elöl jár, Péter hátul marad.

A szétszórt csónakok a tündéri félhomályban már többé nem láthatók. A sejtő hold föllegeket vont arcára, s a könnyelmű Maros szeszélyesen kanyarog.

De a dévaj mandolin még mindig peng, távolról ugyan, s édelgő dalokat, melyekből szerelem és sóvárgás repked a szívbe... azonban legalább folyvást peng.

Mennyei öröm ez Péternek, a hátramaradtnak, mert ő most dühös zenebaráttá lőn, s felesége ujjacskáit ezerszer megcsókolná szorgalmokért... Hajósaink gyönyörű szigetcskéknél haladnak el, melyeket a Maros, mint szép gyermekét az anya, szorosan átölelve tart, s a partok is lankábbá válnak, és kis öblöket nyitnak, hol a bozont közt kikötni, a virághímes pázsiton álmodozni s beljebb a hársгалыakról csalogánydalt hallani lehet...

Ah, mi ez? Már nem peng a légben a mandolin, csak a habok zúgnak.

Vajon a messzeség okozza-e, vagy... vagy... ah! bár legalább ne kötöttek volna ki! - töprenkedik Péter.

A társaság éjfél után tért vissza elfáradtan, de jó kedvvel.

Reggel lovaglás került napirendre, minthogy alig egy mérfölddel feljebb kitágulván a Maros völgye, pompás tér nyílt a gyorslábú ménnek elé.

- Oldasd le aranysarkantyúdat, szép feleségem, mert Szelim kicsiny selyemostorod suhogásának is engedelmeskedik - mond Péter aggódva.

Mária ismét rejtélyesen mosolyg. - Talán féltesz?... - szól.

Péter elhalványul.

- ... a lebukástól? - egészíté ki a nő megszakított kérdését, gúnyos hangnyomattal.

Villásreggelire Ilyevárba szándékoztak, mely Máriának jegyruhául volt első férjétől lekötve.

Kocsárd a bástyaablakból nézett ki, s a szép amazon már női ruhába öltözött, midőn a kíséret nagy része és Kun Péter megérkeztek.

Péter szürke szemében kétségbeesés, pej lovának oldalán pedig, a sarkantyú miatt, aludt vér vala.

Különben vígan telt az idő, s a társaság csak estére tért Kocsárd várába vissza.

Másnap Mária nem akart a szabadba menni, s minthogy ünnep volt, két óra hosszat hallgatá a várpapnak, Körmöndi Mátyás uramnak prédikációját, melyben a mai világ romlottsága éles színekkel rajzoltatott, és sok említés történt Uriás feleségéről, kit hűtlenségéért a főpap Izrael népével megköveztetett.

De míg Mária a szent igéken jártatá eszét, Kocsárd estére egy táncmulatsággal kívánt a szép imádkozónak örömet szerezni, s hírnökeit elküldé a szomszéd várakba, hogy sok fényes vendéget gyűjthessen, kivált a nők közül, kiknek férjeik hetek óta nála tartózkodnak.

Már dél felé jár az idő, midőn a tiszteletes a mest' uram orgonájának rést enged, s egy hosszú zsoltárának után, melyet bibliaolvasás vált föl, bevégeződik az isteni szolgálat.

A takarodás alatt a templom szegényei nagy csoportban siettek a vártornác lépcsőihöz, hol furfangos csonka, béna koldusokra találtak, kik a jobb helyeket rég elfoglalták, és gúnyos lenézéssel üdvözölték az áhítatosság miatt elkésőket; de a hopmester hamar csinált köztük rendet, s mindeniknek megalégedésig jutott zug a lépcsők szögleteiből.

Nemsokára a nagyterem asztalán az első fogás aranytálakban párolgott; a fő karszékben, dagadó bársonyvánkosokon Mária, az asztal végén pedig, ősi szokás szerint, melyet Kun Péter nem győz helyeselni, maga a háziúr ülvén. Minden vendég előtt több vert művű aranybillikom pezsgett a hazai és külföldi nevesebb borok gyöngyeitől; s a középén velencei kristályon vagy óriás ezüsttálcaon üvegházi gyümölcsök, sörbetcsészék s illatos csemegék voltak, melyeket csak keleten tudnak készíteni.

A szemet a királyi gazdagság fénye, a szájját a tökélyes szakácmesterség, a kedélyt pedig a vár zenebandája és a víg társalgás gyönyörködteté.

S míg bent egyik ételfogás a másikat váltá, az alsó terem asztalain ólomedényekről fegyveres nép lakmározik, s a tornácon szarvas- és őzhúst osztanak fatányérok, mindenik koldus hólyagos cserépből a legfinomabb bort nyeli, mégpedig erős kortyokban.

Még középén sem volt a vendégség, még a házúr nem köszöntött serleget, még pajzán röptekkel nem tört ki a visszatartóztatott kedv, még a hopmester gombos pálcájával nem intett a legényeknek, hogy a meleg étek helyett a második asztalt hordozzák, midőn egy csatlós lép be, poros köntösben és hosszú sarkantyúkkal.

Kun Kocsárd átveszi tőle a hozott levelet, s azt végigfutván, kíváncsi szomszédainak, kik kérdőn fordíták feléje arcukat, nevetve mondá: - Semmi országos hír, semmi fontos esemény,

csak a fejedelem önagysága foglalt el valami kopár hegytér, mely most ugarban volt. Az ispán túlbuzgóságból tiltakozott, mintha nem volna elég kopár hegyem, s most már következetességből kénytelen vagyok pert indítani... Soha sincs haszon a nagy szolgálati készségben. Szeretném ispanomat elcsapni. Miért nem hunyja be ily csekélységre szemét?

De a vendégek, kiknek Kocsárd e történeteket halkán elbeszélé, nem tarták e foglalást csekélységnek, vagy mert - mint igazi erdélyiek - a pörpatvar barátai voltak, vagy pedig, mivel Rákóczi Györgyöt ismerték, ki a nagy erőszakoskodásokat kicsinyeken szokta kezdeni.

Kocsárd tehát sötét és gondolkodó tekinteteket látott maga körül, sőt egy ősz táblabíró majdnem fájdalmas szemmel néz reá, míg a szomszéd vár ura, ki az aranytálaktól görnyedő asztalt irigylé, kárörömmel sugdosta: - Ha jól sejtek, a mi derék gazdánk szerencséje fordulóponthoz ért. Hiába, minden hegynek van lejtője!

Kocsárdra kellemetlenül hatott e lehangoltság, s felkapván serlegét, Rákóczi György fejedelemre köszönté, ki a köszönetet megnyerésében azon nehéz körülményen is győzedelmeskedett, hogy a nagy Bethlen Gábor után kelle átvennie az ország kormányát.

„Éljen” kísérté szavait; de még harsányabb, midőn a bűbajos Szécsi Máriát s Erdélynek, a szépek hazájának deli hölgyeit üdvözlé.

A társaság, főleg a nők távozásakor zajosabbá vált, s majdnem alkonyig vigadott, hogy kevés szünet múlva a csillárok tündérvilágánál tánchoz kezdessen, mert már a kocsik hozzák az új vendégeket, s a várudvarról ostorpattogás és kerékörej hangzik.

A bált Kocsárd nyitá meg Szécsi Máriával, ki, ha legszebb nő volt az országban, legszebben is tudott öltözni.

Péter maga elbámult, valahányszor, mint könnyű légalak, körüle lebegett ígész arája, most Kocsárdnak, majd más lovagnak karjain.

Meg nem foghatá, hogyan tett szert bűbajos feleségére, hogyan esett éppen az ő birtokába oly kincs, melyet a királyok inkább irigyelhetnek tőle, mint ő azok koronáit... De megőrizhetem-e és boldog vagyok-e? - e gondolat villant agyába, s mert minden kedvetlen eszmétől menekülni akart, egy éltés kisasszonyt, ki még elfoglalva nem volt, kért fel a táncra. Míg a nagy báltermen végiglejtének, tudná isten, miért, eszébe jut tipegő dajkája és a tipegésről a vén dajkának egy szép meséje... Hogy is volt csak? - gondolá. Igen, most már emlékszem... Arábia óriás pusztáján egy szent kút mellett, melynek friss vize szomjúságát megenyhíté, imádkozik Kores, a jámbor koldus, míg víg arcokkal halad el előtte a karaván, csengettyűs tevéken és fegyveres kísérettől környezve. Allah - sóhajtá Kores -, mi boldog az, kinek van mit őriznie! Egy nemtő a szomszéd pálmafák árnyából hallá Kores szavát, és szellőajakkal súgta vissza: Kores, kövessed lesütött szemekkel a tevék nyomait! Kores frissen felemelé botját, s ment, mint mondvá volt. A meleg fővényen szanaszét mély öblöket vájt a puszták hajójának körme, mert Tazimban nagy vásár vala, és áruival sok kereskedő sietett a bazárokhöz. Kores a sebes gyaloglás miatt hamar eltikkadt, s az égető nap melege oly éles nyilakat szórt agya tetejére, hogy éppen aléltan akart földre rogyini, midőn egy tevenyomra tekint, mely mellett a fővényből két arany csillog fel. Kores rögtön visszanyeri eltűnt testerejét, s még lesütöttebb szemekkel megy tovább. S íme új nyomok láthatók, melyeknek párkányain aranypénzek s öbleikben most gránát, majd ametiszt, aztán smaragd, rubin, gyémánt és briliánt-kövek hevernek, mígnem Kores színig megtölté rongyos köntösének zsebeit és vézna ingének öblét. Most van tehát mit őriznie, és a nemtő teljesíté, miért ő a szent kút előtt Allah-hoz sóhajtozott. Kores büszkén indul Tazim felé, hol magát máris leggazdagabb úrnak képzelé. De minden merészebb lépésére színig tömött zsebéből most egy darab arany, majd egy ékkő hull ki; utánuk nyúl, azonban akkor kebléből ömlik alá a különféle kincs. Tehát lassan és egyenesen kell lépnie, mintha nyársat nyelt volna. Azonban a nap éget, fejét, talpát hevíti... s

Tazim, ah, Tazim oly messze van! Kapujáig sovánnyá lesz a teve, s a tüzes arab mén lábai ólomnehézzé válnak. És az óriás mahrai pusztákon, hová a gyilkoló számumon kívül a többi szél restell is elmenni, oly némaság volt eddig, oly síri csend, hogy Kores hallá szívének minden dobbanását. De amióta gazdag lón, a földön lódobogást, háta mögött ólálkodó közelítést, az avar füvek közt gyanús neszt, a légben bandita füttyöket hallott. A puszta zúgott, mint a méhkosár. S Kores ellen esküdt a rikoltó prücsöktől kezdve a kurrogó darvakig minden állat; mert éles lármájával arra figyelmeztetvé a világot, hogy hol ballag Kores, hová guggan le, midőn tevelokompolást hall, hol hever hassal a fővényen, megijedvén a rémítő gondolattól, hogy neki látható teste van! Kores, ha szomjazott, nem mert a szent kutakhoz közelíteni, mert ott más is lehet, ki észreveszi, hogy sok őrizni valót hord. Ha az éhség kínzá, került az oázokat, hol pálmagyümölcs terem, mert odasiet magát kipihenni minden karaván. Ha az álom elnyomta, nem mert a jártabb helyeken szunnyadni, mert teste itt útjában lehet egy zsványynak, hanem elbújt a harasztok közé, hol a mérges gyíkok és sivalgó sakálak miatt nem bátorkodott szemét behunyni. Szegény Kores, ő már félhalott volt, minthogy sok őrizni valója van. Nem, nem, kiáltá ekkor, a pálmagyümölcsöt és vízcseppeket nem fogom többé nyelvemtől megtagadni, inkább kincseimnek felét homokba dobom, hogy a többit jól elrejtthessem. Ekkor kivetett zsebéből és ingéből minden aranyat, gránátot, ametisztet és smaragdot, csak a rubin- és gyémántköveket tartá meg. Most már néha mehetett a forrásokhoz és a pálmafák alá, de bár az éhhaláltól mentve volt, azért még lelki nyugtalansága nem csökkent, mert így is sokja van, mit őriznie kell... Áldassék Allah, sóhajta végtére Kores, látom immár a távolból Tazim móséit, megmenekültem gondjaimtól. De a nemtő, ki észrevétlenül mindig fölötte lebegett, mosolygott a koldus kábaságán. Kores ugyanis soha közelebb nem érkezett Tazimhoz, mert örökké került a város széleit. Én bolond, én bolond! - óbégatta szünetlen -, eldobtam az olcsóbb köveket, s megtartám a drága gyémántokat. És most mit tevő legyek? Mihelyt Tazimban a legkisebb gyémántomat előveszem, mindenki megfog, megver, kirabol, főbeüt, s ha a kádihoz futok panaszzra, mint tolvajnak, levágatja karomat, és kisütteti szememet, mondván: honnan lenne Koresnek, a koldusnak gyémántja!... Így aggódék Kores, kísértetként járkálva Tazim körül, s végre egy zsvány kezére került, ki elvette az átkos gyémántokat. - Áldassék érette Allah! - kiálta ekkor a koldus - most megint könnyen érzem magamat, mert nincs a világon szerencsétlenebb, mint az, kinek igen sok őrizni valója van... Elvégződött Kun Péter tipegő dajkájának meséje s azzal a tánc is. Midőn Péter a vénkisasszonyt kezéből elereszté, előbb bámult, hogy miért jutnak neki éppen tánc közben eszébe a gyermekkori mesék; utóbb körültekintett a teremben, s Máriát, a csodaszép nőt nem találták meg szemei. Kores vagyok-e én, vagy nem vagyok Kores? Ezen kezd töprenkedni, de féltékenységét röstellvén elárulni, mosolygó arccal hevert egy karszékből, bár szíve Mária távozása miatt majd megszakadt.

Míg ő így mulatá magát, belép a várnagy, kezében levelet tartva.

- A nagyságos urat keresi-e kegyelmed?

- Igen, mert sürgető levelet hozott a csatlós.

- Tüstént átadom - mondá Péter, örvendve, hogy ártatlan alkalom nyílik Kun Kocsárd távozásának okáról fölvilágosodnia.

Gyorsan haladott a termeken.

Gyönyörű olajfestmények, szép márványszobrok néztek reá; de ő a művészet remekeit, melyekért Kocsárd teméntelen pénzt küldöz Olaszországba, figyelemre sem méltatja.

Perzsa szövetek, ritka nagyságú muranói tükrök és arannyal hímzett, nehéz selyem kelméjű bútorok intenek feléje; de Péter fitymálja a királyi pompát.

Ő mindig gyorsabban lép, míg egy kisdud szoba ajtaját nyitja föl, hol... Kocsárd egy kerevet vánkósára hajtva fejét szép csöndesen szunnyad.

Péter le volt sújtva, s önnönmagától szégyenlő féltékenységet.

- Mit hoztál? - tudakolja Kocsárd ásítva.

- Kedves barátom, egy levelet - válaszolt Péter nyájasan.

Kocsárd átveszi, és felbontja azt.

Ekkor az átelleni ajtón belép Mária.

S ő a szomszéd szobában! - töprenkedik Péter. - Igaz, hogy most jött be, de nem mehetett-e ki azelőtt?

Péter komoly arcot vált: Mária rejtélyes mosollyal néz reá; de míg a hitestársak ily pantomimikus játékot űznek, Kocsárd szenvedélytől rezgő hangon kiált fel: - Ez mégis sok, ez bőszen ingerlés!

- Mi sok, mi ingerlés? - tudakolják Péter és Mária.

- Csak képzelje ön, szép Marim, Rákóczi György önagysága, miután egy darab földet tőlem elfoglalt, most a faluba az ország katonáit szállíttatta, azon parancssal, hogy ha birtokomat vissza akarnám foglalni, népestől együtt verjenek ki, s ha elfoghatnak, gúzsba kötözve küldjenek Fehérvárra. És még efelett Rákóczi, szükség esetében, a helység nyakára küldött tisztnek a vajdahunyadi várőrséget is parancsa alá rendelte.

- Ez, Kocsárd barátom, még nem nagy dolog - közbevág Péter, ki nem szívelheté a „szép Marim” kifejezést.

- Nem nagy dolog? - kiáltá Kocsárd. - Hát szabad-e az erdélyi fejedelemnek, kit mi választunk és törvények által korlátozunk, magánköveteléseit, akár jogtalanok, akár jogosak azok, rendkívüli eszközökkel érvényesíteni? Nem oly földbirtokos-e ő, mint mi? Nem az a perrendszer van-e számára kiszabva, mely nekünk? Ha ő magánfoglalásait az ország katonáival őriztetheti, akkor nincs birtokunk, s az ő zsákmánya egész Erdély.

Mária helyeslőleg intett szőke fürtjeivel, és olvadékony szemei Kocsárdon nyugodtak.

- Na hát, ez sérelem - mond Péter, kit a helyeslő szőke fürtök bántottak. - Bizonyosan sérelem. De miért törnök fejünket rajta. Majd lesz országgyűlés, és akkor Kemény János, ki mindnyájunknál okosabb, szépen fölfejtegeti a fejedelem törvénytelen lépéseit, és orvoslást fog eszközölni.

Péternek balzsam volt szívére, hogy Kocsárd lerángatásával emelhette Kemény Jánost, kinek nagy neve a fiatalabb tekintélyek előtt alkalmatlanná kezdett válni.

- Péter! Annyit csak nem hozhatsz kétségbe - szólt Kocsárd csodálkozva -, hogy ha az ügy sérelmi részét Kemény Jánosra bízónak is, nekem mint birtokosnak jogom van Rákóczit egy év alatt erővel kidobni foglalásaiból.

- Jogod van, de erőd nincs.

- S miért ne lehetne?

- Ha erőd lenne is, Kocsárd barátom, ily vállalatra nagy vakmerőség kell. Hadd a hegytetőt, Kocsárd, Rákóczinak. Azt mondom, ne hánykolódj. Jobb nekünk csak addig nyújtóznunk, meddig a pokróc ér.

Kocsárd indulatba jött, de mielőtt szólhatna, Mária megragadja kezét.

- Ne higgye ön, hogy férjem oly gyáva, milyenül most játssza magát. Ha szavainak csak századrésze igaz volna, ha ő a kényelmes szolgaságot a veszélyekkel járó szabadságnál többre becsülné, akkor Szécsi György leánya rögtön lóra vetné magát, s inkább keresne fedelet egy szilaj harámbasa tanyáján, mint egy elpuhult férjnél, kinek karjaiban velő és szívében erély nincs.

Mária a táncterembe ment, s midőn Péter is oda besompolygott, ismét Kocsárddal látta lejteni, oly negédesen, oly tündérideg, mintha könnyű lábujjainak hegye a földet meg sem érintette volna.

Péternek ismét Kores kincse jutott eszébe; de már száját többé kinyitni nem merte. Arca derült maradt, homloka redőtlen...

Másnap az új házaspár Rosályiba indult, Péter ősi lakhelyére.

Kocsárd a többi vendégek távozásakor várnagyának a tornácból lekiáltá: - Holnapután estérem nálam legyen Muntyán Dumitru.

A várnagy meghökkent e névre.

- Igen, Muntyán Dumitru, ki Zólyomi Dávid hajdúinak hadnagya volt.

- De - sűgá a várnagy, a lépcsőkön fölmenve - ő most gyanús emberekkel áll cimboraságban, kik hír szerint a hegyekről lecsapva, magyar leányokat rabolnak a török nagyurak és török pénzt saját maguk számára.

Kocsárd vállat vont.

- Tehát holnapután estérem?

- Okvetetlenül - mondá a várúr.

3

Mielőtt történetünk fonalán tovább mennénk, olvasóink közül azoknak, kik erdélyi krónikákat ritkán forgatnak, említenünk kell, hogy a bajnok Zólyomi Dávidot, ki kalandon jelleme miatt az országban sok nyugtalanságot okozott, Rákóczi György, midőn éppen nála tiszteleg, letartóztatá, és a kövári erősségbe záratta, hol tizenöt évi fogság után bevége földi pályáját, mely előbb regényességéért, utóbb pedig a szenvedések miatt kortársai közül senkinek élményeivel hasonlításba nem jöhet.

Dávid seregének vele levő részét Faragó András mezei kapitány és Vallon Péter, cigányok vajdája, kinek vitézségét egy törvénycikk magasztalja, különböző ürügyek alatt lefegyverezvén, az országból kiűzi; a többieket pedig, kik leginkább a Nyírségre voltak összpontosítva, Rákóczi apró csapatokra osztván, a Tiszán csónakokra téteti, s miután a túlsó partra értek, szélnek ereszti, azon szigorú parancs mellett, hogy ne merjék soha Erdély határait átlépni, mert aki közülük elfogatnék, rögtön fölakasztatik.

E csúfos száműzetéstől csak kevesen menekültek, hamar vonulván valamelyik főúr véd-szárnyai alá.

Ilyen vala Muntyán Dumitru is, kit a várnagy a parancsolt időre Kun Kocsárdhoz vezetett.

- Dumitru - szóla ez -, hallom, hogy a havasok rejtekei közt házad van zsindegyel fedve, melynek boronáit erdőim legszebb élőfáiból faragtad ki.

- Csak kunyhó, nagyságos úr. Alig nagyobb egy tágas varjófészeknél.

- Fűrészmalmod az én vizemen forog, s fenyőimet hasítja deszkákká.
- Még kerekei meg sem mozdultak, nagyságos uram!
- Udvarod körül a felfogott helyeken zab és tatárka zöldell.
- Alig két maroknyit vetettem, de azt is elpusztítá a csimasz.
- Sertéseid makkjaimon híznak, fegyvered szarvasaimat ejti el, s a vadbőrök, melyeket a világosvári örökhöz csempészel, jogszerinti tulajdonaim. Én neked az üldözés elől havasomon csak menhelyet adék, s most, mint látom, birtokosává akarsz lenni.
- Mihelyt elérhető állapotára jutok, nagyságos úr, tüstént fogok haszonbért fizetni - mentegőzik Dumitru.
- Pontosságoddal aligha volnék megelégedve, s tán célszerűbb mindkettőnkre, ha az egész havast, hova magadat befészkelted, sajátoddá tennéd.
- De honnan állítsak oly nagy tőkét össze? Uram! Én szegény vagyok, bármit hazudoznak ellenségeim, kik szeretnék, ha a fejedelem darabontai ellen pártfogásod nem védne.
- A havas, Dumitru, pénz nélkül is tied, ha kérdéseimre adott szavaid tiszták lesznek, mint a vert arany, és igazak, mint a szentírás.
- Vágasd le nyelvemet, midőn hamisságra téved; de engedj hallgatnom, ha a nyíltság hitszegés vagy árulás lenne.
- Szólhatsz mindenről, tartalék nélkül; becsületedet vetem zálogul, hogy a közlöttekkel visszaélni nem fogok.
- Ki kétkednék benned, nagyságos úr. Becsületedért kész vagy életednek világát, mint egy mécsset, eloltani. Azonban az én ígéreteim is szentek - válaszolá Dumitru komolyan.
- Maradj tehát esküd határain belül. De óvakodj titkaid számát igen megszorítani. Különböző házaat és kerítését, anélkül hogy szél fúna, egy véletlen a hegyről leseperheti.
- Nagyságos úr, várom kérdéseidet.
- Ismered-e Ónodi Gáspárt, a tüzermestert, kinek fél ágyútelepével Rakamaznál negyvenkét magyar főurat tettem hajókíséretestől fogollyá?
- Hogyan ne ismerném? A fejedelem őt Zólyomi bezáratása után szintén elcsukatta; de börtönéből hamar menekült, s azóta nevét sem halljuk említeni. Híre, pora sincs.
- S te mégis tudni fogod tanyáját és foglalkozását. Akarom, hogy tudd.

Ezzel Kocsárd néhány aranyat ejt Dumitru kezébe.

- Ónodi - szól Dumitru nyájasan - leányokat rabol... az apák megegyezésével. S e vakmerőségért a basák, bégek és agák aranyzsákjait ürítgeti.
- Ne többet róla - mondá Kocsárd megvetéssel. - Emlékezel-e Ákos diákra, ki a táborsátrakat megtölté kobzának hangjával, midőn az őrtüzek mellett virrasztók szemeiről az álmod kellett elúzni? Ah, a gyöngy fiú! Kebléből rímet fakasztott a napfény és a fegyvercsillám, a szellődal és az ágyúdörej, a rózsabimbó és a véres fő, melyet kardja hegyére szúrva hozott az ütközetekből... Mondják, hogy most titkon a jenői várparancsnok védelme alatt él, s bandáival a lippai törököket, kik rabláshoz szoktak, a jó szomszédság kötelességeire tanítja. Dumitru, hol lelhetném őt fel?
- Ne keresd, uram, hasztalan! Vele hálátlanul bánt Bornemisza Pál, a jenői várnagy. Ő nincs többé a havasok közt. Mert midőn a törökök, kiket fosztogatásaikért buzgón irtogat vala, nagy zajt ütöttek, Bornemisza, hogy a szultán haragját magára ne vonja, mint csendháborítót a

szpáhik kezébe akará szolgáltatni, noha mindent titkos parancsai szerint cselekvék. Ákos hamar értesült ezen álnok szándékról, s bosszúval telvén el, maga ment a világosvári agához és fölfedvén Bornemiszával folytatott összeköttetéseit, mohamedán hitűvé lőn. Így történt, hogy Rákóczinak a várnagyot, bár különben szerette, tisztétől el kellett mozdítani... Ákos pedig most a belgrádi basa kegyence; Husszaim a szultán fontosabb megbízásaiban csauszként használja. Neve Omár, a renegát.

- S már Jenő és Lippa közt nincsenek többé portyázók? - kérdé Kocsárd elkomorodva.

- Uram, zshiványokról hallottam beszélni, de a portyázók másfelé vonultak.

- S minő vidékekre?

- Többnyire a nagy mocsárok közé, honnan nevetik a temesvári basa ágyúit, janicsárait s könnyű lovasságát. Ők és az epeláz az egész környék urai. A félhold a nagy mocsár ingoványaira pillantani sem mer.

Dumitru a nagy mocsáron azt a termékeny földet értette, melyet most a Béga-csatorna metsz át, hogy hazánk legáldásdúsabb részévé tegye.

- És ki vezényli e portyázókat? - tudakolá Kocsárd.

- Rácز Gyerő.

- Emlékszem reá. Zólyomi micskei jószágában ispán s később mint a tokaji tábor legerősebb férfja dandárunknak zászlóvivője volt. Vad, de őszinte jellemű katona, kinek szavára biztosan lehet építeni.

- Miként az evangéliumra - szól Dumitru.

- Nyergeld meg lovadat, mert még az éjjel indulunk felkeresésére.

Dumitru a csodálkozás miatt hátrahökkent.

- Mondom: ma okvetetlenül elindulunk... Csak egy legényt viszek magammal, s te kalauzolni fogsz.

- Menjünk a hétfejű sárkányhoz, uram, melynek lecsapott nyaka rögtön kinő, s egy agyarán több mérget hord, mint amennyire országunk összes boszorkáinak szüksége van, vagy a prikolicshoz, mely a halottak agyvelejét szívja ki. Menjünk, ha neked tetszik, a griffhez, a sötét barlangok elátkozott kincseinek őrmadarához, mely körmei közt azt az óriási kardot tartja, melyet egyedül Márko király tudott megforgatni. Én örömmel leszek kísérod akárhová. De a nagy mocsárok örvényeire lábaimat tenni nem fogom. Oda többen indultak már, s mégis mostanig egy sem tért vissza, hogy titkairól beszélgessen.

- Annál érdekesebb lesz, ha mi kikutathatjuk e titkokat. Aztán, Dumitru, az ördög sem oly fekete, mint festik, s a nagy mocsárról rémületessége dacára is fogunk, míg hozzá érkezhetnénk, biztos híreket hallani.

- Ne hidd, uram! Rácز Gyerő háza küszöbére még senki sem lépett. Nincs halandó, ki megmondhatná, hogy várban lakik-e ő vagy sátrak ernyői közt? A nép meséli ugyan, miként a mocsár közepe felé a víz tisztul, elhányja sáteit, és lassanként sima tükrű tóvá válik, mely ezüst karjaival egy zöld szigetet ölel át, hol rojtokban lecsüggő fák és óriási kelyhű virágok hajlanak a kristály habokhoz. A sziget sűrű bozontjai a portyázók sátraikat betakarják a vizsga szem elöl; de egyiknek aranygombja, mintha a telihold lenne, kiüti magát a gallyak közül, s úgy tündöklök a láthatáron, hogy a fény miatt szemüket be kell hunyni. Regélnek ezüstorrú csónakokról, melyek esténként felvont, hótiszta vitorlákkal úszkálnak a part körül. És mondják, hogy éjjélkor a szél zenehangot hord a szigetről egészen a morotváig, hol egy-egy merész pásztor megtévedt ökreiért bolyg; mert, mint hiszik, a kikindai bíró szép felesége, ki

Rácz Gyerő után szökött, hajnalig táncoltatja rabnőit, ha a portyázók a törököktől gazdag zsákmánnyal tértek haza. De bármit állítson a nép, az okos ember, nagyságos úr, nem ül fel e kósza hírekre, miután kétségtelen, hogy a nagy mocsár kebeléből még senki vissza nem tért, és Rácz Gyerő lakától a trombita harsogása sem hat oda, hol a süppedékek közt az ökrök legelhetnek.

- Úgy látszik, Dumitru, te jól ismered a nagy mocsár környékét, különben aligha vitatnád oly bizonyosan, hogy a megtévedt marhák után nem mehet a pásztor addig, honnan a kikindai bíróné táncnótáiban gyönyörködni lehessen.

Dumitru válasz nélkül hagyta ezt az észrevételt, de kezeit mellére tévén, ünnepiebb hangon folytatá: - A temesvári basa majdnem annyi katonának parancsol, mint Rákóczi fejedelem, s mégiscsak télenként, ha csikorgó fagy támad, keresgéli Rácz Gyerő lakását; de eddig is már sok janicsár maradt a mocsár jegén, anélkül, hogy valamelyik meglátta volna a sátor tetejének aranygombját. Ha pedig az idő kienged, a hatalmas basa nem érez kíváncsiságot mélyebben fürkészni az ingoványok titkait.

- Dumitru! A basa mint ellenség megy a nagy mocsárhoz, mi pedig mint barátok közelítünk. Ez nevezetes különbség.

- Semmi különbség, uram! Mert Rácz Gyerő barátait sem akarja házában elfogadni. Egyetlen járható ösvény van, melyet a sivár tömkelegben csak a gyakorlott szem különböztethet meg. Aki arról letéved, cél nélkül bolyg a sűrű nádak közt, s midőn nyíltabb térre jutott, lábai mélyen süllyednek az iszapba, míg a vízínövények indái úgy körülfogják, hogy isten kegyelmének tartja, ha e bilincsekből egy ingovány párkányára kapaszkodhatik. S mi haszon e menhelyen is, mely virágos rétnak mutatja magát, de össze nem függ, és néhol a legkisebb terü alatt vagy megnyílik, vagy apróbb részekre szakad, hogy a víz felett tovább úszkáljon!... Ó, akik a nagy mocsáron egyszer eltévednek, nem fogják soha látni sem Rácz Gyerő házat, sem saját tűzhelyüket.

Dumitru majdnem azon reszketésséggel ejté ki a végszavakat, mintha el akarta volna énekelni.

- Barátom, a te kalauzolásod alatt nem fogok eltévedni, anélkül hogy előbb ne érjen téged, mint engemet baj. Ezt előre is figyelmedbe ajánlom. S most készülj, mert egy óra múlva indulni fogunk.

Dumitru Kocsárd fenyegetéseit hideg mosollyal fogadta. - Szeded szét - mondá vállat vonva -, égesd el házamat, melyet engedelmed nélkül építék; üzz ki a rengetegből, hol a medvét és bölönbikát sem háborgattad: mert nem akarok parancsodnak engedelmeskedni... Te fiatal vagy és nemesszívű. Miért halnál meg oly korán? A Rácz Gyerő tanyájához vezető ösvényt én talán fel tudnám lelteni. Vihetnék az ingoványok közt mindig beljebb. De a portyázók ösmerőseiket is, kik a nagy mocsár titkait vágynak kifürkészni, előbb üdvözlök golyóikkal, mint szép szavakkal. Nem használ, ha velük együtt növekedtél, ha velük egy dajka emléit szívta. Náluk a vendég ellenség, még ha testvér volna is. Aztán, uram, mit keresnél az üldöztetés emberei közt? Egy fényes helyzetű úrnak mi köze lehet a kitaszítottakhoz? Minden érintkezés szennyet vagy bűnt hagyna kezeden, mely - a ti fogalmaitok szerint - még tiszta.

- Hadd e kérdést, Dumitru! Okoskodásod szándékom megváltoztatására vagy kíváncsiságot annak elbeszélésére úgysem bírhat.

- Tehát mindenesetre akarsz Rácz Gyerővel találkozni?

- Igen, ha fejembe kerülne is.

- De az talán közönyös, hogy nála vagy magadnál?

- Nálam semmi esetre, mert figyelmet gerjesztene.

Dumitru gondolkodott, küzdött, fontolgatott.

- Uram, induljunk Jenőre - szólott némi tétovázás után.

- Miért Jenőre?

- Mert onnan észrevétlenül mehetünk a török földre. Sógorom Tótkomlóson lakik egy pusztában. Ő megmondhatja: hol és mikor lehet Rác Gyerővel találkoznod?

Kocsárd még az éjjel Jenőnek vette útját...

Mi pedig forduljunk egy díszkocsihoz, mely éppen azon órában, midőn lovasaink Tótkomlósnak iramlanak, csöndesen halad Rosályi felé, hol Kun Péter ősi udvarháza van.

Mária álmodón hajtja szép szőke fejét a tengerkék bársonyvánkosokra. Már negyedik napja, hogy Kocsárd várából kiindultak, s azóta ő gyakran mereng.

Péter a kocsi mellett lovagol, és szintén el-elgondolkodik. Néha a mahrai pusztákon képzelet magát, hol annyi őriznivaló kincse van; máskor fél, hogy Tazim körül bolyong, és a banditával találkozik, ki gyémántjaitól megmenté.

Mária a csónakászatra, bála s a gyönyörű olajfestményekre édes búval emlékszik.

Péter régebbi élvezetekre tér vissza, mert Kores történetén andalg, melyet dajkája oly mézes szavakkal beszélt el, hogy lehetetlen volt a kis Péternek nem könnyeznie... huszonhét évvel utóbb.

Mária szomorúabb, amint a kocsi Rosályihoz közeledik.

Péter mosolygani kezd örömeiben, ha eszébe jut, hogy nemsokára a pusztában faluba megérkeznek, hol anyja és nagymamája a maga idejében remek feleség volt... s most sem laknak a környéken kalandor úrfiak.

Az új házaspár kísérete csöndesen ballag a kocsi után.

- Szép nőm, arcodon mindig sötétebb árnyék van - mondá Péter lováról behajolva.

- Kocsárd miatt aggodom! - válaszolta Mária, gyermeketeg nyíltsággal.

Péter rákvörös lőn, de visszatartóztatá mérgét.

- S miért aggodnál Kocsárdért? - kérdezé Kevés szünet múlva.

- Mert ő vakmerő, s Rákóczi ellen mindent kockáztatni fog.

- Amíg szusszal győzi, kiabál, s ha elfárad, hallgat.

- Nemcsak kiabál, Péter, ő teszen is. Kocsárd valódi lovag.

- Bátorságáról keveset tudok, lovagiassága pedig üres hízelgésből áll, mely egyedül a hiú nőket bűvöli.

Mária a kocsivánkosról fölkapta szőke fejcskáját, s ámulva nézett Péterre.

- Te kisebbíted őt - sóhajtá, és arca égett, míg ujjai fürteivel játszódtak, a hosszú szempilláinak ernyőiben egy könny rejtőzött.

- Te meg hiszed, hogy óriás, hogy ciklopsz, ki a Retyezát kőszikláit mind a Rákóczi fejéhez fogja csapni - válaszolá Péter epésen.

- Kocsárd bátorságát a világon egyedül te hozod kétségbe.

- Szép bátorság! Kocsárd, ha tőle a fejedelem még hatvan hegyet veszen is el, csak messzün-
nen fog reá csaholni.

- Azt ne képzeld, Péter! - mondá Mária sápadtan.

- Kedves nőm! Igen fölhevülsz rokonunk védelmében.

- Mert kezkeskedni mernék, hogy ő az elfoglalt birtokból kiveri Rákóczit.

- S én ellenkezőjéről. Kocsárd hánykolódik most, hogy téged, ki a kalandokat szereted,
ámítson; de más húrokat fog pengetni, ha a dolog kenyértörésre kerül.

- Te így vélekedel róla, és nyolc egész napot töltöttél házfödele alatt! - mondá Mária látható
megütközéssel arcán.

- Ah!... Ne említsd e napokat!

- Miért? - tudakolá Mária gyermeteg hangon, mely éppen szendesége miatt ingerlé a féltékeny
Pétert.

- Az ember behunyja szemét, míg lehet, de legalább aztán ne gúnyolják! - mormogá Péter, ki
a vita alatt mindinkább kezdett felbátorodni.

- Mire hunytad be szemedet, férjem?

- Ah, hagyd!... Ne szóljunk.

- De mégis mire? - kérdé Mária.

- No, hát... légyottaidra, melyeket csak a vak nem látott.

Mária szenvedélyesen csapta össze kezét. - S te, Péter - rebegte -, te szemedet hunyod be, ha
nődet csábítójának karjai közt hiszed?... Te a hittet nem az elégtételre gondolsz?... Szent ég!
Mi vár még reám!

- Tréfaság! - hebegte Péter, sejtven, mily rossz színben kell e nyilatkozat után neje előtt
feltűnnie. - Én, Marim, kevésbé komoly jelentést adtam szavaimnak, s csak te veszed azokat
betű szerint.

Mária bevonta a kocsiba magát és hallgatott.

Péter nem vélé tanácsosnak tovább szöni a beszélgetést.

Néhány perc múlva a kocsis pattogatott, a lovak sebesebben ügettek, és füzek s égerfák
árnyai közül kibontakozik egy kicsiny falu.

Szélén sötét úri lak állott, visszataszító külsővel, zárdai szigorral.

Kőkeresztű keskeny ablakait vasrácsok védték.

Péter gyönyörrel legeltette szemeit ősi házán, mely börtönnek célszerű volt.

- Istennek hála! Otthon vagyunk! - kiáltá.

Mária mélán nézett a házfedélre, melyről egy kesely repült föl, és az égbe lökvén magát,
szabadon terjeszté ki szárnyait.

- Ah, a boldog madár! - rebegték ajkai.

A kocsi néhány juhászeb és számos kopó örömgatása közt a tornác előtt állt meg...

Talán éppen e pillanatban tűnt Kocsárdnak és Dumitrunak szeme elé a tótkomlósi csárda,
mely gólyafészekkel és penészes nádfedéllel néz a rónára, inkább elijesztve, mint magához
csalva az utasokat.

- Mi ez? A csárda körül sátrak emelkednek - szóla Kocsárd, kezét szeme elé tartva.
- És török kaftányokat látok... amott meg szpáhik nyargalnak.
- A csárda kapujánál pedig, ha nem tévedek, három lófarkas zászló.
- Uram, térjünk meg, mert bizonyosan a temesi basa.
- A basa jó barátom - szólt Kocsárd, sarkantyút adva lovának.

Dumitru kénytelen volt kísérni.

- Megállj! Hova akarsz? - kérde egy török tiszt, ki a szpáhik élén lovagolt.
- Önagyságánál kívánok tisztelegni - válaszolá Kocsárd süvegét megemelve.
- S mi a neved, lovag?
- Kun Kocsártnak hívnak.

- Manót! S ön Kun Kocsárd, ön az én vitéz tábortársam?... Te vagy, kedves gyaur, kivel oly hősileg ürítettük Zólyomi uram ótokajiját; kivel kockát vetettünk egy fogoly arab ló és egy fogoly markotányosnő felett. Tudod, Rakomázon történt. Én nyertem az arabot, te a menyecs-két. Mindkettőnk martaléka tündérszép volt... Ne sit ancillae tibi amor pudori! Látod, még otthon vagyok a klasszikusokban.

Ezzel átölelte Kocsárdot, kinek csak a latin idézetből jutott eszébe, hogy bizonyosan Ákos diákkal, vagyis a renegát Omár csausszal van dolga.

- Mily szerencse! - kiáltá. - A napokban tudakoltam utánad. Mondák, hogy a belgrádi basánál vagy.
- Igen, pajtás! Én Allah részére állottam, s Horatius helyett Hafizt olvasom.
- S most a temesi basát kíséred ide?
- Dehogy. E sátrak a Csiaffer basáéi.
- És itt van Csiaffer, a boldog?
- Itt van - válaszolá Omár csausz. - A csárdában olvassa a koránt. Azonban, mi a boldogságot illeti...

Ekkor Omár félbeszakítá szavát, s a szpáhikhoz fordulván: - Mit tátoztok? - kiáltá. - Adjatok abrakot lovaitoknak, egy óra múlva indulunk.

A szpáhik elnyargaltak.

- ... mi Csiaffert illeti - folytatta Omár elkezdett beszédét -, az ő boldogságáért én... én egy fületlen gombot sem adok.
- Hogyan?
- De minő ember van hátad mögött? - kérde Omár a messze elmaradt Dumitrura tekintve.
- Muntyán Dumitru.
- Az a keringő, ki kémem volt, míg a hitszegő Bornemissza portyázóit vezéreltem.
- Úgy gondolom.
- S most a részeges disznó a te komornyikod? Csapd el... nem engedném, hogy kaftányom szélét megcsókolja. Sokszor rászedett hamis híreivel.

- De az istenért! Mi zavarja Csiaffer boldogságát? - tudakolta Kocsárd, kit Omár csausz imént elejtett szavai igen nyugtalanítottak.
- Az, barátom, államtitok... Tán ösmered őt?
- Hogyne?... Sok hálával vagyok magas pártfogásáért adós.
- S látni akarnád?
- Nagy köszönettel venném, ha számomra bebocsáttatást eszközölnél őmagasságánál.
- Eredj, megengedem, hogy vele szólhass.
- Te?
- Csiaffer az én parancsolatom alatt áll.
- A budai kormányzó?
- Igen, a magyarországi török sereg fővezére, mint egy rabszolga, tőlem függ.

Kocsárd nagy szemeket vetett Omárra, s most először kezdé megfogni, hogy miért tegezi őt egy renegát, ki négy évvel előbb nagyságolta.

4

Léleknyugalom-e a boldogság, vagy az idegek kedves izgatottsága? E kérdést Csiaffer basa és Kun Kocsárd ellenkezőleg döntenék el, mi pedig tán egyikök nézetét sem fognók magunkévá tenni...

A szelíd öreg a csárda ivószobájának szőnyegekkel bevont padlózatán aranyrojtos bíborvánkoson ül. Kezében hosszú csibuk s ölében a korán legritkább kiadása, melyet a próféta halálakor Abu Bekr rendezett. A pálmalevelekre írt betűk már olvashatatlanok ugyan, de a basa elméjébe minden sort hű kezekkel másolt le a kegyesség, s Csiaffer a tótkomlói csaplárosné előkötenyéről is oly folyékonyan szavalhatná el a szentkönyv verseit, mintha szeme előtt a betűk szépen lenyomtatva hevernének.

Csiaffer nyílt homlokáról átengedés és kedélycsend sugárzik.

Tekintete derült, hószakálla gondosan rendezve, turbánja s egész öltözüke ünnepi.

Ő, bár rabjának mondá Omár csausz, megaláztatása közt úgy néz ki, mint legfényesebb napjaiban; arcvonalai egy árnnal sem sötétebbek, sőt a jóindulat, nemes szív és elégtűtség még tisztább jellegét tüntetik vissza.

A belépő Kocsárd e váratlan látványon egészen el volt ámulva.

Csiaffer mint fiát ölelé át, s maga mellé ültetvén, oly örömmel tekintett reá, hogy az ifjúnak könnye kicsordult.

- Áldassanak a sors szellemei, a könnyű szárnyú takvinok, kik tégedet, hatalmas magyar úr, Allah utolsó szolgájának sátrába vezettek! Sokszor gondoltam reád, s emléked kedves volt, mint a mósusz illata, és megfrissítette lelkemet. Mióta nem láttalak, arcod komolyabb lett... Hogy vagy? Mi járatban jöttél a világ gyönyörűségének, a mi nagy szultánunknak birodalmába?

- Kegyelmes Csiaffer basa, én téged atyámként tisztellek, s kérdésedre örömmel mondom el utazásom okát, bár mástól titkoltam volna.

Csiaffer figyelemmel fordítá arcát Kocsárd felé.

- Tőlem a fejedelem erőszakkal elfoglalt egy hegyhátat, s törvénytelen tette által még megalázni is akart. Én mint birtokos és hazafi jogaimat védeni tartozom. De Rákóczi katonákat szállított a faluba, melynek határán a viszálykodás tárgya fekszik. S most, ha őt foglalásából kiverni szándékoznám, még a hunyadi várőrséggel is küzdeni kellene. Erre oláh jobbágyaimmel, kik a löport nem szívesen szagolják, elégtelen vagyok. Ide jöttem, hogy zsoldos népet szerezzek magamnak.

- Talán őseid nyugszanak a hegy gyomrában, s félsz, hogy csontjaikat az ekevas kiforgatja?

- Tudtommal nem - válaszolá Kocsárd.

- Talán az istenembernek és szenteiteknek moséje vagy kőképei ékesítik a hegyhátat, hova neked kegyes fogadásból kell zarándokolni, s a fejedelem nem engedé meg a följárást?

- Én, hatalmas Csiaffer basa, búcsúra nem megyek, s a szenteknek nem imádkozom, mert reformált hitű vagyok. Templomunk pedig azon vidéken nincs, mert ott keleti vallásúak laknak.

- Talán a hegy, melyet Rákóczi kezéhez vett, aranyerekkel van megtöltve, mint a test nedv- és véredényekkel?

- Dehogy. Csak egy kopár bérc, melyen annyi zab terem, mennyiből vadászebeimnek alig süttethetnék két hónapig kenyeret.

- Miért akarod tehát visszafoglalni?

- Mert nekem van jogom hozzá, s nem a fejedelemnek.

Csiaffer vonásai bánattal teltek el. - Kedves magyar bég - szóla részvéttel -, a te lelked beteg és gondolatai nyavalyások. Allah akará, hogy nálam legyen az orvosság meggyógyításodra. Szavaimból fogom szívedbe csepegtetni, mert fölfedezem, mit másnak titkoltam volna, tudniillik ideutazásom okát.

Ezt mondván Csiaffer, egy bársony táskának zsinórait kezdé ujjaival be- és kivonni, s midőn babrálását darab ideig folytatá, a zsinórcsokrokból készült törökhár megnyílt. Ekkor két, selyembe takart iratot vett ki, s megcsókolván a cifrábbiknak pecsétét, mindkettőt átnyújtá Kocsárdnak.

- Olvasd, nagyságos fiam, mély gondolkozással e sorokat - szóla biztatón.

Kocsárd előbb Husszaim belgrádi basának levelét göngyölgeté ki, mely így hangzott:

Allah arcának árnyéka!

Nagyságos jó barátom!

A bölcsesség napja, a kegyelem holdja, a mi hatalmas szultánunk, kire az egész világ gyönyörűséggel fordítja szemeit, engemet, az érdemetlen rabot nevezett helyetted budai basává. Allah gondoskodni fog rólad is, nagyságos jó barátom, e földön és a paradicsomban. Szolgámat, Omár csauszt melléd rendelem őrizetül, kivel rögtön a temesvári basához fogsz indulni, hogy őt bölcsességednek sugáraival fölvilágosítsad az országos dolgok felől, mert a hatalmas császár parancsolatából még Belgrádban kell mulatnom, s megérkezésemig az igazgatás a temesvári basára bízott.

A második hártatekeres a szultán következő fermánja volt.

Nincs más Isten az Istenen kívül!

A mi kegyelmünk forrása kiapadott reád nézve, Csiaffer basa, s többé nem itatható belőle szomjas lelkedet. A mi palástunk árnyékába sem léphetsz, hogy boldog lehessél hatalmunknak szemlélése által. Vedd azért elő kulcsaidat, s nyiss ki azokkal minden ládát, szekrényt és boltot, hol kincseid s bárminemű drágaságaid vannak. Szedd össze gyémántaidat, rubinjaidat, smaragdjaidat, gyöngyeidet, bogláraidat, kerecsentollaidat, becses vadbőreidet, handzsáraidat, kardjaidat, lőfegyvereidet, arany- és ezüstpénzeidet s ékszereidet. Midőn pedig egész vagyoned hibátlanul egybe van gyűjtve, jó fedezet alatt küldd el Isztambulba, kincstárunk számára. Az őrizetet Belgrádig te rendeled ki, azontúl minden kár- és fogyatkozásért Husszaim basánk, kire a tőled elvett kegyelmünket fordítottuk, lesz felelős. Ne felejtsd nemesebb vérű lovoidat is elküldeni, s rabnőid közül a szebbeket add át Husszaim basának. Amikor aztán e parancsot pontosan végrehajtottad, ülj fel lovadra, s teljesítvén, miket reád belgrádi vezérünk ruház, szép csöndesen jöjj derék végvárunkba, Belgrádba. A nap föltámadásakor érkezzél oda meg. Reggeltől alkonyig böjtölj, fürödjél és imádkozzál. Mihelyt pedig az esteli minaret-dalt hallani fogod, lépj be Husszaim basa kisebbik tanácskozó termébe, s ott a dívánra ülven, mondj belgrádi vezérünknek, hogy saját kezével fonjon nyakadra egy selyemzsineget, mellyel aztán két erős rabszolgája meg fog fojtani. Tisztességes eltemetésed iránt már intézkedtünk. Jól elmédbe tartsd a kincsek elküldését, s ha a leszállítás miatt legkisebb aggodalom volna, inkább vedd magadhoz a nagyobb drágaságokat, hogy mint szemed fényére, ügyelhess reájok. Fogadjon Allah kegyelmébe, hogy szárnyas fehér tevén és arany nyergen ülve érkezhessél a végítélet napján Arábiába, hol a próféta törvényt fog tartani.

Csiaffer, mint az orvos, ki egy idegláz krízisének jelenségeit kémli, oly részvéttel, oly figyelemmel nézett Kocsárd arcára, míg az a fermánt elolvasá.

- Lám, lám, nagyságos barátom, én a szultánnak egy zabföldnél többet adok át, de ajkaim mégsem ejtik ki a békétlenség hangjait, melyekre Eblisz tanítja a kevély szívűeket.

Kocsárd alig bontakozhatik ámulatából. Mesének rémlett előtte a fermán tartalma, bár hosszabb ideig mulatván Isztambulban, a törökök szokásait ösmeré.

- S te, kegyelmes úr, most csak nem vagy útban Husszaim basához? - tudakolá iszonnyal.

- Temesvárról Belgrádba sietek.

- Nagy ég! Tán ütközetet vesztettél, mely miatt a birodalom felbomlásnak indul.

- Szultánom közelebből nem is parancsolta, hogy háborúba menjek.

- Tán háládatlan alattvalóid ellened panaszt nyújtottak?

- Alattvalóim szeretnek.

- S te, bár semmivel sem vádoltatol, a selyemzsineg után rohansz, és koporsód fölkeresésére sietsz, csupán azért, mert kincsed másnak is megtetszett?

Csiaffer botránkozással hallá az ifjú szavait. - Fiam - mondá -, a tévelygők nyelvén beszéltél. „Engedelmeskedjete Istennek, engedelmeskedjete a prófétának s azoknak, kiknek közületek a főhatalom jutott” - ezt parancsolja a korán, melynek selyembe kötött és a paradicsom drágaköveivel ékített eredeti példányát a hetedik égből Gábor angyal hozta le, midőn Mahomed, hogy Allah rendeleteit átvehesse, egy éjszaka Mekkából Jeruzsálembe s onnan az alsó égbe utazott. Aztán, kedves magyar bégem, lelki nyugalmadnak megszerzése végett, tanuld meg e szép arab verseket: „Amint közelg a végzés, nem használ az őrizkedés; amint jó a határozás, nem használ a tanácskozás!”

- Én, Csiaffer basa, e helyzetben mégis összetépném a fermánt, s híveimet zászlóim körül gyűjtven, karddal oltalmaznám gyémántjaimat, lovaimat és háremhölgyeim.

Csiaffer ábrándos hangon mondá:

- Figyelmezz e jóslatra, melyet szent könyvünkből olvastam: „A végítélet napját rémes idők előzik meg, midőn fűni fog a tikkasztó szél, mely az igazhitűeket és a koránt elsepri. A földön pedig csak a bűnösök maradnak, hogy bálványaik előtt térdeljenek, s a világ ismét mély tudatlanságba merül. Az állatok fognak beszélni és a lélek nélküli eszközök cselekedni. S megjelenik Kahtán ivadékából a kényúr, ki pálcájával hajtandja maga előtt az emberiséget, mígnem a bárányszívűek is farkasokká válnak, hogy fogaikat ellene vicsorgassák, érezvén hátaikon a dorong ütéseit. Ekkor egy század múlva meghalnak a csillagokat tartó angyalok, lehullnak a kisebb égitestek, háromszor harsog a trombita, a nap szénfekete lesz, a mennybolt a hévtől összeolvad, s a világ épülete, mint egy álomkép, eltűnik Allah szeme elől...” Íme, nagyságos barátom, a jóslat szerint előbb söpörtetik el a korán a föld színéről, s csak azután szabad Kahtán ivadéka ellen morgani azoknak, kiket pálcája ver.

- Engedek, Csiaffer basa, okoskodásaidnak, mert tudom, hogy minden háznak más szokása van, és az iszlám törvényei különböznek a mi erkölcsainktől. De ha ellenszegülni nem akarsz, legalább távozás által mentsd meg vagyondod egy részecskéjét, és mentsd meg becses életedet.

- A távozás által! - sóhajtá Csiaffer. - Najashi etiópai király befogadta a Mekkába szaladókat, és ki nem adá, mert azok a prófétának engedelmeskedtek; de nincs igazhitű, ki hajlékot nyisson az engedetleneknek, kik a szultán törvényei ellen tesznek, mert a szultán jogait a kalifától öröklé, a kalifák Alitól, Ali a prófétától és a próféta Allahtól.

- Kegyelmes basa, jusson eszedbe, mennyi hálára köteleztél, midőn magas udvarodba voltam. Ó, engedd e nagy tartozás egy részét lerónom!... Ha hitsorsosaid vendégszeretetében nem bízol, jöjj, kérlek, váramba, mely mint urát fog tisztelni, s nem leend hatalom, mely az erdélyieket rábírja, hogy a házjogot megsértve egy menekvőt visszautasítsanak, vagy ellenségeinek fölládozzanak.

- Fiam! A magas szultán palástjának szegélyéhez fogóztak ugyan a kicsiny Erdélyből elszaladt magyar főurak, de hogy a nagy török birodalom előkelői valaha a ti adófizető fejedelemeknek szűk kaftánya mellé bújtak volna, erről soha beszélni sem hallottam... Inkább két kezemmel tépném ki tisztos szakállamat, mintsem ily megaláztatásra gondoljak.

Komor-büszkén mondá e szavakat Csiaffer, azonban rögtön kisimultak homlokának redői, és szívindító nyájassággal kérdé:

- Meggyőződte-e már, kedves uram, hogy vakon botorkáznál Allah ösvényein, ha elfoglalt földecskéért Rákóczi ellen vétetni akarnál?

- Az istenért - kiáltá Kocsárd -, hagyjuk az én csekély ügyemet, midőn a te drága életed áll kockán.

- Nem... ígérd előbb meg, hogy innen lehajtott fővel távozol, s nem emeled fel többé makacs nyakadat, ha Rákóczitól még új kárvallást szenvednél is.

- Nagyságos vezér! Nálunk más eszmék uralkodnak, mint nálatok... Ha a próféta nektek azt rendelte volna, hogy minden három lófarkas és kisebb basa, minden aga és effendi, minden kádi és ulema, minden kajmakán és a különböző nemzetségek sejkai, aztán meg az emírek, kik más színű turbánt hordanak, mint a többi alattvalók, és a nagy tisztességben álló bégek, kik szép vagyonnal bírnak, együtt határozzák el, hogy mit tehessen a fejedelem, mit ne tehessen: csak akkor lenne a ti állapototok oly nemű, mint az erdélyi úri rendeké. Képzeld magadat

ily helyzetben, és úgy ítéld meg: ha vajon szabad-e számba sem venni a jogaimon ejtett sérelmeket!

- Ó, fiam, fiam! Én ily kábaságot képzelni sem tudnék. Hiszen ellenkezik az égi törvényekkel. Lásd! Allahnak négy fő angyala van, kik rangban elsők. Utánuk kisebbek következnek, szép renddel. Közülük némelyik magasztalásokat énekel; más az emberekért könyörög; más érc táblákra tetteinket jegyzi föl; más pedig az Isten trónját hordozza. Aztán vannak millió repülő lények, kik az angyaloknál durvább tűzből alkotvák, földi szenvedélyeket éreznek, s bár nemesebbek nálunknál, olykor a büntől sem iszonyodnak vissza. De Allah angyalai és nemtői rangkülönbség nélkül engedelmesek. Senki sem akar az ő szándéka ellen cselekedni, senki sem bátorodik bölcsességét vizsgálni, senki sem mer útjába korlátot vetni vagy végzése ellen zúgolódni. Csak Azazil, a kevély főangyal, agyarkodott Allah tettei miatt, s megpróbálta számon kérni tőle; de Allah a poklok mélyére lökte őt, hogy lealáztatásán tanulják meg az emberek a hatalom ellen nem rugódozni. S íme, nagyságos barátom, te most Azazil nyomdokai után kívánsz indulni. Ez nagy gög jele... Azonban ha a világ bölcs rendjét hályogos szemeiddel be nem láthatnád, legalább fontold meg, hogy föltett szándékod veszélyekkel jár, s egy haszontalan hegyoldalért váraidat és életedet is kockáztatod.

- De kegyelmes Csiaffer! Mentől nagyobb a veszély, annál kevésbé lehet gyávaság nélkül hátrálnom.

- Látom, hogy nem becsülöd életedet. Te szándékosan akarsz napjaidnak véget vetni, mert meguntad azok folyamát.

- Ah! A mosolygó, a rózsaajkú élet örökké hű kedvesem volt; bájos karjaival kéjektől dobogó keblére szorított, s ha gyönyörítasan a mártartottam boldogságom tetőpontjának, már holnap új és szebb örömmel lepett meg. Nekem nincs panaszom az élet ellen. De te, Csiaffer basa, szintén szerencsés voltál, s boldogságod híre tengerekig hangzott.

- S méltán - közbeszóla Csiaffer. - Én nem éreztem az ifjúság vad szenvedélyeit s az aggkor erőtlenségét. Nem voltam merész sas, midőn fölserdülék, s odújába vonuló bagoly, midőn szakállam megfehérült. Egyenlően derűlten folytak éveim. „Bűneink, szól a korán, sárkányokká és skorpiókká válnak, hogy minket kínozzanak”, de én nem félek e mérges állatoktól, mert szándékaimból nem teremhetek meg... Az élet szelíd nemtői pedig érdemem felett kínálgattak örömmel. Ők hozták a gyaurok sötét bolthajtásai közül az én világos kioszkomba a kedves Fatimét, kinél a bülbül bajosabban nem énekel, Korossan rózsája szebben nem nyílik, és a peri, ki az ártatlanok könnyeit hordja az egekbe, mélyebben nem érez. Kedves gyermekem, Fatimé, a te szíved meg fog hasadni, midőn a szerecsen őrhusszaim basa háremébe vezetend... Áldassék Allah, mert ő akarja ezt!

Csiaffer szemében könny csillogott.

- Csiaffer, Csiaffer! - kiáltá Kocsárd. - Miért rohansz oly gondolatlanul a halál elébe? Miért veted áldozatul Fatimét? Ad-e neked valaki kárpótlást az örömekért, melyeket egy rajongás miatt szétszórsz?

- Hogyne adna? Hiszen, kedves úri barátom, halálom után Ádám jobb kezénél fogok ülni az alsó égben, míg a paradicsomba jutnék, vagy fehér madár alakjában szálllok Allah trónjának zsámolyához. Az ítéletnapon pedig a pokol fölé vont hajszálvékony s borotvaéles hídon át a próféta fog a paradicsom távára vezetni, melynek vize fehérebb a tejnél, illatosabb a mósusznál, s melyből aki iszik, az egész öröklét alatt többé nem szomjúhozhatik. A tó partján megfrissülve, leírhatatlanul fényes váramba sietek, gyönyörködve, míg gondolatgyorsan haladnék a paradicsom porán, mely liszt, kámfor és sáfrány; a paradicsom kövein, melyek gyöngyök és rubinok; a paradicsom fáin, melyeknek törzsöke arany, s a szép híves forrásokon, melyek jácint és gránát mederben csörgenek, és habjaikon a legízletesebb halat, a nunt emelik kezünk

elé. Váramhoz érkezvén, nyolcvanezer rab borul földre, kik mind akaratomtól függenek, s mihelyt gazdag termeimbe léptem, a paradicsom virágain nőtt zöldselyem öltözetet veszek magamra. Ekkor szakítok drága gyümölcséből a Tuba fának, mely ágaival minden ablakon benyúlik, s árnyékát a leggyorsabb lovas egyik szélétől a másikig száz év alatt kerülhetné meg. Fiam, Kocsárd! A Tuba gyümölcsét a boldogság eledelének hívják, s ki ajkaiba vette, százszor érzékenyebb a paradicsom örömei iránt. Teli érzékenységgel sietni fogok a hárembe, hol hetven feketeszemű huri üdvözlő kendőlobogással, de én, bár azok talán Fatimánál is szebbek, a kedves görög leány mellé ülök le, mert a hívőknek szabad földi szeretőiket is magukhoz venni. Vele hallgatom csöndes éjeken a fák leveleinek pengését, az ágakra függesztett ezüstharangokat, melyekkel az Isten trónja mellől lengő szél játszik, és Izrafil angyal elragadó énekét, kinek a teremtés minden lényei közt legbűvösebb hangja van... Ó! Én boldog leszek, s elég kárpótlást fogok nyerni Husszaim basa által kioltandó életemért.

- De, kegyes basám, ki látta a paradicsom örömeit?

- Hitem által én látván látom. A hitnek szemei nem csalatkoznak. S nekem könnyű a halál. Azonban, fiam Kocsárd, te homályosan látsz a hit szemeivel, s reménylő átengedés helyett büszkén okoskodik. A te földed és paradicsomod eszméidből áll, s így mindkettőtől egyszerre foszt meg Azrael, a halálangyal. Neked tehát inkább van érdekedben nem kockáztatni életedet.

- Amit te, Csiaffer, a hitért tessz, miért ne tegyem én a fogalomért?...

E percben belép Omár csausz, s karját mellén átfonva jelenti, hogy elindulásra minden kész.

Mély megilletődéssel váltak el egymástól Csiaffer és Kun Kocsárd.

Midőn ez lóra akart ülni, a csausz éppen kijő a csárdából, a búcsúzóhoz közelítvén, suttogva mondá: - Ugye, furcsa vén úr a mi Csiafferünk. Nincs szájjányére a tisztességes halál. Borzasztóan szerelmes a megfojtatásba. Pedig kíséretünknek négyötöde az ő embereiből áll, s vagyónának tizedrészéből hercegi kényelemmel tudnék Belgiumban élni, hová turbános barátaim látogatóba aligha jönnének. Ott virágokat tartanék, fizetném a híres festőket, rizskásás juhús helyett osztrigát enném, és magamat Van-Omárnak hívatnám, mi úgy hiszem, eléggé hangzatos név lenne... Különben te is facsart eszű fiú vagy. Hallottam ábrándozásaidat.

Mielőtt a csodálkozó Kun válaszolhatott volna, már Omár az örök közé vegyült, s nyergelt lovára felpattanván, parancsolatokat kezdett osztani; de renegátunk kiejtett szavai és azon gondolat, hogy míg Csiaffer Belgrádba érkeznek, Ráczy Gyerő csapatait is megszabadítására lehetne hozni, nem engedék Kocsárdot nyugodni. Elméje szünetlenül háborgott, s alig távozott Csiaffer a tótkomlósi csárdától egy mérföldnyire, már ifjú barátja a rövidebb ösvényen eléje került.

- Kegyelmes úr - sűgá -, szemem jeladására, kezem intésére, ha akarod, szabad vagy. Nem kell magadnak sorsodra befolyjni. Ráállasz-e?

- Ha a napot jobb, a holdat pedig bal kezembe hoznád, akkor sem fognék attól, mit előlme tűztem távozni, mondá Mahomed Abu Telebnek, s mondom én neked.

- Apám! Erőszakkal kiszabadítlak.

- Kardomat ellened fordítom, s ha meggyőztél, szívembe ütöm - sűgá Csiaffer sötét arccal. - De te - folytatá szelídülten -, ugye, kérésemre felhagysz nyaktörő terveddel, melyet Rákóczi ellen forralsz?

- Végrehajtom elvből, következetességből és lovagiasságból, mert különben egy kedves nő kételkedhetnék bátorságomban. Isten veled!

...Csiaffer folytatta útját; Kocsárd a csárdába tért vissza.

A basa további sorsát Szalárdi *Siralmas magyar krónikájában* ekként adja elő: „Husszaim a vele való szükséges beszédet és értekezéseket végezvén, nyakába ideget vettetett és megfojtatá őtet, kit Husszaim basa is nem kevésbé siratott vala, sőt maga is fogván testét, segített temető helyéhez emelni, s mondják, hogy siratása közben ilyen szókat szólott volna: Ó, ó, méltóságos férfiú! Íme, ma terajta, de holnap énrajtam is eshetik hatalmas győzhetetlen szultánunknak kedvetlen ítéleti! De éljen, éljen sokáig a hatalmas szultán, kit a nagy Isten választott, minket pedig, kedves népét az ő hatalmassága, birtoka, birodalma alá vetett, s ám legyen az, valamit Isten engedelmeiből rajtunk akar ez földön elkövetni.”

Kocsárd Rácz Gyerővel a tótkomlósi csaplóros közbenjárására találkozott. A nagy mocsár ura száz egyént választott ki, kik pórruhába öltözve rendre Kocsárd jószágaiba szivárogtak, s a félénk jobbágyokat feltüzelve, a hegyhátat erőszakkal visszafoglalták. Azonban a fejedelem megtudván, hogy idegen zsoldosokat hozott ellene, mint országháborítót közkereset alá vettette, annyival is inkább, mert ő ravasz előrelátásból a katonákat, mielőtt a csetepaté elkezdődne, visszavonta, s így a törvény betű szerinti értelmét meg sem sérté.

Kocsárd a fogarasi börtönbe zárattott.

Mária kérelmei eszközölték a kegyelmet.

Azonban Péter féltékenysége nejeének bánatával egyarányban növekedett, s a szép Mari a rosályi sötét alakú épületben majdnem fogolyként élt. Ezt ő sokáig nem szívelheté. Egy kies reggel tehát kezébe vette selyemostorát, felült Szelimre, s midőn Péter álmos szemeit kitörle, csak a távozó mén dobogását hallá. Előbb azt gondolta, hogy neje tasnádi házát ment megtekinteni, de utóbb a késés aggodalomba s végre dühösségbe hozta. Az emiatt kifejlődő családjelenetet Szalárdi így írja le: „Midőn Mária Déván a várhegy alatt való szép udvarházánál nagy bátorságban laknék, Kun Péter harmadfélszáz, lovassal egy éjszaka ráütött vala, de hogy a hálót boldogtalanságában jól meg nem vetette vala, az asszony az ablakon lugasos kertjébe s onnan egy kis ajtón, míg az udvarház kapuját betörhetnék, a várba szaladott vala. Ahonnan öreg lövészszámokkal is váltig igyekezék rájuk alálövetni; de hogy a vár igen magas kősziklán s az udvarház annak csak töviben volna, nem árthatnak vala nekik. Azonban Péter megvévén az udvarházat s az asszonyt nem találván, mindent feldúlított, s minden élésekben, ott termett jó borokban igen nagy tékozlást és károkat tett. Végre, hogy feleségét kézre nem keríthette volna, azon hasztalanul töprenkedvén, bánkódván, másnap éjszaka úgy ment ki a házból, hogy a várból lövéssel meg nem vesztegethetnék embereit...”

Mária férjétől elvált, s Erdélyt odahagyva, murányi uradalmába költözött. A közbotrány után nem engedé szemérme Kocsárd ügyében többé a fejedelemnél zörgetni.

Év év után telt... S ki ne feledné az igen régi dolgokat?...

Mária Wesselényihez ment férjhez; Kun Kocsárd pedig hét esztendei börtön után 1640. július 29-én, ifjabb Rákóczi György kézfogójának ünnepén nyert kegyelmet. Ő minden jószágát a zabfölddel együtt visszakapta. Szerencsétlensége erélyét nem törte meg, csak összhangzásba hozá a viszonyokkal és az eszély igényeivel.

ALHIKMET, A VÉN TÖRPE

1

Az udvarlók Amaranthát Pest és környéke első szépségei közé sorozták. De én, bár hallgatva, inkább Amarantha barátnőinek pártján állottam, kik nem tagadhatták ugyan, hogy neki gyönyörű és elefántsontnál fehérebb fogsorai vannak, azonban észrevevék, miként egyik foga egy hajszálnyival, egy gondolattal, egy eszményi vastagsággal külebb áll, mint kellene; kik megvallák, hogy Amaranthának lába mesés-kicsiny, de keze végtére is nagyobb lehet, mint Júliának, vagy tán mint Ágnesnek is; kik nyíltan elismerték, hogy Amarantha nyúlánk, karcsú s majdnem szilfid termetű, de... de (s ezen jelentékeny *de* alatt azt értették, hogy neki nincs eléggé telt melle, és vállai egy körömhegynyivel szélesebbek lehetnének); kik nem akarták elvitatni, hogy Amarantha bőrszíne vakítón fehér, finom és átlátszó, azonban mégsem titkolhaták, hogy igen közelről s kivált egy jó lornyettet használva, az ő orra tövén néhány nyári szeplőcskét lehetne felfedezni; s bár hódítólag mosolyog, leigézön tud emlénykék szemeivel pillantani, és ezüstcsengésű hangja elbájoló, de fájdalom, ajka szögletén, jobb felől, majdnem akkora szemölcs van, mint egy zsemlyekása, szemöldei pedig igen szőkék és társalgásában még nincs kellő tűz s elevenség... azt meg sem említve, hogy világos haja elég selyemlágy és elég dús ugyan, azonban egy kevésbé vörös-arany színben játszik.

Amarantha barátnői nem tagadták, hogy neki ügyesebb komornája van a többiekénél, s ebből magyarázták ki, hogy coiffure-je mindig igen csinos, s öltözéke hibátlan állású; de némi sajnálkozással vették észre, hogy neki a színek választásában nincs tökéletes tapintata, s képzelni lehetne oly kelméket, melyek inkább emelnék gyöngéd-piros arcának s hófehér karjainak szépségét, mint azok, melyeket hord.

Én e kérdésben bizonyosan ítélni nem tudtam ugyan, mert a férfiak költői ízlése ritkán száll le az íróasztaltól a toalettasztalig; azonban annyi igaz, hogy ha Amaranthához fiatal nők vagy felserdült leánykák jöttek, szemem félénk kíváncsisággal tévedett mell-csipkéiken, kivált, ha egy gombostű helyét hűtlenül elhagyta, és egy kapocs ki talált bomlani; míg hasonló kíváncsiság Amarantha csipkéi miatt kevésbé bántott, sőt midőn a hűvös tavaszi estéken shawlját nyakára igazítám, szemem nem káprázott, mit annak tulajdoníték, hogy a shawl csakugyan kevésbé emelte Amarantha hó-nyakának teintjét, mint hasonló esetekben a többi kisasszonyoknál.

Ily hangulattal sokáig nem tudtam érteni: miért teremtette volna az Isten őt különösen az én számomra?

S pedig az egész Alpáry- és Bánházy-családnak ez volt szilárd meggyőződése.

Hogy rajtam, kit Bánházy Arthurnak hívnak, és Amaranthán kívül hány tagból állott a két család, s mi okból jutott rendíthetetlen meggyőződéséhez, úgy hiszem, oly kérdés, melyet föl kell világosítanom, ha magamról tovább is akarok beszélgetni...

Azon kezdem tehát, hogy hat német mérföldre Pesttől, éppen az országútnak egy deli alakú földesúri telek van, oly csinos, oly tiszta és rendezett, hogy igen sötét kedéllyel vagy igen sietős ügyben kell járni azon utasnak, ki mellette elhaladva, nem vet reá előbb egy meglepett s aztán egy derült pillantást.

Még a vándorló mesterlegények is, ha eddig ballagva elfáradtak, leteszik ugyan vállaikról a kapu előtti padra batyuikat; de mielőtt megpihennének, kockás-kék zsebkendőikkel letörlik homlokaikról a verítéket és szemeikből a port, s aztán a kerítés vas-stakétái közé nyomván

arcukat, hosszas ideig néznek az udvar smaragdzöld pázsitjára s a gyönyörű virágokra, melyek elültetve vagy csinos vedrekből feléjük kacsingatnak. Lelkük hízik, ha kedvük és kényük szerint megbámulhatják a csillogó apró-kövekkel kirakott ösvénykéket, melyek az udvaron - mint az ifjú kebelben a vágy és remény - majd szeszélyesen futnak szét, majd ismét barátságosan találkoznak össze. S aztán mily remekmű az a bálványkép, mely négy torkából ugyanannyi rezgő, ezüst vízoszlopot ereszt egy márványmederbe, hol kövérzöld levelű s fehér vagy sápadt arcú nimfák himbálnak az enyelgő habokban, míg e tündérélvékre a meder széléről irigyen tekintenek alá a sárga nárciszok és haragosan a tűzliliomok.

Ah, ha az élet is olyan volna, mint ez az udvar - gondolta már talán nem egy szegény fiú -, akkor mily könnyű lenne rajta vándorolni, kivált, ha a pályacélnál, hol meg kell pihennünk, csak félannyira is barátságos tanya várna reánk, minő ez itt a háttérben, szellős oszlopsorú előcsarnokával s nagy ablakú, majdnem átlátszó és mindenfelé kilátást nyitó belsőjével!...

A szép, de kicsiny mezei házat, mely a falu végétől alig száz ölre fekszik, részint saját pénzéből, részint az én nyilamra betáblázott kölcsönből a nagybácsi építtette, midőn ősi kastélyunk - melynek romjai az egész helység architektúrai vállalataira még egypár évig elég követ adnak - a hosszas elhanyagoltatás miatt összeomlott.

Új lakásunk, bár a könyvtáron és a nagy éttermen kívül csak hat szobából állott, mégis bőven elég volt minden Bánházy számára; mert a régi híres családot jelenleg csupán a nagybácsi és az én igénytelen személyem képviselte.

Tőszomszédunk a nemesi rendből az Alpáryak valának, kik egy termékeny pusztá kellő közepén laktak, s kiknek szintén teljes névlajstromát számlálom elő, midőn Amaranthát és édesatyját, András urat említem.

A tőszomszédságon azonban ne képzeljenek olvasóim oly csekély távolságot, melyet egy felrezzent galamb egyetlen szárnycsattintással átrepül.

Midőn kiskoromban a pónin kellett Amaranthához lovagolnom, egész hosszú útnak tetszett ez.

Kertünk háta megett kanyarodva dél felé, előbb galagonyával beszegett rétekre érkeztem, hol a virágok felett tarka pillangók, fátyol-szárnyú sáskák s majdnem átlátszó testű kis bogarak lebegtek; míg a bokrok gallyai közt vadgerle búgott, és az élő sövény mögül néha egy félénk nyúl ugrott ki.

Csakhamar a zöld réteket avarabb rónaság váltá fel, hol közönként szérűk, takarmányhelyek és juhaklok tűntek elő. Az útfélen a csapláros kopott horpaszú kuvasza üldözte a mezei egereket, vagy robbant a gör mellől egy méléző varjat tovább. A kútágas körül jármás ökrök heverték. A legelő közepén árván hagyott vén almafa teteje fölött pedig mindig keskenyebb és magasabb körben forgott a héja, míg végtére az ég tiszta mélyében egy mozgó árnyékká vált, melyet a szem, ha megszűnt kísérni, többé fel nem lel.

Ily monoton vidékből tart egy karcsú ösvény egyenesen jobbra, hol a sűrű kukoricavetés közt a póni és lovása tökéletesen eltűnt, s csak a földesúri majorházak előtt merült föl ismét, hogy aztán egy nagy parkon száguldjon tovább megsarkantyúzott paripájával, mígnem az Alpáryak ősi kastélyának tornácahoz érkezett, hol többnyire az ősi, de kivehetetlen színű karszékben találta a háziurat, ki már sokkal elnehezültebb volt, hogysem mezei gazdaságát gyakran megtekinthette volna, és sokkal gondosabb, hogysem a legcsekélyebb intézkedéseket is ne szabja ispánai elé.

A tájéket, mely nyárilakunktól Amarantha kastélyáig nyúlt, azért írtam le oly hosszan, mert büszkén mondhatom, miként az utolsó fűszálig a Bánházyak és Alpáryak birtoka volt.

De mégsem vala semmi nehezebb, mint elhatározni, hogy belőle voltaképp mi a miénk és mi az övék. Örökös határpör folyt közöttünk, s minden vadalmafa, mely a mezőn magánosan állott, egy nagy ládát töltött meg esketésekkel, tanúvallomásokkal és barázdajáratásokkal, s hogy ugyanakkor egy szintén akkora pénzládát ürített ki a perköltségekre, ezt talán fölösleges volna említenem.

Azonkívül bonyodalmainkat bizonyos vetélkedési vágy tetézte, mely az irigységhez és kárörömhöz hasonlított.

Ha tudniillik egy Bánházy valamelyik földjét elidegeníté, azt az Alpáryak dupla áron is készek voltak az új tulajdonostól megvásárolni; ha ellenben egy Alpáry valakinek adóssági kötelezvényt talált adni, számot tarthatott, hogy a Bánházyak húsz százalékra vett kölcsönnel is e kötelezvényt magukhoz fogják váltani bepörlés és egzekváltatás végett.

Ily torzsalkodások által az Alpáryaknak néha a mi csűrös kertünk mellett volt egy darab földecskéjük; máskor pedig mi tódultunk diadalmasan az ő parkjukba, s nemcsak a tisztcsert és bükköt ölfába rakattuk, de ha egy platánra vagy bignoniára szert tehetünk, az is tüstént kandallónkba ment, sőt néhai atyám, kevéssel halála előtt, a parknak egyetlen tulipánfájával tüzeltetett, s komolyan állítá, hogy soha még költőibb színű lángokat s éteribb füstöt nem látott kandallójában, és soha kedélyesebb meleg nem volt szobájában.

De ezek inkább mulatságos oldalait tevék ügyeinknek, s végképp nem veszélyeztették egyik család sorsát sem.

Azonban volt egy óriás perünk is, mindkét részről, melynek lefolyásával valamelyik félnek koldusbotra kellett jutni.

Mi tudniillik még első Leopold uralkodása alatt keresetet indítottunk az Alpáryak ellen azon pusztá miatt, melyből jelenleg Amarantha apjának összes birtoka áll; mert bizonyos Bánházy Bódog, kinek leánya, Judith, egy Alpáryhoz ment férjhez, a fiúág megkárosításával új adományozást impetrált volt Zsigmond királytól, s ennek erejénél fogva a szóban forgó pusztá fölötti örökösödési jogot törvénytelenül mindkét nemre reguláztatta.

De perünk alig érkezett az első excepció küszöbéig, midőn az Alpáryak, egy teljesedésbe nem ment csere-fölbontásnak jogcíme alatt, szintoly tüzes harcra keltek ellenünk, s győzedelmük eredménye a mi mostani összes birtokunkat ragadja vala ki kezünk közül.

E csodálatos helyzetben természetes volt, hogy négy nemzedéken át minden Alpáry vártonvárta azon érdekes percet, midőn a Bánházyak sírva-ríva költöznek büszke kastélyaikból a kerek világba, hogy a sátrascigányok vagy drótostótok barangolásaira vessék fejüket; s megfordítván a Bánházyak is - minthogy képzelődésük nem kevesebb elevenséggel bírt - hasonló kedélyes tablóban rajzolák le maguknak az Alpáryak kétségtelen jövődjét.

Az ily bibliai ártatlanságú vágyódások és emberbaráti jóslatok keletkezéseire nem csekély befolyással voltak a két család szorgalmas prókátorai is, kik annyira bámulák a kezükre bízott ügy gyors haladását, hogy klienseik kétségkívül valami gőzmozdony által hajtottnak hiszik vala póreiket, ha tudniillik akkor a gőz erőműi használata föl lett volna fedezve.

Azonban mégis úgy történt, hogy a nagy processzus gazdasági hatásai előbb fejlődtek ki, mint törvényszéki eredményei.

Az Alpáryak és Bánházyak erszénye laposodni kezdett.

Amarantha nagyatyja, ki a főbb rangú táblabírákat először ismerteté meg a burnótozás gyönyöreivel, éppen akkor volt kénytelen becses burnótszelence-gyűjteményét elidegeníteni, midőn a magyarok coffliba kezdék hajaikat fonni, leborotválták bajuszaikat, és a tubákolás szezonja bekövetkezett.

Az én nagyatyám pedig, ki a kerecsen-tollak, gyémántos forgók, régi boglárók, díszövek, kardkötők, gyöngyös- és drágaköves markolatú szabalyák, ősmagyar ruhák, antik gombok s a gazdag nyeregszerszámok szenvedélyes barátja volt, éppen azon határozó percben tartá tanácsosnak nagy áldozatokkal szerzett ritkaságaitól, melyek még az örökös főispánok és zászlósurakéival is versenyezhetének, megválni, midőn az 1791-i országgyűlés kihirdetett, és a sujtásos, dolmányos, sarkantyús magyar világ megint divatba jött.

Később Amarantha atyja, kinek nemesített ménese még a Hunyady grófoké mellett sem vallott volna szégyent, legjobb lovait árvereztette el, hogy az ellenünk folyt pört, mely egy remediumnál fölakadt, a sárból kivonathassa; míg viszont az én atyám, ki híres göboly-hizlalo volt, minden lábasmarháit potomságért az Izikucz-testvérekre tukmálá, s bezáratta szeszgyárát, csakhogy egy információt, melyet ügyvéde mellőzhetetlennek tartott, éppen a maga idejében tehesse.

S ki tudná, még mitől kellett volna és nem kellett volna a két családnak megválni, míg azon falánk szörnyeteget, melyet tabuláris pörnek neveznek, elég táplálattal látják vala el? Ki tudná, hol áll meg a patvarkodási düh, ha a nagybácsi, ki a francia háború alatt Amarantha apjával egy ezredben szolgált, szegény atyám véletlen halálával a Bánházyak fejévé nem lön?

De ő történetesen keveset adott a régi okiratokra, keveset törődött a rögzött ellenszenvekkel, melyek hagyományként szállnak az ivadékokra, hogy a múlt homályából egy sötét, egy kísértetes árnyat vessenek a jelen örömei közé.

Addig látogatá tehát hajdani kenyerespajtását, míg ez is néha hozzánk kezdett vetődni.

Utóbb együtt olykor bizodalmas szót is cseréltek, hol ifjúkori kalandjaikról, hol pedig család-ügyeikről.

Eközben, éppen Amarantha születése napján, a nagybácsi gálába öltöztetett, fejemen pörge kalappal, csizmámon pengő sarkantyúval, s ketten lovagolánk az Alpáryak kastélyába.

Akkor voltam legelőször náluk.

A házikisasszony szebb ruhában volt, mint bábjai, s ezeknél valamivel nagyobb.

- Leányom, Amarantha! - mondá az öreg úr - jer oldalam mellé.

A kisasszony egy tört karú asszonysággal keblén, és egy tarka köntösű polcinellóval, melyet lábánál fogva vonszolt, apjához nyargalt.

- Tedd le a bábokat, gyermekem - szólt az apa -, s nyújtsd ide kezedet.

- Öcsém, Arthur! - feddőzék ekkor a nagybácsi - miért forgatod tenyeredben kalapod karimáját? Állj merőn! Lépj közelebb! Egy... kettő... három! Halt!... Add ide kezedet. Egyenesen nézz, mint a bátor kis katonákhoz illik!

- Amarantha! - mondá ünnepélyes hangon az apa - akit most eléd vezetek, az Bánházy Arthur, a te leendő férjed.

- Arthur! - szólt a nagybácsi - az a kis tündér, ki most eléd lép, Alpáry Amarantha, a te leendő nőd.

- Szeressétek örökre egymást! - ajánlá megindulással az apa.

- És most tüstént csókoljátok meg egymást! - parancsolá a nagybácsi.

S miért ne tettük volna! Hisz az öregek is egymás karjaiba borultak!

Még aznap az Alpáry- és Bánházy-család, kik kölcsönösen voltak al- és felperesek, s kik majdnem hasonló értékű és kiterjedésű jószággrész fölött már derekas ítéletet vártak, köz-

értelemmel abban állapodtak meg, hogy évenként egyenlő mennyiségű pénzt fordítanak perköltségekre, s ügyeiket okvetlenül be fogják végezni; de csak azért, hogy a kis Arthur és a kis Amarantha leendő maradékai tisztán tudhassák: mi az apai, mi az anyai, mi a fiat s mi leányt illető.

E bölcs előintézkedésre sürgető szükség is vala.

Mert Amarantha már tízéves volt, én pedig a tizenkettőn majdnem egy hónappal valék túl. És e fiatal korban az idő oly gyorsan halad, hogy telését észre sem lehet venni...

2

A gyermek-mátkák hamar egymáshoz szoktak.

Állandó játszótársa valék Amaranthának.

S mi a játék és tanulás közt, helyzetünkről - mint jegyesekhez illik - egész komolysággal gondolkoztunk.

Világnézeteinket és hangulatunkat majdnem oly könnyű kijelölni, mint a mérföldkövek által az utat, melyen a vándor áthalad.

Számláljuk csak e mérföldköveket!...

Amarantha női munka mellett ült.

- Mivel foglalkozol, Amaranthám? - kértem gyöngéd figyelemmel.

- Hálósipkát kötök.

- Kinek, Amaranthám?

- Most atyusnak, Arthurom, de mihelyt férjhez megyek, neked készítek egyet.

- Mily jó vagy, kedvesem! Azonban tudod-e, mi ötlött eszembe?... Be szép volna, ha te, mint az egyiptomi királyleány Tiridatesnek, nekem oly azbeszt-inget szónél, mellyel a lángok közé is be lehetne menni, anélkül hogy magam megégessem.

- Majd szövök egyet, ha a gouvernante megtanít rá. De, Arthurom, talán az inggel se menj a tűzbe.

- Az lehetetlen, kedvesem.

- Miért?

- Mert lásd, én kalandokra akarok járni, mint Viczli-puczli herceg és Amadis, s akkor az ember könnyen jöhet tűzbe, majd egy szép tündérlány miatt, kit a sárkányoktól kell megmenteni, majd pedig egy szalamandráért, kit valami bűvész gyíkká varázsolt, de aki, bár a legnagyobb melegben is jól érzi magát, végtére sem egyéb egy átváltozott vén banyánál.

- Ah, Arthurom, ha te kalandokra mégy, mit csinállok én azalatt otthon?

- Vársz reám, kedvesem!

- De a hosszas várakozás unalmas.

- Mit sem tesz. Mert ha aztán hazajövök, lásd, akkor híven, igazán elmesélem neked az én furcsa kalandjaimat.

- Köszönöm, kedves Arthurom! Csak ne hallgass el semmit; mert atyus mondja, hogy a házi boldogságra a legszükségesebb az őszinteség.

- Pedig én bizonyosan őszinte fogok lenni.

- Mily boldoggá teszesz, Arthurom!

- Az kötelességem, Amarantha!...

Később.

- Tetszik-e neked, Amarantha, az én pajtásom, Feri, ki oly jól szokta a toll-labdát forgatni?

- Még magam sem tudom, Arthur!

- Érdekes külsője van, mint a gouvernante mondja.

- Derék lenne, kedvesem, ha te egy kevésbé beleszeretnél.

- S örülnél azon, Arthurom?

- Szívemből, Amaranthám.

- Úgy a te kedvedért meg kell tennem.

- Te angyal vagy, Amarantha! Minden kérésemet vonakodás nélkül teljesíted.

- Mert atyus mondja, hogy a nőnek semmit sem kell férjétől megtagadni, s te maholnap férjem leszel.

- Mihelyt a huszonegyedik évemet betöltöm.

- S addig még csak hét év kell.

- És három hónap, Amaranthám!...

Mátkám a következő telen a táncórák miatt Pestre költözött egy még mindig bálványozott nőhöz, ki anyjáról közel rokona volt, s a felső körökben élt.

Én is Pestre mentem az egyetembe.

Amarantha a Nákó-házban az első emeleten lakott, én pedig éppen fölötte. Ablakaink a Dunára nyíltak.

Egy este érzékenyedve találám.

- Miért búsulsz, kedvesem! - kértem lovagias részvétellel.

- Néni megígérte, hogy elvisz az operába, s mégis itt hagyott.

- Semmi baj, Amarantha! Mihelyt elveszlek, állandó páholyt fogok tartani, s minden előadás-jelen lehetsz. Ekvipázsom pontban hét órakor a lépcső előtt fog állani, hogy még az első jelenet közepén - mint illik - elérkezhessél színházba.

- De, Arthur! Ha az idő szép, akkor gyalog fogunk menni, s te karodat nyújtod nekem.

- Isten mentsen, Amaranthám! Az szokás elleni volna.

- Lehetetlen!

- Kérdezd csak meg a nénit!

- De legalább mellettem ülsz a páholyban, s ha Schodelné vagy Felbér Mari, Conti vagy Füredi művészileg énekel, együtt tapsolunk.

- Isten mentsen, Amaranthám! Hiszen ez nem a férjek kötelessége. Kérdezd csak meg a nénit!

- De hát aztán mit csinálnak a férjek a színházban?

- Elmennek más dámák páholyaiba, s ott társalognak.

- És nők mégis tudnak a darabra figyelni?

- Bohó! Hisz az ő páholyukig nem hallik el a beszélgetés; mert az suttogva foly. Aztán néha a férj nem is megy el az operába, hanem csak feleségét küldi; maga pedig később látja az énekesnőket.

- És a feleségek mégis szeretik az operákat, s tapsolnak az énekesnőknek?

- Hohó! Még a balett-táncosnőknek is, kedvesem!

Amarantha komoly, méla tekintetet vetett rám, s én csodálkoztam kedvetlenségén. Általában az én kis mátkám néhány hónap óta gondolkozó kezdett lenni. Talán a gyors növény okozza - mondám magamban -, mert hisz' a gyermekeknek rossz kedvük van, ha a foguk nő is... s hát még, ha egész testük?

Később belátom, hogy a fognövésekből vont okoskodás nem fejti egészen meg Amarantha hangulatát.

Hiszen magam is gondolkozóvá lettem.

Nehezen kezdett fejembe férni a sok unalmas tankönyv, míg kivált az érzелgős verseket és regényeket elragadtatással olvastam.

Új foglalkozásaim legelőbb külsőre hatottak.

Hajamat megnővelém, s bizonyos költői rendetlenséghez szoktattam.

Szabad nyakat hordottam, hátrahajtott inggallérral. A carbonari - egy akkor még divatos köpeny - közep nagyságú, de sugar természetet jól megilleté, s vállamon átvett gallérja fantasztikus redőkben hullott alá. És én azt, míg csak a meleg napok viselhetetlenné nem tették, az utcán szünetlenül magamon hordám, ügyelve, hogy arcvonásaim és szemem járása is összhangzásban legyenek azon most ábrándos, majd lezser, de mindig művészek képzelet tartással s modorral, melyekkel regényhőseimet igyekeztem utánozni.

Szóval: nevetségig szenvedővé váltam, mint többnyire a gyermekek szoktak, ha tizenhatodik éveikbe fordulnak, s ha betyárokká lenni és a nyersségben tűnni ki nincs elég erélyük, vagy nem volt még elég alkalmuk.

Amaranthának sem ízlését, sem kedélyét nem látszott kielégíteni mostani átalakulásom; de ő, bármint vélekedék vala magamviselkedésemről, egészben véve, irántam növekedő ragaszkodást mutatott.

Egyszer megint egyedül találtam őt.

Éppen egy vízesést hímzett, fölötté zöld harasztal és vörös fenyővel; közel hozzá pedig csinos külsőjű erdei lakkal.

- Vadásztáskádra készítem - mondá nyájasan.

- Le vagyok kötelezve szívességedért, Amaranthám - válaszoltam kezét megszorítva.

Igaz, hogy Feodorának sem lehetett fehérebb keze, de a Feodoráé, mint Lafontaine írja, reszketett, midőn kedvese érinté: ellenben Amaranthánál a szerelem e lényeges kellékét nem vettem észre.

Meg valék ütközve, s eltökélém érzései iránt szorosabb vizsgálat alá vetni mátkámat.

- Amaranthám! Szeretsz-e? - kértem oly hangon, melyet olvadékonynak neveznek a regényekben.

Amarantha lesüté szemeit, s ez jó jel volt.

- Szeretsz-e?

- Természetesen - válaszolá.

Ah, e felelet igen prózáilag hangzott.

- Midőn a koncerten vagy - folytatám hévvel - s én a leckén, tudsz-e figyelni a zenére?

- Igen, egy keveset, Arthurom!

- Midőn a templom oltársámolyánál térdepelsz, kezeden olvasóval, ajkaidon imával, s az istenitisztelet közben hátad mögött egy lassú lépés halk neszt hallod, nem ejted-e el olvasódat, nem feleded-e el imád szavait azon sejtelemre, hogy én közelítek hozzád!

- Hogyan tehetném ezt, Arthurom? Hiszen olvasóm nincs, mert kálvinista vagyok; a térdelés helyett padon ülök, te meg nem is jársz templomba.

- De Amaranthám! Ha szobádban vagy, ugye, néha erős szívdobogást érzel, mely delejes viszonyban áll az én utcai sétáimmal, s azt jelenti, hogy éppen akkor a Nákó-ház előtt megyek el?

- Az ablakból, Arthurom, gyakran észreveszlek, mind távozásodkor, mind pedig visszaérkezésedkor; s ez nem is csoda, mert előre tudom: mikor indulsz az egyetembe, s mikor kell hazajönnöd.

- De legalább, Amarantha, midőn piciny lábaid előtt ülök, midőn epedő tekintetemet tündér arcodra vetem, midőn hullámozó kebledből egy édes sóhaj tör ki, és én a boldogság kéjmámorától ittasodva karolom át karcsú derekadat, s egy égő csókot nyomok hófehér vállaidra és cseresznyepiros ajkadra: ugye, a szerelem és üdv e szent perceiben a te keblednek szűk a világ s keskeny az egész mindenség? Ugye, akkor a te szívedben üt sátrat a mennyország boldogsága, s mindaz a kéj, melyet a halandók álmodnak, az angyalok élveznek, a bukott lelkek irigyelnek, és az Isten megáld? Ugye, olyankor hallod a nap körül forgó csillagok zengését, a szeráfok énekét, az égből földre siető kerubinek láthatatlan szárnyainak bűbajos nesztét, és hallod a világ nagy harmóniáját, azon disszonancok nélkül, melyeket Belzebubnak és a pokol tízmillió ördögének hahotája, jajgatása és fenyegetőzése vegyít a menny hangászkarának legszebb áriái s legfellengzőbb kantátái közé? Ugye, bágyadtan festettem kimagyarázhatatlan, megnevezhetetlen, megmérhetetlen érzéseidet, melyek akkor támadnak, midőn átkarollak s ajkam ajkaidat érinti?

Amarantha szerényen vonult a kanapé másik szegletére, s némi zavarral játszván azon csinos bizsu-bokorral, mely mellére volt akasztva, lesütött szemmel és félmosolygón mondá: - Arthur! Te még sohasem voltál oly pajzán, hogy lábaimnál ülj, hogy átkarolj és megcsókolj.

- Feledékeny vagy, Amaranthám!

- Azóta értem, hogy nagyok vagyunk.

- De ha ezentúl tenném?

- Ne tedd, kérlek. Az igen illetlen volna, s ha atyus meghallaná, azt gondolná, hogy nincs nevelésed.

- Ah, Amarantha! - szólék kedvetlenül - felelj még egy kérdésemre.

- Örömmel, Arthurom!

- Ha egy emlényt találsz az ér partján, ha egy ibolyát a zöldellő bokor tövénél, vagy egy szemérmes erikát az ágyad szélén, vagy egy büszke kaméliát etazsereden, nem feleded-e el e virágok különböző színét és alakját, hogy bennük egyedül feléd tekintő szemeimet lásd? Ha sétálni a városligetbe mégy, s körüléd minden zsendül és virít, ha a fák ágai s a pázsit füvei

közt lágy szellő leng, s tündéreszével millió életet ébreszt föl, ha minden lomb mellől a madárdal s minden légparányról a virágillat hirdeti: itt a tavasz, itt a boldogság, ó, Amaranthám, ekkor nem hiszed-e, hogy a természet és a tavasz, a kék és boldogság hitegető mesénél, pusztá ráfogásnál egyéb nem lehet az én szerelmem nélkül?... Ne szakíts félbe, Amaranthám, mert még csak azt kérdezem, hogy ha éjjel ablakodon kitekintesz, s minden meg van világítva, nem az utcalámpák prózai csilláma, de az örök életű égitestek delejes sugárai által, ugye, akkor hinni akarod, hinni tudod, miként a csillagok azért ragyognak, hogy neked tanúságot tegyenek a szerelemről; ugye, akkor szép szemeidre egy könny vonul, s annak ezüst fátyola miatt minden bágyadtabb fény a láthatárról elenyészik, és az egész menny ívén tűzbetűkkel felírva csupán e két szót látod: Bánházy Arthur?... Ugye, te közelebbről somnambule leszesz szerelmedben, s megőrülnél, ha érzéseidet még erősebb érzésekkel nem viszonzom? Csak ennyit kérdek, Amarantha.

- Ah, Arthurom, micsoda könyvekből jegyezték ki e csodálatos dolgokat? Fogadni mernék, hogy nem magad gondolád.

Amarantha mosolyogva tevé megjegyzését, de arca kipirult, és szemei elevenebb fénnel égtek.

Engem inkább bántott mosolya, mint amennyire lekötelezett felindulása.

Aztán szégyellém, hogy egyszerű eszével kitalálta a kútfőt, melyből lelkesedésemet merítettem. Oly tüzzel, mint egy vidéki színész szokott deklamálni, kiáltám tehát:

- Leány! Te engem nem szeretsz! Ég és föld hallotta, hogy megtagadtál.

A lármára a néni belépett s utána a gouvernante.

Iszonyú zavarban valék.

Most jutott eszembe, hogy a szomszéd szobából meghallották szavaimat, s hogy ma társalogtam először Amaranthával magas stílből, s hogy ezáltal jelét adtam, miként a gyermekévekből kiléptem, és e sikerült próbatét után könnyen történhetik, hogy ezentúl Amaranthát nem hagyják magára.

Nyugtalanságom növekedett, midőn a néni kérdően tekintett körül.

De Amarantha nevetve mondá: - Nem képzeli, néni, milyen jó szónok lesz Arthurból. Oly művészileg adta elő Vörösmartynek e versét:

Jár számkivetetten az árva fiú,
Dalt zengedez és dala oly szomorú...

hogy a néninek az ismételésre fel kell kérni őt. Ugye, Arthur újra el fogod szavalni?

Mátkám most ügyességével a sárból kiragadott, s én a néninek az *Árva fiú*-t s aztán ráadásul a gouvernante számára a *Hű Fridolin*-t eldekklamálván, a társaságnak mind magyar, mind német előadásom iránti nagy meglepedésével hagytam oda Amarantha szobáját; de az utcán fel-sóhajták: - Ő csakugyan nem az én ideálom! Neki nincsenek lávázó érzései!...

E gyanításom annál szilárdabb alapokat nyert, mentől több regényt olvastam.

S midőn Amarantha az első bálban megjelent, és én tizenkilencedik évemhez közelíték, örömet táncoltam vele, mulatságosan töltém az időt körében, nehezteltem, ha pajtásom, Feri, igen sok tüzzel udvarolt neki, elégült valék, ha az estélyekről én is a néni kocsiján mentem haza, szépnek találtam, hogy egy betegségem alatt Amarantha még színházba sem ment, de mindezen kedélyes helyzetnek, ezen, a józan ész szerint kimondhatatlan érdeklődéssel bíró viszonynak ellenére, ha álmomból fölébredtem, vagy midőn fáradt szemeimet álomra

hunytam be, változatlanul ezt sóhajtám: ah, ő mégsem az én ideálom! És kérdem: vajon hol lakik a valódi, az egyetlen, ki az én örök, az én kimeríthetetlen szerelmemre van teremtvé?

Keresni kezdettem egy oly eszményképet, mely fantáziámban élt. Előbb szerényen csak Amarantha barátnői közt, utóbb az egész pesti felsőkörben, s végre az ünnepezt művésznők sorában is szemlét tartottam.

De megvallom, nehéz lett volna álmaim másolatát feltalálni.

Mert szívem kívül szépséget, e szépség mellett kellemet, a kellem kíséretében szikrázó észt, az ész szövetségében gyermeket átengedést és mindig égő szenvedélyt vágyott lelni.

Ezek pedig együtt ritka tulajdonok.

Egyébiránt kutatásaimat talán az is nehezíté, hogy bizonyos fényűzést vagy legalább eleganciát tarték eszményképem szükséges elemének, és egy mocskos kesztyű majdnem úgy sérté szemeimet, mint egy májfolt a bőrön, egy félrenyomott sarkú cipő majdnem úgy kiábrándított, mint egy hibásan ejtett francia szó és egy kétértelmű kifejezés, mely udvarlásom tárgyának ajkairól ellebbent.

Általában a nők testi és lelki tökélyei iránt oly kényes ízlésem volt, mint a nemes borok körül.

Ha a finom pezsgőt Hébé nektárserlegéből nem kóstolhatom, legalább kristálytisza üvegből iszom, mely minden gyöngyét felmutatja, s inkább pezsgő sem kell, mintsem azt egy piszkos pléhkupából vagy egy cserépedényből szörpöljem.

Ez elvhez híven ragaszkodva, szerelmem tárgyát sem tudám szép öltözet, s parkettes és szőnyeges termék nélkül képzelni.

Ideálom tehát nádzsúpos földél alatt oly kevésbé lakhatván, mint a gyárak gőzében vagy egy fukar uzsorás ronda szobáiban és egy felvergődött háznép gazdag, de ízlés nélküli palotájában, természetes volt, hogy a világ mostani viszonyai céлом elérésére kedvezőek nem valának, s akár hazám határai közt kerestem az egyetlent, kit az Isten különösen számomra teremtett, akár rövid külföldi utazásaim alatt reméltem feltalálni őt, végtére, bár megszegyenülve, mindig Amaranthához kellett visszatérnem, s e leány az én kibeszélhetetlen bosszúságomra észrevenni sem akarta apró hűtlenségeimet. Egyaránt nyájas volt irántam; egyaránt unalmasnak nevezé szerelmes verseimet, melyekben szívem nagy tengeréről panaszkodtam, melynek állandó viharjai, feneketlen örvényei s hajmeresztő szirtjei vannak; egyaránt állítá, hogy ábrándozásom affektációnál nem egyéb, hogy belőlem idővel egy békés hajlamú férj lesz, ki a papucskormányt a legokosabb igazgatási rendszernek fogja találni.

Ily körülmények közt közelíték huszonegyedik évemhez.

Házasságunk napjáig néhány hét volt.

Ah, ő még csak félni sem akar! - sóhajtám az egyik nap.

Ó, ő kikacagott, midőn mondtam, hogy Feri udvarlásai miatt féltékeny vagyok; pedig e fiú valóban nem kezd többé nekem tetszeni - sóhajtám a másik nap.

Ah, bár legalább verseimet ne tartaná unalmasaknak, holott a *Honderű* kellemes szalon-hölgyeinknek szépreményű fiatal íróként mutat be! - sóhajtám a harmadik nap.

Ó, csak az én nagybácsim és az ő apja előre ne csinálták volna ki házasságunkat! Mégpedig egy ősi pör miatt! Hiszen az összekelés minden okai közt, mint tudjuk, ez a legprózaibb! - sóhajtám a negyedik nap.

Ah, miért telnek hosszabban az órák, ha vele nem találkozom, holott kétségtelen, hogy ő nem az én eszményképem! - sóhajtám az ötödik nap.

Ó, csak legalább ne mondaná, hogy nálam az ábrándozás affektáció - sóhajtám a hatodik nap.

Ah, csak találnék ürügyet néhány héttel későbbre halasztani esküvőmet, hogy legalább megmutathassam önállóságomat! - sóhajtám a hetedik nap.

E különböző ah és ó-kat, mert hirtelenében újakat nem tudék kitalálni, az egész következő héten hűn ismételtem.

Később azonban nyugtalan képzelődésem más sóhajokra is fedezett fel anyagokat.

Szóval nem valék kebelharcok híjával.

De azalatt míg szívemben a regényesség a valódi élettel apró gerilla-csatározásokat folytatott, az Alpáry- és Bánházy-családok közt viselt nagy háború, melyen saját érdekeinknél fogva, minden különös hév nélkül vezérlénk, csaknem be lőn fejezve.

Szintúgy a törvénytelen új adományozás, mind a teljesedésbe nem ment csere ügye iránt, a legutolsó kérdésben a legutolsó törvényszéknek legutolsó ítéletét vártuk, mégpedig körülbelül esküvőnk napjára.

Egy reggel nagybácsi komor arccal lépett szobámba.

Kezében fölbontott levél volt.

- Barátom, Arthur! - mondá némi ingerültséggel - ágensünk írja, hogy a referens, ki a csere kérdésében a végső előterjesztést fogja tenni, egészen ellenünk van hangolva.

- Tehát alkalmasint el fogjuk pörünket veszteni.

- Minden kétségen kívül - válaszolta bácsi.

- De az új adományozás iránti keresetünk még hátra van.

- Ah, Arthur! Azért én egy batkát sem adok.

- Hogyan, kedves bátyám?

- Hiszen, mint novizáláskor benyújtott okmányokból látszik, nincs igazunk. Azt a gyerek is megítélheti. S csodálom, hogy te figyelmet nem vettél magadnak ezen ügy újabb fordulatával megismerkedni.

- De miért folytatta bátyám a pört, ha igazságtalannak hitte?

- Az csak az utolsó időkben világolt ki, midőn már csupán a te leendő fiaid és unokáid jogainak tisztába hozataláról volt szó.

- Tehát a Bánházy-család néhány hét múlva alkalmasint földönfutóvá lesz - mondám elkeseredett hangon.

- Azaz jobb zsebéből bal zsebébe teszi át bankjait - válaszolta nevetve a bácsi. - Mert nemde harmincnégy nap múlva Amarantha nő leendő? Mondhatom, gazdag partira tettel szert.

- Bátyám - szólék rezgő hangon -, szereztünk-e mi a közelebbi években valamit?

- Egypár ezer forintkát, Arthurom! S miért kérded?

- S mekkora öröksége maradt bácsinak az anyjáról?

- Háromszáz jugerum, öcsém! S miért kérded?

- Úgy tetszik, hogy rossz kedve volt, midőn a szobámba lépett - mondám kikerülön.

- Hogyne? Barátom! Hiszen éppen most írja orvosom, miként májbetegségemért Mehádiára kell mennem. Minő baj! Ha lakodalmadat bevárom, oly meleg napokon fogok a fürdőn mulatni, mintha fiatalkori bűneim lerovásáért a gyehennába expedáltak volna. Köszönöm szépen! Nincs szükségem Mehádiára a nyár legégetőbb részében.

- De a lakodalmat későbbre halasztjuk.

- Abból semmi sem lesz, öcsémuram - mondá a bácsi nehezteléssel.

- Miért ne lenne? - kérdem vállvonítva.

Nagybátyám szemeivel végigmért. - Arthur, Arthur, te nem érdemled meg Amaranthát, ha oly könnyen tudsz menyegződ elhalasztásáról beszélni.

Ezt ő annyira szigorú arckifejezéssel mondá, hogy én gondolataimat, melyek már ajkamon lebegtek, elnyomván, némi megszégyenüléssel válaszolám: - Csupán bátyám egészsége iránti aggodalomból javasolám ezt. A mehádiai hőlég többet fog ártani, mint amennyit gyógyvize használhat.

- Tudod-e, mit? - szólt bátyám egy új ötlettől földerülve. - Ha rögtön szekérre ülök, még a gőzhajó megérkezése előtt Tolnán lehetek. Így majdnem négy hetem marad fürdésre, s esküvőd napjára pontosan visszajöhetnék.

Ezzel rögtön a készülődéshez kezdett.

Egy óra múlva ostort bontva hajtott a kocsis.

Egyedül maradtam.

3

Csakugyan kész a papucskormány, sóhajtám. Előbb-utóbb oly férjjé kell válnom, milyennek Amarantha megjósolá. Semmim sincs. Koldus vagyok!

Kertünk úgy virított, minden virág úgy mosolygott, mintha a tavasz éppen e percben emelkedett volna szépségének legtündöklőbb fokára.

Ah, ha e ma nyílt rózsát leszakítom, hogy Amaranthának keblére tűzzem, ajándékot hoztam-e neki?... Nem. Egész kertünk az övé. Ha emlínybokkrétát kötök, ha „égő szerelmet” szakítok le, ha a virágnyelven akarok eszméket és érzéseket kifejezni, már ezentúl az, mi eddig nemes figyelem volt, gyöngédtelen tolakodásnak látszik. Koldus lettem.

Ily önkínzó gondolatok közé vetém magamat.

Meg mertem volna ugyan esküdni, hogy az egész pör kimenetele legkevesebb hatással sincs Amarantha kedélyére, de mégis jólesett e kesergő hangulatot szítani, mert bizonyos zsibbadást vont idegeimre, álmatag kifejezést nyomott arcomra, az elhagyottság költői hangjaival tölté be keblemet, és elmémbe eszmék helyett képzelmeket lobogtatott, s fantasztikus ötletecskéket szikráztatott...

Aki a zúgó patak partjain mereng, néha csábító ingert érez a gyors hullámok közé vetni magát s alásodortatni.

Aki hirtelen egy szédítő mélységbe néz, az első benyomás, mely agyába megvillámlik, és összeszorítja szívét, gyakran ez: mi lenne, ha beleugranám?

Mert a külső veszélynek is, mihelyt szédít, vonzó ereje van.

Mi, emberek, könnyen ellenállunk ugyan e bős varázsnak; de már a szegény lepkék nincsenek hasonló önmérsékléssel fölruházva. Ők a gyertyavilágnak mohón nekirohannak, s bár tapasztalják, hogy kellemetlen, perzselt szárnyaikkal addig ismétlik kísérleteiket, míg áldozatul esnek.

Ne gúnyoljuk a balga lepkéket; mert ami a suhogó víznél és a mélységek szélén egy futó ötletként, mely hatás nélkül tűnik el, rezzen idegeinken át, ugyanaz valódi vonzerővé válik, ha az örvényt, melyre szemeinket függesztjük, regényes szerencsétlenségnek, s ha a mélységet, melynek párkányára léptünk, bizarr eltökélésnek nevezik.

De talán szükségtelen is okoskodásokat szőni egyszerű élettörténetem közé.

Fáradtan ülök egy gledicsia-lugasban, midőn az udvarajtón csengettek.

A postalegény volt.

Néhány hírlapon kívül egy negyedréti alakú és nagybácsihoz címzett levelet hozott.

Nem is kellett a kézírásra tekinteni; mert a boríték külsejéről már tudtam, hogy bécsi ágensünk rendes értesítései közé tartozik az, s meg valék győződve, hogy az ellenünk kimondott végítéletnél nem egyéb.

Fölbontás nélkül utasítám tehát Mehádiára, s azon keserves érzést, hogy egyszerre szegénnyé, majdnem szűkölködővé lettem, csodálatosan súlyegyenzt egy ábrándos hit, mely ezer apró árnyalatokban, de mindig azt súgá: Bánházy Arthur, te mártól kezdve életednek új korszakába léptél, s napjaid, melyek ezentúl következnek, sokban fognak különbözni azon vihartalan napoktól, miknek öröme nem villanyzott fel, és szelíd egyformaságát unalomnak nevezted!

Semmi tervem még nem volt. De vérem oly nyugtalanul forgott, mintha vagy egy bűn vagy egy bolondság ajtaja előtt állnék, s csak kezemmel kellene a kilincset érinteni, hogy az új benyomások és élmények idegen társaságában leljem magamat, hasonlóan egy ismeretlenhez, ki minden ajánlólevél és bevezetés nélkül oly körbe tolakodik, hol senki sem tudja: honnan vetődött oda, s hol ő addig nem látott arcokat, szokásokat, hangot és viszonyokat talál.

Izgatottságom miatt gyorsan telt az idő, s rendre alkonyodott, beesteledett, sötét lőn, a legény gyertyákat gyújtott, a nagybácsi nagyobb és kisebb órái nyolcat, kilencet, egynegyedet tízre ütének, s csak akkor vevém észre, hogy hónapok óta ma először mulasztottam el Amaranthához menni...

Hibámat jóvá akarván tenni, másnap még ebéd előtt átlovagoltam.

Alpár András úr a régi magyar vendégszeretet szabályai szerint élt.

S bár kastélya az országúttól félreesett, éppen nem volt felöltő nála számos jövő-menőre találni, kik a szíves házigazdához egy kevés kerüléssel is betekintének, s Amaranthát néha majdnem annyi udvarló környezé, mint Pesten.

Most is a parkban idegen cselédeket, az istállók körül még be nem vezetett lovakat, a csarnok előtt egy le nem pakolt hintót és egy könnyű útszekeket láttam.

E legkevésbé sem szokatlan dolgok - tudná az ég miért - kellemetlen hatással voltak reám.

András úr nem ült színhagyott karszékében, nem osztott a tornácról rendeleteket, mi csalhatatlan jele volt, hogy magas rangú vendégei érkeztek, kikért magát egy kevésbé megzavartatni kénytelen.

A pipázó-terembe léptem.

András úr kezét nyújtja ugyan, de arcán észrevehető felindulás mutatkozott, mely félreismerhetetlenül kedvetlen benyomásokból támadt.

Ah, gondolám, az én leendő ipam tán röstelli, hogy leánya sorsát apai önkénnyel határozta el. Haj, akkor még jó parti voltam. Az Alpáry- és Bánházy-pör Themisz fontjának mindkét serpenyőjét egyenlő súllyal nyomta alá, s a mérlegnyelv egyik felé sem hajlott. De most?... Ó, most nem csodálkoznám, ha az öreg már Amaranthának a leányi engedetlenség szép oldalairól tartana leckét.

Míg e gyanú lelkemen átvillant, András úr régi nyájasságával mutatott be vendégeinek, s ezek - hihetőleg értesülve lévén a házhoz való viszonyom felől - kitűnő kegyel fogadtak, mi megint csak növelte zavaromat; mert egy igazságtalan vélemény, melyet titkon valaki iránt formálunk, ha alaptalannak kezd mutatkozni, még inkább lehangolja érzéseinket, mint egy gyöngédtelen tény, melyet nyíltan követünk el.

- S nagybátyád hogy van? - tudakolá ipam.

- Úgy hiszem, frissen... egyébiránt tegnap utazott fürdőre - válaszolám.

- Für...dő...re? - kérdé András úr egészen elámulva.

- Rövid időre Mehádiára ment - szoltam.

- Hümm, hümm! Meg sem látogatott... hümm... hümm! Hümm!... Elment... No, de ez nem is csoda, hiszen a Bánházyak mindig... különcek voltak.

Hogy András úr e szó helyett „különc” sokkal keményebb kifejezést gondolt vala, azért gyanítám, mert köszvényes bal lábát kezdé dörzsölgetni, mi nála mindig nagy ingerültség jele volt.

Aztán többé nem is igen vevé észre jelenlétemet, s vendégeivel oly gazdasági kérdésekről beszélgetett, melyek rendkívül érdekesek lehettek, de előttem egészen ismeretlenek valának.

Kaptam a távozási alkalmon, s a legmélyebb vitatkozás közepett eltűntem.

Amint a lépcsőn fölmenék - mert András úr társalgási terme földszint volt -, a szalonból zongorázást hallok.

Amarantha játszására ismertem, a pontos, a majdnem művészi, de hideg előadásban.

Ő bámulóktól volt környezve.

Mert maga azon tisztelt uraság, kivel leendő ipam, midőn szobájából eltűntem, az amerikai gyökérítő gép szerkezetéről értekezett, három nagy fiát hozta magával; Amarantha nénye pedig, ki a pesti állandó lakást falusival volt fölcserélendő, két unokaöccsével jelent meg egykori növendékénél, s még ezenkívül a szomszéd helységek is néhány fiatal egyénnel szaporíták az udvarlók kontingensét.

Ezek úgy körülvék őt, mint a napot bujdosó csillagai.

Ha zongorázott, elragadtatássá voltak feloszolva, ha szólott, minden ötleteinek visszhangjai levének, ha rájuk tekintett, egyenként a megszemélyesített boldogsággá változtak.

Senki közülük nem akart többé a varázs-abroncsból távozni, melybe Amarantha szépsége bővölte.

Mindnyájan még igen újoncok valának, hogy az illemnek eléggé hódolhassanak.

Nem csoda tehát, hogy a néninek, ki a lemondáshoz még nem szokott egészen, s egy más éltes asszonyságnak, ki különösen szép vendégfürtöket viselt, csak nagybácsi régi sakkozó társa, Andorfy kapitány maradt mulattatóul.

A Hajósy kisasszonyok pedig, kiket leendő ipam, bár nehéz volna megmondani, melyik ágon, de közeli rokonainak tartott, s kik közül az idősb Amarantha társalkodónője vala, a kisebbik

pedig egy híres pesti ügyvéd mátkája - megnyerő külsőjük mellett sem bírtak a megyei esküdnél, ki Amarantha magasságáig szemeit fölemeli vakmerőségnek hitte volna, gentlemanibb szépelgőre szert tenni.

Ily körülmények közt nekem kellett a megbomlott súlyegyent helyreállítani, s mintha leg-
ragyogóbb kedvem volna, mindenütt jelen valék, hol a társalgás csökkent vagy vontatva ment.

Új tárgyakat hoztam az elviseltek helyébe.

A közönséges dolgokra is vagy élceim vetettek csillogó szikrákat, vagy képzelődéseim meleg verőfényt, vagy kedélyem derült színezetet.

És meg vagyok győződve, hogy míveltségemről minden vendég a legszebb véleménynyel volt, magán a vendégfogas és vendégfűrtös matrónán kezdve a fekete-cseresznye szemű Hajósy Idáig, ki a tizenöt éves leányok gyermeteg szemérmével és a hódításukra büszke jegyesek ártatlan kacérságával fülig pirult, ha történetből mátkagyűrűjére vettem szememet; de mégsem bánta, ha a társalgás, észrevehetetlen nyomokon, mindig az ő szerelmes pesti ügyvédére tért vissza.

Amarantha néha egy mosolygó, egy elismerő tekintettel jutalmazá áldozatkészségemet; azonban, bár minden különös b tetszelgési vágy nélkül, állandón tudta udvarlóit elfoglalni.

Ez eddig is így volt.

Viszonyomnál fogva nem ma kellett először a közelrokon, sőt a házigazda szerepét pótolni, és szórakozást szerezni azoknak, kik másként tán unatkoztak volna.

Évek óta tudtam, hogy midőn vendégek vannak, nekem jut legkevesebb rész Amarantha társalgásából.

S ez nem is lehetett másként oly egyéneknél, kik a gyermekszobában már azon gondolathoz voltak szoktatva, hogy együtt fogják tölteni egész életüket, s kiknek nem volt szükségük ama drága perceket esengve várni, melyekben egy szó, egy tekintet, egy kifejezés vagy egy titkos kézérintés által elbeszélhetik, hogy szívük egymásért dobog.

Mint mondom tehát, most sem vala semmi különösebb akár az én helyzetemben, akár Amarantha magaviseletében.

S mégis - isten a megmondhatója, miért - a régitől egészen eltérő modort vártam volna Amaranthától.

Talán kedélyemben az a vágy borongott, hogy miután ma vagyok először szegény, ő meg ma először kitűnőleg gazdag parti, tehát előző figyelemmel bizonyítsa be, miként a változott viszonyok mellett is, semmi sem történt olyas, mi kettőnk jövődjét változtathatná.

És miért tehettem volna fel, hogy az Alpáry-család a cserepör azon állapotjáról nem értesült, melyről a Bánházak? Hisz eljegyzésünk óta a titkolózásra többé ok nem volt. S ügyvédeink is tudták ezt.

Mindinkább kezdék Amaranthára részvétlenségéért neheztelni...

Végre udvarlóitól egy percre menekülvén, alkalmat nyert a hozzám közelítésre.

Tegnapi kimaradásom okát kérdé.

Szíves és vidám volt, de arcán mégis lehetett bizonyos izgatottságon kívül egy titkolt aggodalom, bánat vagy merengés jeleit sejdíteni, s legőszintébb hangjain is oly kedély, mely mint az érzékeny mimóza, minden idegenszerű érintésre megrezzen - s ilyenné lőn most az enyém -, vehetett észre némi elfogultságot vagy tartózkodást.

Komoly, sőt hideg maradtam tehát, és rövid feleleteim tanúsíták, hogy nem igyekeztem társalgásunkat tovább szőni.

Ez egyébiránt Amarantha előtt különösen föltűnő nem lehetett.

Máskor is voltam ily hangulatban, kivált midőn udvarlói kedvéért igényeimet igen háttérbe szorítottaknak hittem, s ily esetben ő mindig egy pár dévaj élccel fizetett ki azon szótlan-ságért, melyet gyermekes féltékenységből támadtnak vélt, és mosolyával elűzé homlokom fellegeit. De most... ah, most Amarantha kérdő, bámuló szemeket vetett reám. Arca halaványabbá lőn. S mintha feszes magamviselete mélyen sértette volna vagy büszkeségét vagy ragaszkodását, alig rejthető ingerültséggel távozott.

Hiúságom nem engedé kiengesztelésére egy lépést is tenni.

S ebéd után, anélkül hogy többet szólhattunk volna, udvarias bókkal, nevető arccal, de szí-
vemben a csalódás fullánkjaival hagytam oda szalonját. A tajték, mely hazaérkezésemkor
lovam zablájáról foszlányokban hullott alá, eléggé elárulta, hogy ereimben véremnek lázasan
kellett keringeni, s hogy szilaj indulatoktól hányatám, és vagy egy férfias eltökélésnek vagy
pedig egy eszelős tervnek vagyok csábító varázsa alatt...

Tollat ragadtam, s mátkámhoz e levelet küldém.

Drága Amaranthám!

Testvérem vagy-e, vagy pedig kedvesem? Szereteted a barátság melege-e azon forró
indulat tüze, mely két életet közös üdvre, s ha ezt a sors nem engedné, közös szerencsét-
lenségre olvaszt össze... de örökre elválaszthatatlanul? Szíved, Amaranthám, derült
egyformasággal ver-e érettem, vagy azon lázzal, mely a világon csak egy lényért szokott
támadni, s mely ha megszűnik, helyébe az érzések halála, a csalódás dermedése, a
fásultság jéghidege vagy a csüggedés zajtalan, mozdulatlan álmokorsága lép? Mit tudsz
te e titkokról? Gondolkoztál-e helyzetünkről? Megvizsgáltad-e kebledet? S megvizsgál-
tam-e én a magamét?

Egy hónap múlva oltár előtt kell állanunk, mint a gyermekszobában kötelességünk-
ketté ezt, midőn te bábokkal játszottál, én meg Argyilus királyfit olvastam, s a tündérek
országát legfőlebb két mérföldre hittem nagybácsi virágos kertjétől. Akkor minden
pillangóban egy átváltozott szellemke röpkedett körülem; a lilium fehér vánkosain a
szép Titania szendergett, a goromba dongó, mely álmait vad lármájával háborgatá, egy
elutasított vén udvarló volt, tán a pohos gnómok valamelyik féltékeny fajából; a kis
prücsök, mely egy kövecs tetejére állva csicseregni kezdett, egy szemtelen kém vala,
mely a szilfidek szerelmeskedéseit kipletykálta, és a szentjánosbogár egy nemesszívű
kalauzzá lőn, mely lámpáját meggyújtá, hogy a fölrezzent tündérek a sűrű füvek biztos
rejtekeibe bújva további meglepetések nélkül folytathassák örömeiket, míg a hold sugá-
ra ragyog, s míg a reggeli nesz a finom hallású lényeknek kiállhatatlanná nem válik. Ó,
akkor, Amaranthám, sem nekem, sem neked nem kelle még gondolkodni, csak képze-
lődni és játszani. De most a valót, a komor életet, melynek arcára csupán az igazi szere-
lem varázsolhat egy mosolyt, látjuk magunk körül. Mikor gyermekek voltunk, én téged
egy szárnyas angyalának hittelek, s te engemet - mert a leányok álmaikban sem kép-
zelhetik a férfiakat angyaloknak - bizonyosan a hős Amadisnak vagy Rinaldónak tar-
tottál, s ezen ártatlan években a legbohóbb vélemény is, melyet egymásról formáltunk,
elég volt céljainkra, a kedves kis játékokra, mikkel időnket töltők, ha tanulni nem
kellett. De most, Amaranthám, a kötelességnek szaka fog beállani, midőn csak a forró
szerelem nem fogja a hűség rózsafonadékaik közt a vasbilincseket, a kicserélt örömekben
a kényszerűség unalmait, a háziasságban a rabság jelvényeit meglátni. S jutott-e neked
eszedbe számot vetni magaddal arról, hogy mi lehetek én egy életen át számodra?

Elmélkedél-e e nagy kérdés felől? Mondd, betöltöm-e egészen szívedet? S ha szeretsz, hiszed-e, hogy nem létezik kívülem a világon más, kit ne csak szeretni, de imádni is képes lehetnél? Apád akarátja, nagybátyám óhajta azért kedves-e előtted, mert egyszerűen az Isten és szíved, a végzés és hajlam, az ég és kebel parancsa? Vagy tán azért, mert engedelmeskedni tanultál, mert a szabad választásra nem nyílt tér, s mert a megszokás utoljára második természetűvé válik, s kibékít mindennel, mi érzéseinkkel határozott ellentétben nincs?... Amaranthám! Amely napot nélküled töltöttem, annak percei az unalomé voltak. S mégis a félelem, hogy valaha megbánhatnád gyermeki ésszel adott szavadat, mint árnyékom, szüntelenül kísér. Mit érne nekem egy érdekből kötött viszony, mely a szerelem helyett legfeljebb a kölcsönös becsülést, a hő ragaszkodás helyett a hideg bizodalmat hozná nászajándékba? És áll-e valami távolabb az érzés világában, mint a testvér és a szerető, mint a szeretet és a szerelem? Azonban nem függ-e tőlünk, Amaranthám, a konvenciából kötött házasságot, mielőtt sorsunkról megszűntünk rendelkezni, egy kevés tűzpróbára tenni ki?... Mi naponként láttuk egymást, ne lássuk már ezentúl hónapokig. A távolság és különszakadás hűn meg fogja mutatni érzéseink természetét és tartósságát. Más körülmények közt e javaslatom gyöngédtelen, sőt bántó volna, de mostani vagyoni viszonyaim - mint te jól tudod - ha egyébként nem is, legalább az önzés vádját alól feloldanak.

Midőn tehát e sorokat veszed, már elutaztam.

Hová?

Azt, Amarantha, magam sem tudom még.

Talán az orenburgi pusztára, talán a núbiai nagy sivatagra, talán egy svájci magános kunyhóba, talán egy palesztinai remeteségbe, de semmi esetre nem a világ zaja és élvezetei közé, hol a szórakozások által való elkábulást irántad közönynek s az ingerek csábjait keblemben fölédelt új szenvedélynek tekinthetném.

Ah, nem. Én oltalmazom magamat minden önámítástól.

És, Amaranthám, mától hat hónap múlva, éppen azon órában, melyben utolszor láttalak, hozzád fogok menni.

Ha csak egy napot is késném, vedd azt érzéseim megváltozásának, és büntess hideg közönyöddel.

De ha pontban a kiszabott órán látsz kastélyodban, kérlek, tűzz egy fehér kaméliát kebledre. Mert ez fog jele lenni, hogy te is szeretsz még, és szeszélyemért megbocsátottál.

Így aztán vádak, felvilágosítások, vallomások nélkül mehetünk az oltár elé.

Élj boldogul, Amaranthám, s gondolj mentől többször a te

hű Arthurodra.

Utóirat: engeszteld ki atyádat - kit alázatosan köszöntök - mostani lépésem iránt.

Nagybátyám kertjét s főleg a fehér kaméliákat fogadd ápolásod alá, mert ezek kényes virágok, s mindig egyenlő légmérséket igényelnek. Legjobb lenne, ha onnan minden kaméliát magadhoz vitetnél... Ah, Istenem, tudom, mennyire szükséges volt jövődő boldogságunkra nézve érzéseinket tűzpróbára vetni, s mégis néha azt hiszem, hogy ma írtam a legostobább levelet. Ítéld kímélőn

Arthurodról.

Alkonyodni kezdett, de nyugtom nem volt.

Távozni akartam, mielőtt érzéseimmel új harcot állanék ki. Azonban nagybácsim kocsija még nem érkezett Tolnáról vissza, és remízünkben apám díshintóján kívül - mellyel húsz évvel ezelőtt, mint királyi biztos, valami tisztújítási kihágás megvizsgálására a szomszéd megye székhelyére utazgatott - csak egy régi stájerünk vala, ketyegő küllőkkel, kopott kassal s oly rúddal, mely dacos lovak vagy kanyargó lejtők számára nem látszék eléggé szilárdnak.

De fogyatkozásainak összege mégis kevesebb vala, mint türelmetlenségem.

Befogattam tehát, s a széles világba indultam.

Kedves nyárilakunk Marcsának, a vén szakácsnőnek felügyelete alatt maradt.

Mily szép meglepetést készítek nagybátyámnak, kit kalandori ötletemről tudósítani csak később akartam!

4

Mentől kevesebb ismerőssel kívánván találkozni, Pápának s onnan Mosonnak vettem utamat, hogy Brucknál a vaspályára érhessek.

Egész éjjel kocsin voltam, s az ócska jármű, bár kereke oly csikorgó volt, mint a megunt élet, másnap délutánig dicséretet érdemlő kitartást tanúsított.

Azonban végre a közelebbi záporosók által megszaggatott helyekre érkezénk, s midőn kocsisom egy süppedéket ki akarva kerülni, igen gyorsan fordítá lovait, a rúd tengelyszege és egyik kerék széttört.

Tehát, noha minden nagy sérelem nélkül, a földre csücsültünk.

De az ily helyzetek valamint nem mulattatók, szintűgy arra sem valók, hogy a teendők körül lángeszű ötletre vezessék az utast, mely érdemes volna írás és nyomtatás által közzététetni.

Csak azt említem, hogy már bealkonyult vala, míg a legközelebbi helység kovácsához vonszolkodhatánk.

- S mikorra lehet kocsim kész? - kérdém.

- Holnap délelőttre - válaszolá a kovács.

- Előbb nem-e?

- Semmi esetre.

- S hol van itt egy vendéglő?

- A helység házánál kaphatna az úr szobát, ha a tekintetes komisszió már elutazott.

- Inkább szeretnék fogadóba szállani.

- Azt nem tanácsolnám, mert Áron zsidó éppen költözködik, s mindene a legnagyobb rendetlenségben.

- S ki itt a földesúr?

- Gróf Z... öméltósága.

- És gazdasági felügyelőjét nem Földesy Kálmánnak hívják-e?

- Szolgálatjára, uram.

Megörvendettem, mert Kálmán jurátus pajtásom és különösen víg fiú volt.

Három év nem változtathatá meg.

Ő most is nagy tósztozó és szájas népember.

Vérmérsékünk különbsége volt az ok, melyért egymáshoz vonzódnánk. S miért higgyem, hogy rokonszenvem alapját nála már többé fel nem találom.

- Vannak-e nők a háznál? - kérdém.

- Egy láb sincsen a fehércselédeken kívül - válaszolá kovácsom.

- És a földesuraság?

- A gróf Pozsonyban mulat, a grófné pedig Párizsban lakik.

Csak keveset változtatva öltözékemen, a kastélyba siettem, mely a helységtől jókora távolságra fekvék.

Az alsó emelet több szobája ki volt világítva.

A gyertyacsillám után indultam.

Nevetés és zaj hangzott füleimbe.

Poharak csendültek.

A sürgő legény egészen ignorálni látszék megjelenésemet, oly természetesnek találá azt, s én sem tudakoltam tőle semmit és senkit. Benyiték egy kis szobába, onnan egy nagy terembe.

- Arthur! Kálmán! - e kettős kiáltás hangzék, s némított el minden beszélgetést.

Az asztal körül ülők, kiknek nevét többnyire rögtön elfeledém, de akik, egy hallgatag öreg úron kívül, mind vidám cimborák voltak, az új vendég érkezésétől majdnem úgy el valának ragadtatva, mint maga a derék házigazda.

Csodálatos azonban, hogy az elősoroltak közül az első percben éppen azon hallgatag öreg neve, ki meg sem mozdult, ki szemét sem veté rám, ragadt meg elmémbe, és oly kitörülhetetlenül, mintha emlékezetem táblájára beégették volna.

Pedig e név kacskaringós és hosszú vala.

Sankansakhanrah Telhat Almalek vagyis doctor Justus Amadeus Feniente de Sacovido; így mutatá be nekem őt Földesy Kálmán barátom.

Mint később vettem észre, a társaság doktorunkat egyszerűen csak Taddénak hívta, de a poharazás közt is mindig némi félénk tisztelettel fordultak felé azok, kikhez szólani méltóztatott.

Istenemre, különös ember is volt ő, hideg, részvétlen és megdöbbentő tekintetével, a baziliszkuszi szemekkel, a gondolkodó tar homlokkal, az arc millió redőivel, a magas összevont szemöldökkel és a kiszikkadt testtel, melyet vagy az idő vagy a tapasztalások súlya megörbesztett, melyet vagy a szenvedély vagy a szenvedés, ki tudná mikor, múmiává aszalt, hogy ahol megjelenik, mint a túlvilágról visszatért, iszonyt és titkos kíváncsiságot ébresszen maga körül.

Istenemre, különös ember volt ő, jelentő némaságával, mikor hallgatott, s tiszta, fiatal ércű mély hangjával, fantasztikus eszméivel és sajátságos világnézetével, midőn beszélt.

Tapasztalatai pedig, melyeket közlött, melyeket átélt... ah, azok izgattak és tompítottak, mint a mákonynedv!...

Hosszasan néztem reá, hosszasan és merőn, míg kijelölt székemre le tudtam ülni.

A társaság nem volt meglepve bámulatom miatt; mert kétségkívül az első találkozáskor hasonlóan esett át.

Azonban ők, mint később hallám, már napok óta voltak Taddéval, s körében a megszokás következtében valamivel szabadabban lélegzének.

Aztán alkony óta poharaztak, és a bor bátorrá teszi a szerényt, közlekedővé az óvakodót is.

Kálmán pezsgőt hozott fel s johannisbergit.

Úgy látszik, megérkezésem ürügyül szolgált még az eddiginél is vígabb dáridóra.

- Csak cigányaim jönnének! - kiáltá nyugtalanul Kálmán. - Már rég itt kellene lenniük. Zene nélkül nincs zamatja a bornak, nincs melege a vérnek, s nincs hangja az időtöltésnek.

- A cigányok az előszobában vannak - szólt Taddé doktor, lesütött szemeit fel sem emelve és oly halkan, mintha csak magában beszélt volna.

Kálmán fölpattant székéről, s az ajtó felé sietett, de mielőtt odaérne, a kilincs nesz nélkül kezd emelkedni, s a brúgós barna arcát vigyorgó ajkaival, fehér fogával és szenttelenül alázatos tekintetével betolja az ajtónyíláson.

Bámulva fordítók Taddé doktorra szemünket.

- A legjobb hegedűs a lakodalmon maradt - mondá ez ismét halkan és elmélyedőn.

- Hogyan? - szólt Kálmán. - ... Hej, Marci, hol van Pista?

- Csulay úr semmi módon nem eresztette, s midőn szökni akart, hegedűjét foglalták le - mentegetőzék a brúgós.

- Jobb lenne - mondá Taddé, merőn nézve tányérára, mintha az varázsjegyekkel volna beírva - ... valóban jobb lenne, ha a cigányok később muzsikálnának, mert most éppen rossz órájukban vannak, a taktust mindig el fogják vétetni, s utoljára egészen belezavarodnak.

- Már ezt nem hihetem... ez lehetetlen... minél többet ittak, annál jobban vonják - szólt Kálmán. - Hej, fiúk - kiáltá -, jertek be, húzzátok rá!

A muzsikások kezdtek az ajtón rendre belépni, de amint egyenként megláták Taddé doktort, összehúzták magukat, ijedten tekintének szét, fészkelődtek, hátráltak s ki-ki igyekezett minél tovább esni tőle.

Végre a stimmeléshez fogtak oly hosszan, oly lassan, mintha hangszerük most volna először kezükben. Egy-egy húr elpattant, a nyirettyű szálai szakadoztak, s közben a klarinét feljajdult, rekedten, sivítón, mintha megrepedt volna.

- Kezdjétek el - mondá Taddé doktor szokott modorában, s állandóan a tányért fixírozva.

Erre mindegyik cigánynak szeme kidülledt, mintha üregéből biztosabb helyre akarna szökni, s e dezercióra csak a kedvező alkalmat lesné.

Taddé doktor feje egy kevésbé megmozdult, mire aztán eszeveszett kapkodással fogtak művészeink egy zűrzavaros hangversenyhez, mely mindinkább a macskazenéhez kezdett hasonlítani, s csupán a szerencsétlen dádék elképedt s kétségbeeső arca kezeskedett arról, hogy mindez nem szántszándékból és bosszantásunkra történik.

Végre a gordonos nyirettyűje a rézhúrok felett táncolt, s történetből sem érinté azokat; a klarinét hosszas küzdés után rívott néha fel; a többi hangszerek kiszabadítván magukat az időközök és dallam békói közül, függetlenül száguldoztak jobbra-balra, mintha mindeniknek az volna feladata, hogy a másikkal össze ne találjon.

Egészen ámulattá váltunk e bőszen jelenetre, midőn a zenezőr rögtön megszűnt, és síri csönd állott be.

- Takarodjatok, semmirekellők! - kiáltá Kálmán, s a cigányok sápadtan sompolyogtak az ajtó felé, fél szemüket mindig Taddé doktoron tartva, mintha legalábbis attól félnének, hogy tekintetével köntöseiket vállukról vagy hangszereiket kezeikből húzza ki.

- Üssük össze poharainkat - szólt Taddé akkor a társasághoz.

Kálmán, a háziúr kötelességénél fogva s két bátrabb fiatalember hősi elszánással érinték a csodálatos idegen üvegét, mi azonban csak egymásét.

- Uraim - mondá a doktor hideg mosollyal -, ne bámuljanak a történeteken. Muzsikusaink, mint megjegyezni szerencsés valék, nem voltak órájukban, s vannak percek, midőn mindent fonákul szoktunk tenni, és minden szándékunk vagy cselekedetünk nem méltón üt ki.

Ezzel Taddé, iszonyú meglepetésemre, rám tekintett, mintha arcomról is valami kába tény akarna kiolvasni, mely állításának bizonyítványul szolgáljon.

Minden vér fejembe tódult.

Szememet nem tudtam ugyan feléje emelni, de érzém, hogy baziliszkuszi nézése rajtam pihen, merőn és átszeggő éllel.

- Egyébiránt - folytató - a cigányokat még közelebbi találkozásom emléke is zavarhatá.

- Hogyan? - kérdé Kálmán.

- Éppen ma három hete - szólt Taddé doktor - Sopronból Cenkre utaztam, szokásom szerint gyalog, s midőn egy kerítés mellett mentem el, az ösvény körül sütkérezve letem az egész bandát. Lovaik a fűzfákhoz voltak kötve, néhány kopott átalvető hevert a földön. Szalonnadarabokat pörköltek, s a zsírt fekete kenyerükre csepegtették. Közülük csak egy nem vett részt a szakácskodásban, hanem borzas fejével egy göröngyöt ütögetett, s iszonyúan jajveszékelt. „A fogad fáj, ugye?” - kérdém saját nyelvükön, melyet Kelet-Indiában tanultam. „Nem is csoda - tevéem hozzá -, hiszen te csak félcigány vagy, s a gyenge fogakat anyádtól kaptad.” A fiú csodálkozva tátá ki száját, s én hirtelen lehajolván, „nyisd fel szádat, még jobban” - mondám. Ő rám mereszté szemeit. „Mit bámulsz?” - szólék. „Íme, a fogad a tenyeremben. Már csendesesen sütheted te is szalonnádat...” Ekkor a tudatlanok mohó kíváncsiságával fogott körül az egész banda. Végignézttem rajtuk, szokásom szerint. Mit látok? - mondám méltó bosszankodással mutatva egyikre. - „Ujjadon egy aranygyűrű van, melyet tegnap loptál. Szemedből olvasom. S te vén gordonos, ki az ő háta megett állsz, még most is azon töröd a fejedet, hogy azt miként orozd el tőle, mert szeretődnek akarnád adni, kit féltesz és kényeztetsz. De én tanácsolom, hogy a gyűrű holnap estig a tulajdonoshoz visszakerüljön, másként, büntetésül, mindkettőtök fogait a határidő kitelése után a zsebembe pakolom, hogy olyaknak ajándékozhassem, kik megérdemlik a mindennapi kenyeret, de nincs mivel azt megrágnak.”

- Csodálatos! - kiáltá fel Kálmán. - Mátkagyűrűm éppen tegnap három hete veszett volt el, s bár érette mindent összehányaték, csak harmadnapra letem meg öltözködő asztalomon.

Könnyen képzelhetni a hatást, melyet e nyilatkozat reánk gyakorolt.

- Önben tehát egy híres fogorvost is tisztelhetünk? - szólt alázatos hangon az, ki először merészelt volt Taddé doktorral poharat koccintani.

- Ön tehát Lavater tanítványa, és tud az arcból olvasni? - kérdé szerényen a másik pohárkoccintó.

Taddé doktor vállvonítva mondá:

- Ha üres időm van, akkor ily csekélységekre is fordítok némi figyelmet.

- Ah - tudakolá Kálmán -, talán éppen ön volt, ki Csulaynak is megjósálá, midőn mostani menyasszonyának apjától gorombán elutasított, megjósálá, hogy hét nap alatt maga az apa fogja őt leánya elvételére felszólítani!

- Ezt - szólt Taddé doktor, ismét vállvonítva - nem vala nagy mesterség megjósolanom, mert tudom, hogy az apa minden nyersesége mellett lágyszívű, és a lány arcára tekintvén, kétségtelen nyomait láttam oly idegkórnak, mely a hozzá hasonló természetűeknél a tetszhalálhoz közelítő aléltásba megy át, s többé nem gyógyszerek, hanem csak egy nagy, egy véletlen öröm vagy iszony által orvosoltathatik.

- Igaz - mondá Kálmán -, Laura kedvesének távozása után heted napra merőn, mozdulatlanul feküdt kórágyn. Arcáról elköltözött az élet, a vér és kifejezés. Viasznyomattá lőn az, sárga, átlátszó, lélektelen szépségével, s csak az eléje tartott tükör lassú elhomályosodásán lehetett még észrevenni egy kevés lélegzést, egy halk küzdését a létnek az utolsó percek ellen. Ekkor lépett a beteg ágyához az apa, karján hozva Csulayt. Íme, leányom, mátkád itt van! - kiáltá az ájult fülébe... s miért akarsz menyegzőről elkésni? E hangra Laura megrázkódva felnyitá szemeit, és egy éles sikoltással rohant kedvese karjai közé.

- Ah, ez a szerelem! - sóhajtám most én, Kálmán rövid elbeszélésén lelkesülten.

- Csak sokjába ne kerüljön önnek e nézet - szólt Taddé szigorú, majdnem feddő hangon.

Hideg futott át testemen, és szívem néhány erős dobogást tőn.

- Én - folytatá kevés szünet után -, én Észak-Afrika nagy sivatagain s különösen a núbiai pusztákon megismerkedtem a világ legtombolóbb szeleivel, melyek egész városokat temettek már homok közé. Találkoztam az égető sirokkóval, a fojtó számmal, és a makacs, a tágítani nem akaró csamsinnel; de örökké erejükből mértem meg mulékonyságukat. Ellenben Közép-Ázsia paradicsomi hegytérein állandó kísérőm volt egy kedves szellő, mely mindig fürteim körül játszott, és mindig törölt le homlokom verítékéből valamit. Tán százszor is kifáradtak addig a szélóriások, míg ezen igénytelen fuvalom könnyű szárnyait aléltn leereszté.

- Ah, mily szép parabola ez a szenvedélyes szerelem ellen! - kiáltá Kálmán egészen felbátorítva Taddé doktor szavától.

Most a rejtélyes idegen megint poharat emelt, s mindenik koccintott vele.

Csak én vonakodtam, attól félvén, hogy közelítésem által alkalmat nyújtok neki még mélyebben tekinteni szívem redői közé.

- Ön, doktor úr, úgy látszik, az egész világot beutazta - szólt egyik cimboránk.

- Sok helyt fordultam meg - válaszolá a kérdett -, mert ismerni akartam a természet titkait s főleg az embert; azonban életem javát Keleten töltém, Alhikmetnek, a vén törpének a társaságában, ki kétségkívül a világ legnagyobb elméje.

- És talán híres bűvész is? - közbevágott Kálmán egy kevésbé hetykén, mit a pezsgő s rajnai hatásának tulajdonítok.

- Alhikmet - mondá összevont homlokkal Taddé - felül áll az én dicséretemen s azok megtámadásain, kik őt nem ismerik. Bátyjáról, a magas termetű Tedzsribetről, kit ügyességéért még az öszvérhajtók is nagyrabecsülnek, csak annyit említhetek, hogy sok történt már a földön, amiről könyveitek semmit sem beszélnek, de amiről ő bő fölvilágosítást adhatna. Szóval: Alhikmet maga a bölcsesség. Tedzsribet pedig maga a tapasztalás. Valóban nincs ezeknél jelesebb egyén egész Keleten. S megvallom, hogy ami kevés emelkedettség bennem van - a

bűvészet adományát is odaértve -, mind Alhikmetnek köszönhetem; amennyi életrevalósággal bírok pedig, azért őszinte hálával Tedzsribetnek tartozom, kivel együtt utaztam, ki számomra forrásokat nyitott, ahol mások szomjaztak, és eleséget keresett, hol a sivatagokban az éles szemű hiúz étlen holt meg, s a strucc kövecsekre nem talált, mellyel gyomrát megtöltse.

Taddé doktor szavai különös érdeket ébresztettek a társaságban, főleg Alhikmet iránt, kit ő híres bűvészként említett.

De Kálmán, mert észjárása inkább anyagi irányú volt, most némi csekélylélssel kezdett beszélni minden csodaszerű és megfoghatatlan felől; míg viszont egyik asztaltársunk, ki a delejeséget főbb jelenségeiben ismerte, természetesnek állítá azon magasztaltságot is, midőn a lélek az érzékek korlátaitól ideiglenesen megválík, hogy szabadon uralkodván a téren és időn, lásson és jósoljon, mint a próféták, vagy szellemekkel társalkodjék, mint a mágusok.

Taddé doktor e viták alatt merengésekbe süllyedt.

Szemeit megint a tányérra szegzé, s arca a fölgerjedés és nyugalom azon sajátságos vegyületét ölté föl, mely midőn reá tekinték, szívemet mindig lázas mozgásba hozta.

Mentől hevesebbé lőn az eszmecsere, s mentől távolabb szakadtak egymástól a nézetek, annál inkább érzé közülünk mindenik, hogy egyedül csak Taddé véleménye volna a delejesség kérdése körül rendkívüli érdekű.

E közös meggyőződés, mely mindnyájunknál egyszerre hágott tetőpontjára, okozá, hogy arcunk, mintha parancsszóra történnék, rögtön és együtt fordult Taddé felé.

- Más alkalommal közleni fogom csekély véleményemet - szólt ez, akarátunkat kitalálva. - Most lehetetlen. Bocsánatot kérek, de most lehetetlen; miután éppen a tizenkettőt üti, s akkor én pontosan le szoktam feküdni.

Hogy hol hallott a doktor óraütést, azt senki nem tudta megfogni, de ösztönszerűen nyúltunk óráinkhoz.

- Csodálatos, nálam csak félperccel haladta meg a tizenkettőt - mondá Kálmán észrevehető meglepetéssel.

A többiek, kiknek rendetlenebb órájuk volt, a mutatót egyszerre kezdék hátrább vagy előbb húzni. Oly babonás hittel valának Taddé doktor iránt, ki azalatt szemét tányéráról levonta, székéről csendesesen fölemelkedett, s közülünk kinek-kinek kezével búcsút intve, lassú léptekkel ment a termen át egy oldalajtó felé.

- Jó éjt! Jó éjt! - kiálták utána cimboráim.

- Jó éjszakát, Sankansakhanrah Telhat Almalek úr! - szólék lassú és tartózkodó hangon, midőn mellettem haladott el.

Mert Taddé doktor annyira hatott már reám, hogy e hosszú és rejtélyes név nélkül nem is tudtam többé képzelni őt.

Szobámat - mert mi is csakhamar eloszlánk - igen csinosan bútorozott szalonnak találám, mely az alváson kívül minden egyéb komfortra alkalmas volt; de a kertre nyíló nagy ablakajtó miatt, miután az függönnyel sem lőn ellátva, és a hold mesés világossággal ragyogott, alig hihetném, hogy valaha Morpheusnak kedvelt menhelyévé legyen.

Azonban bágyadt valék, noha egyszersmind ideg-izgatott és nyugtalan kedélyű.

Amint öltözékemet levetni kezdém, az ágy mellett fekvő asztalkán egy pergamen kötésű könyvet láttam.

Címlapjára tekintettem; de arabul volt írva, s elolvasni nem tudtam. Mielőtt azonban a nyomtatványt kezemből letettem volna, a szomszéd szobában, mely csak egy keskeny falajtó által volt az enyémtől elválasztva, néhány száraz köhögést hallék, miből meggyőződtem, hogy Kálmán a doktor Taddé egyik szobáját foglalta számomra el, és a másikban maga a titokszerű külön fog aludni.

- Boldog Isten, mi minden történhetik velem még ez éjjel! Ah, egy bűvész szomszédom. S íme, körülöm, mint éppen most veszem észre, csodás ábrájú réz- és vaseszközök hevernek... hihetőleg a mágiára tartozók! Egyedül a szélrózsát s a légmérőt ismerem közülük. Ezekben bízom, de a többiek gyanús természetűek lehetnek. Mi lesz álmomból! Csak legalább a hold ne sütné oly kísértőn, oly csábán, mintha eszemet akarná agyamból kiincselegni... Ah, Amarantha nézi-e most a bűbajos holdat?... Fogadni mernék, hogy Taddé doktor valami nagy ostobaságot vett arcomon észre... Hüm! Eddigi utazásom regényes volt, s mégis fázom, mintha félnék, hogy az ezentúli is regényes leend. Pedig szeretem a meglepetést. Azonban mégis igen közel van hozzám Taddé doktor, s borszeszes üvegéből még vagy egy ördög kiszaladhat... Ah, alszik-e már Amarantha?... Csak legalább a hold lenne kissé szerényebb, s ne sütné egyenesen szemembe!... Még csak az kell, hogy szomszédom horkolni kezdjen. Szép éjem lesz!

E sóhajok szakadtak keblemből, ezen érzések himbáltak kedélyemen föl és le.

Hangulatom néha az aggodalomé, néha a visszaemlékezésé volt. Majd tréfáltam félelmem fölött, majd pedig féltem saját tréfás ötleteimtől.

Végre a bágyadás kezdett a többi benyomások felett uralkodni.

A hold mintha csak néhány órára lett volna szorítva minden bűbájának kifejtésében, oly nyájasan, oly igézőn mosolygott.

Hódításainak minden titkát feltárta, oly szép nőként, ki az élet-tavaszcél végperceiben vágyik még egyszer szerethetni, hogy aztán a kielégített kéj emlékével, mint csillogó fátyollal takarhassa be az unalmas jövő sápadt arcát.

Megnevezhetetlen vágy vont szellemkarjaival feléje.

Keblem emelkedett. Véréreim földagadtak, mint a forrás, mely az égből leszállott cseppek által duzzadoz, zajlik és szétárad...

Elhagytam ágyamat. Ellenállhatatlan varázstól csábítatva közelgeték az ablakajtóhoz.

Kezem a zárt halkan érinté, és a lépcsőn, a kertben voltam...

A csillagok nevetőn néztek reám. Mindenik szebb volt és kacérabb, mint máskor. Az ég sötétkéj mennyezete közelebb vonult fejemhez. Egy tündérek által szőtt baldachinként borított el tiszta legének reménysínével és vékony, átlátszó fellegeinek ábraképeivel.

A magnóliák s melastomeniák ingerlő illata mindig kijebbe csalt.

Már a kert sétányain valék...

Nagy meglepetésemre e kert egészen hasonlított a miénkhez.

Az ösvények tömkelege, az árnyas lugasok, a kőszobrok, a szökőkút, a vízmederben úszó aranyhalak, mind a miéink voltak, de még vonzóbb, még vidámabb hatást gyakorolva kedélyemre.

Ah, a virágok kelyhei tüzesebbek, balzsamosabbak, levelei zöldebbek, frissebbek valának.

Különösen a fehér kaméliák a hattyúk tollánál... ó, nem - egy szeplőtlen szűz első gerjedelmeinél tisztábbaknak látszottak.

Egy fővényszem sem mert közelíteni hozzájuk.

A rondább bogarak szégyenkedve bújtak a göröngyök közé, s csak azok, melyeknek szárnyok csillogott, lebegtek módosan, tisztelettel, kedélyesen a kert nemesebb virágai körül.

Még a lepkék is feledék ledérségüket, s a büszke rózsatő és a szende lilium felett állandó hűséggel himbáltak. Anélkül, hogy gyöngédtelenül ostromolják bálványait, igyekeztek körétől messze nem sodortatni, sem egy könnyelmű szellőtől, sem egy hitegető illattól, mely őket új szépségek felé kívánta szédíteni.

A madarak pedig a bokrok sötétebb árnyaiból kilépve, oly édes zengzetű dalokkal üdvözlék a dicső éjt, mintha egy peri visszahívta volna őket a paradicsomba, honnan az első bűnös emberekkel elköltöztek, hogy mindenütt követve őket, vigasztalják keserűségeikben, emeljék ki a magány szent óráin a mindennapiságból, s elevenítsék fel kedélyeikben azon magas összhangzás sejtelmét, mely az Isten akaratja, az ég törvénye s a gyarló halandók létezésüké.

Soha képzetem sem volt hasonló éjről, pompájával, kellemeivel!

A ragyogó fantázia és a telt szív éje volt ez, mely kimeríthetetlen búbjával hirdeté múltkonyságát...

Minden fűszálra kíváncsian néztem, minden úton félve haladtam tovább, aggódván, hogy a varázs, mely körülfogott, rögtön elenyészhetik.

De midőn egy keskenyebb ösvényre léptem, hol a falevelek fürteimhez értek, s a kinyúlóbb ágakat kezeimmel hajtám félre, előttem s körülöm lassú nesz és suttogás támadt.

Tán a szellő beszélt megijedve a virágoknak kedvetlen titkok felől, tán a messzelátó fák értesíték az ágaikon ringó madarakat rossz híreikről, tán a sürgő bogaracskák hoztak a fűszálaknak nyugtalanító tudósításokat... mit tudom én, de annyi bizonyos, hogy az egész növény- és állatvilág minden költőibb természetű egyénei észrevehető aggodalomban valának.

E közmegegyezés növekedett, midőn a szajkók nagy hévvel kezdtek szökdösni, s rekedt hanggal jobbra-balra sürgető rendelkezéseket osztani, melyeket én - a madárnyelvben járatlan lévén - nem értettem ugyan, de annyit mégis gyaníték, hogy valami fontos vendég érkezéséről van szó.

Azonban sejtelmem teljes meggyőződésévé izmosuk, midőn a keskeny ösvényről egy kis térre léptem, melynek háta mögött sötét romok hevertek repedt falakkal és csonka-béna ablaknyílásokkal; két oldalán pedig nyílt sétány vonult egyenes irányban virágágyások és virágbokrok közt.

Mindenik romablaknál egy-egy tisztas bagoly állott, s fejét alázatosan hajtogatá, mintha valami elfogadó bizottsághoz tartoznék, mely az egész kert repülő és mászkáló népeinek hódolatát tolmácsolja.

Kívánságom határtalan lőn.

S csakhamar egy fehér szakállú, száraz termetű, de erélyes mozdulatú törpét láttam, széles útsarival lábain, térdig erő burnusszal hátán és görcsös vándorbottal kezében.

Időkora már nagy lehetett ugyan, azonban mégsem vettem észre a betegeskedés színét arcán vagy az erőtlenség nyomait magatartásán.

Közelített a térhez, melynek szélén állottam.

Minden virág - kivéven a legprózaibb hírben levőket, melyeket költő nem énekelt meg, menyasszony nem fűzött koszorúba, és szerelmes nem választott örömeinek vagy bánatainak jelvényéül - unatkozva fordítá el fejét, midőn a komoly törpe mellette haladott tovább; az énekesmadarak pedig gyorsan bújtak a lomb közé, és sarujának neszére már elaludtak.

Csak a kopogtató harkály, mely gyakorlati eszéről volt ismeretes, a hosszú életű holló, mely a jóslás mesterségével kontárkodik, a következetes jellemű kakukk, mely mindig ugyanazon jelszavakat hangoztatja, s a szarkától kezdve a mátyásig a tudományosság külmáza után kapkodó és affektáló modoraikról nevezetes tollasok valának iszonyú sürgés-forgásban, s igyekeztek a nagy idegen iránti tiszteletüket mentől lármásabban tanúsítani.

Szóval: a fogadtatás bár eléggé zajos volt, a részrehajlatlan vizsgáló előtt felötlőn hidegnek látszott.

De a kis törpe figyelmébe sem vette a történeteket, hihetőleg jól tudván, hogy akik részén vannak, kevés tekintetre érdemesek; akik pedig neki nem hódoltak, sokkal fantasztikusabb lények, mintsem megtéríthetők volnának.

Ő egyenesen felém tartott.

Kalapot emeltem bizonyos félénk tisztelettel; de amely mégsem volt a Taddé doktor iránt érzetthez hasonló.

- Én Alhikmet vagyok - mondá minden ceremónia nélkül magát bemutatva.

- Van szerencsém nevére már ismerni - válaszolám lovagias bókkal.

- S önben kétségen kívül Bánbázy Arthurt tisztelem, ki közelebből egy régi és kedélyes viszonyt bontott fel, különböző ürügyek alatt ugyan, de főleg mégis azon célból, mert egy eszményképet óhajtana találni, és erős szenvedélyű szerelem után vágyik.

Nem tagadom, hogy Alhikmet úr oly mélyen nézett kedélyembe, mint csak a valódi bölcsek-től várni lehet.

- S ön most is kitűzött szándéka mellett van?

- For ever, Alhikmet, hogy magyarán kimondjam.

- Egyik őszinteség a másikat vonja maga után - válaszolá a törpe. - Megvallom tehát, hogy módomban van kívánságát teljesíteni.

- Lehetetlen - kiáltám.

- Sőt igen könnyű - válaszolta hideg nyugalommal.

Nyakába szerettem volna borulni, de evégett igen meg kell vala hajolnom, mi a bölcsek irányában eddig nem volt szokásom, s tudjuk, hogy az ember hamar alig változtathatja meg régi természetét.

Alhikmet útításkájába nyúlt, s onnan egy gyűrűt vont ki, melyet szoliternek kellett tartanom, noha a nagy gyémántkő, mely közepében állott, úgy sem ragyogott, mint a közönséges kavics; de arany foglalványa a legszebb zománcú volt, s ha nem csalódom, bizonyos jegyek által talizmánná vala elkészítve.

A törpe mutatóujjamra húzta a gyűrűt.

- E varázsgyűrű igen könnyűvé teszi önnek - mondá oktató arccal - az ideál megtalálását, továbbá keblében a szenvedélyes szerelemre erős hajlamot fejt ki, s hogy önt a hosszas keresés unalmaitól kímélje, míg csak kezén hordja, a napot és éjt szembetűnőleg rövidde változtatja. Aztán a gyűrű titkos tulajdonaihoz tartozik az is, hogy gyémántja az ön vérének élén-

külő forgása által mindig tisztább fényt nyer, s a szenvedély mérfokai szerint oly ragyogásra is emelkedhetik, mellyel a mennyboltozat semmi fénye nem versenyezhet. De fájdalom, egy rossz szokása is van, tudniillik a kiábrándulás első pillanatában szétpattan, s többé össze nem forrasztható. Talán felesleges még megemlítenem, hogy a lány, kiben ön eszményképét leli fel, a gyűrű csillámától elvakítva előbb-utóbb viszonozni fogja az úgynevezett örök és óriás érzéseket, melyek mellett az ésszel igen rosszul szoktunk gazdálkodni.

- Ah, Alhikmet - kiáltám elragadtatással -, mily boldoggá tesz ön.

A törpe mosolygott.

- Alhikmet - folytatám -, ön a világ legbecsesebb kincsét ajándékozta nekem.

- Kérem alássan - közbeszólt a törpe, kezét dörzsölve -, mostani viszonyaim, fájdalom, nem engedik, hogy talizmánomat egészen ajándékként adhassam. A szükség kényszerít érette egy kevés díjt kérnem.

Megütődtem, mert eszembe jutott, miként a gyors elutazás miatt magamhoz nyolcszáz forintnál többet nem vehettem.

A törpe látván zavaromat, nyájasan mondá: - Díjul csupán azon napokat kérem az ön életéből, melyek a kiábrándulás kezdetétől fogva az utolsó illúzió szétesztésáig nyúlnak.

- De hogyan tudjam ezt önnek átadhatni?

- Bízsa csak reám. A legkisebb kellemetlenség nélkül elcsenem én azt öntől.

- Ah, ugyan mi hasznát vehetné e csekély értékű napoknak?

- Hát bátyámnak, Tedzsribetnek, ajándékozom, ki a másoktól elvett időből foltozgatja napjait tovább. Ő mindent a világtól kölcsönöz. Nincs semmi sajátja.

- Eszerint Tedzsribet a földön a legnagyobb kalóz - kiáltám csodálkozva.

- Ne ítéljen kíméletlenül szegény bátyámról. Ő egynek kárt tesz, hogy száznak használjon, s hogy számomra az elorzott élményekből adatokat gyűjtsön finom eszmék gyártására... S tehát rááll-e ön az alkura?

- De hátha ön igen sokat talál életemből kimetszeni?

- Attól ne tartson. Hisz ön józanabb, mint saját maga képzeli.

- Vagy hátha sohasem kezdek a kiábránduláshoz?

- Az én károm lesz. Békével elhordozom.

- Topp! Itt a kezem.

Alhikmet lábujjhegyre emelkedett, s tenyerembe tevé kicsiny kezét.

Az egyezés meg vala kötve.

- Induljunk! - mondá ekkor ő.

- Hová? - tudakolám.

- Oda, hol a varázsgyűrű fényleni fog.

Ezzel a kertből kivezetett.

Jól láttam, hogy amint Alhikmet távozott, a dalos madarak a gallyak közül megint kidugták fejeiket; az illatos virágok megint lepkék udvarlásait kezdek elfogadni, a baglyok megint odúikba rejtőznek; szóval a kertben az unalom megszűnt, a költészet és könnyelműség pedig elkezdődött...

Utaztunk.

A tájékok gyorsan nyargaltak vissza szemeink elől.

A napok oly rövidek voltak, mint egy serdülő leánykával folytatott társalgás.

S viszont az éjek oly rövidek, mint beszéd közben egy kacér nő kézszorítása, melyet másokkal észrevétetni nem akar.

A vidék pedig, melyen először éreztük a lankadást, afrikai hévvel bírt.

Beláthatatlan rónaság vala.

- Már ezentúl - szólt Alhikmet - tevékre szorulunk, és lassan fogunk haladni.

Mélyen sóhajtottam.

Törpém azonban igénytelenül vegyült egy karaván közé, melyhez csatlakozni én is kénytelen voltam...

A tevék, mint szokás, sorban állanak, s egyenlő lépésekkel haladtak a homoktengeren.

A láthatár tükörtiszta volt. A fövény, melyen a szél által még el nem söpört nyomok mutatkoztak, száraz és égető.

Csak sima földet és mennyboltot láttunk. Hegy vagy domb, erdő vagy virány, emberi lak vagy szelíd állatok tanyája, sehol nem tűnt föl. Körülünk mély csend uralkodik, s a legkisebb hang megfoghatatlan távolságból sietett hozzánk. Ha a strucc mélán ballagott oly messzeségben, hová golyónk nem kísérheté, már hallók lábai alatt a homok recsegését; ha a mannabokor egy árva madár érkezésekor örömében megreszketett, mindnyájunk arca a szokatlan nesz felé fordult; ha éjenként a kóbor sakál vonított, álmunkat szétűzte e harsona zaj, és ha egy éhes oroszán bőszen haragjában elordította magát, panasza égiháborúként hangzott. Hosszú időközökkel találkozánk ugyan néhány arab kalmárral, kik elsatnyult tevéik hátán sáraranyat, elefántcsontot, strucc tollakat és gumit vittek a tengerpartok felé, de mégis, ha emberi alakokat vágytunk látni, többnyire meg kellett saját képeinkkel elégedni, melyeket a délibáb légből nyargaló óriásokként tüntetett vissza. Azonban eleségünk még volt, és szomjunk enyhítésére tömlőinkben egy kevés langymeleg vizet találtunk, mely máskor émelygést s undort okozott volna, de most a havasi források kristálynedvével is frissebbnek tetszett. Midőn pedig a nap heve és a nélkülözés erélyünket megtörni készült, midőn homlokunkra a gond vont redőt, a csüggedés vetett árnyat, midőn szemeink kérdőn és kétségbeesően néztek a végtelen messzeségbe, akkor egy magas termetű férfiú, kinek fején a zöld turbán fejedelmi származásra s nyakába függesztett lant még büszkébb rangra mutatott, vidám arccal lépett ki soraink közül. Intésére tevéinkről leszállottunk. Gyors kezei sátrat emeltek, melynek árnyékába gyülekeztünk, s míg a leghőbb déli óra eltölt, oly kedves történeteket beszélt, és oly ígérő dalokat énekelt, hogy a felköltött vágyak kebelén csendesen elaludt a remény nélküli jelen, s rövid álmától ismét megerősödve hitté és bizodalommá változott.

A zöld turbános költőnk, tanácsadónk, orvosunk volt, s bár senki sem választotta, természeti jogánál fogva uralkodott felettünk.

Engemet naponként mindinkább kezdett megkülönböztetni.

Néha szavait kizárólag hozzám intézte, s atyailag bosszankodott, ha nézeteit fölfogni vagy teljesíteni nem tudtam.

Midőn egykor hosszasan suttogott velem a szabályokról, miket karavánunknak követni kellene, szomszédaim irigyen kiáltanak föl:

- Allah! Allah! Ugyan mi jelest találhat ezen a fiatal emberen a mi tudós Tedzsribetünk!

A zöld turbános neve iszonyal tölte be.

Tehát ez az, ki életemből egy darabot a maga számára akarna kimetszeni, s ki másoktól ellopott napokból hízik? Szép métier, valóban szép!... Csodálom, hogy elég béketűrésem van öt oldalam mellett látni. De úgy veszem észre, a pusztai vándorlás megtörte erélyemet. Hogyan is ne? Hisz ez a forró homoktenger, mely sivár végtelenségével és tikkasztó legével körülfog, azon emésztő vágyhoz hasonlít, mely míg ábrándos célok felé kerget, csontunk velejét és akaratunk szilárdságát szívja ki!

Ily okoskodások támadtak agyamban, midőn Tedzsribetre gondoltam.

Szerettem volna neki valami felöltő bosszúságot okozni.

Azonban rendre meg kelle arról győződnöm, hogy nélküle egész társaságunk tönkre jutna, s hogy ő végtére számomra is hasznos szolgálatokat tesz...

Karavánunk még pusztább helyekre ért.

Utunk mindkét oldalán döglött tevék csontvázai heverték s mindig nagyobb mennyiségben.

Tedzsribet biztatón monda:

- Ezen állatok a szomjúság és fáradalmak miatt hullanak el, s annál több számmal, mentől hosszabb utat tettek, s következőleg mentől közelebb érkeztek valamely nyugponthoz, hol friss ital és árnyék van.

Kétségbeesésünk enyhült vezetőnk okos észrevételére.

Tikkadt kebellet s alig lélegezve folytattuk vándorlásunkat.

Órák teltek kínnal, szenvedéssel, s lelkünk megint csüggedésbe hanyatlott.

- Allah nagy! - kiáltá ekkor Tedzsribet, egy emberkoponyával, melyet a fővényből vett fel, lépvén előnkbe. - Íme, erről a húst ragadozó állatok rágták le, mert e hévfokon nem szokott elrothadni a halott, hanem múmiává aszík. Azonban a ragadozó állatok csak ott szeretnek tartózkodni, hol rendszeren táplálékot szerezhetnek, hol a gím füvet és forrást kap, hol a pálmák körében a hússal nem élő négylábúak számára növény tenyész, s honnan göbölcsordákra és juhnyájakra is lehet ólálkodni. Kétségtelen tehát, hogy valamely termékeny földhez közel érkeztünk.

Lankadt lelkünk ismét fölelevenült Tedzsribet figyelmeztetésére.

Mentünk, mendegéltünk, míg szemünk elé egy árokkal és töltésekkel körülfogott gyönyörű oáznak lombkoszorús fatetői mosolyogtak.

A karaván leszökdelte tevéiről, s ki-ki örömittasan rohant egymás karjai közé.

Ekkor vevők észre, hogy Alhikmet, a vén törpe nincs sorainkban.

- Hová lőn ő? - tudakolók ijedten.

- Ne aggódjanak öcsémért! - monda Tedzsribet - mert ő mindig tovább szokott állani oly helyekről, hol az embernek józan észre nincs szüksége, s ha nem csalódom, e tündérszép tájék aligha azok közé tartozik, melyek iránt mi bizalommal lehetnénk. Tanácsolom tehát, hogy mihelyt egy kevés eleséggel és friss vízzel elláttuk magunkat, tüstént távozzunk, mert hosszas ögyelgéseinknek még nagy kárát vallhatnók.

Tedzsribetnek köztünk akkora tekintélye volt, hogy mindnyájan a gyors elutazásra szent fogadást tevénk.

A pusztai homok betódulása ellen emelt töltéseken valánk, honnan keskeny lépcsők vezettek alá. Fáradt tevéinket Tedzsribet vitte azon oldalra, mely a széljárásoknak kitéve nem lévén, törpébb kerítvényekkel van védve s könnyen megmászható.

Mily látvány tárult szemünk elébe!

Ah, bizonyosan az örök tavasz tanyáját fedeztük fel, hol a természet még hírből sem ismeri az erők apadását és a szépség formáinak halványulásait.

A királyok leggazdagabb virágháza, a két világból összegyűjtött növénykincseivel, szegény és változatosság nélküli ahhoz képest, mit most a szabad lég alatt magam körül szemléltem.

Az ellentétek egyesültek, hogy tündéri varázsaikkal izgassák érzékeinket.

A sötétzöld fenyő vörös virágú gránátfákkal, fehér rózsával és jó illatú jázminnal ölelkezett. A klemátisz folyondárai felnyargaltak a komor alakú somra, mely karcsú babérok, szeszélyes orchideák és a szerelem játékaikról sutogó mirtuszok közt lakott. Az erős cserfa meghajolt a legcsodásabb színű növények terhe alatt, melyek büszke koronája körül szélesen elterjedt függőkertet alkotának, hol a gallyakon gyémánttüzü kolibrik röpkedtek, és az indákról gerezdekben csüngtek le miriádjai a fényes rovaroknak.

Tündér ég és tündér föld!

Ha föltekinték, a tiszta láthatáron csak azon vékony ködöket láttam, melyek az összegyűlt virágillatból támadtak; ha pedig szememet aláfordítám, a fűszert lélegző bokrok tövéénél, aranyárga fövénnyel behintett ösvények kanyarogtak, melyeken a szétszórt kristálykövecskék megtörék a nap sugárait, s a rubin és smaragdtól kezdve minden drágakő fényét visszatükrözték, úgyannya, hogy e csoda-vidék járdái szebbek valának a díszöveknél, melyeket művészi kezek hímeznek az országnagyok és fejedelmek számára...

Társaim, kik Tedzsribet tanácsát szentírásként követték, mind eloszlottak a szükséges vásárlások beszerzésére, de én, hogy semmi költőietlen benyomás meg ne zavarja élményeimet, óvakodva kerültem ki a zajosabb helyeket, s a puszták szigetének, e földi paradicsomnak legigézőbb pontjait keresem föl.

Az idő villámgyorsan röpült.

A nap sugarai már gyöngültek, az alkony friss szellői kezdtek fürteimmel játszani, s a hold arca, mint kedélyünk édes sejtelve, alig észrevehetőn lebegett, sápadt sóvárgással várván a percet, midőn varázshatalma alá ejtheti a magára hagyott láthatárt.

Szívem forrt tengerdagályként, melyet ismeretlen erők mozgattak.

Ekkor lantpengetés hatott füleimhez, s mindig homályosb árnyak felé vont...

Kezeimmel széthárítám a repkényágakat és a felfolyók virágtölcséreit, melyek a sűrűn beültetett liget párkányát szegték be.

Nyílt rét előtt valék, hol a középben egy óriás pagoda-füge, mesterségesen összeszőtt ágaival és boltozatos koronájával nagyszerű templomkúpokat, szellős csarnokokat, félig fölleplezett hűselőket vagy óvatosan befedett járdákat alkotott, a szerelem és rejtélyek tanyájául.

A rét tömött, rövid fűvű s lágy pázsitja oly ép, oly friss színű és finom volt, mintha most készült zöld szőnyeg volna.

Rajta karcsú, könnyű leánykák táncoltak a hold fényénél.

Mozdulataikban leírhatatlan kellem, arcaikon szédítő varázs.

S minő tánc!

Villiknek gondoltam volna őket, ha piciny lábaikkal a földet néha nem érintenék, s ha bűbajos vonalaikról az emlékezet merengése helyett az életöröm heve nem sugárzanék.

„Az emberek leányainak” gondoltam volna őket, kikért egykor, mint a szentkönyvben olvasuk, az angyalok vétkeztek, ha tekintetök a dévaj öröm kifejezései mellett is szende nem lenne, s ha gyermeteg kacérságukban, mely a szemérem és az érzékinger, az ártatlanság és a sejtés közt lebegett, a vétek eszméinek árnyánál több borongana.

Annyira el valának magokkal foglalva, annyi átengedéssel élvezték a perc mámorát, hogy jelenlétemet észre sem vevék.

Ámulva állottam helyemen, s egész lelkem két szemembe költözött.

De míg a tündértánc köté le minden figyelmemet, hátam megett nesz támad.

Visszanéztem.

Néhány útitársam tört rést a bokrok közt.

Kezökkel intének, hogy kövessem őket.

Az irányból, mely felé haladtak, gyanítám, hogy a pusztára sietnek, mert az indulás ideje közelg.

Én is tehát távozni akartam, azonban nem állhatám, hogy legalább még egy pillantást ne vessék a szép teremtésekre, kik az amorettek és az angyalok közt éppen azon középvonalon voltak, hogy egyaránt sajnáltam volna őket valamivel jobbaknak vagy valamivel gyarlóbbaknak találni.

A tánc folyt, de még sokkal művészebb lejtésekkel... és ah, a pagoda-fügefá járdáiból egy hölgy, egy istennő lépett ki, ébenfekete fürtein gyémánt diadémmal, magas, sugár termetén azon antik-alakú tunikával, mely a büszke testtartás, a méltóság és a fenség bűbáját oly jól tudja kiemelni a márványszobrokon, s amely most e föld feletti lényen, némely apró változásokkal, egész alkalmassá lőn a kecs, a kellem minden ígéreteit is feltárni.

Semmi párizsi divat, semmi európai öltözködés nem fog soha versenyezni az istennőnek, ki a táncolók felé lassan közelített, eszményileg szép és királyilag gazdag ruházatával, mely a gyöngyökkel kihímzett szandáltól kezdve a fej tetején díszlő csinos kis turbánig a legkényesebb ízlést is elragadtatásra hangolta volna.

Nem mertem, percekig nem mertem szeme közé tekinteni, mert külseje is már annyira elkábított, hogy szívem lázas dobogását haliam, és Alhikmet gyűrűje ujjamon úgy fénylett, úgy lángolt, hogy a sötét éjben eltévedt vándornak vezércsillaga lehetett volna.

- Indulunk - szólt valaki, vállamat érintve.

Haragosan fordulék vissza.

Tedzsribet volt.

- Micsoda gyöngédtelenség - mondtam feddő hangon - mindig az ember legboldogabb percei közé tolakodni, s kivált oly impertinens hideg arccal, minő az öné, tisztelt Tedzsribet úr!

- Bocsánatot kérek merészségemért - válaszolá ez mosolygón.

Istennőm a táncolók karához közel egy gyepszékre ült.

Mily boldog fűszálak, kik általa szenvednek!

De ily könnyű termet okozhat-e súlyával a legtörékenyebb virágnak is szenvedést? Az, az lehetetlen.

Végre arcára néztem.

Szemem káprázott. Eszméim megzavarodtak.

Hófehér arc, az egészség pírjával és a szenvedélyes kedély költői halaványságával. Júnói fenség a vonalakon, a szeszély, az ártatlanság, a szellem, a kedélymélység és minden női kecskek kifejezésétől mérsékelve és képzelhetetlenül érdekessé téve. Nagy kék szemek, sötét, hosszú szempilláktól beárnyalva. És e kicsiny száj, melynek mosolya az örök üdvösséget is feledtethetné, mert többel pótolhatná ki! Ah, a fehér fogak e gyöngysora! Ah... borzasztólag haragszom... hisz megint vállamat érintette Tedzsribet.

- Miért nem hordja el magát ön már egyszer innen? - kérdém, ismét a repkények közé tekintve, hol alkalmatlan útitársam éppen hátam mögött állott.

- Mert önre várok, Arthur úr!

- Nem fogok távozni.

- De a karaván indulni akar.

- Miattam - szólék vállvonítva.

- Hisz önnek ígéretét bírjuk, hogy velünk jön.

- Nem megyek.

- De adott szava?

- Ah, hagyjon már fel ingerléseivel.

- Sajnálám, ha valaha megbánná mai könnyelműségét.

- Akkor is önnek használnék vele.

- Igaz, de én, bár önzőnek mondanak, emberszerető is vagyok. Sokszor sajnálkoztam azokon, kik elpazarlott napjaikkal életemet gyarapították.

- Nincs szükségem ezen autobiográfiai töredékekre.

- Tehát, isten önnel!

- Servus, amice! Jó utat - mondtam a bokrok közt távozó Tedzsribetnek.

Mohó sóvárgással fordulék vissza a rét felé.

Ah, eltűnt a tündérkar!

Üres volt a rét.

Csak a hold andalgott fölötte, és ezüst sugaraival behinté a kedves, az alig észrevehető lábnyomokat, hogy a meghajolt füvecskék egy perc alatt visszanyerjék előbbi frissességüket.

Hová lőn istennőm?

A pagoda-füge titkos menedékeit hasztalan vizsgáltam át, míg végre elfáradva, kimerülten ültem egy kőpadra, mely e csodafa valamelyik kisebb bejárójánál volt. Nyughelyem fölött tarka virágokkal hímzett sűrű lomb vont ágykárpitot.

Mihelyt hajnalodott, a fa minden levelei ingani kezdettek. Egész nagy gyarmata a madaraknak ébredett fel, költözködék ágról-ágra, s hangos torokkal üdvözlé társait és a megjött világosságot. Főleg pedig a papagájok, orraikat az erősebb göcsökhöz fenve és körmeikkel tollaikat

tisztogatva, majdnem oly élénk csevegéshez kezdettek, mint egy francia drámában a toalett-vizitek alatt a szép delnők szoktak a fiatal abbékkal, kik őket a fővárosi újabb hírek felől értesítik. Megvallom, a csalogányok énekénél is inkább érdekelt e kedves papagájok beszéde, mert bár nyelvüket nem értem, néhány szót hallék tőlük, melyeket kétségen kívül az embe-
rektől kellett kölcsönözniök. S mi leginkább felötlött, az volt, hogy gyakran egyszerre kez-
dtek sóhajtani és epedően hangoztaták: Szeléne! Szeléne!... mi világosan női név vala.

Ah - gondolám -, e madarak a fák ernyői közt leskelődve a szerelmes úrfiak ábrándozását tanulták meg, s most azt utánozzák. De kiért ábrándozhat, kiért esenghet, kiért sóhajtozhat itt minden ifjú?... Bizonyosan az én bálványképemért, kit a múlt éjjel láttam. S tehát őt Szelénének hívják... Semmi kétség többé... ő Szeléne.

Örömtől reszketve rohantam ki a pagoda-füge alól, s míg a réten áthaladva istennőm nevét sóhajtam, szerencsés valék érzelmeim visszhangját ezer meg ezer felől hallani.

Mert a kedélyes papagájok általam új lelkesülésre buzdíttatának, s az egész vidék sóhajokkal és Szeléne nevével tölt be.

Rögtön eltökélem fölkeresni őt.

S lehet-e ennél könnyebb feladat?

Hiszen Szeléne, a tökéletes Szeléne, a puszta tündérszigetének csak a legszebb épületében lakhatik.

Ez természetes volt. Bejártam tehát a szigetet, s fényes palotáit összehasonlítottam.

Egy porfir-oszlopszatú kioszk százszor felülmúlta a többieket, a forma nemes egyszerűségével s utolérhetetlen bűbájával.

Erkélyablakai elé állottam tehát, s óra hosszat merengtem áhítattal és szenvedőn.

Néha egy elefántcsontfehér kar vont a hátrább a függönyöket; néha éjsötét fürtök tévedtek az égő arcú virágok közé, melyek ezüst vedrekből tekintgetének szabadban lakó testvéreikre; néha a lágy szellő a nyitott ablak mellett egy tündérszép fátyolt lebegtetett, s néha a legördített függönyök vékony szövetén át Szeléne alakjának körvonalait sejtem árnyékként ingadozni.

Mennyi boldogság!

De szerelmem mindig merészebbé lőn.

Vágyaim növekedtek Alhikmet varázsgyűrűjének fényével együtt.

Eltökélem találkozni Szelénével.

Hogyan és hol? Ez vala még a kérdés.

Ah - gondolám -, Szeléne, a költői lény, bizonyosan csak a vidék legtündéribb pontjain sétálhat, csak a legszebb virágokat nézheti meg, csak a legnevezetesebb fák árnyai közt pihenhet, és csak akkor léphet ki termeiből, midőn a lég legenyhébb és legbájosabb világítása van a mennyboltozatnak.

Okoskodásom nem csalt.

S én e szabály szerint mindig eltaláltam a helyet és időt.

Naponként láttam őt.

De, fájdalom, többnyire udvarlók társaságában.

S midőn magánosan sétált is, szívem úgy dobogott, eszméim a bámulat közt úgy elszökdöstek agyamból, hogy sem bátorságom nem volt vele szólni, sem tárgyam, miről szólhatnék.

Azonban végtére észrehevém, hogy kék szemei lopvást rajtam függenek, s hogy gyűrűm varázsfénye miatt arca most sápad, majd pedig kipirul.

Rokonszenvének e jele visszaadta merészségemet.

S alkalmat lelék szólhatni vele...

A napok teltek.

És én irigyelt imádó voltam, kivel Szeléne legtöbbet társalgott.

Mit nem mondék el neki? Ah, mindent e szón kívül: szerelem.

Ajkamon lebegett az mindig, kivéven azon perceket, melyekben Szeléne mellett voltam, mert ekkor a szenvedély ereje száműzé.

Érzem, hogy a szavak vallomásaiban kevesebb érzés van, mint az arckifejezés néma beszédében.

Azonban féltékenység kezdett ostromolni.

Benali, egy fecsegő úrfi, engemet mogorván fixírozott, Szelénének pedig mindig tudott valami szépet mondani. Aztán a bokréta rendezéséből, melyet sétáink alatt nyújtott át neki, sejtem, hogy virágnyelven beszélget vele; s tudjuk, hogy ez keleten a társalgás legveszélyesebb neme.

E tény szétrezzenté bátorságomat.

Mihelyt magánosan valánk, kirontottak keblemből viharos érzéseim.

- Ah! Szeléne! Örökre szeretlek! - sóhajtám, több fellengző szavak után lábai elé borulva.

Míg tekintetemet szemeihez fölemelni nem merém, kettőt vettem észre: tudniillik, hogy istennőm térdei reszketnek, mint hasonló körülmények közt a föld többi szerelmes leányaié, s hogy varázsgyűrűmön egy szelíd elhomályosodás mutatkozott, hasonló ahhoz, midőn a nap arcán vékony felhők vonulnak át.

Ah, szerelmem fogyott-e azzal, hogy a szavakba befért, vagy Alhikmet gyűrűje csalfán mutatja vérem hévfokát? - e kérdés rebbent meg lelkemben.

A pacsirták fejünk fölött énekelni kezdetek, a lomb édesen suttogott, s a fűben minden virág örömtől könnyező szemmé vált.

De Szeléne ajkai némák voltak.

Kérőn emeltem hozzá tekintetemet, s ő nyugodt hangon, ámbár merengő kifejezéssel mondá:

- Arthur, feledjen el!

S távozni akart.

Hidegsége, melyet magára vőn, oly ellentétben volt előbbi felindulásával és az egész természettel, mely körülünk szerelemben és elragadtatásban olvadozott, hogy kétségbeesőn kiálték fel:

- Szeléne! Ön nem lehet irántam egészen érzéketlen. Kiért akar hát feláldozni? Tán egy Benaliért? Vagy valamelyik más divatbábért?

- Kötelességemért - szólt Szeléne rezgő hangon...

Később tudám meg, hogy a puszta tündérszigetének királynői csak addig ülhetnek trónjaikon, míg tiszta ártatlanságukat hűn megőrzik, s míg udvarlóik közül egyiknek sem adták át szívüket vagy kezüket.

És Szeléne három év óta bírván a trónt, nem vala csoda, ha az uralkodási vágy szerelme ellen fegyverre kelt.

Mit vala tennem?

Számos kísérete közé vegyültem én is, szüntelenül féken tartva érzéseimet.

Ah, mint fénylett a varázsgyűrű a szerencsétlen szerelem tüzében.

Sugárai elhomályosíták a csillagokét.

Átkoztam és áldám ajándékaért Alhikmetet.

7

Általában minden udvari hivatal, bármily kellemesnek lássék is a távolból, több apró kedvetlenséggel jár, mint azok hiszik, kik élvezeteit és fényét irigylük; de különösen az én helyzetem majdnem tűrhetetlen volt.

Szeléne kíséretéhez soroztatva, rendszerint körüle kellett lennem, hogy akaratát szeméből olvassam, s parancsait, mielőtt kimondattak, már teljesítsem.

Társaimnak szintén ez volt feladatuk.

Mindnyájan mosolyogtunk, ha szívünk vérzett, és a nyugodt arcvonalok lemeze alá rejtettük még az erős szenvedélyeket is.

Ezt követelte az etikett.

Midőn a tettett vidámság szerepétől menekülve magányba vonulhattam, szerettem volna könnyeket ontani, de felindulásomat visszafojtá az a gyanú, hogy társaim közt többen lehetnek, kik, mint én, Szeléne körében ügyesen titkolták szerelmüket és bánatukat, azonban mihelyt szemtanúk nélkül vannak, a rózs- és jázminlugasokban szintúgy sóhajtoznak, mint magam.

A féltékenység iszonyúan kínozott.

Szeléne pedig bámítólág jókedvű vala.

Különc szeszélyével egész udvarát szüntelen fellármáztá.

S ha kívánatai teljesítéséből egészen elfáradva tértünk vissza palotájába, akkor százszor nehezebb talányokat és rébuszokat tűzött elénk, mint aminők a híres Turandot hercegisasszonyéi valának.

Benali az ilyenek körül mester volt.

Ő minden rébuszt rögtön kitalált.

Én pedig a legkönnyebb szórejtélyen is fölakadtam.

Eszem teljességgel nem fogott.

Végre az udvaroncok mosolygani kezdettek, mikor rám került a sor.

De Szeléné a gúnyos arckifejezéseket észrevevén, elhalványult.

Hálával fordítám reá szemeimet, melyekben a megérdemlett lealáztatás miatti szégyenért könny csillogott.

- Még dajkámtól, a bölcs és sokat tapasztalt vénasszonytól hallám - szólt ekkor istennőm -, még mint kicsiny gyermeknek monda ő nekem, hogy aki igazi szerelmes, az ritkán szokta eszét használni, s kivált a fejtöréssel járó rébuszokat sohasem képes megfejteni. Ebből ítélvén, úgy látom, hogy önök közt egyedül Bánházy Arthur viseltetik irántam mély ragaszkodással.

Az udvaroncok most az egyszer nem tarták úrnőjük észrevételét okosabbnak, mint a Sába királynéját, kinek elmésségéről keleten sok monda él.

Én pedig féleszmélettől rogytam lába elé, s a véletlen boldogság mámore miatt alig hallám meg Benalinak gúnyos kérdését: - Hát a trónnal mi történik?

Szeléne vállat vont.

De a neheztelő lovagok egyenként Benali visszhangjaivá lettek, s ismételték az ő badar kérdését, és csodálkoztak, hogy még egy tökéletes szépség is végre a pusztá ünnepeltetést megunhatja, s komolyabb viszony után vágyhatik.

- Ah - sóhajtá Szeléne -, adhat-e kárpótlást a trón a menyasszonyi ágyért?

S én büszkén felemelkedve mondám:

- Ha önöknek elég kedélyük volna, jól tudnák, hogy a dicsőség téli nap, melynek csak fénye van, de melege nincs. S csoda-e, hogy Szeléne a ragyogó hidegben fázik, s előle a szerelem hő karjaiba siet?

Ezen északi hasonlatosságot az én bornírozott lovagjaim, kik a telet és a hideget nem ismerék, oly mélynek találták, hogy megfeszített gondolkozás miatt szájukat is nyitva feledték, s így alkalmunk lőn a közbámulás alatt észrevétlenül távozni.

Azonban míg Szelénét karomon vezetém belsőbb szobáink menhelyébe, szívemet a vér majd szétrepeszté. Ujjamon pedig a varázsgyűrű úgy fénylett, hogy a menyasszonyi nyoszolya körét egyedül kivilágította, és én nőmnek arcvonásain a szenvedély minden szárnyalatait láthatám.

Ő hön szeretett és átengedő volt.

A mézeshetek órái tündérszárnyakon repültek.

- Gyémántgyűrűd, Arthurom, szememet vakítja - szólt a gyönyörű ara, és rózsapiros arcát szemérmesen rejté keblemre.

Mily boldog valék!...

Meg kell jegyeznem, hogy a pusztai szigeten a naptárak nincsenek divatban, s az időszámítást igen pedáns foglalkozásnak tartják.

Nem tudom tehát, mikor történt, de egyszer Szeléne csodálkozva monda: - Veszed-e észre, Arthurom, hogy gyémántgyűrűd változtatja világolását?

Döbbenve tekinték nőmre, mert figyelmeztetését alaptalannak hittem.

Ő karjaim közé simult, s kéjittas arcát csókokkal borítám...

- Veszed-e észre, Arthurom - szólt máskor Szeléne -, hogy az én nyakláncomban van egy gyémántkő, mely sokkal jobban fénylik, mint a te szolitered; pedig az nem talizmán?

- Boldogság! Kedvesem! - válaszoltam, homlokát ajkammal szelíden érintve...

Később nőm kebléből lassú sóhaj emelkedék.

- Mi bajod, szép angyalom - kérdem hízalgőn.

Szeléne hallgatott.

- Talán rossz álmaid voltak?
- Az álmok ellen sohasem szoktam panaszkodni - szólt ő, halványuló arcán egy titkolt bánat merengésével.
- Angyalom, - súgtam fülébe, míg ujjaim fürteivel játszottak -, te szomorú vagy.
- Arthur, mily különösek most ötleteid.
- Legalább kedvetlen vagy - folytatám szelíden.
- Hogy is képzelhetsz ilyet?
- Valaminek zavarni kell kedélyedet.
- Ah, de nem teszesz-e te engem boldoggá?
- Legalább egész lélekből akarnálak azzá tenni - mondtam némi elégületlenséggel azért, hogy eszébe tudott e kérdés jutni...

Még a világba ki sem léptünk, annyira el valánk magunkkal foglalva.

Az időt az unalom egy vén banyának képzele, ki ide-oda tipeg, de előre haladni alig tud; míg ellenben a kéj őt egy pajkos lánykának hiszi, ki táncolva rohan el, mielőtt jóformán arca közé is nézhetnének.

Én és nőm nemigen vádolhattuk a perceket lassúságokért.

De egyszer Szeléne szemeiben mégis könnyeket gyaníték.

- Miért szomorkodol, kedvesem? - kérdém.
- Nem látod, hogy mosolygok?
- De mélán, angyalom!
- Mert visszaemlékeztem leánykoromra.

Kedélyemre e nyilatkozatnak komor hatása volt, miután tudtam, hogy a hő szerelem nem szokott visszaemlékezni, az a jelent élvezni.

- Most megint egy könnyet látok szemedben - szólék hosszas hallgatás után.
- Töröld le, Arthurom, ha ellenedre van. Semmi sem könnyebb. Csak egy zsebkendő kell hozzá.
- Igaz. De én nem akarnám, hogy helyébe újak jelenjenek meg.
- Ah, nem teszesz-e te engemet még mindig boldoggá?

E gyanús kérdés egészen elkedvetlenített.

- Te tölem valamit titkolsz - mondtam komolyan.
- Mit titkolhatnék?
- Nem tudom, de azt látom, hogy csakugyan titkolsz.
- Én?
- Te, Szeléném!
- Honnan sejtet?
- Nem fogok addig nyugodni, míg őszintén be nem vallod.
- S oly kíváncsi volnál?

- Mindenesetre.
- Tehát csak kimondom, hogy régóta ellenemre van kedvenc gyűrűd.
- Nagy ég! Miért?
- Mert fénye szemlátomást apad.

Ijedten tekinték nőm arcára.

- Az istenért, a te arcod most sárga-halvány! - kiáltám. - És szemeid?...
- No, s mi bajod szemeimmel?
- Szemeid, ah, szürkék és nem kékek, mint eddig hittem.

Szeléne haragos tekintetet vetett reám.

A szoba besötétedett, s ágyam előtt egy finom pengést hallék, mintha valami ércdarab hullott volna a földre.

Mutatóujjamat érintém bal kezemmel. Ah, gyűrűm nem volt többé rajta.

Öntudat nélkül borultam vánkosaimra.

Midőn szédelgése - mely oly rövidnek rémlett, hogy azalatt alig dobbanhatott volna egy fészkéből kivert madár szíve háromszor - egészen elenyészett, nagy álmélkodásomra a hálószobában ugyan, de egy díványon találtam magamat, mégpedig felöltözködve és kezemben égő csibukkal. Mellettem az asztalon kockák heverték s kicsiny mákonylabdacskok, melyek keleten szeszes italok helyett használtak, idegeink izgatására. Érzem, hogy a dohány közé is mákony volt vegyítve. Szóval, tudtomon kívül, egy javíthatatlan korhely alakjában tűntem fel. S nagy isten! Mi lett a legfinomabb selyemmel és bíborral bevont bútorokból? Mi lett drága szőnyegeinkből, melyeknél Brussa s Ispahán szebbet nem látott?... Közönséges értékű művekké változtak, és eleven színük elhalványult. Szeléne ruhái pedig gondatlanul szétszórva heverték minden zugban, és iszonyú bosszúságomra egy félviselt reggeli-papucsom sans géné ült nőm pipereasztalának éppen kellő közepén.

Sokáig dörzsöltem szememet, vélvén, hogy csak álmodom.

Ah, végre eszembe ötlék, hogy alkunk szerint Alhikmet az istentelen Tedzsribet számára talán ki is vágta már életéből azon napokat, melyek a kiábrándulás kezdetétől fogva az utolsó illúzió szétoszlásáig terjedtek.

- Allah és Szentháromság, vajon tehát hány éves lehetek én most? - sóhajtám a leghosszabbra vont képpel.

Előbb térdemet és lábszáraimat kopogtattam meg, hogy tudhassam: nincs-e csontjaimban köszvény, mint a vén embereknél szokás? Aztán a díványról fölemelkedtem, mert próbálni akarám: vajon nem tántorgok-e, és vajon tudok-e jól lépni? Midőn pedig e kísérlet is teljes meglepedésemre ütött ki, gyorsan kezdék a teremben sétálni, és végre egy polkát táncoltam.

- Istennek hála! - kiáltám - mégsem orzá el egész életemet Tedzsribet, s maradtak, a kiábrándulás után is, használható éveim. Csak kedélyem nem volna oly sivár, vérem oly lanya!... Na, negyvenöt évesnek legalább kell lennem... Azonban talán fürteim mégsem szürkültek meg egészen! Lássuk!

Ezzel félénken közelgék a tükörhöz.

- Mi a manó! Hisz én fiatal vagyok, s még csak szerencsehajam sincs! No!... sokat mondok, ha egy évet vesztettem életéből.

Vígan kezdék dalolni, midőn történetesen a pipereasztal felé tekintve, észrehevém, hogy nőm képe hiányzik arany ráámájából, s helyébe egy egyiptomi nádszövetből készült hártya van téve, Alhikmetnek, a vén törpének aláírásával.

Mohón fogtam olvasásához.

Tartalma ez volt:

Jószándékú tanácsok Bánházy Arthur számára!!

Ha szenvedélye legfelsőbb fokra hágna is, ne vegye ön ajkaira e szót: szerelem, s ne nevezze meg bálványa előtt a megnevezhetetlent; mert a vallomás által a költői szerelem misztériumának félvarázsa már elvesz.

Örvendjen, ha istennője visszatartózkodó, s érzelmei iránt új meg új kételyt támaszt; mert a szenvedélyes szerelem tüzeit csak a kedély izgalmai és a szív nyugtalanságai táplálják.

Féljen kezét is érinteni annak, kit eszményképül választott; mert ezáltal az sokat veszít éteri természetéből.

Tudja meg, hogy aki egyszer képzelődésünk istenasszonya volt, később barátnőnké nem válhatik, és soha a rokonszenv szelíd melegével nem viszonzhatja nyugodt ragaszkodásunkat. S általában mi férfiak is a bálványképeket vagy térdünkön imádjuk, vagy lábunkkal tapodjuk.

Ne akarja se elcsábítani, se nőül venni azt, ki ábrándos vagy örült szenvedélyeinek tárgya volt; mert eszményképünk bírása soha ki nem elégítette várakozásainkat, s az ő karjai közt töltött kékjórak háta megett a bölcsek éles szemei mindig észrevehék vagy a közöny álmos arcát, vagy a csömör torzalakját...

Ezt írja önnek az, kit közönségesen a házi józan bölcsesség tanárának tartanak, s kinek arab neve:

Alhikmet.

- No! Eső után köpönyeg! - sóhajtam fanyar arccal. De eleitől fogva így voltunk a bölcsek tanácsával: mindig akkor tudtuk meg, midőn többé hasznát sem vehettük... Már csak annyit szeretnék legalább meghallani, hogy körülbelül minő napok lehettek azok, melyeket Tedzsribet szépen zsebébe dugott? S mi tagadás, csupa kíváncsiságból még azt is óhajtanám látni, hogy miként néz ki valósággal az én ideálom... De hol késik feleségem?

Ujjamat ajkamra tevén, élesen fütytyenték, mi nálunk a csengettyű helyét pótolta.

Házörünk belépett.

- A platánok árnyában sétál-e nőm, vagy még mindig a fürdőben van? - tudakoltam oly biztonsággal, mintha Szeléne a hálósobából csak most távozott volna el, mint reggelenként szokása volt.

- A rableányt kérded-e, uram, kit a nagy karaván közelebből hozott számodra? - szólt a házör bámuló arccal tekintvén reám.

Ily szerzeményre én legkevésbé sem emlékeztem ugyan, de óvakodtam meglepetésemet elárulni, attól tartván, nehogy cselédem tébolyodottnak gondoljon. - Vén mamlasz! A háziasszonyt kérdezem - kiáltám tehát haragos hangon.

- Uram! A kádi éppen most küldött a menyasszonyi hozományok elviteléért.

- Micsoda hozományról fecsegsz?

- Volt asszonyunkéról. A kádi kérdezteti, hogy mikor adod Benali kezébe a ház kulcsait?
- Micsoda házét?
- Amelyben lakunk.
- Ezer mennykő! Mi köze van házamhoz Benalinak?
- Mert holnap reggel asszonyunkat fogja nőül venni.
- Lehetetlen.
- Uram! Te magad kívántad büntetésként, midőn tegnap a kádinál bebizonyítád, hogy nőd az ablakból egy virágbokréta vetett Benalinak.

Nem tartám mulatságos időtöltésnek a Tedzsribet számára elorzott múltamról többet kutatni.

Annyi érzés ostromlott, annyi önvád és keserv tódult reám, hogy szabadot kellett keresnem.

- Ah, Amarantha! Hová sülyedtem? Ki törli ki emlékeimből fényesebb részét kalandjaimnak? Ki vezet hozzád vissza, úgy mint tőled eltávoztam?

E gondolattal hagytam oda Szeléne házát...

A pusztai sziget, melyben cél és terv nélkül bolyongék, halványodni kezdett.

Ösvényei többé nem fénylettek vakítón.

Körülem munkás emberek fáradtak a rekkenő hévben, s homlokukról csorgott a veríték, míg a homokot, melyet a sirokkó a magas töltéseken időnként áthordott, kitakaríták.

Én eddig a tündérvidéknek csak költői szépségeit láttam, de most éles szemeim prózai tulajdonait is észrevevém.

Repkény, vörös tölcserű folyók és szeszélyes alakú indák borították színes palástjaikkal a nagyobb fákat, s még mindig búbajos volt ugyan e lepel külseje, de a kölcsönzött ékesség miatt az erős bükk és tölgy is, minden ágain új sebekkel s régi forradásokkal van terhelve; mert elődi vendégei a tőle elvont nedvből táplálák magukat, s elég kárpótlásnak tárták, ha a szerencsétlen törzset ott, hol legtöbbet szenved, legékesebb virágokkal takarják be. A hiúság külső csillámát ajándékozták neki az egészséges beléletért, és a költészet búbája alá rejték a rothadást is, melyet előidéztek...

- Akarja-e ön ismét látni eszményképét? - szólt egy suttogó hang, a pagoda-fügének, mely előtt éppen megpihenék, egyik lugosa mögül.

Szememet a hang felé fordítám, s bámulva ismerék Alhikmetre, ki összefont lábakkal ült a kőpadon, hol én első éjemet töltém, midőn a tündérek tánca és Szeléne szépsége elbájoltak.

A vén törpe csöndesen szakított szét néhány kázsia-levelet, s ezáltal a lugas egy kicsiny nyílást kapott, melyen át a pagoda-fügének fő boltozatába lehetett tekinteni.

Puha moh-pamlagon fekvék Szeléne, s lábainál ült a gyepen Benali.

Nőm, mint látszik, a színésznők ügyességével választotta azon helyzetet, mely a szegény Benali fejének legtöbb kárt okozhatott. S meg kell vallani, hogy Szeléne termete elég sugár és hajlékony volt, bár azon a fiatal kor kerekded, teljes s mégis finom körvonalai hiányoztak. Arcára tekinték. S az is szabályos vala, de bőrszínét a tetszelgési vágy szépítő eszközei már igen elrontották. Homlokán a merengés több eszmeürességet és negélyt árult el, mint érzéseket és lelkesedést. Erős állán és ajkszegletein az élvezet utáni sóvárgás kinyomata ült, de szemének vad tüzeiben és arcának inkább markírozott, mint kellemes vonalain nem rezgett semmi szellemi báj, mely az ingerek hevére egy szent, egy költői fátyolt vessen, s mely az érzékek melegét a szemérem szende árnyalataival mérsékelje. Általában hiányzott nála a

valódi nőiség, a szívnemesség azon jeleivel együtt, melyek nélkül soha egy néember sem volt egészen szép.

- Eleget láttam - szólék hidegen Alhikmethez.

- S tán többet is, mint amennyit látni lehetne - monda ez. - Mert eszményképeinkben, míg szerelmesek vagyunk, minden tökélyt összpontosítva lelünk; de viszont, ha ők szívünk bálványai lenni megszűntek, már akkor nemcsak azon hibákat vesszük észre, melyekkel bírnak, hanem azokat is, melyeket csalatkozásainkért saját képzelődésünk ajándékoz nekik. Irántuk érzéseinkben kiábrándultak lehetünk, de ítéleteinkben nem.

- Megengedem, tisztelt Alhikmet úr, azonban most oly kevés fogékonyságom van a filozófiára, hogy minden alázattal kérem kell önt, kegyeskedjék nagybecsű elmélkedései helyett inkább módot nyújtani arra, hogy e bűvös-bájos szigetből, hol már unatkozni kezdek, mielőbb hazatérhessek.

- Fogóddzék ön köpenyegem szegélyéhez.

Ezzel Alhikmet a kőpadra állott, s így sikerült burnusza végét megragadnom.

Repültünk.

Fejem szédelgett. Ujjaim lankadtak.

- Nagy ég! - kiálték megijedve, mert a burnusz kezemből kisiklott.

Aláhullottam, iszonyú magasságból, s midőn szememet felnyitám, Z... kastélyában ugyanazon ágyban valék, hová az éji lakoma után feküdtem volt le, csakhogy a telt hold helyett most a nap sugárai sütöttek szemembe.

A szomszéd szobából pedig következő beszéd hallatszott:

- Szapperment! Mint megvénültél, Taddé pajtás! No, az igaz, hogy midőn alhadnaggyá lettem, már első kapitány valál. Akkor fejemet mertem volna lekötöni, hogy valaha még seregeket fogsz vezetni, és tarsolyodban lesz Napóleon hírének fele. Teremtő ég! Mennyi katonai tudomány bújít egyenruhád alá.

- Később, pajtás - szólt Taddé -, akadtak többen, kik híres fuvolásnak, nagy költőnek, finom diplomatának és világnévvvel bíró orientalistának képzelének, ki mellékesen Cagliostroval is versenyezhet vala a mágia titkaiban.

- Igaz, Taddé, te ezermester voltál!

- S most egy hosszú című semmi vagyok, s nevemnek fele komoly, fele pedig komikai hangzatú. De engem éppen az tesz elégültté, hogy valamivé nem lettem...

A párbeszéd egyénei a szobából távoztak, s minthogy meg valék győződve, miként a kiabálóból hang a nagybácsié volt, szélgyorsan öltöztem fel.

- Jó reggelt, Arthur - szólt a bácsi, midőn a tornácra léptem.

- Hogy jött ide, bátyám? - kértem csodálkozással.

- Hát, Tolnán a gőzhajóról elkéstem. Hazatértem tehát, s csakhamar Amaranthától megtudám, hogy te vagy Palesztinába vagy az orenburgi pusztára mégy. Tüstént eszembe jutott, hogy igen lapos erszényednek kell lenni, s ez okból másnap utánad indultam egy kevés útipénzzel... Íme, tárcám! Dugd zsebedbe. És el ne veszítsd, miután pénzen kívül megbízások is vannak benne! Különösen pedig, ha Orenburg körül megfordulsz, hozz magaddal görögdinnye és uborkamagot, mert azok a Heves megyeiekénél sokkal jobb fajúak. Ha pedig Palesztinába akarsz zárandokolni, akkor...

- Sajnálom - közbeszólék -, hogy urambátyám megrendeléseivel elkésett, mert én egy keleti nagy útból éppen most tértem vissza, kifáradva, de sok tapasztalással. A reggeli után tehát, engedelmével, egyenesen leendő ipam házához sietek.

- Ott, Arthurkám, magadnak szépen megkötötted a koszorút.

- Nagy ég? S Amarantha haragszik?

- Ő csak annyit mondott, hogy téged már rég ismer, s valami ilyes bolondságodra előre el volt készülve. De az öreg Alpáry távozásodat zokon vette.

- Pedig mentségemre szolgálhatna, ábrándozásomon kívül, melyet szégyellek, vagyoni viszonyaim szerencsétlen változása.

- Micsoda változás?

- Hát, mint bátyám is tudja, elvesztettük a csere-pört.

- De ugyanakkor megnyertük az új adományozás ellen indítottat.

- Lehetetlen.

- Hisz te tetted postára ágensünk levelét, s az most hihetőleg Mehádia körül utazik. Szerencsémre Alpárynak is írt ügyvéde, s tőle hallám az eredményt. Mint látod tehát, eben gubát cseréltünk, s a két híres családból egyik sem lett az ítélet által sem gazdagabb, sem szegényebb. Csak azt sajnálom, hogy Alpáry gyors távozásomból azt vélte, mintha én szép nyári lakomat kevésbé szeretném, mint az ő kastélyát, s a két ítélet végrehajtásáról gondolkodnám. Ezért apprehendált is egy keveset reám; de visszatérésemkor jól kinevettem balgaságáért.

- Bárcsak ezt tenné Amarantha is az én balgaságomért.

- Öcsém! Ő a félévi próbától elállani nem akar. Azonban éretted közbenjáró leszek. Talán sikerül könyörületre bírni.

Hálásan csókolám meg a nagybácsi kezét. Midőn e sorokat írom, egyik gyermekem térdem körül sompolyog, a másik pedig nyakamat fonta át kis karjaival.

Amaranthám még nem jött haza a színházból.

Az óra kilencet üt.

Kisebb gyermekem álmos.

Ah! Istennek hála, kocsizörgést hallok.

1853

POHARAZÁS ALATT

Beszélyfüzér

1

Megint asztalnál voltunk.

A poharazás folyt, s a tizenöt éves somlyai kezdé bűverejét éreztetni.

Derültekké, kíváncsiakká, beszédesekké levénk.

Még Taddé doktor is ritkábban nyugtatá tányérán szemeit, s tekintetéről oszlott a rejtélyes komolyság, mely eleinte egy megrendelt hűtőszerszám gyanánt csillapítá vérünket, és örömeink közé némi tartózkodást vegyít vala.

Andor barátom háromszor látta már mosolygani.

Első mosolyán még lebegett valami gúny; de a második - Andor állítása szerint - jóval derültebb vala; a harmadikat pedig oly torokhang is követé, mely elfojtott nevetéshez sokat hasonlíta.

Egyébiránt, bár közülünk senki sem volt mértékletességi egyesület tagja, bár a vidor és egészséges életet nem kívántuk Priessnitz úr gyógyintézetének napirendjéhez szabni, s bár a sugárzó arcú örömmel, mely társaságunkba jött, nem mondtunk: menj kolostorba, Ophelia, mégis - és erről parolámra kezeskedem - bírtunk annyi *gentleman*i ízléssel, hogy eszünket - melyre egy férfiúnak az élvezeteknél is annyi szüksége van, mint a komoly foglalkozásoknál - nem temettük serlegeink arany hullámaiba.

Élénkek, közlékenyek valánk, de az illem korlátai közt.

Tamás bácsi szíves házigazda volt, derék pincével, jó konyhával és kevés szavakkal.

Andor barátom a víg cimborák sorába tartozék ugyan, de azért a komoly társalgást is örömmel hallgatta.

Ellenben Gyula, kinek anyja született Lilienthal kisasszony vala, a német vér által bizonyos mértékű érzékenységet nyert osztályrészben, mely egyébiránt szép külsővel és nemes indulatokkal egyesülve, a nővilág szeme előtt annyira vonzóvá tette őt, hogy ha szerénysége nem tiltaná, hódításairól egész beszélyfüzért írhatna.

Kívülünk a társaság még két jeles idegenből állott, kik néhány napra a vidékről jöttek Pestre, s míg az egyik - mint új házashoz illet - szünetlen nőjére, a gyönyörű Amaranthára és azon elpazérlott percekre, melyeket nélküle tölt, gondolt, addig a másik Tamás bácsi finom sültjei mellett tán a nyers tarándhúsról álmadozék, melyet Tundra vidékén a szamojédok közt fog friss vérbe mártva falatozni, és midőn a somlyait ürité, hihetőleg eszébe jutott, hogy még ez év folytán becsületes rokonainkkal, a lappokkal bor helyett halzsírt nyelend, hogy ezen tápláló italban is tárgyilagos jelleménél fogva, a nektáréhoz hasonló zamatot és ízet találjon.

Nem szükség említenem, miként az ifjú házasság olvasóimnak jó ismerőse, a gazdag és mivelt Bánházy Arthur; az éjszakai földszár felé vándorló úr pedig a nagy és bölcs utazó, Taddé doktor volt, kit hozzánk Bánházy vezetett be.